BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Ministry for Human Rights and Refugees

Ujedinjene nacije u BiH
United Nations in BiH

REVIDIRANI AKCIONI PLAN BOSNE I HERCEGOVINE ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA ROMA U OBLASTIMA ZAPOŠLJAVANJA, STAMBENOG ZBRINJAVANJA I ZDRAVSTVENE ZAŠTITE 2013-2016. GODINE

Ova publikacija je izrađena u okviru projekta "Podrška Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice, u reviziji akcionih planova Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite", podržanog od strane Ureda rezidentnog koordinatora Ujedinjenih nacija u BiH (UNRCO), Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP), Međunarodne organizacije rada (ILO), Fonda Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF), Populacijskog Fonda Ujedinjenih nacija (UNFPA), UN Agencije za izbjeglice (UNHCR) i Međunarodne organizacije za migracije (IOM).

This publication has been produced within the framework of the project “Support to the Ministry of Human Rights and Refugees on the Revision of Roma Action Plans in the field of Employment, Housing and Health care” supported by United Nations Resident Coordinator’s Office in Bosnia and Herzegovina (UN RCO); United Nations Development Programme (UNDP); International Labour Organization (ILO); United Nations Children's Fund (UNICEF); United Nations Population Fund (UNFPA); United Nations Refugee Agency (UNHCR) and International Organization for Migration (IOM)

REVIDIRANI AKCIONI PLAN BOSNE I HERCEGOVINE ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA ROMA U OBLASTIMA ZAPOŠLJAVANJA, STAMBENOG ZBRINJAVANJA I ZDRAVSTVENE ZAŠTITE 2013-2016. GODINE

I. UVOD

Romi su najbrojnija nacionalna manjina u Bosni i Hercegovini, a prema dostupnim podacima dobivenim u okviru procesa evidentiranja romskih potreba[1] i drugim istraživanjima,[2] Romi su i najugroženija nacionalna manjina po svim društvenim parametrima koji se uzimaju u obzir prilikom procjenjivanja socijalnog statusa neke zajednice ili društvene grupe. Od svih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini nijedna se ne nalazi u socijalnom položaju koji je po svojoj težini i problematičnosti imalo sličan položaju romske manjine, čiji predstavnici žive skoro na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine, tačnije na prostoru 71 opštine (Prilog 1: *Evidencija potreba romskih porodica po opštinama razvrstana po entitetima i kantonima*, izvor podataka ERP).

Socijalna isključenost romske populacije očituje se prije svega u tome što su i pojedinci i čitave porodice gurnuti na margine društva, te spriječeni da u svom punom kapacitetu učestvuju u ekonomskim, društvenim i kulturnim tokovima, prije svega zbog siromaštva i/ili nedostatka osnovnih znanja i mogućnosti za obrazovanje i zaposlenje.

Položaj pojedinaca i/ili ove manjinske grupe udaljava Rome od mogućnosti obrazovanja i zaposlenja, te smanjuju njihovu mogućnost za ostvarivanje prihoda, tako da su mnogi od njih isključeni i ne učestvuju u društvenim mrežama ili drugim aktivnostima u zajednici.

Činjenica je također da je posljednjih godina stanje romske zajednice unaprijeđeno pa su oni nešto bolje organizovani, ali to su isključivo predstavnici ove manjine - tu sasvim malo participiraju predstavnici ostalih zajednica i etničkih skupina, tako da Romi i sada djeluju kao izolovana grupa.

Zakonski okvir i odredbe za zaštitu prava nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini čine, osim Ustava Bosne i Hercegovine, i zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina usvojeni na državnom nivou, entitetskim nivoima i u nekim kantonima u FBiH, te Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini.

Za položaj i prava Roma važni su i ostali zakoni koji se odnose na oblast zapošljavanja, stanovanja, zdravstvene i socijalne zaštitu, a koji su u zavisno od ustavnih nadležnosti doneseni na nivou entiteta Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, te u kantonima i Brčko Distriktu BiH.

Sagledamo li stanje u ranijem periodu, vidjećemo koliko su intenzivirane aktivnosti na unapređenju položaja manjina, a posebno Roma u Bosni i Hercegovini. Najveći broj aktivnosti odnosi se na preuzimanje i harmonizaciju pravnog okvira s međunarodnim standardima UN-a i Vijeća Evrope, a posebno na ratifikaciju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope 2002. godine, čime je država preuzela obavezu da aktivnom politikom, zakonima i drugim aktima radi na ostvarivanju načela utvrđenih ovom konvencijom, posebno kada su u pitanju Romi.

Aktivnija politika na poboljšanju zaštite najugroženije - romske manjine započinje imenovanjem savjetodavnog i koordinirajućeg tijela 2002. godine od strane Vijeća ministara BiH - Odbora za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Odbor za Rome), koji je imenovan 2012. godine, a u trećem mandatu na period od 4 godine, do juna 2016. godine.[3]

1 **MLJPI (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice) je od novembra 2009. do marta 2010. godine obavilo sveobuhvatno istraživanje o potrebama Roma i formiralo kontinuiran sistem evidencije romskih potreba (ERPBIH).**

2 **istraživanja OSCE, Save the Children Norvey, UNICEF, UNHCR**

3 Odluku o formiranju Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH i Odluku o imenovanju članova Odbora (*Službeni glasnik BiH* broj: 85/12)

Odbor za Rome ima nadležnost da raspravlja o svim značajnim pitanjima sadržanim u *Strategiji Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u BiH*[4] (u daljem tekstu: Strategija), te je nadležan da prati provođenje, inicira i predlaže različite aktivnosti u svrhu efikasnije realizacije *Dekade inkluzije Roma 2005-2015. godine*. Odbor za Rome zadužen je za sistemsko praćenje provođenja Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, kao i Revidiranog plana o obrazovnim potrebama Roma u Bosni i Hercegovini; donosi operativne planove i predlaže mjere za unapređenje provođenja Akcionog plana; preko svojih predstavnika inicira aktivnosti na osiguranju sredstava u budžetima institucija na nivou Bosne i Hercegovine i entiteta za potrebe realizacije Akcionog plana; prati utrošak odobrenih sredstava u budžetima institucija Bosne i Hercegovine i institucija entiteta za realizaciju Akcionog plana u sve tri oblasti i dinamiku njegove realizacije; uključuje se u ostvarivanju kontakata s potencijalnim donatorima i drugim zainteresovanim stranama u svrhu osiguravanja sredstava za provođenje Akcionog plana; s ciljem donošenja validnih stavova, zaključaka i preporuka, Odbor može, u skladu sa finansijskim mogućnostima, formirati stalne ili povremene komisije i tematsko-stručne grupe, a posebno u okviru implementacije Akcionog plana, te svojim aktom može utvrditi sistem monitoringa realizacije planskih aktivnosti za Rome u Bosni i Hercegovini i pratiti metodologiju utroška donatorskih i budžetskih sredstava namijenjenih za realizaciju Akcionog plana.

Parlamentarna skupština BiH je 2003. god. usvojila i Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, kojim je priznat status manjina Albancima, Crnogorcima, Česima, Italijanima, Jevrejima, Mađarima, Makedoncima, Nijemcima, Poljacima, **Romima,** Rumunima, Rusima, Rusinima, Slovacima, Slovencima, Turcima i Ukrajincima. Ovim zakonom propisano je da pripadnici manjina, pored prava koja uživaju kao i svi državljani Bosne i Hercegovina, uživaju i dodatnu zaštitu i prava utvrđena pomenutom konvencijom i ovim zakonom, a naročito u oblasti historije, kulture, običaja, tradicije, jezika, pisma, obrazovanja i vjerskih sloboda i dr.

U Bosni i Hercegovini se u kontinuitetu obavljaju aktivnosti na uspostavi pravnog i institucionalnog okvira, tako da je na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice (u daljem tekstu: MLJPI) Vijeće ministara BiH 2004. godine usvojilo Akcioni plan Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma, koji je 2010. godine usvojen kao Revidirani akcioni plan Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma.

Prateći u kontinuitetu položaj romske nacionalne manjine, prije svega kroz realizaciju obaveze izvještavanja Bosne i Hercegovine o provođenju međunarodnih konvencija i protokola prvenstveno Komiteta Vijeća Evrope za nacionalne manjine, MLJPI je Vijeću ministara BIH (u daljem tekstu: VMBIH) 2005. godine predložilo, a VMBIH usvojilo *Strategiju Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma*; Strategija ne utvrđuje vremenski okvir realizacije niti indikatore praćenja i provođenje, tako da je dugoročno primjenjiva i sadrži osnovna načela za unapređenje položaja manjina u Bosni i Hercegovini zasnovana na međunarodnim standardima koje je preuzela Bosna i Hercegovina.

U periodu 2006-2007. godina realizuju se su aktivnosti kroz saradnju Odbora za Rome BiH i MLJPI usmjerene na jačanje regionalne saradnje, te saradnje sa međunarodnim organizacijama OSCE, UNHCR, UNICEF, na prikupljanje relevantnih pokazatelja o broju i potrebama Roma u pogledu njihovog socijalnog stanja, građanskog statusa (istraživanja o upisu u matične knjige rođenih) i drugih rezidencijalnih prava.

U okviru evropskih i regionalnih inicijativa, godine 2005. usaglašava se zajednički dokument Dekada inkluzije Roma 2005-2015. godina (u daljem tekstu: *Dekada Roma*) između nekoliko zemalja članica Evropske unije i zemalja u pretpristupnom statusu, koji je Bosna i Hercegovina prihvatila i potpisala sredinom 2008. godine.

4 *Službeni glasnik BiH* broj 67/05.

Pristupanjem *Dekadi Roma* Bosna i Hercegovina intenzivira svoje aktivnosti obavezujući se da će svake godine tokom trajanja *Dekade* osiguravati novčana sredstva neophodna za provođenje Akcionog plana za Rome kojim su kreirane aktivnosti usmjerene na rješavanje romskih egzistencijalnih potreba kao što su stanovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita i obrazovanje. *Dekada Roma* obavezuje zemlje članice da usvoje *nacionalne akcione planove za Dekadu Roma,obezbijede efikasno učešće romskog društva, razmotre mogućnost podrške rada romskim konsultantima, osiguraju transparentnost i razmjenu informacija, uspostave mehanizam za monitoring, ojačaju kapacitet romskih organizacija, obezbijede redovno izvještavanje o napretku u vezi s ciljevima Dekade Roma, itd.*

Bosna i Hercegovina je *Dekadu Roma* prihvatila kao praktičan model za izgradnju odgovarajućih standarda, metodologije i međusobne saradnje država i međunarodnih organizacija i institucija u borbi protiv siromaštva romske populacije, njihovog isključivanja i diskriminacije u regionalnom okviru.

Polazeći od sadržaja spomenute Strategije i ciljeva *Dekade Roma,* te od činjenice da su Romi u BiH po svim društveno-ekonomskim parametrima najugroženija nacionalna manjina, VMBiH je 2008. godine usvojilo Akcioni plan za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite (u daljem tekstu: Akcioni plan za Rome), koji prvenstveno predstavlja operativni dokument, u čijem sačinjavanju su sudjelovali predstavnici svih nadležnim ministarstava iz Bosne i Hercegovine i predstavnici Roma, tako da je osiguran puni participativni pristup svih relevantnih aktera u implementaciji ovog plana.

Analizom ukupnih rezultata vezanih za realizaciju Akcionog plana za Rome BiH do sada u odnosu na ciljeve *Dekade Roma*, Bosna i Hercegovina je od zemalja članica *Dekade Roma* ocijenjena kao veoma uspješna zemlja u pogledu postizanja dobrih rezultata, posebno u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma i u procesu evidentiranja romskih potreba. Dobru praksu i postignute rezultate prihvatili su i ostali članovi *Dekade Roma,* pa su neke zemlje pokazale interes za razmjenu pozitivne prakse u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma i proces evidentiranja. U narednom periodu predstoji realizacija ove aktivnosti, kao i predsjedavanje Bosne i Hercegovine u posljednjoj godini trajanja *Dekade* od juna 2014. do juna 2015 godine.

Usvajanjem **Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine** iz 2009. godine dodatno je u BiH ustanovljen sistem za suzbijanje diskriminacije, s obzirom da je ovaj zakon utemeljen i koncipiran na evropskim standardima. Ovaj zakon sadrži odredbe kojim se građani Bosne i Hercegovine, a samim tim i pripadnici nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, štite od diskriminacije u svim oblastima rada i života, obuhvatajući zapošljavanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe i upravu, te stanovanje, javno informisanje, obrazovanje, sport, kulturu, nauku, privredu i dr.

U svrhu revizije postojećeg Akcionog plana za Rome, pored iskustva na osnovu četverogodišnjeg implementacije, kao polazna osnova za njegovu reviziju poslužili su sadržaj i ciljevi Deklaracije *Dekade uključenja Roma* 2005-2015., ali i Okvir Evropske unije za nacionalne strategije integracije Roma do 2020. (u daljem tekstu: Strategija EU 2020.) i postojeći pravni okvir Bosne i Hercegovine, kojim se uvažavaju specifičnosti njene unutrašnje organizacije.

EU Strategija 2020. odredila je jasnu političku posvećenost zemalja članica EU integraciji Roma. Zbog budućeg statusa Bosne i Hercegovine u okviru RAP-a posebno je važno uključiti standarde iz ovog dokumenta EU koji se odnose na obavezu država članica i potencijalnih članica da:

- *uspostave nacionalne ciljeve za integraciju Roma kako bi se premostio jaz između Roma i opšte populacije, uključujući prvenstveno pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i stambenom zbrinjavanju Roma;*

- *mapiraju socijalno ugrožene mikroregione ili segregirana naselja;*

- *redovno izdvajaju sredstva u budžetima koja će biti upotpunjena međunarodnim sredstvima i sredstvima EU;*

- *uspostave uspješne metode monitoringa;*
- *obezbijede blisku saradnju sa romskim predstavnicima na lokalnom i regionalnom nivou;*
- *revidiraju akcione planove u skladu s navedenim principima i obezbijede romskim predstavnicima ulogu koordinacije.*

Sagledavajući ukupno stanje u kojem živi romska manjina, te činjenicu da pravni okvir Bosne i Hercegovine, kao i preuzeti međunarodni okvir, omogućavaju Bosni i Hercegovini da nastavi s realizacijom aktivnosti za rješavanje jednog od najozbiljnijih društvenih izazova u Evropi - zaustavljanje isključivanja Roma - i u opštim ciljevima ovog revidiranog dokumenta polazimo od opredjeljenja da se nastavi praksa usaglašavanja postojećih zakona i politika sa zakonima i politikama Evropske Unije u oblastima zabrane diskriminacije, osnovnih prava slobode kretanja ljudi i prava djeteta,[5] ali i u oblasti socijalne politike, u skladu sa vrijednostima utvrđenim u okviru Revidirane evropske socijalne povelje i drugih evropskih pravnih izvora (*acquis*).[6]

Ovakvim pristupom Bosna i Hercegovina nastavlja napore u integraciji Roma u Bosni i Hercegovini, kako na regionalnom tako i na lokalnom nivou, s ciljem da se udruže napori svih nivoa vlasti, a posebno lokalnih vlasti, i drugih organizacija civilnog društva i romskih udruženja.

Kako bi se ove aktivnosti pretvorile u konkretne akcije, kreiran je i novi dokument – Revidirani akcioni plan Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013-2016. (u daljem tekstu: RAP).

Sagledavajući ukupno stanje u pogledu dosadašnje implementacije Akcionog plana za Rome, možemo naznačiti i razloge za reviziju u kojim je evidentno da su mnoge od predviđenih aktivnosti nerealno postavljene te stoga nisu mogle biti realizirane; potrebna sredstva nisu planirana na relevantnim potrebama Roma; nedostaje adekvatan sistem monitoringa; nisu jasno određeni nosioci aktivnosti u skladu s važećim zakonom i administrativnim uređenjem; postojeći formalni i neformalni akteri su pomiješani, te se od njih očekuje isti nivo angažmana i učinka; nedostaju realni i mjerljivih indikatori uspjeha kako bi se omogućili efikasniji monitoring, evaluacija i izvještavanje i jasnija uloga Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH; sve uključene institucije i organizacije nisu se odgovorno i na jednak način uključile u realizaciji planiranih aktivnosti.

U skladu sa prezentiranim informacijama u okviru ovog Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013-2016., usaglašen je, pored ovog prvog dijela - uvoda, sadržaj koji je izložen u okviru pet (5) dijelova:

- Prvi dio - Uvod
- Drugi dio sadrži cjelinu koja se odnosi na jačanje institucionalnih kapaciteta;
- Treći dio sadrži prijedlog aktivnosti po oblastima;
- Četvrti dio sadrži odjeljak u kojem se objašnjavaju sistemi i problemi vezani za finansiranje planiranih aktivnosti.
- Peti dio sadrži odjeljak u kojem se objašnjava sistem monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji RAP-a.

5 **COM (2011) 60, Agenda EU za prava djeteta.**
6 ***Acquis communitaire* - Evropska pravna stečevina.**

II. JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA

S ciljem osiguranja najvišeg nivoa ljudskih prava, Bosna i Hercegovina je uspostavila više institucionalnih mehanizama, tj. tijela nadležnih za pitanja nacionalnih manjina. Ova tijela uspostavljena su pri zakonodavnoj i izvršnoj vlasti u Bosni i Hercegovini.

Pri zakonodavnoj vlasti u BiH i entitetima osnovani su:

- **Vijeće nacionalnih manjina Parlamentarne skupštine BiH** kao savjetodavno tijelo koje daje mišljenja, savjete i prijedloge Parlamentarnoj skupštini o svim pitanjima koja se tiču nacionalnih manjina u BiH.

- **Savjet za nacionalne manjine Republike Srpske** kao posebno savjetodavno tijelo Narodne Skupštine RS koje daje mišljenja i prijedloge o svim pitanjima koja se tiču nacionalnih manjina.

- **Vijeće nacionalnih manjina FBiH** kao savjetodavno tijelo Parlamenta Federacije BiH.

Bosna i Hercegovina je pored parlamentarnih i koordinirajućih tijela na nivou Vijeća ministara BiH također osigurala sudjelovanje ostalih izvršnih nivoa vlasti koji su u skladu s njihovim nadležnostima odgovorni za realizaciju RAP-a. Ključne aktere identifikovala je i Strategija za rješavanje problema Roma u BiH usvojena 2005. godine, a koja pored *Dekade* i Strategije EU predstavlja platformu za izradu i ovog RAP-a.

Kao što je navedeno u okviru Strategije za rješavanje problema Roma u BiH, najvažniji akteri za implementaciju RAP-a su: Vijeće ministara, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Ministarstvo sigurnosti BiH, Ministarstvo pravde BiH, Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstvo finansija i trezora, Direkcija za evropske integracije BiH, Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Vlada FBiH i Vlada RS, Vlada Brčko Distrikta BiH, čiji su predstavnici članovi Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH.

Vijeće ministara BiH je nakon odluke o pristupanju *Dekadi* Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH dodijelilo koordinirajuću ulogu u provođenju RAP-a.

MLJPI je, u skladu sa dodijeljenom ulogom, iniciralo i vodilo poslove u izradi akcionih planova, te u kontinuitetu pratilo i izvještavalo o aktivnostima *Dekade* i ostalim aktivnostima koje se odnose na promociju, zaštitu ljudskih prava manjina u Bosni i Hercegovini. U okviru MLJPI uspostavljen je *Odjel za zaštitu prava i saradnju sa nacionalnim i drugima manjinama,* koji je nadležan za osiguranje stručne, administrativne i operativne podrške, te posebno za realizaciju aktivnosti koji se odnose na praćenje, promociju i zaštitu prava Roma kao najugroženije i najbrojnije nacionalne manjine.

Jedna od najvažnijih aktivnosti koje realizira ovaj Odjel odnosi se na izvještavanje o implementaciji RAP-a. Ova aktivnost podrazumijeva prikupljanje svih potrebnih podataka, analitiku i izvještavanje, saradnja sa ostalim nivoima vlasti u BiH i sa domaćim i međunarodnim NVO, a što je uzeto u obzir prilikom izrade RAP-a.

MLJPI također, s ciljem izvršenja različitih stručnih aktivnosti prema potrebi i mogućnostima, uspostavlja stručne međuresorne grupe, koje imaju zadatak da prikupljaju podatke, izrađuju stručne i analitičke materijale, učestvuju u izradi akcionog plana i svih ostalih programskih, projektnih i analitičko-informativnih dokumenta prema potrebi i ciljevima Akcionog plana za Rome u BiH. MLJPI je uspostavilo Radnu grupu za stambenu problematiku Roma, Radnu grupu za oblast zapošljavanja Roma, Radnu grupu za oblast zdravstvene zaštite i Radnu grupu za evidentiranje romskih potreba.

U skladu s nadležnostima, u izradu RAP-a uključena su i ostala državna, entitetska i kantonalna ministarstva i institucije nadležne za oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite.

Posebno važnu ulogu u pogledu direktne implementacije RAP-a imaju sljedeća ministarstva i institucije:

a) Za oblast zapošljavanja: Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje RS i Zavod za zapošljavanja BD;

b) Za oblast zdravstvene zaštite: Zavod za javno zdravstvo FBiH, Institut za javno zdravstvo RS, Odjel za zdravstvo i ostale usluge Vlade BD;

c) Za oblast stambenog zbrinjavanja: opštine, centri za socijalni rad (CSR), a u pogledu koordinacije i/ili implementacije Ministarstvo prostornog uređenja Federacije BiH i Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstvo i ekologiju RS, te Odjel za prostorno uređenje Vlade Brčko Distrikta.

Kada su u pitanju **procedure kao dio institucionalnih mehanizama**, MLJPI kreira i predlaže donošenje različitih odluka VMBiH ili samo donosi odluke, upute, instrukcije i druge akte s ciljem osiguranja realizacije aktivnosti planiranih Akcionim planom kao što su:

a) Odluka Vijeća ministara o rasporedu budžetskih sredstava za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite i programa evidencije i uspostave baze podataka o Romima;

b) Metodologija i plan realizacije sredstava za implementaciju Akcionog plana koji podrazumijevaju niz odluka koje omogućavaju implementaciju pojedinih segmenata Akcionog plana (odluka o kriterijima za korištenje sredstava, potpisivanje Memoranduma o razumijevanju između MLJPI i nadležnih entitetskih institucija po oblastima, sadržaj i način provođenja programa evidencije i uspostave baze podataka);

c) Odluka MLJPI o uspostavljanju radnih grupa za praćenje implementacije Akcionog plana po oblastima;

d) Uputstvo o načinu i postupku odabira korisnika pomoći za stambeno zbrinjavanje Roma;

e) Usaglašen sporazum sa CSR u svrhu kontinuiranog procesa evidentiranja potreba romskih porodica.

MLJPI je potpisalo Sporazum o saradnji sa 57 centara za socijalni rad u kojima su u najvećem broju evidentirani Romi. Na osnovu prikupljenih podataka tokom evidentiranja formirana je i puštena u rad baza podataka (ERP – Evidencija romskih potreba). Svi podaci dobiveni prilikom evidentiranja Roma i potreba romskih domaćinstava transportovani su u nove baze podataka, koje su smještene u centrima za socijalni rad (u daljem tekstu: CSR). Primarni korisnici su dobili korisnička imena i lozinke za korištenje baze podataka. MLJPI je za sve predstavnike CSR s kojim je potpisan Sporazum

organizovalo edukaciju o načinu korištenja i ažuriranja podataka iz evidencija romskih potreba (u daljem tekstu: ERP).

Pored nadležnih institucija uključenih u izradi RAP-a, važnu ulogu imaju i predstavnici Roma koji su direktno uključeni u koordinaciju, kao i Romi koordinatori koji su uključeni u implementaciju kroz saradnju s romskim udruženjima u Bosni i Hercegovini.

Romski koordinatori su akteri koji treba da osiguraju odgovarajuću komunikaciju između predstavnika Roma i vlasti, što je od ključnog značaja za proces revizije i daljnje implementacije usvojenih mjera, te posebno za razvoj sistema nezavisnog monitoringa koji se realizuje s predstavnicima registrovanih romskih udruženja u Bosni i Hercegovini. U okviru podrške Evropske komisije, u projektu koji realizira CARE International angažovan je Rom koordinator pri MLJPI i četiri Roma regionalna koordinatora pri regionalnim uredima MLJPI. Oformljeni su i regionalni operativni timovi koji se oslanjaju na korištenje postojećih kapaciteta regionalnih centra MLJPI, a koji pored koordinacije sa romskim udruženjima najmanje dva puta godišnje i po potrebi okupljaju predstavnike opština, CSR i nadležnih entitetskih, a u FBiH i kantonalnih ministarstava, s ciljem da se uspostavi i lokala koordinacija kako bi se poboljšala implementacija Akcionog plana za Rome te identifikovali prioriteti u skladu s potrebama lokalne zajednice. Ovaj sistem koordinacije potrebno je u narednom periodu osnažiti i osigurati njegovu održivost.

Romska udruženja su u dosadašnjem periodu bila na različit način uključena u implementaciju dosadašnjeg Akcionog plana za Rome u BiH u zavisnosti od područja i od kapaciteta samih udruženja. S ciljem da se obezbijedi puno učešće romskog sektora u svim fazama implementacije, uključujući i proces revizije, osigurana je konsultativna uloga romskih udruženja; MLJPI je svake godine osiguravalo grant sredstva namijenjena za podršku redovnom radu Odbora za Rome pri VMBIH, a prioritetno za aktivnosti romskih udruženja koja se dodjeljuju za najbolje projekte odabrane putem javnog poziva. Kriterije za izbor projekata utvrđuje Odbor za Rome.

Odbor za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine uspostavljen je Odlukom Vijeća ministara BiH[7] kao savjetodavno tijelo zaduženo za:

a) sistemsko praćenje provođenja Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite i revidiranog plana o obrazovnim potrebama Roma u Bosni i Hercegovini;

b) donošenje operativnih planova i predlaganje mjera za unapređenje provođenja Akcionog plana;

c) iniciranje, putem svojih predstavnika, aktivnosti na osiguranju sredstava u budžetima institucija na nivou Bosne i Hercegovine i entiteta za potrebe realizacije Akcionog plana;

d) praćenje utroška odobrenih sredstava u budžetima institucija Bosne i Hercegovine i institucija entiteta za realizaciju Akcionog planu u sve tri oblasti, te dinamike realizacije istih;

e) uključivanje u ostvarivanju kontakata sa potencijalnim donatorima i drugim stranama zainteresovanim za osiguravanje sredstava za provođenje Akcionog plana;

f) formiranje stalnih ili povremenih komisija i tematsko-stručnih grupa, posebno u okviru implementacije Akcionog plana, u cilju donošenja validnih stavova, zaključaka i preporuka;

g) utvrđivanje sistema monitoringa realizacije utvrđenih planskih aktivnosti za Rome u Bosni i Hercegovini, te praćenje metodologije utroška donatorskih i budžetskih sredstava namijenjenih za realizaciju Akcionog plana.

7 *Službeni glasnik BiH* br. 80/12

Odlukom o osnivanju Odbora za Rome, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH osigurava tehničku i stručnu pomoć Odboru; Odbor podnosi Vijeću ministara izvještaj o svom radu putem ovog ministarstva, čime se uspostavlja jedinstven institucionalni mehanizam koji osigurava bolju horizontalnu i vertikalnu komunikaciju i koordinaciju i doprinosi većem stepenu implementacije revidiranog Akcionog plana nakon njegovog usvajanja.

Tokom dosadašnje implementacije akcionih planova, ured **Ombudsmena za ljudska prava BiH** nije bio uključen u proces. Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, koji djeluje unutar ureda Ombudsmena, posebnu pažnju posvećuje, između ostalog, analizi zakonske regulative koja tretira prava manjina u cilju iniciranja izmjena zakonskih propisa kako bi se oni uskladili sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Odjel treba biti uključen u reviziju i implementaciju Akcionog plana kroz razmjenu informacija o planiranim aktivnostima. Pošto su nadležni organi obavezni da kontinuirano rade na povoljnijem zakonodavnom okviru za rješavanje problema Roma, neophodno je osigurati saradnju između Odjela i MLJPI, posebno u pogledu praćenja individualnih predmeta koji se odnose na slučajeve diskriminacije i njene oblike.

Polazeći od prethodno prezentiranih informacija, u okviru ovog dokumenta utvrđujemo strateški cilj koji se odnosi na poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta.

Strateški cilj 1: Poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta

Strateški cilj 1 implementira se realizacijom sljedećih programskih aktivnosti:

Program 1: *Poboljšanje kapaciteta na nivou BiH i koordinacije sa lokalnim nivoima vlasti*

Program 2: *Poboljšanje saradnje sa romskim udruženjima*

Program 3: *Unapređenje regionalne i saradnje sa međunarodnim organizacijama*

Program 4: *Poboljšanje procesa prikupljanja podataka (evidentiranja romskih potreba)*

Strateški cilj 1:		Poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta							
Program 1.	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
1.Poboljšanje kapaciteta na nivou BiH i koordinacije sa lokalnim nivoima vlasti	1.1. Ojačati kapacitete MLJPI	X	X			Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	- ojačani kapaciteti odjela za manjine	Budžet BIH	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
	1.2. Osigurati bolju podršku Odboru za Rome	X	X			Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	- osigurana dovoljna budžetska sredstva za rad	Budžet BIH	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
	1.3. Osigurati upošljavanje Roma koordinatora		X	X	X	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	uposlen najmanje jedan Rom u MLJPI i prema mogućnostima i u regionalnim uredima (4)	Budžet BIH	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
	1.4. Unaprijediti koordinaciju između uključenih institucija	X	X	X	X	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	- formirane međuresorne i stručne grupe; - osigurana sredstva za rada	Budžet BIH	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
	1.5. Nastaviti proces evidentiranja potreba Roma	X	X	X	X	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	osigurana sredstva za edukaciju i nastavak procesa saradnje sa CSR	Budžet BIH	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
	1.6. Izrada analize o broju Roma bez dokumenata koji stalno ili povremeno žive u BiH	X	X	X		MLJPI u saradnji sa predstavnicima donatora	- provedeno istraživanje i urađena analiza	Budžet BIH i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj 1:		Poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta							
Program 1.	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
1.Poboljšanje kapaciteta na nivou BiH i koordinacije sa lokalnim nivoima vlasti	1.7. Praćenje stanja i edukacija romske populacije o upisu u matične knjige	X	X	X	X	Centri za socijalni rad, opštine, matični uredi	1. ERP - ažuriran od strane CSR 2. Podaci o broju neupisanih u MK ubačen u centralnu bazu u MLJPI i proslijeđen matičnim uredima 3. Informacije o upisu i naknadnom u MK dostupne na opštinskim oglasnim tablama, distribuirane romskim NVO i po svim romskim naseljima 4. Opštine donijele odluku o oslobađanju plaćanja naknada prilikom upisa i naknadnog upisa u MK za pripadnike romske nacionalne manjine	Budžeti, donatorska sredstva	Ministarstvo pravde FBiH i FUP, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS i nadležni odjel BD

Strateški cilj 1:		Poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta							
Program 2	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
2.Poboljšanje saradnje sa romskim udruženjima	2.1. Redovno održavanje referalnih sastanaka (2 godišnje)	X	X	X		MLJPI	- broj održanih sastanaka	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI
	2.2. Održavanje sastanaka sa međunarodnim organizacijama i potencijalnim donatorima	X	X	X	X	MLJPI	1. godišnje održana najmanje dva sastanka		MLJPI
	2.3. Izrada protokola o saradnji sa romskim udruženjima na svim nivoima		X			MLJPI U saradnji sa entitetskim vlastima i vladom BD	1. Broj kreiranih, usaglašenih i potpisanih protokola sa romskim udruženjima 2. Definisani principi i načela saradnje sa romskim NVO i VM BiH	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj 1:		**Poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta**							
Program 3	**Aktivnost**	**Vremenski okvir**				**Odgovorne institucije**	**Indikatori provođenja aktivnosti**	**Izvori finansiranja**	**Izvještajna jedinica**
		2013	**2014**	**2015**	**2016**				
3. Unapređenje regionalne i međunarodne saradnje	3.1. Održavanje operativnih sastanaka sa međunarodnim organizacijama koje su uključene u realizaciju RAP: UNHCR, UNICEF, UNDP ...	**X**	**X**	**X**		MLJPI	- broj održanih operativnih sastanaka	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI
	3.2. Učešće na regionalnim i sastancima *Dekade inkluzije Roma*	**X**	**X**	**X**	**X**	MLJPI	- izvještaj o učešću	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI
	3.3. Iniciranje i provođenje zajedničkih istraživanja	**X**	**X**	**X**		MLJPI	- broj provedenih istraživanja - izvještaji o provedenim istraživanjima	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj 1:		Poboljšanje postojećih institucionalnih kapaciteta							
Program 4	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
4. Poboljšanje procesa prikupljanja podataka (evidentiranja romskih potreba)	4.1. Održavanje edukativnih sastanak sa CSR	X	X	X		MLJPI	- broj održanih edukacija CSR	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI
	4.2. Održavanje referalnih sastanaka 4 puta godišnje	X	X	X	X	MLJPI	1.broj održanih referalnih sastanaka	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI
	4.3. Provođenje zajedničkih istraživanja	X	X	X		MLJPI	- broj podnesenih istraživanja	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI

III. PRIJEDLOG AKTIVNOSTI PO OBLASTIMA

U svrhu izrade RAP-a izrađena je situaciona analiza pojedinačno za sve oblasti, zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje i zdravstvenu zaštitu, koja se nalazi u prilogu ovog dokumenta.

Broj članova evidentiranih na zavodu za zapošljavanje entiteta	Nepoznato		Neprijavljen		Prijavljen		Ukupno
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
Federacija BiH	2.009	1.875	1.852	1.935	1.756	1596	**11.023**
Republika Srpska	447	418	409	413	535	538	**2.760**
Brčko Distrikt BiH	156	146	38	46	131	134	**651**
n/p	553	490	520	543	283	319	**2.708**
UKUPNO	**3.165**	**2.929**	**2.819**	**2.937**	**2.705**	**2.587**	**17.142**

Izvor podataka: Podaci MLJPI Evidencija romskih potreba

S ciljem da se na racionalan i operativan način obrazlože aktivnosti po oblastima, u okviru ovog dokumenta u prethodnom poglavlju, u dijelu koji obrazlaže razloge za reviziju RAP-a dat je sažetak osnovnih problema zbog kojih je pokrenuta revizija. U dijelu koji slijedi obrazloženi su predloženi ciljevi, programi i mjere.

3.1. Zapošljavanje

3.1.1. Potrebe za zapošljavanjem Roma i ocjena stanja

Trogodišnja implementacija Akcionog plana zapošljavanja Roma nije do kraja ispunila očekivanja. Brojni zacrtani ciljevi i uz njih definisane mjere nisu bili podržani potrebnim resursima i jasno dodijeljenim zadacima kojim bi se postiglo očekivano. S jedne strane, bitne promjene u globalnom okruženju koje su se u međuvremenu dogodile (ekonomska kriza, porast nezaposlenosti, smanjenje ponude, tj. prilika za zapošljavanje za sve, ograničenja u zapošljavanju u javnim institucijama...), te problemi same romske populacije s druge strane (niska kvalifikaciona struktura, neprijavljivanje na zavode za zapošljavanje, posebno obrazovanih i kvalifikovanih Roma, nedostatak vještina i znanja koja traži tržište rada...) učinili su da se ambiciozno postavljeni ciljevi ne realizuju.

Tako je Akcionim planom bilo predviđeno da će se tokom osmogodišnjeg perioda za zapošljavanje Roma izdvojiti ukupno 170 miliona KM, što je u prosjeku oko 21 milion KM godišnje. Prema podacima prikupljenim u procesu revizije Akcionog plana, tokom protekle četiri godine izdvojeno je ukupno oko 2,7 miliona KM, što je u prosjeku oko 681.000 KM godišnje ili tek 3% od planiranog. Usljed izostanka

predviđenog finansiranja od strane nižih nivoa vlasti, najveći dio ovih sredstava (oko 80%, ili 2,1 mil. KM) predstavlja doprinos Vijeća ministara BiH kroz grant MLJPI. Preostali iznos uključuje doprinose Federalnog ministarstva rada i socijalne politike (280.000 KM), Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona (200.000 KM), dok se manji dio odnosi na sporadična izdvajanja lokalnih zajednica, sufinansiranje domaćih i međunarodnih i organizacija te Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta. Prema postojećim budžetskim projekcijama, u predstojećem trogodišnjem periodu ne očekuju se bitne promjene u planiranim izdvajanjima. Sa izvjesnošću se može računati samo na iznos od ukupno 850.000 KM godišnje, koji uključuje sredstva granta MLJPI (710.000 KM) i doprinose iz budžeta resornih ministarstava FBiH (90.000 KM) i Tuzlanskog kantona (50.000 KM).

Međutim, ukupan broj od 212 Roma koji su prošli kroz programe zapošljavanja Roma od 2009. godine, bez obzira na mnogo veće iskazane potrebe, upućuje na pozitivan pristup problemu zapošljavanja Roma, jer je ipak uveden opšteprihvaćen i jedinstven način zapošljavanja Roma na nivou cijele BiH.

Problemi u realizaciji dosadašnjih programa zapošljavanja s kojima su se susreli zavodi/službe za zapošljavanje upućuju na nekoliko kritičnih momenata na koje bi u novim programima trebalo obratiti više pažnje. Tiču se prije svega:

- niske kvalifikacione strukture evidentiranih nezaposlenih Roma (između ostalog i zbog izostanka prijavljivanja obrazovanih Roma);
- nespremnosti i nedovoljnih znanja i vještina potrebnih za vođenje samostalnog posla među aplikantima za sredstva za samozapošljavanje;
- malog interesa poslodavaca da zaposle Rome;
- izostanka koordinacije s lokalnim organima vlasti kako bi se Romima olakšao ulazak u samostalan posao kroz podršku u registraciji i izdavanju dozvola;
- nedostatka dobre komunikacije i koordinacije u smislu praćenja realizacije programa za one Rome koji su na taj način zaposleni (broj Roma koji su ostali na poslu i nakon završetka programa, komunikacija s poslodavcima, poslovno savjetovanje početnika u biznisu).

Stoga je u revidiranom akcionom planu zapošljavanja bilo potrebno inovirati pristup rješavanju problema s kojima se Romi susreću. Inovirani pristup rješavanju romskih potreba u Evropi počiva na 10 zajedničkih baznih principa uključivanja Roma (*Europa 2020*), usvojenih i dopunjenih 2009. godine:

1. Konstruktivnim, praktičnim i nediskriminatornim politikama
2. Jasnim, ali ne i ekskluzivnim ciljanjem romskih problema
3. Interkulturalnom pristupu
4. Uključivanju u glavne društvene tokove
5. Senzibiliziranju prema pitanjima spola
6. Prenošenju dokazano dobrih politika
7. Korištenju EU instrumenata
8. Uključivanju regionalnih i lokalnih vlasti
9. Uključivanju civilnog društva
10. Aktivnim učešćem Roma

Naučene lekcije iz prošlosti upućuju na činjenicu da promocija integracije Roma mora počivati na: političkoj volji i posvećenosti rješavanju njihovih problema; dodjeli odgovarajućih sredstava iz nacionalnih budžeta na svim nivoima vlasti; boljoj pripremljenosti i koordinaciji sa odgovarajućim donatorima; sistematičnom pristupu evaluaciji i kvalitetnom monitoringu.

Istovremeno, nužno je jače prisustvo i proaktivan pristup romskih nevladinih organizacija, koje moraju biti kvalitetna spona između neposredne baze i drugih aktera i kanal u rješavanju problema romske populacije. Potrebno je ojačati projektni pristup rješavanju problema kako bi se obezbijedilo više sredstava iz različitih izvora i time postiglo praćenje i rješavanje problema različitih segmenata romskog društva (zapošljavanje žena, mladih, invalida, udruživanje i sl.)

Inovativnost u pristupu zapošljavanju Roma pokušava se postići kroz zadrugarstvo, udruživanje Roma, otvaranje romskih zanatskih centara kako bi se očuvali, ali i komercijalizovali te povezali s turističkom ponudom stari zanati, institucionalizovano (zadrugarsko) prikupljanje sekundarnih sirovina, te kako bi se podstakla poljoprivredna proizvodnja i pojačalo medijsko prisustvo romske zajednice u cjelokupnom interkulturalnom okruženju i pristupu problemima zapošljavanja svih marginalizovanih i ugroženih grupa, ali i svih ostalih sa evidencije nezaposlenih lica u BH.

Stoga su neki dijelovi iz postojećeg plana u cijelosti izmješteni iz ciljeva (briga o bazama podataka i medijsko predstavljanje i prepoznatljivost), te su zajedno s monitoringom usmjereni na zajedničke oblasti od interesa za sva tri akciona plana za Rome BH.

3.1.2. Obrazloženja cilja, programa i mjera

Polazeći od prethodno prezentovanih informacija u okviru dokumenta, utvrđujemo strateški cilj koji se odnosi na zapošljavanje Roma u BiH.

Strateški cilj: Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma

Ovaj strateški cilj realizuje se provođenjem sljedećih programa:

1. *Programi za podsticanje zapošljavanja Roma*
2. *Program za obrazovanje, do(pre)kvalifikovanje Roma sa evidencije zavoda za zapošljavanje (ZZ)*
3. *Priprema inicijativa za izmjene i dopune zakonske regulative koja dotiče zapošljavanje Roma*
4. *Kreiranje i provođenje javnih kampanja u saradnji sa romskim NVO-ima, uz učešće ZZ.*

Program 1: *Programi za podsticanje zapošljavanja Roma*

Od postojećih 17 mjera sada se ostaje na 10. Neke od ranije zacrtanih mjera više nemaju svoju vremensku validnost, druge su se ponavljale pa su objedinjene, a treću grupu čine nove mjere kojima se upravo nastoji pratiti smjer navedenih dokumenata.

Novopredloženi način ispunjenja navedenog cilja pokušava „razgovarati“ s vremenom u kojem živimo, nastoji racionalizovati troškove ali i inovirati pristupe kako bismo jednim potezom postigli više. Posebna pažnja posvećena je koordinaciji aktivnosti i traženju načina da se svi niži nivoi vlasti konkretno uključe u realizaciju revidiranog Akcionog plana zapošljavanja Roma.

Na tom tragu pokušava se povezati mjesto kolektivnog stanovanje Roma sa mjestom gdje će raditi, a ostvarenjem ta dva uslova sigurno bi se postigao i vidan efekat na zdravlje svih generacija Roma - i porodice u cjelini.

Podsticanjem evidentiranja obrazovanih Roma na evidencijama za nezaposlene stvaraju se uslovi da se poboljšaju i krajnji rezultati zapošljavanja Roma, posebno u oblasti samozapošljavanja.

Najvažniji segment iz ovog dijela Akcionog plana je definisanje broja Roma koje treba zaposliti i dinamika njihovog zapošljavanja u periodu od 2013. do 2020. godine, s fokusom na vrijeme 2013-2015.(vidjeti Tabelu 1.1.2.) U procesu obezbjeđenja izvora sredstava za zapošljavanje planiranog broja Roma mnogo veća uloga se dodjeljuje nižim nivoima vlasti i projektnom pristupu traženja novih izvora sredstava.

U izrađenim godišnjim izvještajima potrebno je navesti koliko programa je kreirano i realizovano i koliki broj Roma/Romkinja je zaposlen i na kojim radnim mjestima. (1.1.4-1.1.6.)

Povlačenje donatorskih sredstva moguće je od strane vladinih i nevladinih institucija i organizacija.

Program 2: *Program za obrazovanje, do(pre)kvalifikovanje Rome sa evidencije zavoda za zapošljavanje*

U okviru ovog cilja ranije je bilo ukupno 5 mjera, ali sadašnjih 4 nije suštinski ukinulo nijednu dosadašnju. Radi se o objedinjavanju mjera i fokusiranju na bitno.

Kako je ovo najvažniji aspekt budućeg zapošljavanja Roma, bilo je nužno revidirati indikatore, te na taj način ojačati očekivane rezultate edukacije Roma u funkciji njihove pripreme za tržište rada. Same mjere su manje-više iste, ali je način njihovog provođenja osnažen kroz mjerenje rezultata.

Edukacija Roma za ciljanog poslodavca koji ima neposredan interes za određene profile kadrova dobiva na značaju i kao takva se uvodi u prioritetne programe zavoda/službe zapošljavanja. Jako važan dio edukacije je uvođenje obavezujuće obuke za poduzetništvo za sve koji traže sredstva za samozapošljavanje, čime bi se preveniralo ponavljanje grešaka iz prvog poziva za aplikacije, koji je potencijalno zainteresovane Rome zatekao nespremnim.

Za ostvarenje ovog cilja biće neophodno odgovarajuće proračunavanje pripadajućih troškova, jer se za potrebe edukacije do sada namjenski izdvajalo zanemarljivo malo sredstava. Prijedlog je da se uz postojeće programe edukacije prijavljenih Roma sa evidencije nezaposlenih u svakom novom programu insistira na definisanju pripadajućeg iznosa za edukaciju o uspješnom vođenju vlastitog posla i podizanju zapošljivosti zainteresovanih kandidata za korištenje sredstava za zapošljavanje.

Program 3: *Priprema inicijativa za izmjene i dopune zakonske regulative koja se tiče zapošljavanje Roma*

Ovo je bio najlošije ostvaren cilj u dosadašnjem periodu realizacije Akcionog programa zapošljavanja Roma, ali je zbog svog značaja zadržan i u Revidiranom akcionom planu.

Pokazalo se, zapravo, da niko nije bio direknto fokusiran na ovo; nedostajalo je jasnih nadležnosti ko šta treba da radi i kako. Stoga se sada fokus pomjera na jači angažman romskih organizacija i Odbora za Rome kako bi se strateški pristupilo procesu i postigao stvarni uticaj na zakonodavce i izvršnu vlast, posebno na nivou lokalnih zajednica. Neophodno je racionalno pristupiti procesu lobiranja, zasnovanom na kvalitetnim pripremama i sistematskom radu samih Roma.

Program 4: *Kreiranje i provođenje javnih kampanja u saradnji sa romskim NVO-ima uz učešće zavoda za zapošljavanje*

Ostvarivanjem ovog cilja planirano je animiranje Roma u prijavljivanju na zavode za zapošljavanje provođenjem javnih kampanja u smislu podizanja svijesti romske populacije o značaju prijavljivanja na zavode za zapošljavanje nakon završene škole, te nakon povratka u zemlju i gubitka posla.

Finansijske potrebe i realne mogućnosti zapošljivosti i zapošljavanja Roma

Revizija Akcionog plana za zapošljavanje Roma sačinjena je uzimajući u obzir prioritete i realne potrebe za zapošljavanjem Roma s jedne strane, te postojeća finansijska ograničenja s druge strane. Tako su sredstva potrebna za implementaciju pojedinačnih aktivnosti planirana krajnje restriktivno - vodilo se računa o oskudnosti raspoloživih sredstava. Istovremeno je fokus stavljen na iznalaženje novih mehanizama finansiranja, koji će uključivati više različitih izvora i inovativnije pristupe finansiranju. Takođe se vodilo računa i o sinergiji sa akcionim planovima iz oblasti stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite.

Procjenjuje se da će za implementaciju Revidiranog akcionog plana za zapošljavanje Roma tokom naredne tri godine biti potrebno ukupno **oko 11,4 miliona KM**, od čega 2,1 milion KM u 2013. godini, 3,7 miliona KM u 2014. godini i 5,5 miliona KM u 2015. godini. Ovo u prosjeku iznosi oko 3,8 miliona godišnje, što je oko šest puta manje od ranije planiranog iznosa, ali i šest puta više od prosjeka stvarnih izdvajanja u protekle četiri godine. Nastavak implementacije aktivnosti prema revidiranom planu bi u periodu 2016-2020. godina dalje zahtijevao oko 6,9 miliona KM godišnje, što je ukupno oko 35 miliona KM za ovih pet godina.

Oko 97% potrebnih sredstava odnosi se na implementaciju **podsticajnih programa zapošljavanja** Roma. Realne potrebe ukazuju na nužnost zapošljavanja oko 5.000 Roma sa evidencije nezaposlenih, odnosno po jednog člana iz svake od 5.000 najugroženijih romskih porodica. Imajući u vidu da je trošak obezbjeđenja jednog radnog mjesta minimalno 5.000 KM, a prosječno 8.000 KM, ukupna sredstva potrebna za zapošljavanje 5.000 Roma iznosila bi oko 40 miliona KM. S obzirom da je nerealno očekivati da će se ovaj iznos sredstava moći obezbijediti iz svih potencijalnih izvora u naredne tri godine, planirana je sporija dinamika zapošljavanja, prema kojoj bi se u toku naredne tri godine zaposlilo 1.500 Roma sa evidencije nezaposlenih, a u periodu 2016-2020. godina preostalih 3.500 Roma. Istovremeno je planiran postepeni rast prosječnog troška jednog radnog mjesta, i to od 5.000 KM u 2013. godini do 8.000 KM u 2016. godini i nadalje. Tako bi, prema ovoj dinamici, za zapošljavanje 400 Roma u 2013. godini bilo potrebno oko 2 miliona KM, za zapošljavanje 500 Roma u 2014. godini oko 3 miliona KM i za zapošljavanje 600 Roma u 2015. godini oko 4,2 miliona KM, što je ukupno 9,2 miliona KM za prve tri godine. Ove potrebe bi se finansirale kako iz domaćih tako i iz donatorskih izvora. S obzirom da očekivani raspoloživi iznos od 850.000 KM godišnje predstavlja tek 28% od godišnjeg prosjeka potreba, neophodno je osigurati dodatna sredstva, prvenstveno sufinansiranjem iz budžeta kantona i lokalnih zajednica, kao i iz donatorskih izvora. Ova sredstva će se pribavljati na osnovu prijedloga projekata koje će izrađivati NVO koje se bave pitanjima Roma.

U okviru aktivnosti zapošljavanja Roma u javnom sektoru takođe je predviđeno zapošljavanje 62 romska medijatora/medijatorke u opštinama, odnosno zdravstvenim ustanovama, i to u 2014. (50%) i 2015. godini. Procijenjeni ukupni troškovi finansiranja plata i naknada za ova radna mjesta iznosili bi oko 1,2 miliona KM godišnje. S obzirom da je u Akcionom planu za zdravstvenu zaštitu predviđeno prethodno provođenje relevantne obuke za ovu ciljnu grupu, na ovaj način bi se ostvarila sinergija aktivnosti u dvije različite oblasti. Takođe, kroz aktivnost zapošljavanja Roma na lokaciji gdje im je već obezbijeđen smještaj (romski profitni centri) ostvaruje se i veza sa Akcionim planom za stambeno zbrinjavanje.

Pored ovih izdvajanja, u okviru implementacije podsticajnih programa zapošljavanja Roma takođe su planirani troškovi provođenja kampanja animiranja u cilju podsticanja prijave na evidenciju nezaposlenih lica (oko 23.000 KM u 2013/2014), troškovi izrade analize mogućih olakšica za zapošljavanje Roma (5.000 KM u 2013. godini), koji će se finansirati iz donatorskih sredstava, te troškovi osnivanja tri romske zadruge (15.000 KM u 2013. godini), za koje će se pokušati obezbijediti finansiranje iz opštinskih budžeta, kao i uspostavljanja inicijalnog fonda za sufinasiranje otvaranja zanatskih centara romskih tradicionalnih zanata (po 20.000 KM u 2013. i 2014. godini).

U okviru **Programa obrazovanja i do(pre)kvalifikacije** Roma sa evidencije Zavoda za zapošljavanje, planirano je provođenje edukacije iz poduzetništva u prosječnom iznosu od 76.000 KM godišnje za procijenjeni broj Roma kojima će ova obuka biti potrebna, a neće im biti obezbijeđena preko granta MLJPI. Ova sredstva će se pokušati osigurati iz donatorskih izvora. Takođe je planiran i program obuke za poslodavce, koji se finansira iz budžeta službi za zapošljavanje, a za koji nedostaju sredstva od oko 45.000 KM godišnje.

Iako u ovom momentu nije moguće precizno predvidjeti izvore finansiranja, ako se pretpostavi da će se dvije trećine troškova samih programa zapošljavanja Roma finansirati iz domaćih, a jedna trećina iz donatorskih izvora, onda bi se 70% ukupnih troškova Akcionog plana zapošljavanja Roma (oko 8 miliona KM) finansiralo iz domaćih, a 30% (oko 3.4 milion KM) iz donatorskih izvora.

Revidirani akcioni plan zapošljavanja Roma

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programi za podsticanje zapošljavanja Roma	1.1.1. Donijeti godišnje planove za zapošljavanje Roma na osnovu urađenih analiza ZZ	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, u saradnji sa opštinama u kojima žive Romi	1. Formiran tim za izradu plana 2. Donesen godišnji plan zapošljavanja do 31.1. tekuće godine	Budžeti zavoda i donatorska sredstva	- Agencija za rad i zapošljavanje BiH
	1.1.2. Nastaviti sa izdvajanjem sredstava za zapošljavanje i samozapošljavanje Roma na nivou BiH i na nivou entiteta i BD	X	X	X	X	Vijeće ministara; Vlada FBiH, Vlada RS, Kantonalna Vlada, Vlada BD	1. Predviđeni grantovi u budžetima 2. Iznos izdvojenih sredstava	Domaći budžeti i donatorska sredstva (raspoloživo oko 6.000,000) nedostaje 29.000,000 KM	Zavodi za zapošljavanje FBiH, RS i BD
	1.1.3. Uspostava zajedničkog tima za izradu projekata za zapošljavanje Roma u cilju prikupljanja donatorskih sredstava	X	X	X	X	MLJPI u saradnji sa zavodima za zapošljavanje FBH, RS i Brčko	1. Uspostavljeni tim 2. Broj pripremljeni projekata 3. Izvještaj sa donatorske konferencije	Budžet BiH, donatori	MLJPI
	1.1.4. Izrada godišnjeg izvještaja o realizaciji programa za podsticanje zapošljavanja Roma na osnovu izvještaja zavoda za zapošljavanje FBiH, RS i Brčko Distrikt	X	X	X	X	Federalno ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, u saradnji sa zavodima za zapošljavanje FBH, RS i Brčko	1. Broj izrađenih izvještaja 2. Broj realizovanih programa za podsticanje zapošljavanja Roma	Budžet BiH i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programi za podsticanje zapošljavanja Roma	1.1.5. Kreirati afirmativnu mjeru za zapošljavanje obrazovanih Roma, te povezati sa programom za osiguranje stažiranja pripravnika		X	X	X	Federalno ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, u saradnji sa zavodima za zapošljavanje FBH, RS i Brčko	1. Broj kreiranih posebnih programa za zapošljavanje	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI
	1.1.6. Pružiti pomoć i osigurati resurse opštinama u svrhu izrade programa na nivou lokalnih zajednica za veće zapošljavanje Roma	X	X			Federalno ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, u saradnji sa zavodima za zapošljavanje FBH, RS i BD	1. Broj iniciranih i implementiranih lokalnih programa	Budžeti BiH i donatorska sredstva	MLJPI
	1.1.7. Dati prioritet programima zapošljavanja Roma u javnom sektoru i sredstava na nivou BiH u lokalnim zajednicama u kojima živi veći broj pripadnika romske nacionalnosti	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, u saradnji sa institucijama uključenim u implementaciju RAP-a	1. Mapirane institucije u kojima bi trebali biti predstavnici Roma 2. Zaposlen po jedan Rom u svakoj od mapiranih institucija u periodu 2013-2015. 3. Uspostavljena mreža zdravstvenih medijatora u lokalnim zajednicama	Domaći budžeti i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.1 Programi za podsticanje zapošljavanja Roma	1.1.8. Uključiti Rome u programe javnih radova u lokalnim zajednicama	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta u saradnji sa opštinama	1. Lokalne zajednice utvrdile Plan realizacije lokalnih radova za svaku godinu 2. Plan usklađen programom zapošljavanja Roma u zajednicama za zapošljavanje	Budžeti i donatorska sredstva	Entitetska ministarstva rada i služba u BD za rad
	1.1.9. Finansijski podržati uspostavu zadruga i drugih oblika udruživanja Roma u poduzetništvu	X	X	X		Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, u saradnji sa opštinama, sa nadležnim opštinskim službama za privredu, sa romskim organizacijama i poslodavcima	1. Broj uspostavljenih zadruga i drugih oblika poslovnog udruživanja	Budžeti i donatorska sredstva	Entitetska ministarstva rada i služba u BD za rad
	1.1.10. Povezati program za zapošljavanja Roma sa programom za stambeno zbrinjavanje u svrhu socijalnog uključivanja	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, u saradnji sa opštinama	1. Izrađena analiza zaposlenih i stambeno zbrinutih Roma; 2. Uključiti podatke u Izvještaj o implementaciji AP za Rome	Budžeti i donatorska sredstva	Entitetska ministarstva rada i služba u BD za rad

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.2. Program za obrazovanje, do(pre) kvalifikovanje Roma sa evidencije ZZ-a	1.2.1. Kreirati programe i operativne planove o obrazovnim potrebama nezaposlenih Roma	X	X	X	X	Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za obrazovanje odraslih RS, romske org.	1. Operativni programi utvrđeni s romskim organizacijama i usvojeni do kraja januara tekuće godine 2. Svake godine 10 % Roma sa evidencije godišnje učestvuje u nekom programu edukacije	Budžeti i donatorska sredstva	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta
	1.2.2. Donijeti plan do(pre)kvalifikacije prema potrebama tržišta rada, a u funkciji povećanja zapošljivosti Roma	X	X	X		Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, Asocijacija poslodavaca, romske organizacije, obrazovne institucije	1. Usvojeni operativni planovi u svakom Zavodu za zapošljavanje 2. Uspostavljen sistem realizacije 3. Realizovan prvi turnus do(pre) kvalifikacije u 2013. pri svakom od zavoda za zapošljavanje – 4. 5% Roma sa evidencije uspješno završilo program do(pre)kvalifikacije i steklo diplomu/ certifikat (godišnje)	Budžeti i donatorska sredstva	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.2. Program za obrazovanje, do(pre) kvalifikovanje Roma sa evidencije ZZ-a	1.2.3. Osposobljavati Rome za aktivno traženje posla, pokretanje vlastitog posla i samozapošljavanje	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, romske organizacije	1. Uspostavljena metodologija i sistem realizacije obuke u svakom od zavoda za zapošljavanje 2. Svaki Rom koji se prijavi za sredstva podrške samozapošljavanju mora prethodno proći višednevnu edukaciju iz poduzetništva	Budžeti i donatorska sredstva	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta
	1.2.4. Kreirati program za poslodavce kojim bi se unaprijedilo zapošljavanje Rome	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta, u saradnji sa romskim organizacije i poslodavcima	1. Kreiran program i javni poziv 2. Obučeni poslodavci 3.Efekat zapošljavanja Roma - broj	Budžeti i donatorska sredstva	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.3. Priprema inicijativa za izmjene i dopune zakonske regulative koja se tiče zapošljavanja Roma	1.3.1. Inicirati uvođenje poreskih olakšica firmama u vlasništvu Roma – 2 godine	X	X	X	X	MLJPI; romske organizacije, Odbor za Rome	1. Pripremljen radni dokument za razgovore i angažovan konsultant 2. Organizovani sastanci s relevantnim institucijama na pripadajućim nivoima	Budžeti i donatorska sredstva	MLJPI
	1.3.2. Analizirati postojeća zakonska rješenja u svrhu uvođenja posebnih mjera u funkciji pojačanog zapošljavanja Roma	X				MLJPI u saradnji sa Federalnim ministarstvom rada i socijalne zaštite, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, predstavnicima Roma i Odbora Roma	1. Uspostavljen operativni tim, 2. Izrađena analiza 3. Pripremljena inicijativa za izmjenu zakona 4. Usvojen zakon	Budžeti i donatorska sredstva	MLJPI
	1.3.3. Pokretanje inicijative za oslobađanje plaćanja naknada firmi u vlasništvu Roma i poslodavaca koji zapošljavaju Rome - kod dodjele lokacija i zemljišta na lokalnom nivou	X	X			Odbor za Rome u saradnji sa udruženjem poslodavaca	1. Pokrenuta inicijativa	Domaći budžeti i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj:		Unapređenje zapošljivosti i zapošljavanja Roma							
Program 1	Aktivnost	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajne jedinice
		2013	2014	2015	2016				
1.4. Kreiranje i provođenje javnih kampanja u saradnji sa romskim NVO-ima, uz učešće zavoda za zapošljavanje	1.4.1. Iniciranje i provođenje programa saradnje sa donatorima i romskim NVO-ima u cilju smanjenja jaza u zapošljavanja Roma i ostatka stanovništva	X	X	X	X	MLJPI u saradnji sa Federalnim ministarstvom rada i socijalne zaštite, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, u saradnji sa zavodima za zapošljavanje FBH, RS i DB	1. Kontinuirana animacija Roma za prijavu na evidenciju nezaposlenih lica - provedena kampanja najmanje dva puta godišnje	Budžeti i donatorska sredstva	MLJPI
	4.2. Iniciranje i provođenje programa saradnje sa donatorima i romskim NVO-ima u cilju smanjenja jaza u zapošljavanja Roma i ostatka stanovništva	X	X	X	X	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta	1. Kontinuirana animacija Roma za prijavu na evidenciju nezaposlenih lica - provedena kampanja najmanje dva puta godišnje	Budžet i donatorska sredstva	Zavodi za zapošljavanje FBH, RS i Brčko Distrikta

3.2. STAMBENO ZBRINJAVANJA ROMA

3.2.1. Potreba stambenog zbrinjavanja Roma

Nakon trogodišnje implementacije došlo se do zaključka da je Akcioni plan za stambeno zbrinjavanje Roma postavljen nerealno, kako u smislu očekivanih rezultata tako i finansijskih sredstava potrebnih za njihovu realizaciju. Nerealno postavljeni očekivani rezultati posljedica su nedostatka podataka o broju romskih domaćinstava kojima je potrebna neka od stambenih intervencija. Tako je na osnovu raspoloživih podataka bilo planirano da se tokom osmogodišnjeg perioda za stambeno zbrinjavanje Roma izdvoji ukupno 440 miliona KM, odnosno u prosjeku oko 55 miliona godišnje. U stvarnosti je u periodu 2009-2012. godina iz svih izvora izdvojeno ukupno oko 12,5 miliona KM, što je u prosjeku oko 3,1 milion godišnje, odnosno tek 6% od planiranog.

Uspostavljanjem evidencije romskih potreba 2010. godine stvoreni su uslovi za planiranje aktivnosti u stambenoj oblasti na realnijim osnovama. Iako podaci iz evidencije nisu potpuni, evidentirano je oko 4.500 romskih domaćinstava kojima je potrebna neka od intervencija što će im omogućiti adekvatno stanovanje.

Stambene jedinice po vlasničkom statusu

	Nepoznato	Vlasnik/ Suvlasnik	Podstanar	Stanuje u nelegalno izgrađenom objektu	Stanuje u objektu koji je u procesu legalizacije	Stanuje u socijalnom smještaju	Drugo	Ukupno
Federacija BiH	52	1531	915	247	94	226	274	**3.339**
Republika Srpska	9	517	231	18	9	8	95	**887**
Brčko Distrikt	1	113	8	1	2	44	5	**174**
n/p	0	2	2	0	0	1	1	**6**
UKUPNO	**62**	**2.163**	**1.156**	**266**	**105**	**279**	**375**	**4.406**

Izvor podataka: MLJPI podaci - Evidencija romskih potreba

3.2.2. Obrazloženja cilja, programa i mjera

Uspostava evidencije romskih potreba prvi je korak ka ispunjavanju prvog principa inkluzije Roma koji se fokusira na „konstruktivne i pragmatične politike“, a to su politike koje odgovaraju situaciji na terenu. Iako je Akcioni plan fokusiran na Rome kao ciljnu grupu, neke aktivnosti usmjerene na rješavanje stambenih problema Roma mogu se provesti samo unutar opštih ciljeva koji se tiču i drugih marginalizovanih grupa. Osiguranje socijalnog stanovanja i izgradnja objekata komunalne infrastrukture neke su od takvih aktivnosti. Uključivanjem pitanja Roma u politike/strategije lokalnih zajednica smanjuje se segregacija Roma i otklanja otpor drugih marginalizovanih grupa. Uzimajući u obzir obim stambenih intervencija koje je potrebno provesti da bi se smanjila razlika između romske i neromske populacije u stambenom smislu, od izuzetne je važnosti za BiH da koristi instrumente EU, naročito finansijske.

Redovna izdvajanja iz budžeta BiH i donacije omogućili su da se mjere koje se odnose na izgradnju novih stambenih jedinica, rekonstrukciju neuslovnih stambenih jedinica i donekle izgradnju infrastrukturnih objekata redovno implementiraju. Preduslovi za realizaciju ovih mjera su riješeni imovinsko-pravni odnosi i postojanje vlasničkog statusa nad stambenom jedinicom. Nažalost, mjere koje se odnose na rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na zemljištu, te na legalizaciju i dodjelu zemljišta za gradnju, nisu realizovane u očekivanom obimu. Kako su ovo mjere čija je realizacija u isključivoj nadležnosti lokalnih zajednica, podrška opštinama u izradi programa za realizaciju ovih mjera je neophodna. Urbano planiranje i legalizacija preduslovi su za realizaciju stambenih projekata za najugroženija romska domaćinstva.

Definisani strateški programi redefinišu i konkretizuju mjere iz postojećeg Akcionog plana uz poštovanje principa inkluzije Roma i preporuka Okvira EU za strategije uključivanja Roma do 2020. godine. Takođe uzimaju u obzir dosadašnje dobre prakse u implementaciji Akcionog plana, kao i preporuke institucija i romskih udruženja koji su učestvovali u istraživanju.

U svrhu poboljšanja stambenih uslova u kojima žive Romi, utvrđen je sljedeći strateški cilj:

Strateški cilj: Poboljšanje uslova stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini

Ovaj strateški cilj realizuje se provođenjem sljedećih programa:

Program 1: **Donijeti regulacione planove u svrhu legalizacije neformalnih naselja, tj. u svrhu legalizacije bespravno izgrađenih stambenih objekata**

Program 2: **Uključiti romske porodice u socijalne programe stambenog zbrinjavanja**

Program 3: **Poboljšati stambene uslove kroz osiguranje primjene propisa o minimumu stambenih uslova**

Program 4: **Inicirati izgradnju stambenih jedinica za porodice koje imaju riješene imovinsko-pravne odnose na zemljištu**

Program 5: **Stvaranje pretpostavki za korištenje i realizaciju sredstava iz budžeta i donatorskih sredstava u svrhu realizacije Akcionog plana**

Program 6: **Podići svijest o značaju adekvatnog stanovanja i osigurati podršku lokalnih zajednica za provođenje stambenih programa**

Program 1:

Donijeti regulacione planove u svrhu legalizacije neformalnih naselja, tj. u svrhu legalizacije bespravno izgrađenih stambenih objekata

Osigurati prostorno uređenje i opremanje lokacija naseljenih Romima

Ovaj program usmjeren je na romske zajednice koje žive u neformalnim/nelegalnim naseljima, koja su neuređena i često bez osnovne infrastrukture. Pod prostornim uređenjem i opremanjem lokacija naseljenih Romima podrazumijeva se nekoliko aktivnosti: mapiranje naselja i utvrđivanje stvarnog stanja kao preduslova svih daljnjih aktivnosti; izrada programa mjera za legalizaciju ili relokaciju ako je legalizacija nemoguća; izrada programa opremljenosti koji podrazumijevaju pristup komunalnoj

infrastrukturi (voda, struja, kanalizacija) i socijalnoj infrastrukturi (put, javni prevoz, škola, dom zdravlja); uspostava lokalnih timova za provođenje navedenih aktivnosti. Kako su ove aktivnosti u direktnoj nadležnosti lokalnih zajednica i iziskuju znatna finansijska sredstva, neophodno ih je podržati putem podrške timovima za legalizaciju i uređenje/opremanje prostora. U implementaciji aktivnosti koje služe za realizaciju ovog strateškog programa potrebno je uključiti predstavnike romskog nevladinog sektora kako bi se došlo do preciznijeg mapiranja i predloženih mjera.

Program 2:

Uključiti romske porodice u socijalne programe stambenog zbrinjavanja

Cilj ovog programa je uključivanje Roma u politike/strategije lokalnih zajednica koje se odnose na socijalno stanovanje i sprečavanje segregacije. Iako je Akcioni plan fokusiran na Rome kao ciljnu grupu, neke aktivnosti usmjerene na rješavanje stambenih problema Roma mogu se provesti samo unutar opštih ciljeva koji se tiču i drugih marginalizovanih grupa. Osiguranje socijalnog stanovanja jedna je od takvih aktivnosti. Više je načina da se omogući socijalno stambeno zbrinjavanje romskih porodica: dodjelom zemljišta za novu gradnju, kao i dodjelom stanova u postojećim objektima socijalnog stanovanja. Socijalno stambeno zbrinjavanje koje bi moglo dati dobre efekte uz minimalna ulaganja je prenamjena neiskorištenih ili napuštenih objekata koji su bili korišteni kao alternativni ili kolektivni smještaj za raseljene i druge kategorije stanovništva.

Ovaj program pruža mogućnosti da se napravi poveznica sa druga dva akciona plana. Na primjer, prilikom izgradnje objekata socijalnog stanovanja moguće je dio zgrade predvidjeti kao poslovni prostor za izdavanje pod povoljnim uslovima uz obavezu poslodavca da zaposli određeni broja Roma, čime bi se omogućio pristup zdravstvenoj zaštiti.

Program 3:

Poboljšati stambene uslove kroz osiguranje primjene propisa o minimumu stambenih uslova

Neophodno je izvršiti procjenu prioriteta za sanaciju i/ili rekonstrukciju stambenih jedinica i provjeriti vlasnički status, kao i izraditi i implementirati projektne prijedloge za sanaciju/rekonstrukciju neuslovnih stambenih jedinica.

Podići nivo stambenih uslova kroz osiguranje primjene propisa o minimumu stambenih standarda.

Program 4:

Inicirati izgradnju stambenih jedinica za porodice koje imaju riješene imovinsko-pravne odnose na zemljištu

Ova dva strateška programa odnose se na izgradnju novih stambenih jedinica i sanaciju/rekonstrukciju neuslovnih stambenih jedinica; to su programi za koje postoji najveći interes kod romske populacije. Takođe, uspostavljeni sistem realizacije ovih programa putem javnog poziva Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice široko je prihvaćen od strane lokalnih zajednica. Ono čime ovaj sistem treba upotpuniti jeste redovno ažuriranje evidencija ovih kategorija romskih domaćinstava i uspostava liste prioriteta neovisno od objavljivanja javnog poziva. S obzirom da ova dva programa zahtijevaju najveći iznos novčanih sredstava i da budžetska sredstva koja se izdvajaju za ovu namjenu nisu dovoljna, potrebno je više koristiti finansijske instrumente EU. Pripremljeni projektni prijedlozi za rekonstrukciju i novogradnju zasnovani na prethodno usvojenim lokalnim akcionim

planovima mogu tome doprinijeti. Efekti ovakvog pristupa trebalo bi da budu: skraćeno vrijeme za implementaciju projekata; utvrđene stvarne potrebe; usmjeravanje sredstava gdje su najpotrebnija; povećanje povjerenja romske zajednice; smanjen prostor za neregularnosti.

Program 5:

Stvaranje pretpostavki za korištenje i realizaciju sredstava iz budžeta i donatorskih sredstava u svrhu realizacije

Stvoriti pretpostavke za korištenje sredstava za realizaciju Akcionog plana

Prvenstveni cilj ovog programa je da se napravi poveznica između Akcionog plana za stambeno zbrinjavanje kao strateškog dokumenta države i realizatora aktivnosti predviđenih Akcionim planom, tj. lokalnih zajednica. Naime, lokalne zajednice nisu obavezne implementirati aktivnosti iz Akcionog plana; međutim, sve mogu aplicirati za dodjelu sredstava iz državnog budžeta. Sada bi se uvela obaveza opština da usvoje lokalne akcione planove (LAP) i donesu godišnje operativne programe za njihovu realizaciju. U tom smislu potrebno je promovisati usvajanje lokalnih akcionih planova putem posjeta opštinskim načelnicima, kao i kroz organizovanje edukativnih i informativnih programa za lokalnu administraciju o značaju stambene inkluzije Roma za ekonomski razvoj lokalne zajednice. Ključnu ulogu u realizaciji ovog strateškog programa ima MLJPI, koje dopunom kriterija za odobravanje projekata i dodjelu sredstava može direktno uticati na donošenje lokalnih akcionih planova.

Program 6:

Podići svijest o značaju adekvatnog stanovanja i osigurati podršku lokalnih zajednica za provođenje stambenih programa

Ovaj strateški program zadržava većinu mjera iz postojećeg Akcionog plana koje se odnose na edukaciju i podizanje javne svijesti o problemima Roma. Aktivnosti pod ovim programom fokusirane su na edukaciju ciljnih grupa, gdje se uvode žene i djevojčice kao ciljna grupa koja treba biti educirana o vlasničkim/stambenim pravima i drugim temama značajnim za ravnopravnost spolova. Drugi važan cilj koji treba postići putem ovog programa je dobivanje podrške za provođenje stambenih projekata od strane lokalnih zajednica. Uzimajući u obzir da su odluke lokalnih zajednica presudne za stambenu integraciju Roma, njihovo uključivanje u tematske programe ima za cilj povećanje interesa lokalnih zajednica za rješavanje stambenih problema Roma.

Posebni edukativni programi na temu ekologije, zaštite okoline i komunalnih djelatnosti, nakon kojih bi polaznici dobili odgovarajuće certifikate, pružaju mogućnost zapošljavanja Roma pri odgovarajućim opštinskim službama.

Finansijske potrebe i realne mogućnosti

Finansijski okvir poboljšanja uslova stanovanja romske populacije

Procjenjuje se da je u periodu 2009-2012. godina za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana za stambeno zbrinjavanje Roma izdvojeno ukupno oko **12,5 miliona KM**. Od toga je oko 6,9 miliona (55%) investirano iz budžeta države i entiteta, što uključuje grant MLJPI (5,9 mil. KM) i sredstva Federalnog Ministarstva prostornog uređenja (1 mil. KM). Švedska organizacija SIDA investirala je ukupno 1,9 miliona KM (15% ukupnog iznosa), dok preostalih 3,7 miliona KM (30% ukupnog iznosa) predstavlja

sufinansiranje opština, Vlade Brčko Distrikta i organizacija za implementaciju. Iako je iznos ulaganja samo 6% od planiranog, on predstavlja čak 76% od ukupnih izdvajanja za rješavanje pitanja Roma u proteklom trogodišnjem periodu.

Revidirani akcioni plan pravljen je tako što se vodilo računa o realnim potrebama i mogućnostima za implementaciju s jedne strane, i finansijskim ograničenjima s druge strane. Procjenjuje se da će za njegovu implementaciju u narednom trogodišnjem periodu biti potrebno ukupno oko **33,3 miliona KM**, odnosno oko 11,1 milion KM godišnje. Ovo je oko pet puta manje od ranije planiranog godišnjeg prosjeka, ali i jedanaest puta više od prosjeka stvarnih izdvajanja u protekle četiri godine. Za nastavak implementacije aktivnosti prema revidiranom planu u periodu 2016-2020. godina takođe bi bilo potrebno oko 11,1 milion KM godišnje, što je ukupno oko 55,4 miliona KM za ovih pet godina.

Najveći dio potrebnih sredstava odnosi se na izgradnju novih stambenih jedinica u skladu sa građevinskim standardima i obezbijeđenom zakonom propisanom projektnom dokumentacijom. Na osnovu dosadašnjih iskustava, stvarnih potreba i očekivanih raspoloživih sredstava, planirana je izgradnja 150 stambenih jedinica godišnje. Ovom dinamikom bi se do kraja 2015. godine izgradilo 450, a do kraja 2020. godine 1.200 novih stambenih jedinica. Uz prosječan trošak od 34.000 KM po stambenoj jedinici (uključuje troškove izgradnje od oko 29.000 KM i troškove pribavljanja potrebne građevinske dokumentacije od oko 5.000 KM) ukupni troškovi bi iznosili oko **5,1 milion KM godišnje**.

Sanacija/rekonstrukcija stambenih jedinica takođe je planirana u realnim okvirima. Tako bi se do kraja 2015. godine saniralo/rekonstruisalo ukupno 300 stambenih jedinica (po 100 godišnje), a do kraja 2020. godine ukupno 800 stambenih jedinica. Takođe je planirano da se saniranjem i prenamjenom neiskorištenih/napuštenih stambenih objekata obezbijedi dodatnih 30 stambenih jedinica godišnje. Uz prosječan trošak od 10.000 KM po stambenoj jedinici, ukupni troškovi svih aktivnosti sanacije/rekonstrukcije iznosili bi oko **1,3 miliona KM godišnje**.

Potrebe za izgradnjom neophodne infrastrukture za romska naselja u velikoj mjeri variraju između pojedinih opština. Okvirno je procijenjeno da će za infrastrukturne projekte u prosjeku godišnje biti potrebno izdvojiti oko 75.000 KM po opštini, što je ukupno oko **4,5 miliona** godišnje.

Tako bi ukupne procijenjene potrebe za kapitalnim ulaganjima u narednom trogodišnjem periodu iznosile oko **10,9 miliona KM** godišnje. Ova ulaganja će se finansirati kako iz domaćih tako i iz donatorskih izvora. Očekuje se da će iz budžeta države i entiteta te Brčko Distrikta na raspolaganju biti oko 2,18 miliiona KM godišnje. Iz IPA sredstava će u narednom trogodišnjem periodu za rješavanje pitanja Roma biti na raspolaganju ukupno 2,5 miliona EUR, od čega se oko 90% odnosi na oblast stambenog zbrinjavanja, što u prosjeku iznosi oko 1,5 milion KM godišnje. Iznos sufinansiranja opština i organizacija za implementaciju u ovom momentu nije poznat, ali se očekuje da će biti dostatan za finansiranje planiranih aktivnosti.

Pored ovih kapitalnih investicija, implementacija revidiranog plana zahtijevaće i dodatna sredstva za finansiranje operativnih troškova. Ovo uključuje finansiranje rada timova koji će provoditi mapiranje nelegalnih romskih naselja u iznosu od 60.000 KM u 2014. godini, provođenje programa obuke za izradu lokalnih akcionih planova u iznosu od 60.000 KM u 2013. godini, te niz aktivnosti vezanih za jačanje svijesti o značaju adekvatnog stanovanja i podršku lokalnim zajednicama za provođenje stambenih programa (regionalna savjetovanja, medijske kampanje, programi obuke), čiji su troškovi procijenjeni na ukupno 172.000 KM godišnje. Ova sredstva će se osigurati prvenstveno iz donatorskih izvora.

Revidirani akcioni plan za stambeno zbrinjavanje Roma

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
1. Donijeti regulacione planove u svrhu legalizacije neformalnih naselja (legalizacije bespravno izrađenih stambenih objekata) Osigurati prostorno uređenje i opremanje lokacija naseljenih Romima	1.1. Izvršiti mapiranje nelegalnih romskih naselja i nelegalno izgrađenih individualnih stambenih jedinica i utvrditi stanje prostora	**X**	**X**			RS: Opštine FBiH: opštine BD: nadležni odjel Vlade u saradnji sa romskim NVO-ima	1. Uspostavljeni timovi za mapiranje do kraja 2013. godine 2. Uspostavljena evidencija nelegalnih romskih naselja i individualnih stambenih jedinica bez građevinske dokumentacije do prve polovine 2014. godine	Grant MLJPI; općinski budžeti i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja
	1.2. Izraditi programe mjera za legalizaciju ili relokaciju naselja		**X**	**X**		RS: opštine FBiH: opštine BD: nadležni odjel Vlade u saradnji sa romskim NVO-ima	1.Broj izrađenih programa i mjera za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na zemljištu u opštinama 2.Broj izrađenih programi za relokaciju naselja		MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja. Potrebno je da opštine osiguraju sredstva za rad stručnog tima

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
1. Donijeti regulacione planove u svrhu legalizacije neformalnih naselja (legalizacije bespravno izrađenih stambenih objekata) Osigurati prostorno uređenje i opremanje lokacija naseljenih Romima	1.3. Izraditi programe mjera za unapređenje stanja prostora i uslova stanovanja u romskim naseljima			X	X	RS: Opštine FBiH: opštine BD: nadležni odjel Vlade u saradnji sa romskim NVO-ima	1.Broj izrađenih projektnih prijedlozi za izgradnju infrastrukturnih objekata 2. Povećan broja domaćinstava sa pristupom na komunalnoj infrastrukturi	Domaći izvori: - Grant MLJPI sufinansira-nje lokalnih zajednica i organizacija za implemen-taciju - IPA fondovi	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja
	1.4. Financijski podržati lokalne zajednice u legalizaciji bespravno izgrađenih individualnih stambenih objekata	X	X	X	X	Vlade entiteta, kantona i BD u saradnji sa MLJPI	1. Broj donesenih odluka o subvenciji legalizacije po povoljnijim uvjetima. 2. Povećan broj legalizovanih stambenih jedinica	Domaći izvori Donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja.
	1.5. Osigurati besplatnu pravnu pomoć	X	X	X	X	Opštinske kancelarije za pružanje pravne pomoći, centri za pružanje besplatne pravne pomoći (Vaša prava)	1.Broj porodica kojima je pružena besplatna pravna pomoć		MLJPI u saradnji sa opštinama

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
2. Uključiti romske porodice u socijalne programe stambenog zbrinjavanja	2.1. Kontinuirano evidentirati stambeno nezbrinuta romska domaćinstva i izvršiti procjenu prioriteta za programe socijalnog stanovanja	**X**	**X**	**X**	**X**	MPUGE RS: opština/ MPUGE FBiH: opština/ kanton BD: nadležni odjel Vlade, u saradnji sa CZSR i lokalne romske NVO	1. Ustanovljena evidencija Roma-beskućnika 2. Izrađena lista potencijalnih korisnika programa socijalnog stanovanja	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
	2.2. Omogućiti dodjelu zemljišta za socijalnu stanogradnju		**X**	**X**	**X**	Načelnici opština u saradnji sa opštinskim vijećima	1.Broj odluka opštinskih vijeća o dodijeli lokacija za socijalnu stanogradnju	Opštinski budžeti/ Besplatna dodjela	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
	2.3. Omogućiti dodjelu postojećih i prenamijenjenih socijalnih stambenih jedinica	**X**	**X**	**X**	**X**	Nadležne opštinske službe i odjeli BD	1. Broj postojećih stambenih jedinica za moguću prenamjenu 2. Broj izrađenih projekata za njihovu prenamjenu 3. Izraditi projekte za njihovu prenamjenu 4.Osigurati sredstva za njihovu rekonstrukciju	Budžet i donatorska sredstva	U skladu sa pripremljenim projektima opština izdvajaće se sredstva iz granta MLJPI

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
2. Uključiti romske porodice u socijalne programe stambenog zbrinjavanja	2.4. U okviru postojećih socijalnih programa za stambeno zbrinjavanje uključiti i romsku populaciju	X	X	X	X	Kantoni, opštine i nadležni odjeli BD	1.broj dodijeljenih stambenih jedinica iz programa socijalnog stanovanja	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
3. Poboljšati stambene uslove kroz osiguranje primjene propisa o minimumu stambenih uslova	3.1. Ažurirati evidenciju o neuslovnim stambenim jedinicama	X	X			RS: opština FBiH: opština BD: nadležni odjel Vlade	1. Uspostavljene ažurirane evidencije neuslovnih stambenih jedinica	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
	3.2. Izvršiti procjenu prioriteta za sanaciju i/ili rekonstrukciju stambenih jedinica i provjeriti vlasnički status		X			RS: opština FBiH: opština BD: nadležni odjel Vlade	1. Izrađena lista potencijalnih korisnika programa sanacije/ rekonstrukcije neuslovnih stambenih jedinica	Budžeti opštine i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
	3.3. Izraditi i implementirati projektne prijedloge za sanaciju/ rekonstrukciju neuslovnih stambenih jedinica	X	X	X	X	RS: opština FBiH: opština BD: nadležni odjel Vlade	1. Broj izrađenih projektnih prijedloga sanacije/ rekonstrukcije neuslovnih stambenih jedinica 2. Broj implementiranih projektnih prijedloga sanacije/ rekonstrukcije neuslovnih stambenih jedinica	Budžeti i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
4. Podržati izgradnju stambenih jedinica za porodice koje imaju riješene imovinsko-pravne odnose na zemljištu	4.2. Sačiniti rang listu potencijalnih korisnika za dodjelu pomoći za stambeno zbrinjavanje	X	X	X	X	Opštine, CZSR u saradnji sa lokalnim NVO i MLJPI	1. Sačinjena rang lista 2. Broj izrađenih projektnih prijedloga 3. Broj implementiranih projektnih prijedloga	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
	4.3. Izraditi projektni prijedlog i obezbijediti zakonom propisanu projektnu dokumentaciju	X	X	X	X	Aplikanti za dodjelu budžetskih sredstava	1. Izrađeni projektni prijedlozi sa zakonom propisanom projektnom dokumentacijom	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD
5. Stvaranje pretpostavki za korištenje i realizaciju sredstava iz budžeta i donatorskih sredstava u svrhu za realizaciju Akcionog plana	5.1. Donijeti akcione planove na nivou lokalnih zajednica (LAP) u skladu sa specifičnim potrebama tih zajednica	X	X			Načelnici u saradnji sa opštinskim vijećima i nadležni odjel BD u saradnji sa lokalnim romskim NVO-ima	1. Broj opština koje su donijele lokalne akcione planove 2. Donesen plan u BD	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI u saradnji sa ministarstvima prostornog uređenja i odjelom BD

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
5. Stvaranje pretpostavki za korištenje i realizaciju sredstava iz budžeta i donatorskih sredstava u svrhu za realizaciju Akcionog plana	5.2. Usvojiti godišnje operativne planove realizacije LAP-a	**X**	**X**	**X**	**X**	Načelnici u saradnji sa opštinskim vijećem i nadležnim odjelom BD	1. Broj donesenih operativnih planova za realizaciju LAP-a 2. Broj implementiranih LAP-a	Budžet i donatorska sredstva	Načelnici u saradnji sa opštinskim Vijećima i nadležni odjel BD u saradnji sa lokalnim romskim NVO-ima
	5.3. Plan realizacije LAP-a	**X**	**X**	**X**	**X**	RS: opština/ FBiH: opština/ kanton BD: nadležni odjel Vlade u koordinaciji sa MLJPI	1. Sačinjen plan realizacije LAP-a za RS, FBiH i BD 2. Kompiliran plan od strane MLJPI 3. Izvještaj o realizaciji LAP-a	Budžet i donatorska sredstva	Načelnici u saradnji sa opštinskim Vijećima i nadležni odjel BD u saradnji sa lokalnim romskim NVO-ima
	5.4. Organizovanje donatorske konferencije u cilju prikupljanja dodatnih sredstava za implementaciju LAP-ova		**X**	**X**		Načelnici opština, predstavnici vlada kantona entiteta, BD i MLJPI	1. Izvještaj o realizaciji konferencije 2. Izvještaj o prikupljenim sredstvima 3. Broj implementiranih projekata	Budžet i donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
6. Podići svijest o značaju adekvatnog stanovanja i osigurati podršku lokalnih zajednica za provođenje stambenih programa	6.1. Organizovati sastanke, konferencije, savjetovanja na temu inkluzije Roma u smislu stanovanja i sa potencijalnim korisnicima	X	X	X	X	MLJPI u saradnji sa predstavnicima vlada entiteta, odjelima BD i opštinama i romskim NVO i Odbor za Rome	1. Broj osoba potencijalnih korisnika obuhvaćenih predavanjima 2. Broj opština koje podržavaju stambene programe za Rome	Donatorska sredstva	Organizacija 4 regionalna dvodnevna savjetovanja godišnje za predstavnike opštinske administracije i Roma, uz prosječan trošak od 6,000 po savjetovanju.
	6.2. Provesti edukativne programe na temu stambenih prava i kulture stanovanja za ciljne grupe	X	X	X	X	MLJPI u saradnji sa predstavnicima vlada entiteta, odjelima BD i opštinama i romskim NVO i Odbor za Rome	1.Broj Roma obuhvaćenih edukativnim programima 2.Broj žena/ djevojčica obuhvaćenih edukativnim programima 3.Broj neromskih ciljnih grupa obuhvaćenih edukativnim programima	Donatorska sredstva	MLJPI

Strateški cilj		Poboljšati uslove stanovanja romske populacije u Bosni i Hercegovini s ciljem njihove društvene i ekonomske integracije i smanjenja razlika između romske i neromske populacije u smislu stanovanja							
Program	Mjere	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikatori provođenja aktivnosti	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
6. Podići svijest o značaju adekvatnog stanovanja i osigurati podršku lokalnih zajednica za provođenje stambenih programa	6.3. Kreirati, štampati i distribuirati promotivne materijale	X	X	X	X	MLJPI u saradnji sa domaćim i međunarodnim NVO-ima i Odborom za	1. Broj i vrsta publikovanih materijala 2. Broj promotivnih kampanja	Donatorska sredstva	MLJPI
	6.4. Jačati kapacitete romskog sektora kroz edukaciju o pripremi stambenih projektnih prijedloga					MLJPI u saradnji sa domaćim i međunarodnim NVO-ima i Odborom za Rome/ Nevladin sektor Nadležne institucije	1. Povećan broj aplikacija za stambene projekte od strane romskih udruženja	Donatorska sredstva	MLJPI

3.3. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA ROMA

3.3.1. Potrebe za zdravstvenom zaštitom Roma i ocjena stanja

Prema podacima iz *Evidencije romskih potreba* (u daljem tekstu: ERP), te informacija koje su u procesu istraživanja prikupljene od samih romskih udruženja ali i institucija nadležnih za implementaciju Akcionog plana, prvenstveno Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, može se zaključiti slijedeće:

- Roma u Bosni i Hercegovini, prema realnim pokazateljima, ima oko 35.000.
- Evidencijom romskih potreba (ERP) obuhvaćeno je 16.771 lica, tj. 47,9%.
- Oko 30% pripadnika romske nacionalne manjine obuhvaćene ERP-om nema zdravstveno osiguranje.
- Prema ERP-u, od ovih 30%, 5.200 lica, odnosno 34,7% su djeca do 15 godina, što ukazuje na pomanjkanje znanja roditelja o načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite.
- U okviru ERP-a evidentirana je i visoka stopa invaliditeta, i to u starosnoj grupi do 14 godina, gdje je procenat visokih 34,7% i nije poznato koliki je broj ove djece kategoriziran.

Evidentirani broj osoba koje nemaju zdravstveno osiguranje

		0-14	15-18	19-29	30-64	64+	Ukupno
Federacija BiH	222	992	189	1.159	1.075	30	**3.667**
Republika Srpska	21	54	17	188	253	26	**559**
Brčko Distrikt BiH	2	17	3	21	19	2	**64**
n/p	98	141	186	269	267	17	**978**
UKUPNO	**343**	**1.204**	**395**	**1.637**	**1.614**	**75**	**5.268**

Izvor podataka: MLJPI - Evidencija romskih potreba

Ciljevi, programi i mjere za unapređenje zdravstvene zaštite pripadnika romske nacionalne manjine

Strateški cilj: Unapređenje zdravstvene zaštite pripadnika romske nacionalne manjine

Imajući u vidu da su Romi najbrojnija, a pak najugroženija manjina u BiH, te da je Bosna i Hercegovina članica Ujedinjenih nacija od maja 1992. godine i Vijeća Evrope od aprila 2002. godine, a u proteklom periodu je pristupila i /ili ratifikovala brojne međunarodne dokumente kao što su: Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. i fakultativni protokol, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966, Konvencija o pravima djeteta i fakultativni protokol o prodaji djece, prostituciji i dječijoj pornografiji, Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama sa protokolima, Evropska povelja o socijalnim pravima sa protokolima, UN Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju

nacionalnim, etničkim, vjerskim ili jezičkim manjinama Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, Okvirna konvencija vijeća Evrope za zaštitu nacionalnih manjina Evropska povelja za regionalne jezike i jezike manjina, Preporuke Vijeća Evrope važne za zaštitu prava Roma, Evropska platforma za Rome 2020, Evropska deklaracija o pravima pacijenata, UN Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom, UN Rezolucija Zdravlje za sve u 21. vijeku, Deklaracija *Dekade uključenja Roma 2005-2015*. - te da je donijela Strategiju integrisanja BiH u EU i Strategiju BiH za rješavanje problema Roma, samim tim preuzela je i obaveze u pogledu zaštite nacionalnih manjina u svim oblastima, pa i u oblasti zdravstvene zaštite, i uzimajući u obzir da su Romi najbrojnija a najugroženija nacionalna manjina, na granici potpune socijalne isključenosti, sa problemima u oblasti pravnog subjektiviteta, pristupa zdravstvenoj zaštiti te lošim životnim uslovima, lošim standardom života i lošim zdravstvenim stanjem - donosi se revidirani Akcioni plan za rješavanje problema Roma u oblasti zdravstvene zaštite, koji će na prvo mjesto staviti izjednačenje u pravima i obavezama Roma s ostalim građanima BiH, osiguranje pristupa zdravstvenoj zaštiti, kontinuiran rad na zdravstvenoj zaštiti, prevenciji i prosvjećivanju, s posebnim akcentom na romske žene i djecu kao najugroženije kategorije.

Revidirani akcioni plan uzima u obzir potrebe i pozitivna iskustva drugih zemalja *Dekade* i teži da bude realan, provodiv i da sadrži prioritete u skladu s potrebama koje su iskazali sami predstavnici Roma, ali i svi ostali učesnici koji su dali svoj doprinos u procesu revizije. Pristup zdravstvenoj zaštiti i pokrivenost zdravstvenom zaštitom kao apsolutni prioritet, kao i edukacija i prevencija, okosnica su novog, revidiranog dijela Akcionog plana koji se odnosi na zdravstvenu zaštitu. Njegovom implementacijom omogućiće se ravnopravnost, poboljšati ukupno zdravstveno stanje romske populacije kroz dostupnost zdravstvene zaštite, ali i dobiti važni bazni podaci o specifičnim oboljenjima, te postići veći stepen prosvijećenosti u zaštiti zdravlja i ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu.

Program 1. Osiguranje pristupa zdravstvenoj zaštiti

Cilj ovog programa je da osigura dostupnost tačnih i ažuriranih podataka o broju pripadnika romske nacionalne manjine koji nisu pokriveni zdravstvenim osiguranjem, da omogući centrima za socijalni rad da prilikom ažuriranja izvrše trijažu, odnosno informišu one koji po bilo kojem osnovu mogu ostvariti to pravo, kako bi nadležnim institucijama i ustanovama pomoću potpunih lista omogućile blagovremeno i adekvatno planiranje potrebnih finansijskih sredstava za osiguranje pristupa zdravstvenoj zaštiti, odnosno finansiranje paketa zdravstvenih prava za neosigurana lica i/ili osiguranje lica bez zdravstvenog osiguranja direktno iz budžeta nadležnih kantonalnih ministarstava FBiH po osnovu odluka kantonalnih skupština.

Mjera 1.1. Izrada analize o problemu i broju neosiguranih Roma u FBiH

Obrazloženje: Cilj ove mjere je sastavljanje upitnika pomoću kojih bi se prikupile informacije o broju neosiguranih pripadnika romske nacionalnosti u FBiH. Nakon prikupljenih podataka formiraće se tim koji je zadužen za izradu analize sa inicijativama.

Mjera 1.2. Priprema inicijative za izdvajanje sredstava za finansiranje zdravstvenih prava neosiguranih lica pripadnike romske nacionalne manjine u FBiH

Obrazloženje: Republika Srpska i Brčko Distrikt BiH finansiraju minimalni paket zdravstvenih prava za neosigurana lica, dok je u Federaciji BiH situacija komplikovana zbog administrativnog uređenja i odbijanja ili nemogućnosti kantona da implementiraju javne politike, pa i zakone i odluke donesene na entitetskom nivou, kao što je slučaj sa Odlukom o minimalnom paketu zdravstvenih prava u dijelu koji se tiče zdravstvenih prava za neosigurana lica. Problem predstavlja i neujednačenost

u zakonodavstvu - akti koji regulišu rok za prijavu na biro za zapošljavanje u FBiH sadrže restriktivne odredbe i rokove (za razliku od zakona koji su u primjeni u RS i BD, koji ne sadrže rokove) i tako stvaraju veliki broj nezaposlenih lica koji se usljed propuštenih rokova ne mogu prijaviti na zavode za zapošljavanje i time ostvariti pravo na zdravstveno osiguranje kao nezaposlena lica. Romi su mahom nezaposleni, ali pošto većina nije imala posao u formalnom sektoru niti pohađala školu, kao takvi ostaju bez mogućnosti da se osiguraju i time dobiju pristup zdravstvenoj zaštiti. Izdvajanjem sredstava za finansiranje zdravstvenih prava u FBiH napraviće se značajan pomak barem kad su u pitanju hitni slučajevi i porodilje.

Mjera 1.3. Harmonizacija legislative FBiH iz oblasti zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja, te propratnih provedbenih akata, sa RS i Brčko Distriktom BiH

Pošto u FBiH postoji problem sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju FBiH, koji sadrži rokove za prijavu na biroe/zavode za zapošljavanje, kao rezultat toga većina Roma nema zdravstveno osiguranje, za razliku od propisa i prakse u RS i Distriktu Brčko. Ove odredbe treba da se promijene u procesu donošenja nacrta zakona o izmjenama i dopunama predmetnog zakona, što je u toku i zahtijeva snažno lobiranje od strane romskih organizacija, ali i Odbora za Rome.

Mjera 1.4. Donošenje provedbenih planova od strane entiteta i Distrikta Brčko

Imajući u vidu važnost punog angažmana na implementaciji, te važnost političke podrške koja će se preslikati i u volji i namjeri da se finansiraju program i mjere iz Revidiranog akcionog plana, posebno mjere koje će omogućiti pristup zdravstvenoj zaštiti, donošenje, odnosno usvajanje provedbenih programa od izuzetne je važnosti jer će osigurati osjećaj “vlasništva” nad dokumentom i prijedlozima koji sadrži, a samim time i podršku i aktivan angažman na realizaciji predloženog.

Program: 2. Prevencija i edukacija

Cilj ovog programa je da omogući prikupljanje informacija o zdravstvenom stanju određenih kategorija, omogući prevenciju i ranu detekciju oboljenja, da pomogne posebno ženama da steknu znanja i vještine kako bi uspješnije pružale brigu, njegu i zaštitu djeci i kako bi bile u stanju očuvati vlastito zdravlje, jer valja imati u vidu da su unutar romske zajednice upravo žene najranjivije. Takođe, cilj ovog programa je da podigne opšti nivo znanja o zaštiti i načinima zaštite zdravlja, načinu ostvarivanja prava, te da kreira sponu između romskih zajednica i javnih institucija kroz uvođenje romskih medijatora/medijatorki.

Sve predložene mjere mogu se realizovati i toplo se preporučuje njihova realizacija u uskoj saradnji sa romskim organizacijama, koje, iako su neformalni akteri, mogu dati značajan doprinos i doprinijeti uspjehu njihove primjene.

Mjera 2.1. Angažovanje medijatora/medijatorki romske nacionalnosti u oblasti zdravstva

Obrazloženje: Zemlje poput Bugarske, Makedonije, Rumunije i Srbije imaju odlična iskustva kada su u pitanju romski medijatori. Naravno, i tamo izazov predstavljaju ograničeni resursi i nedostatak političke volje, ali ovaj pristup se pokazao kao dobar način da se podigne nivo svijesti i znanja među romskom populacijom, kao i da se na taj način zaposli određen broj lica. Medijatori su važna spona između romskih zajednica i javnog zdravstvenog sektora i, uzevši u obzir činjenicu da su romske žene izuzetno ranjiva i ugrožena kategorija, to govori u prilog da većina medijatora treba da budu žene i mladi. Ovu aktivnost potrebno je povezati sa implementacijom Akcionog plana zapošljavanja.

Mjera 2.2. Provedba edukacijskih i preventivnih programa za Romkinje iz oblasti reproduktivnog zdravlja

Obrazloženje: Romske žene su najugroženija kategorija jer najviše vremena provode kd kuće u neuslovnim objektima; ne posjeduju određena znanja o faktorima koji utiču na njihovo reproduktivno zdravlje i planiranje roditeljstva. Uz to, većina ovih žena nema pristup zdravstvenim ustanovama niti pedijatrima i nema znanja o neonatalnoj brizi. S obzirom da nema zvaničnih podataka o istraživanjima koja su vođena a tiču se Romkinja u BiH, teško je imati sliku situacije na terenu. No, imajući u vidu spomenute činjenice, van svake sumnje je da bi ovakav jedan program morao biti proveden u bliskoj saradnji sa romskim medijatorima/medijatoricama. Ova mjera podrazumijeva i jačanje pedijatrijskih službi unutar zdravstvenih ustanova i apeluje na organizaciju patronaže, što bi posebno u slučaju romskih žena imalo veliki značaj za praćenje rasta i razvoja djece.

Mjera 2.3. Provedba edukacijskih programa na temu opšteg zdravlja, TBC i drugih zaraznih bolesti i masovnih nezaraznih bolesti, dijabetesa, seksualno prenosivih bolesti i bolesti ovisnosti

Obrazloženje: Zbog ekstremnog siromaštva, visoke stope nezaposlenosti, loših uslova života i ograničenog pristupa zdravstvenoj zaštiti, pripadnici romske nacionalne manjine izloženi su povećanom riziku od obolijevanja. Takođe, siromaštvo utiče na visoku stopu bolesti ovisnosti među muškarcima i omladinom, a one dodatno ugrožavaju ionako loše zdravstveno stanje ove populacije. Kontinuirana edukacija neophodna je kako bi se podizanjem nivoa znanja doprinijelo poboljšanju opšteg zdravstvenog stanja populacije.

Mjera 2.4. Provođenje preventivnog programa – *screening* specifičnih oboljenja (rak grlića materice, rak dojke i rak debelog crijeva) u romskim zajednicama

Obrazloženje: Nadležni u BiH nemaju zvaničnih podataka koji se odnose na incidenciju specifičnih oboljenja od kojih obolijeva romska nacionalna manjina. Ovakvi programi bi pomogli u prikupljanju važnih informacija o opštem zdravstvenom stanju romske nacionalne manjine, a uz ranu detekciju dugoročno bi snizilo troškove liječenja specifičnih vrsta raka kojima je podložna cjelokupna populacija BiH određene starosne dobi. Programi se provode kontinuirano, s ciljem da ciljna grupa bude obuhvaćena pregledima do kraja implementacije ovog akcionog plana.

Mjera 2.5. Provođenje programa poboljšanja higijensko-sanitarnih uslova u romskim stanovima i naseljima

Obrazloženje: S obzirom na loše stanje u romskim naseljima, te na činjenicu da sanitarno-higijenski uslovi imaju ogroman učinak na zdravlje, ova mjera je zamišljena da pojača kontrolu, a time i prevenciju oboljenja, te da omogući uklanjanje čvrstog otpada, kontrolu kvaliteta izvorišta vode te obaveznu deratizaciju.

Mjera 2.6. Edukacija romske populacije o načinu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu

Obrazloženje: Veliki broj Roma i dalje nema osnovne informacije o načinu ostvarivanja određenih prava, posebno u ovako kompleksnom i fragmentiranom sistemu zdravstvene zaštite kao što je naš. Pored obaveze zavoda za zdravstveno osiguranje da informišu stanovništvo, velika pomoć može doći i od centara za socijalni rad, koji mogu svojim "klijentima" posebno tokom rada na terenu pružiti informacije koji su pripremili oni i ostali koji budu učestvovali u implementaciji ove mjere.

Finansijske potrebe i realne mogućnosti unapređenje zdravstvene zaštite pripadnika romske nacionalne manjine

Akcionim planom bilo je predviđeno da će se tokom osmogodišnjeg perioda za zdravstvenu zaštitu Roma izdvojiti ukupno **35 miliona KM**, što je u prosjeku oko 4,4 miliona KM godišnje. Prema podacima prikupljenim u procesu revizije Akcionog plana, tokom protekle četiri godine iz domaćih izvora izdvojeno je ukupno **655.000 KM**, što je u prosjeku oko 164.000 KM godišnje, ili tek **4%** od planiranog. Nadalje, izdvajanja za zdravstvenu zaštitu daleko su ispod nivoa izdvajanja za oblast stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja Roma i predstavljaju samo 4% od ukupnih izdvajanja za rješavanje problema Roma.

Od ukupno izdvojenog iznosa od 655.000 KM, u periodu 2009-2012. godina 545.000 KM (ili 83%) obezbijeđeno je iz sredstava granta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, 100.000 KM (15%) iz budžeta Federalnog ministarstva zdravstva, i 10.000 KM (2%) iz budžeta Ministarstva zdravstva i socijalne politike Unsko-sanskog kantona. Ova sredstva su najvećim dijelom utrošena na imunizaciju romske djece (u 2009. godini) i poboljšanje reproduktivnog zdravlja i materinstva (u 2010. godini). Što se tiče donatorskih sredstava, značajan je doprinos organizacije World Vision u iznosu od 17.400 američkih dolara kroz projekat *Ishrana i zdravlje djece, trudnica i majki*.

Iako se pokazuje tendencija blagog rasta izdvajanja za oblast zdravstvene zaštite iz sredstava granta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, prema postojećim budžetskim projekcijama ni u predstojećem periodu se ne očekuju bitne promjene u smislu nivoa raspoloživih sredstava. U ovom momentu ukupna planirana izdvajanja za period 2013-2015. godina iznose **260.000 KM godišnje**, što uključuje sredstva granta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine u iznosu od 210.000 KM i sredstva Federalnog ministarstva zdravstva u iznosu od 50.000 KM.

Procjenjuje se da će implementacija Revidiranog akcionog plana u oblasti zdravstvene zaštite zahtijevati oko 1.7 mil. KM u 2013. godini, 2.4 mil. KM u 2014. godini i 1.2 mil. KM u 2015. godini, što je ukupno oko **5.3 mil. KM za tri godine**, odnosno **1,8 mil. u prosjeku godišnje**. Ovaj iznos je za 60% smanjen u odnosu na ranije planirani godišnji prosjek, ali je i dalje čak 11 puta veći od dosadašnjeg godišnjeg prosjeka stvarnih izdvajanja. Međutim, nastavak implementacije aktivnosti bi u periodu 2016 -2020. godina zahtijevao znatno manja ulaganja, u prosjeku od samo 817.000 godišnje, što je ukupno oko 4,1 milion KM za ovih pet godina.

Naime, najveći dio sredstava potrebnih u naredne tri godine odnosi se na jednokratna izdvajanja za finansiranje zdravstvene zaštite za neosigurana lica, kao privremena mjera u 2014. godini. Ovo uključuje finansiranje osiguranja i subvencija za oko 10.000 Roma u Federaciji BiH, u ukupnom iznosu od oko 1.2 mil. KM. Pored ovih jednokratnih izdvajanja, za troškove zdravstvenih usluga za neosigurana lica potrebno je godišnje izdvojiti oko 75.000 KM iz domaćih budžeta. U okviru programa osiguranja pristupa zdravstvenoj zaštiti takođe će biti potrebno osigurati oko 210.000 KM iz donatorskih izvora za anketiranje u cilju evidentiranja neosiguranih lica.

Program „Prevencija i edukacija“ zahtijevaće značajna ulaganja za provođenje prevencije specifičnih oboljenja prema ciljnim grupama u svim romskim zajednicama u iznosu oko 508.000 KM godišnje, od čega bi se jedna trećina obezbijedila iz domaćih, a dvije trećine iz donatorskih izvora. Za unapređenje higijensko-sanitarnih uslova u romskim naseljima potrebno je obezbijediti oko 498.000 KM godišnje, prvenstveno iz domaćih izvora. U okviru ovog programa takođe je planirano oko 142.000 KM godišnje za provedbu različitih edukacijskih programa, te oko 226.000 KM u 2013. godini za provedbu programa edukacije za romske medijatore/medijatorke, za koje će se potom planirati zapošljavanje u domaćim institucijama, što je predviđeno u Akcionom planu za zapošljavanje Roma. Ova sredstva će se nastojati osigurati prvenstveno iz donatorskih izvora.

Ovakvim modelom finansiranja bi se u periodu 2013-2015. godina oko 70% potrebnih sredstava (ukupno 3,6 miliona KM) osiguralo iz domaćih, a oko 30% (ukupno 1,7 milion KM) iz donatorskih izvora.

TABELARNI PRIKAZ:

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 1 Osiguranje pristupa zdravstvenoj zaštiti	1.1. Izrada analize o problemu i broju neosiguranih Roma u FBiH	X	X			MLJPI u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravlja i Federalnim zavodom za javno zdravstvo - finansijer	1. Sastavljanje upitnika za prikupljanje podataka 2. Uspostavljen tim za izradu analize 3. Izrađena analiza sa inicijativom za prevazilaženje problema	Budžet MLJPI i donatorska sredstva	Zavod za javno zdravstvo FBiH u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravlja
	1.2. Priprema inicijative za izdvajanje interventnih sredstava za finansiranje zdravstvenih prava za neosigurana lica za pripadnike romske nacionalne manjine u kantonima FBiH		X	X	X	Vlade kantona	1. Iznos izdvojenih sredstva po kantonima u skladu sa evidentiranim potrebama neosiguranih lica (Roma) 2. Broj potpisanih sporazuma sa Federalnim ministarstvom i kantonalnim ministarstvima o *twinning* sistemu finansiranja zdravstvene zaštite	Budžeti (FBiH 50.000 KM i 25.000 KM u 5 kantona)	Zavod za javno zdravstvo FBiH u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravlja

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 1 Osiguranje pristupa zdravstvenoj zaštiti	1.3. Harmonizacija legislative FBiH iz oblasti zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja	**X**	**X**	**X**	**X**	Vlada FBiH i Ministarstvo zdravlja FBiH, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, FBiH ZZO, kantonalni ZZO	1. Usvojene izmjene i dopune Zakona o zdravstvenom osiguranju FBiH, koje ne sadrže restriktivne rokove Zakon objavljen u *Službenom glasniku* 2. Ravnopravnost osigurana na teritoriji BiH po pitanju pristupa zdravstvenoj zaštiti 3. Urađena godišnja analiza primjene propisa iz oblasti zdravstvenog osiguranja od strane kantona u 2014. godini	Budžet	Zavod za javno zdravstvo FBiH u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravlja
	1.4. Donošenje provedbenih planova za poboljšanje pristupa zdravstvenoj zaštiti Roma od strane entiteta, kantona i Distrikta Brčko	**X**	**X**	**X**	**X**	Vlada FBiH na prijedlog Ministarstva zdravlja, Vlada RS na prijedlog Ministarstva za zdravstvo, Vlada Brčko Distrikta BiH na prijedlog Odjela za zdravstvo	1. Provedbeni planovi usvojeni i objavljeni u službenim glasnicima u 2014. 2. Aktivnosti iz plana uvrštene u godišnje planove rada i budžetske zahtjeve za 2014 .	Budžet i donatorska sredstva	Zavodi za javno zdravstvo FBiH, RS i BD

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 2 Prevencija i edukacija	2.1. *Angažovanje medijatora romske nacionalnosti u oblasti zdravstva*		X	X	X	Vijeće ministara BiH, vlade entiteta i BD, u saradnji sa zdravstvenim ustanovama i romskim nevladinim organizacijama	1.Osigurana grant sredstva za edukaciju i angažovanje medijatora Roma u saradnji sa entitetima i BD 2. Razvijeni i odobreni programi obuke za Rome medijatore koji se mogu uključiti u sistem zdravstvene zaštite 3. Broj obučenih zdravstvenih medijatora 4. Broj angažovanih (zaposlenih) zdravstvenih medijatora	Donatorska sredstva (program obuke) Domaći budžeti i donatorska sredstva iz sredstava AP za zapošljavanje	Zavodi za zdravstvenu zaštitu FBiH, RS i BD

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 2 Prevencija i edukacija	2.2. Provedba edukacijskih i preventivnih programa za romske žene iz oblasti reproduktivnog zdravlja	**X**	**X**	**X**	**X**	Institut za zaštitu zdravlja RS, Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, Odjel za zdravstvo BDBiH, domovi zdravlja – patronažne službe i ambulante porodične/ obiteljske medicine, romski NVO	1. Razvijeni programi obuke za Romkinje i edukacije koje se odnose na zdravlje djece (neonatalna njega, njege i zdravlja djece, planiranja roditeljstva i dr.), 2. Broj realizovanih edukacija razvrstan prema temama 3. Podaci o provedenim informativnim kampanjama, izrađenim promotivnim materijalima, partnerskim promotivnim programima sa romskim NVO	Domaći budžeti, donatorska sredstva	Zavodi za javno zdravstvo FBiH, RS i BD

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 2 Prevencija i edukacija	2.3. Provedba edukacijskih programa na temu opšteg zdravlja, TBC-a i drugih zaraznih bolesti i masovnih nezaraznih bolesti, dijabetesa, seksualno prenosivih bolesti i bolesti ovisnosti	**X**	**X**	**X**	**X**	Institut za zaštitu zdravlja RS, Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, Odjel za zdravstvo BDBiH, domovi zdravlja – polivalentne patronažne službe, romski NVO (TB centri i HIV centri)	1. Razvijeni programi obuke na temu opšteg zdravlja i drugih zaraznih bolesti i masovnih nezaraznih bolesti, dijabetesa, seksualno prenosivih bolesti i bolesti ovisnosti 2. Podaci o obuhvatu obukama romskih naselja, (broj obuka, obuhvaćenih osoba prema spolu i dobi) 3. Podaci o broju izrađenih informativno-promotivnih materijala, partnerskih programima sa romskim NVO 4. Izrađena uporedna analiza dostupnih pokazatelja o incidenciji oboljenja od TBC-a, zaraznih bolesti i masovnih nezaraznih bolesti, seksualno prenosivih bolesti i bolesti ovisnosti	Domaći budžeti, donatorska sredstva	Zavodi za javno zdravstvo FBiH, RS i BD

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 2 Prevencija i edukacija	2.4. Provedba preventivnog programa - *screeninga*, specifičnih oboljenja (rak grlića materice, rak dojke i rak debelog crijeva) u romskim zajednicama	**X**	**X**	**X**	**X**	Ministarstvo za zdravstvo i socijalnu zaštitu Republike Srpske,, Ministarstvo zdravlja FBiH ZZORS, ZZO, Institut za zaštitu zdravlja RS, Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, kantonalna ministarstva za zdravstvo, kantonalni zavodi ZZO, Odjel za zdravstvo BDBiH - Pododjel za javno zdravstvo, domovi zdravlja – ambulante porodične/ obiteljske medicine	1. Izrada plana za prikupljanje sredstava za realizaciju preventivnog programa - *screening* specifičnih oboljenja u romskim zajednicama 2. Realizacija plana za provođenje preventivnog programa - *screening* specifičnih oboljenja u romskim zajednicama 3. Podaci o obuhvatu romskih zajednica ovim programom i pokazatelji o broju obuhvaćenih osoba prema dobi i spolu	Domaći budžeti (oko jedna trećina), donatorska sredstva (oko dvije trećine)	Zavodi za javno zdravstvo FBiH, RS i BD

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 2 Prevencija i edukacija	2.5. Provođenje programa na poboljšanju higijensko-sanitarnih uslova u romskim stanovima i naseljima	**X**	**X**	**X**	**X**	Zavod za javno zdravstvo FBiH, Institut za zaštitu zdravlja RS, kantonalni zavodi za javno zdravlje, domovi zdravlja, javna komunalna preduzeća, opštine u saradnji sa romskim NVO	1. Snimljene potrebe i izrađen Plan za poboljšanje higijensko-sanitarnih uslova u stanovima i romskim naseljima 2. Izrađeni izvještaji o realiziranim planovima na poboljšanju higijensko-sanitarnih uslova u stanovima i romskim naseljima 3. Urađena kampanja o uticaju higijensko-sanitarnih uslova na zdravlje 4. Izrađene i podijeljene informativne brošure po svim romskim naseljima i dostavljene svim romskim NVO, domovima zdravlja, porodičnim ambulantama	Budžeti i donatorska sredstva	Zavodi za javno zdravstvo FBiH, RS i BD

Program	Mjera	Vremenski okvir				Odgovorne i uključene institucije	Indikator provedbe	Izvori finansiranja	Izvještajna jedinica
		2013	2014	2015	2016				
Program 2 Prevencija i edukacija	2.6. Edukacija romske populacije o načinu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu	**X**	**X**	**X**	**X**	FZO RS ZZO FBiH ZZO kantona ZZO BDBiH domovi zdravlja, centri za socijalni rad	1. Izrađene info-brošure o načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite od strane ZZO FBiH i kantona, odnosno FZORS i BDBiH 2. Broj distribuiranih brošura po svim romskim naseljima i dostavljenih romskim NVO 3. Osmišljene radionice za edukaciju romske populacije 4. Broj održanih radionica	Budžeti, donatorska sredstva	Zavodi za javno zdravstvo FBiH, RS i BD

IV. FINANSIRANJE

Uvod

U ovom poglavlju sagledava se finansijski aspekt implementacije akcionih planova. Najprije se daje osvrt na postojeće stanje u oblasti finansiranja, uključujući pregled dosadašnjih i očekivanih budućih izdvajanja po oblastima, kao i opštih problema u sistemu finansiranja. Potom se daje projekcija potrebnih sredstava za implementaciju revidiranih akcionih planova, uključujući izvore finansiranja, kao i preporuke za unapređenje sistema finansiranja implementacije uopšte.

Pregled dosadašnjih izdvajanja i očekivana buduća izdvajanja

U skladu s obavezama koje je preuzela 2008. godine kao učesnica *Dekade*, BiH se obavezala da će osiguravati finansijska sredstva za provedbu nacionalnih akcionih planova. Tako se u budžetu institucija BiH kroz budžet MLJPI od 2009. godine redovno izdvajaju sredstva tekućeg granta za rješavanje pitanja Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite. Ova sredstva se, u skladu sa odlukama Vijeća Ministara BiH, raspoređuju između tri oblasti i pojedinih nivoa vlasti prema okvirnim odnosima utvrđenim Akcionim planom (FBiH 62,66%, RS 31,33%, Brčko Distrikt 6%). Iznos granta je 2009. i 2010. godine bio 3 miliona KM, a 2012. godine 2,95 miliona KM, dok 2011. godine sredstva nisu bila alocirana, obzirom na neusvajanje budžeta institucija BiH u zakonom predviđenom roku. Sredstva su se raspoređivala u približno istom omjeru tokom godina, sa daleko najvećim izdvajanjima za stambeno zbrinjavanje (u prosjeku 2 mil. KM godišnje, 66% granta), znatno manjim za zapošljavanje (u prosjeku 704.000 KM godišnje, 24% granta) i tek neznatnim za zdravstvenu zaštitu (oko 182.000 KM godišnje, 6% granta) i evidentiranje romskih potreba (u prosjeku oko 143.000 KM godišnje ili 5% granta).

Ova sredstva se u procesu implementacije mogu udruživati sa sredstvima iste namjene koja osiguravaju opštine, gradovi, kantoni, entiteti, domaće i strane vladine i nevladine organizacije i institucije, te drugi domaći i strani donatori, što se uređuje ugovorom o sufinansiranju između MLJPI i udružioca sredstava. Sredstva namijenjena stambenom zbrinjavanju realizuju se putem javnog poziva MLJPI, dok se sredstva za zapošljavanje i zdravstvenu zaštitu realizuju preko zavoda za zapošljavanje/zdravstvenu zaštitu oba entiteta i Brčko Distrikta na osnovu memoranduma o razumijevanju koje ove institucije potpisuju sa MLJPI. Svi korisnici sredstava granta obavezni su da putem MLJPI dostavljaju izvještaje o namjenskom utrošku sredstava Ministarstvu finansija i trezora BiH u zakonom propisanim rokovima.

Na osnovu prikupljenih podataka procjenjuje se da je za stambeno zbrinjavanje Roma u periodu 2009-2011. godina ukupno izdvojeno oko 9,98 mil. KM, od čega je 4,8 miliona KM (48%) obezbijeđeno iz domaćih budžeta, a 5,2 miliona KM (52%) iz SIDA sredstava i sredstava sufinansiranja (opštine i organizacije za implementaciju). U 2012. godini izdvojeno je oko 2,57 mil. KM, od čega su 2 mil. KM sredstva granta MLJPI, 150.000 KM sredstva Federalnog Ministarstva prostornog uređenja, 84.977 KM doprinos Vlade Brčko Distrikta[8], dok 336.700 KM predstavlja samo dio doprinosa opština procijenjen na osnovu ograničenih podataka dobivenih iz primljenih upitnika. Tako se procjenjuje da je za stambeno zbrinjavanje u periodu 2009-2012. godina izdvojeno ukupno oko **12,55 mil. KM**. Prema postojećim

8 Uključuje 54.977 KM prenesenih neutrošenih sredstava iz 2011. godine

projekcijama očekuje se da će iz domaćih budžeta u periodu 2013-2015. na raspolaganju biti isti iznos kao i u 2012. godini, odnosno oko **2.180.000 KM** godišnje. Ovo ne uključuje planove opština jer o njima nema podataka. Pregled izdvajanja za stambeno zbrinjavanje Roma po godinama dat je u Tabeli 1.

Tabela 1: Pregled izdvajanja za stambeno zbrinjavanje Roma u periodu 2009-2012. godina

	2009	2010	2011	2012	Ukupno 2009-2012
I Domaći izvori	**2.175.800 KM**	**2.315.300 KM**	**287.000 KM**	**2.234.977 KM**	**7.013.077 KM**
Grant MUPI	1.863.000 KM	2.000.000 KM	0 KM	2.000.000 KM	5.863.000 KM
Federalno Ministarstvo prostornog uređenja	312.800 KM	312.800 KM	250.000 KM	150.000 KM	1.025.600 KM
Vlada BD (Odjeljenje za raselj.lica, izbjeg. i stamb.pitanja)	0 KM	2.500 KM	37.000 KM	84.977 KM	124.477 KM
II Švedska agencija za međunarodni razvoj (SIDA)	**1.885.715 KM**				**1.885.715 KM**
III Sredstva sufinansiranja (opštine)	**1.822.200 KM**	**1.141.570 KM**	**348.121 KM**	**336.700 KM**	**3.648.591 KM**
UKUPNO za stambeno zbrinjavanje Roma (I+II+III)	**5.883.715 KM**	**3.456.870 KM**	**635.121 KM**	**2.571.677 KM**	**12.547.383 KM**

Za zapošljavanje Roma je u periodu 2009-2011. godina ukupno izdvojeno 1.863.536 KM, od čega je 1.402.000 KM (75%) obezbijeđeno iz granta MLJPI, a 461.536 KM (25%) iz ostalih domaćih budžeta (uključujući sufinansiranje World Visiona u iznosu od 26.500 KM). Prema raspoloživim podacima, u 2012. godini izdvojeno je 860.000 KM, od čega su sredstva granta MLJPI 710.000 KM, grant Federalnog ministarstva rada i socijalne politike 90.000 KM, grant Kantona Tuzla 50.000 KM, te doprinos iz budžeta opštine Kalesija 10.000 KM. Tako se procjenjuje da je za zapošljavanje Roma u periodu 2009-2012. godina izdvojeno ukupno oko **2,7 mil. KM**. Prema postojećim budžetskim projekcijama, očekuje se da će se u periodu 2013-2015. godina iz domaćih izvora izdvajati isti iznos kao i u 2012. godini, odnosno oko **860.000 KM** godišnje. Pregled izdvajanja za zapošljavanje Roma po godinama dat je u Tabeli 2.

Tabela 2: Pregled izdvajanja za zapošljavanje Roma u periodu 2009-2012. godina

	2009	2010	2011	2012	Ukupno 2009-2012
Grant MUPI	702.000 KM	700.000 KM	0 KM	710.000 KM	2.112.000 KM
Federalno Ministarstvo rada i socijalne politike	0 KM	100.000 KM	90.000 KM	90.000 KM	280.000 KM
Min. za rad, soc. pol. i povratak TK	50.000 KM	50.000 KM	50.000 KM	50.000 KM	200.000 KM
Opština Kalesija	0 KM	0 KM	0 KM	10.000 KM	10.000 KM
Opština Kakanj (uklj. sufinansiranje)	0 KM	4.500 KM	91.036 KM	0 KM	95.536 KM
Zavod za zapošljavanje BD	14.000 KM	12.000 KM	0 KM	0 KM	26.000 KM
UKUPNO za zapošljavanje Roma	**766.000 KM**	**866.500 KM**	**231.036 KM**	**860.000 KM**	**2.723.536 KM**

Za zdravstvenu zaštitu Roma je u periodu 2009-2011. godina izdvojeno ukupno 395.000 KM, od čega je 335.000 KM (85%) obezbijeđeno iz granta MLJPI, 50.000 KM (13%) iz budžeta Federalnog ministarstva zdravstva, a 10.000 KM (2%) iz budžeta Ministarstva zdravstva i socijalne politike Unsko-sanskog kantona. Planirana izdvajanja za 2012. godinu iznose 260.000 KM, od čega su sredstva granta MLJPI 210.000 KM, a sredstva Federalnog ministarstva zdravstva 50.000 KM. Tako se procjenjuje da je za zdravstvenu zaštitu Roma u periodu 2009-2012. godina izdvojeno ukupno oko **665.000 KM**. Očekuje se da će se u narednom trogodišnjem periodu iz domaćih izvora izdvajati isti iznos kao i u 2012. godini, odnosno **260.000 KM** godišnje. Pregled izdvajanja za zdravstvenu zaštitu Roma po godinama dat je u Tabeli 3.

Tabela 3: Pregled izdvajanja za zdravstvenu zaštitu Roma u periodu 2009-2012. godina

	2009	2010	2011	2012	Ukupno 2009-2012
Grant MUPI	135.000 KM	200.000 KM	0KM	210.000 KM	545.000 KM
Federalno Ministarstvo zdravstva	0 KM	0 KM	50.000 KM	50.000 KM	100.000 KM
Ministarstvo zdravstva i soc. pol. USK	0 KM	10.000 KM	0 KM	0 KM	10.000 KM
UKUPNO za zdravstvenu zaštitu Roma	**135.000 KM**	**210.000 KM**	**50.000 KM**	**260.000 KM**	**655.000 KM**

Dodatno je za uspostavu baze podataka romskih potreba u periodu 2009-2012. godina izdvojeno **537.078 KM**.

Ukupno je za rješavanje pitanja Roma u svim oblastima u periodu 2009-2011. godina izdvojeno 12.741.320 KM, što uključuje donatorska i sredstva sufinansiranja, dok se u 2012. godini planira izdvojiti 3.721.677 KM. Tako su ukupna izdvajanja po svim oblastima u periodu 2009-2012. godina procijenjena na **16.462.997 KM**. Pregled ukupnih izdvajanja po godinama dat je u Tabeli 4 i na Dijagramima 1 i 2.

Tabela 4: Pregled ukupnih izdvajanja za rješavanje pitanja Roma u periodu 2009-2012. godina

	2009	2010	2011	2012	Ukupno 2009-2012 (KM)
Stambeno zbrinjavanje	5.883.715	3.456.870	635.121	2.571.677	12.547.383
Zapošljavanje	766.000	866.500	231.036	860.000	2.723.536
Zdravstvena zaštita	135.000	210.000	50.000	260.000	655.000
Baza podataka	387.250	119.828	-	30.000	537.078
Sveukupno (KM)	**7.171.965**	**4.653.198**	**916.157**	**3.721.677**	**16.462.997**

Dijagram 1: Pregled ukupnih izdvajanja za rješavanje pitanja Roma u periodu 2009-2012.godina

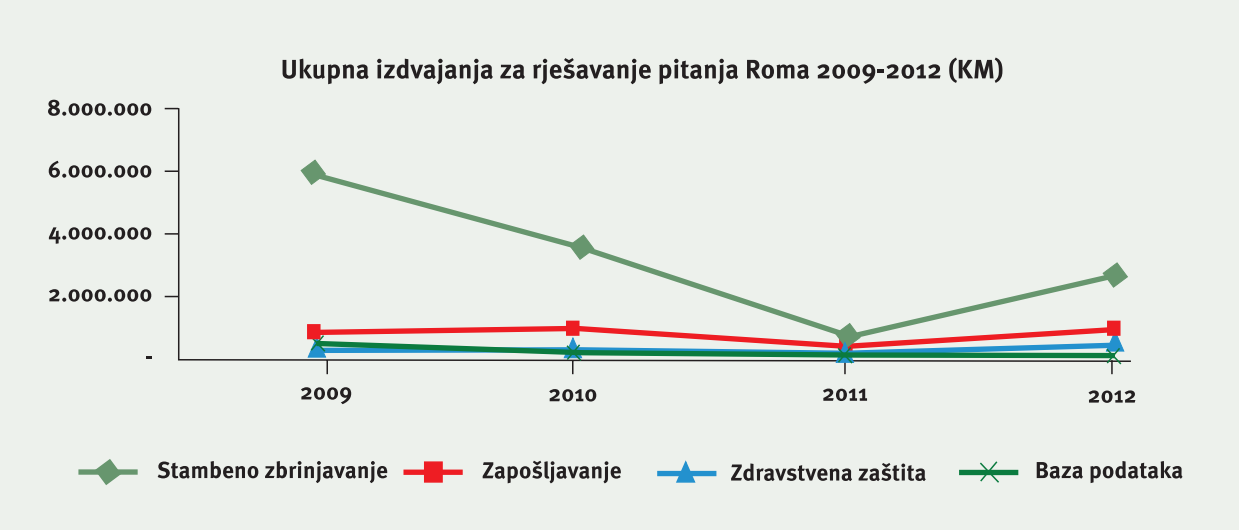

Dijagram 2: Struktura ukupnih izdvajanja za rješavanje pitanja Roma u periodu 2009-2012. godina

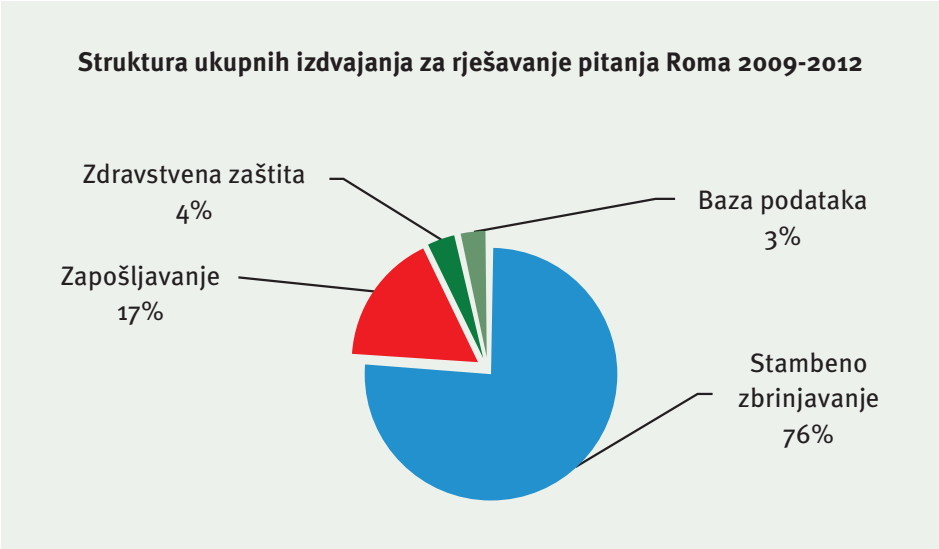

Akcionim planovima bilo je predviđeno da će tokom osmogodišnjeg perioda za rješavanje pitanja Roma biti potrebno ukupno oko **644 mil. KM**, odnosno u prosjeku oko 80 mil. KM godišnje. Ukupna stvarna izdvajanja u periodu 2009-2012. godina procijenjena su na oko **16,5 mil. KM**, ili u prosjeku oko 4,1 mil. KM godišnje, i predstavljaju tek 5% od planiranog. Ovo ukazuje na činjenicu da je planirana finansijska konstrukcija bila suštinski nerealna i neodrživa.

Očekuje se da će u periodu 2013-2015. godina iz domaćih izvora za rješavanje pitanja Roma biti na raspolaganju okvirno isti iznos kao i u 2012. godini, oko **3,29 miliona KM godišnje.** Ovo ne uključuje sredstva sufinansiranja opština, koja još nisu poznata. Iz IPA sredstava će za rješavanje pitanja Roma do kraja *Dekade* na raspolaganju biti oko 6,8 mil. EUR, od čega 2,5 mil. EUR u narednom trogodišnjem periodu, što u prosjeku iznosi oko **1,7 mil. KM** godišnje. Oko 90% IPA sredstava namijenjeno je stambenom zbrinjavanju Roma.

Problemi u sistemu finansiranja implementacije akcionih planova

Pored činjenice da je planirani finansijski okvir za implementaciju akcionih planova bio postavljen nerealno, evidentni su i sljedeći problemi u postojećem sistemu finansiranja implementacije akcionih planova:

- *Postojeći finansijski okvir akcionih planova je tehnički nepotpun*. Potrebna sredstva su okvirno procijenjena i nisu precizirana po pojedinačnim mjerama; nisu jasno utvrđeni izvori finansiranja i vremenski okvir implementacije/finansiranja, tako da nije moguće uporediti planirana sa stvarnim izdvajanjima po pojedinačnim mjerama.

- *Odgovornosti za pojedinačne mjere nisu jasno utvrđene*. S obzirom da su nosioci odgovornosti utvrđeni grupno za više mjera, otežano je kvalitetno budžetsko planiranje i praćenje utroška sredstava. Ovo takođe rezultira nepravovremenim i neadekvatnim izvještavanjem, čime se direktno krše odredbe odluka o rasporedu sredstava granta, kao i memoranduma o razumijevanju.

- *Ne postoji sveobuhvatan sistem praćenja i procjene rezultata i efekata aktivnosti*. Predviđeni modaliteti za praćenje i procjenu ne funkcionišu na zadovoljavajući način zbog nejasno definisanih odgovornosti. Rezultat su poteškoće u pribavljanju i konsolidovanju podataka o postignutim rezultatima i finansijskim izdvajanjima.

- *Izvori finansiranja su fragmentirani i nema dovoljno koordinacije u finansijskom planiranju*. Sredstva se obezbjeđuju iz više različitih izvora, dok su budžetske alokacije bazirane na raspoloživim sredstvima i nisu utemeljene na dugoročnim budžetskim i planskim dokumentima. Nizak je nivo međuinstitucionalne koordinacije u procesu budžetskog planiranja, što umanjuje efikasnost i efektivnost potrošnje.

- *Dinamika realizacije sredstava u svim oblastima je usporena i otežana*. Zbog relativno kompleksnih administrativnih procedura, a često zbog lošeg planiranja, sredstva se obično realizuju na kraju godine ili se ne realizuju uopšte, što dovodi do njihovog „gubljenja“ ili prenošenja u narednu godinu. Tako se rezultati potrošnje mogu sagledati tek u narednoj godini/godinama.

Finansijski okvir za revidirane akcione planove

Imajući u vidu iznos dosadašnjih, kao i očekivanih budućih izdvajanja u narednom trogodišnjem periodu, u Revidiranom akcionom planu vodilo se računa o realnim potrebama i kapacitetima za implementaciju s jedne strane, kao i finansijskim ograničenjima s druge strane. Tako su obim i dinamika aktivnosti planirani imajući u vidu realne mogućnosti pribavljanja finansijskih sredstava, kako iz domaćih tako i iz međunarodnih izvora.

Rukovodeći se ovim principom, predviđeno je da će za implementaciju revidiranih akcionih planova u periodu 2013-2015. godina biti potrebno ukupno **50.057.511 KM**, od čega 14.939.682 KM u 2013. godini, 17.297.242 KM u 2014. godini i 17.820.587 KM u 2015. godini, što u prosjeku iznosi oko **16,7 miliona KM godišnje**. Imajući u vidu finansijsku realnost, ovaj iznos je čak pet puta manji od ranije planiranog godišnjeg prosjeka i predstavlja minimum potreba za implementacijom isključivo prioritetnih mjera. Međutim, iako su planirane znatno realnije, potrebe su i dalje znatno iznad očekivanih raspoloživih sredstava. Tako je iznos potrebnih sredstava u prosjeku godišnje za oko četiri puta veći u odnosu na dosadašnja izdvajanja, kao i očekivana buduća izdvajanja. Zato je neophodno pristupiti aktivnom iznalaženju novih mehanizama finansiranja, kao i unapređenju sistema finansiranja uopšte kako bi se osigurala uspješna implementacija revidiranih planova. Tabela 5 daje pregled ukupno potrebnih sredstava.

Tabela 5: Pregled sredstava potrebnih za implementaciju revidiranih akcionih planova

	2012	2013	2014	2015	Ukupno 2013-2015 (KM)	Udio (%)
Stambeno zbrinjavanje	2.571.677	11.132.000	11.132.000	11.072.000	33.336.000	67%
Zapošljavanje	860.000	2.148.100	3.742.100	5.525.445	11.415.645	23%
Zdravstvena zaštita	260.000	1.659.582	2.423.142	1.223.142	5.305.866	11%
Ukupno(KM)	**3.691.677**	**14.939.682**	**17.297.242**	**17.820.587**	**50.057.511**	**100%**
Udio (%)		30%	35%	36%	100%	

U skladu sa dosadašnjim trendovima, daleko najveći iznos sredstava (67%, odnosno oko 11,1 mil. KM godišnje) biće potreban za finansiranje stambenog zbrinjavanja Roma. Od toga se 10,9 miliona KM odnosi na finansiranje kapitalnih projekata izgradnje novih stambenih jedinica (po 150 godišnje) i rekonstrukcije/sanacije postojećih stambenih jedinica (po 130 godišnje), te izgradnje infrastrukture za romska naselja. Očekuje se da će se ova ulaganja finansirati iz domaćih izvora (2,18 mil. KM godišnje iz budžeta države i entiteta te Brčko Distrikta), IPA fondova (oko 1,5 mil. KM godišnje), te

sufinansiranjem opština i organizacija za implementaciju. Takođe je predviđena i implementacija programa obuke, koji će se finansirati iz donatorskih izvora (do 200.000 KM godišnje).

Za zapošljavanje Roma biće potrebno oko 3,8 mil. KM godišnje. Oko 97% ovog iznosa odnosi se na implementaciju podsticajnih programa kojima je predviđeno zapošljavanje 1.500 od ukupno 5.000 Roma sa evidencije nezaposlenih u naredne tri godine. S obzirom da očekivani raspoloživi iznos finansiranja iz domaćih izvora od 850.000 KM godišnje predstavlja tek 28% od potreba, planirano je osiguranje nedostajućih sredstava iz budžeta kantona i lokalnih zajednica, kao i iz donatorskih izvora. Ova sredstva će se pribavljati na osnovu prijedloga projekata koje će izrađivati NVO koje se bave pitanjima Roma.

Za finansiranje zdravstvene zaštite Roma u prosjeku će biti potrebno oko 1,8 mil. KM godišnje. Od toga se oko 1,2 mil. KM odnosi na jednokratna izdvajanja u 2014. godini za finansiranje zdravstvene zaštite za oko 10.000 neosiguranih lica. Ova sredstva treba obezbijediti iz kantonalnih budžeta. Oko 1 mil. KM godišnje takođe treba obezbijediti prvenstveno iz domaćih budžeta za provedbu prevencije oboljenja i poboljšanje higijenskih uslova u romskim naseljima. Troškovi programa obuke u ukupnom iznosu od oko 650.000 KM za tri godine finansiraće se iz donatorskih izvora.

Iako je Revidirani akcion plano sačinjen za period 2013-2015. godina, prilikom izrade finansijskog okvira uzete su u obzir i implikacije za period 2016-2020. godina. Tako će prema preliminarnim projekcijama u ovom periodu biti potrebno ukupno oko **18,8 mil. KM godišnje**, od čega 11,1 mil. KM za stambeno zbrinjavanje, 7 mil. KM za zapošljavanje i 817.000 KM za zdravstvenu zaštitu Roma. Prema tome, u oblasti stambenog zbrinjavanja očekuje se približno ista dinamika finansiranja, u oblasti zapošljavanja povećanje potrošnje zbog potrebe za zapošljavanjem većeg broja Roma, a u oblasti zdravstvene zaštite znatno smanjenje potrošnje usljed prestanka finansiranja privremenih mjera. Dijagram 4 pokazuje očekivani trend kretanja finansiranja u narednom osmogodišnjem periodu.

Dijagram 4: Pregled potrebnih sredstava 2013-2015. i preliminarne projekcije 2016-2020. godina

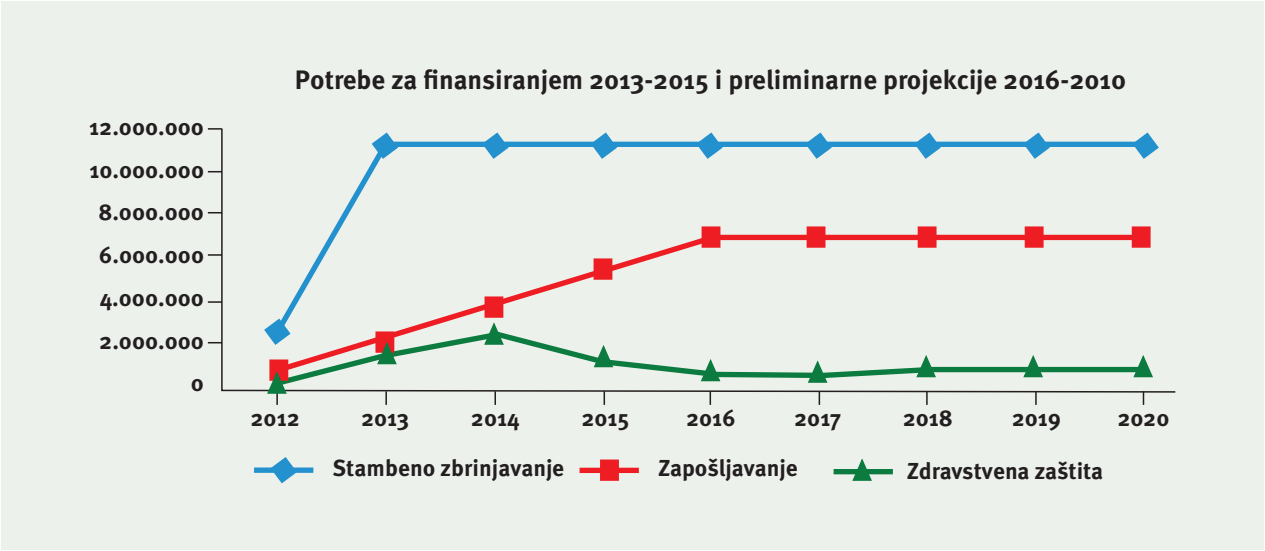

Ukupno potrebnom iznosu finansiranja za sve akcione planove potrebno je dodati i iznos potreban za finansiranje evidentiranja romskih potreba i implementaciju sistema praćenja i procjene. S obzirom da nisu poznati detalji ovih aktivnosti, nije sačinjena odgovarajuća projekcija troškova. Detaljan pregled potrebnih sredstava po pojedinačnim ciljevima/mjerama i po godinama, uključujući pregled izvora finansiranja, dat je u tabelama revidiranih akcionih planova.

Preporuke za unapređenje sistema finansiranja

U cilju unapređenja sistema finansiranja za implementaciju revidiranih akcionih planova preporučuje se:

- *Operacionalizacija akcionih planova kroz njihovo povezivanje sa budžetskim zahtjevima*. Trogodišnje akcione planove potrebno je povezati sa trogodišnjim budžetskim zahtjevima institucija. Budžeti za 2013. godinu već su određeni, a potrebe za 2014. i 2015. godinu treba uključiti u budžetske zahtjeve narednih godina. Kako bi se budžeti bolje povezali sa akcionim planovima u smislu učinka i ciljeva potrošnje, a time povećala i mogućnost obezbjeđenja dodatnih sredstava, preporučuje se adekvatna primjena metodologije programskog budžetiranja.

- *Operacionalizacija planova na lokalnom nivou* kroz izradu odgovarajućih lokalnih akcionih planova i njihovo povezivanje sa lokalnim budžetima.

- *Povećana koordinacija u finansijskom planiranju* kroz organizovanje redovnih sastanaka predstavnika svih institucija koje učestvuju u finansiranju i implementaciji kako bi se razmijenile informacije i kvalitetnije planirale buduće mjere.

- *Razmatranje mogućnosti uspostavljanja donatorskog fonda* gdje bi bila udružena donatorska sredstva (ili njihov dio) koja bi bila utrošena u skladu sa zajednički utvrđenim prioritetima. Ovo bi umnogome povećalo efektivnost i efikasnost donatorskih ulaganja.

Unapređenje sistema praćenja i procjene. Pored potrebe za jasnim utvrđivanjem odgovornosti za pojedinačne mjere, potrebno je i unapređenje postojećih procedura i obrazaca izvještavanja na način da se u njih uključe detaljnije informacije o strukturi potrošnje i postignutim rezultatima. Ovim će se olakšati buduće finansijsko planiranje, kao i buduće revizije akcionih planova.

Realno je očekivati da se do kraja 2015. godine može obezbijediti između 65 i 75% sredstava potrebnih za realizaciju utvrđenih ciljeva i mjera u okviru ovog RAP-a, iz čega proizlazi da je potrebno iz CCA osigurati 20 miliona iz donatorskih izvora.

V. MONITORING, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE

Monitoring RAP-a realizuje Odbor za Rome pri Vijeću ministara BiH. Godišnji izvještaj o provođenju RAP-a sačinjava Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.

S ciljem da se sagledaju rezultati implementacije RAP-a, dvije godine nakon njegovog usvajanja analiziraće se učinak provedbe RAP-a i predložiće se izmjene i dopune putem Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH.

5.1. Monitoring RAP-a od strane Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH

U skladu sa svojim nadležnostima, Odbor za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine donijeće plan monitoringa u skladu s kojim će postupati.

Plan monitoringa može obuhvatiti:

- analizu nacionalnog pravnog okvira za zaštitu nacionalnih manjina;
- analizu nacionalnih strateških dokumenata koji tretiraju problematiku Roma u Bosni i Hercegovini;
- analizu institucionalnih kapaciteta institucija odgovornih za provođenje akcionih planova i RAP-a;
- analizu ostvarenih rezultata i učinka implementacije akcionih planova RAP-a;
- praćenje utroška donatorskih i budžetskih sredstava namijenjenih realizaciji akcionih planova i RAP-a;
- kao i sve druge aspekte koji proizlaze iz nadležnosti Odbora za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Plan monitoringa Odbora za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine definisaće vremenski okvir za kreiranje izvještaja o učinjenom monitoringu, te potrebna finansijska sredstva za efikasno provođenje monitoringa.

Odbor za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine može u cilju provođenja efikasnog monitoringa kreirati dokumente i druge materijale koje će koristiti tokom monitoringa, te upotrebu istih dokumenata i materijala preporučiti i drugim institucijama odgovornim za implementaciju akcionih planova i RAP-a.

Odbor za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine će u okviru svojih nadležnosti uspostaviti tematske grupe za sve tri oblasti koje će činiti izvještaj monitoringa. Izvještaji tematskih grupa su sastavni dio Izvještaja o provođenju RAP-a.

Izvještavanje o realizaciji RAP-a

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH formiraće stručni tim za sačinjavanje izvještaja o provođenju RAP-a. Stručni tim uspostaviće ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH. U skladu sa utvrđenim indikatorima u okviru RAP-a, stručni tim će sačiniti plan prikupljanja podataka. Na osnovu prikupljanih podataka stručni tim će sačiniti izvještaj o provođenju RAP-a, koji se dostavlja Odboru za Rome pri Vijeću ministara BiH na razmatranje, a zatim u skladu sa Poslovnikom Vijeća ministara BiH dostavlja Vijeću ministara BiH na usvajanje.

BOSNAKO THAJ HERCEGOVINAKO REVIDIRANO AKCIONO PLANO PALA ĆHINAVIPE E ROMENGE PROBLEMURA ANDE PAŠIPENDE PALA BUĆI, ĆHERESKO AŽUTIPE THAJ SASTIPESKO ARAKHIPE 2013. - 2016.

I. ANGLOALAV

Roma si majbaro nacionalno minoriteto ande Bosna thaj Hercegovina thaj koring dende informacije ande ramo pala proceso e evidencijako pala romane trubujipa[1] thaj koring aver rodimatenge[2] Roma si majdarado nacionalno minoriteto pe sako amalipesko parametro savo len pes pala socijalno statutesko dikhipe pala vareso amalipe jal pala vareki amalipeski grupa. E peravnendar pala sako nacionalno minoriteto ande Bosna thaj Hercegovina, nane ni jekh savi si pherdo thaj problematično ande socijalni situacija thaj ni jekh savo si čhutino sar romano minoriteto savendar peravnendar dživinen pe sasto than ande Bosna thaj Hercegovina, čačo vaćardo pe than e 71 kanalenge/opštinenge. (Azbipe/prilogo 1: E Romengi trubujipaski evidencija pe kanalendar koring entiteti thaj kantoni), informacijaki xajing ERP.

E Romengo socijalno ačhavipe, amen dikhas angla sa koring so si pojekhto/jekh dženo thaj saste familije thovde pe amalipeski margina thaj odolese so naj len šajipe te ćeren bući uzo piro čučo kapaciteto ande ekonomsko, amalipesko thaj kulturako džuvdipe a majanglal andar čororipe thaj/jal andar fundesko bidžanglipe thaj bišajipe pala edukacija thaj bući.

E peravneski situacija jal situacija pala gova nacionalno minoriteto ćerel lungo drom e Romendar koring edukacija, bući thaj ćeren lengo bišajipe jal cikno šajipe pala bućako poćinipe jal bućako therdipe, thaj pe gova drom but katare lendar si ačhavne thaj na den participacija ande amalipeske inzardende jal ande aver aktivitetura ande amalipeste.

Čačipe si kaj palune bršenge gova situacija si lačheder thaj romane amalipa si lačheder organizirime numaj e lencar peravnencar. Maškare len si cira perutnipa e averendar amalipendar jal etnikendar grupendar save ćeren participacija thaj pe gova drom romane amalipa ćeren bući sar korkorrutne/izolovane grupe.

Krisako ramo thaj ćhinavipa pala e čačipengo arakhipe pala e nacionalna minoriteta ande Bosna thaj Hercegovina, uzo Bosnako thaj Hercegovinako Ustavo si o kris kataro arakhipe e čačipenge perutnipa e nacionalnikane minoritetura savo si dino pe themesko nivo, entitetsko nivo thaj ande varese kantona ande FbiH, thaj Bosnako thaj Hercegovinako Kris kataro diskriminacijako opripe.

Pala o than thaj čačipa e Romenge but barikane si aver krisa save si ande pašipe pala bući, thanesko-bešipesko pučipe, sastipesko thaj socijalno arakhipe thaj save si loćharde koring ustavna udžilipa pe Republika Srpska pe entitetsko nivo, pe nivo andi Federacija Bosna thaj Hercegovina thaj ande kantoni thaj ande Brčko Distrikt ande BiH.

Te gindinena pe situacija ande nakhlo vakto šaj te dikhen kaj si aktivitetura pala laćhipe e nacionalne minoritetura intenzivirime thaj pala pe pala e Romen ande Bosna thaj Hercegovina. Majbaro djindo aktivitetura si pala lenipe thaj harmonizacija e čačipesko rames e maškarthemenca standardenca e UN-a thaj Vijeća Evrope, a palpale e ratifikacijasa pala Okvirna konvencija pala arakhipe e nacionalnikane minoritetura ande Vijeće Evrope 2002. brš e savensa o them lija udžilipe pala aktivna politika, kris thaj aver akti pala aktivno načelesko ćeripe savo si dino ande gova

1 Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade (ande teksto pala lačheder haćaripe MLJPI) ando novembro 2009. džiko marto 2010. brš ćerda sasto thaj pherdo rodipe kataro Romengo trubujipe thaj ćerde jekh kontinuirano sistemo pala Evidencija pala romane trubujipa (ERP BiH).

2 rodipa OSCE, Save the children Norvey, UNICEF, UNHCR

konvencija thaj pala pe kana si Roma ando pučipe.

But aktivna politika pe arakhipesko federipe majdaravne romane minoriteta astarda turvinjikano thaj koordinirnikano trupesko mujdipe 2002. brš e rigatar kataro Vijeće ministara BiH- Odboro/ Komiteto pala Romen uzo Vijeće ministara Bosne thaj Hercegovine (ando durder teksto :Odboro pala Romen) savo sasa akhardino 2012. brš thaj ando trinto mandato pe vakto kataro 4 bršengo džiko juno 2016 brš.[3]

Odboro pala Rome si les udžilipe te vaćarel thaj mothodel e pučipenge save si istarde ande Bosnaki thaj Hercegovinaki Strategija pala ćhinavipe e Romenge problemura andi BiH[4] (ando durder teksto: Strategija) te si udžilo te traden implementacija, te ćeren avrećhende aktivitetura pala efikasna realizacija e Dekada pala e Romengi inkluzija 2005-2015. brš. Odboro pala Romen si udžilo pala sistematsko tradipe pala Akciono plano pala ćhinavipe e Romenge problemura ande pašipende pala bući, thanesko-bešipesko trubujipe thaj sastimesko arakhipe implementacija thaj pala Bosnako thaj Hercegovinako revidirano akciono plano kataro Romengo edukativno trubujipe; anel operativne plana thaj del turvinjipe pala mjere pala implementacijsko zuralipe pala Akciono plano; e dromenca uzo pire manušen ćerel aktivitetura pala love ande institucijake budžeturenge pe nivo ande Bosna thaj Hercegovina thaj entitetura pala Akciako planesko realizacijesko trubujipe; tradel dipe pala astarde love ande institucijake budžeturenge pe nivo ande Bosna thaj Hercegovina thaj entiteske institucije pala Akciono plano realizacija ande trin pašipenge thaj lengi realizacijaki dinamika; andrel ande kontakte e potencijalnenca donatorenca thaj aver rigenca pala trubujipe savo ćerel love pala Akciaki planeski realizacija; ando reslipe pala validne gindipa, phangle alava thaj turvinjipa. Odboro šaj, te si kate finansijsko šajipe, te ćerel formalne sajekheske jal vareneske komisije thaj tematsko-petalosarde grupe, a palpale ande Akciaki planeski implementacija te ćerel monitoreski sistem pala realizacija e planeske aktivitetura pala Romen ande Bosna thaj Hercegovina thaj traden metodologija pala donatorske thaj budžetske love save si pala Akcijaki planeski realizacija.

Parlamentarna skupština BiH ćerda lipe ande 2003. brš pala o Kris pala arakhipe e čačipen e nacionalno minoriteske peravnen andi Bosna thaj Hercegovina save si len o minoritetesko statuso: Albancura, Crnogorcura, Česura, Italijanura, Xalura/Džugura, Mađarura, Makedoncura, Njemcura, Poljakura, **Roma,** Rumunura, Rusura, Rusinura, Slovakura, Slovencura, Xoraxura thaj Ukrajincura. E gova krisasa si romasardo te minorenge peravnura, uzo čačipa save si len sar savore bosnake thaj hercegovinake forenge-themenge, si len aver arakhipe thaj čačipe save si udžile ande vaćardi konvencija thaj e govensa krisasa, pale pe ande historija/nakhipe, kultura, siklipe, tradicija, čhib, alfabeto/lil, edukacija thaj paćapesko tromanipe thaj aver.

Ande Bosna thaj Hercegovina ande kontinuiteto si lundjarde aktivnostura pala krisipesko thaj institucionalno ramo, thaj pala gova Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade (ando durder teksto:MLJPI), Vijeće ministara BiH ando 2004. brš adaptisarda/istarda Bosnako thaj Hercegovinako Akciono plano kataro Romengo edukativno trubujipe savo sasa istardo ando 2010. brš sar Bosnako thaj Hercegovinako Revidirano plano kataro Romengo edukativno trubujipe.

Tradena o than pala romano nacionalno minoriteto ande kontinuiteto, angla sa krzo udžilipeski informativna realizacija savi trubuj te del Bosna thaj Hercegovina katari implementacija maškarthemeske konvencijen thaj protokolura majanglal koring Komiteto VE pala nacionalna minoritetura MLJPI dija gindipe pala Vijeće ministara BIH (ando durder teksto:VMBIH) 2005. brš thaj VMBIH istarda Bosnaki thaj Hercegovinaki Strategija pala ćhinavipe pala Romenge problemura savi na del vaktesko ramo pala laki realizacija thaj savi na del indikatura pala tradipe thaj implementacija. Pe gova drom šaj te džal ande realizacija pala lungo vakto thaj sar gova istarda fundeske načela pala thanesko ločharipe e minoritetura ande Bosna thaj Hercegovina savi si fundisarda pe maškarthemeske

3 Kris kataro fundope pala Odboro pala Romen uzo Vijeće ministara BiH thaj Kris pala Odboresko dženengo akharipe (“ Službeni glasnik BiH”, djindo: 85/12)

4 “Službeni glasnik BiH”, djindo 67/05,

standarde savi lija Bosna thaj Hercegovina.

Ande vakto kataro 2006-2007. brš ćeren pes aktivitetura krzo jekhethani buća/ kooperacija maškaro BiH Odboro pala Romen thaj MLJPI savi si fundisardi pe regionalno kooperacijsko zuralipe, jekhethani buća e organizacijenca OSCE, UNHCR, UNICEF pe relevantno sikadimasko ćidipe thaj pe djindo thaj trubujipe pala Romen thaj lengi socijalna situacija, foresko statuso (rodipa kataro andripe ande bijandesko lil) thaj aver bešipaske krisura.

Ando ramo evropake thaj regionalne inicijativura 2005 brš avili džiko gindipesko jekhipe pala jekhethano dokumento/lil **"Dekada inkluzije Roma 2005. – 2015. godina/Dekada inkluzije Romen 2005. – 2015. brš"** (ando durder teksto: Dekada Romen) maškare varegaća phuvja/themura save si Evropake unijake džene thaj istarda anglal-andralutno statuso savi Bosna thaj Hercegovina lija thaj romasarda ando maškaripeste kataro 2008. brš.

Andripe ande Dekada Romen anel pala Bosna thaj Hercegovina bućako zuralipe thaj Bosna thaj Hercegovina lija udžilipe pala sako brš te ka ćerel sigurno love pala Akciono plano pala Romen thaj leski implementacija savi si ćerdi thaj kreirime koring ćhinavipe pala romane džuvdipeske trubujipa sar si bešipe-than-ćher, buća, sastipesko arakhipe thaj edukacija. Dekada pala Romen dija udžilipe pale phuvja/themura lake dženura te *istaren/adaptiren nacionalne akcione planura pala Dekada Romen, te ćeren sigurno thaj efikasno andripe pala romano amalipe, te dikhen šajipe pala buća pala romane konsultanten, te ćeren sigurno thaj transparentno informacijsko paruvipe, te ćeren mehanizmo pala monitoring, te zuralen kapaciteto pala romane ogranizacije, te ćeren sigurno thaj sajekhesko vaćaripe thaj mothodipe kataro reslipe savo si ando phandipeste e Dekadesa pala Romen, thaj aver.*
Bosna thaj Hercegovina istarda Dekada pala Romen sar praktično modelo pala ćeripe pala varese standardura, metodologija thaj jekhavreski themutni kooperacija thaj maškarthemeski organizacija thaj institucija ande maripe opro romano čororipe, opro lengo ačhavipe thaj diskriminacija ando regionalno ramo.

Te džan e istardipestar e vaćardine Strategije thaj Dekada pala Romen reslipen thaj e čačipestar kaj si Roma ande Bosna thaj Hercegovina pe sako amalipesko-ekonomsko parametro mačorori thaj majdaravni nacionalno minoriteto, VM BiH istarda ande 2008. brš Akciono plano pala ćhinavipe Romenge problemura ande pašipenge pala buća, bešipesko-thanesko-ćheresko ažutipe thaj sastipesko arakhipe (Ando durder teskto: Akcioni plano pala Romen) savo si anglal sa jekh opertativno dokumento/lil savo istarde thaj ćerde peravnura andare ministarstvura andari Bosna thaj Hercegovina sar peravnura Roma. Pe gova drom si kate sasto pherdipe pala participativno andripe/ pristupo pala sa relevantne aktura ande implementacija e gova planeske.

E analizijasa e saste rezultatura e Akcijako plano pala Romen BiH katari leski realizacija džiko adjive kana dikhen e Dekadake pala Romen reslipa, Bosna thaj Hercegovina si la ocjena e phuvjatar andari Dekada pala Romen sar but resli phuv ande lače rezultatura thaj palpale ande ćheresko-bešipesko-thanesko Romengo ažutipe thaj ande proceso pala lengi evidencija thaj trubujipa. Lačhi praksa thaj resle rezultatura si istarde e averendar dženendar e Dekade pala Romen thaj varese phuvja mothoden intereso pala pozitivno praksako paruvipe ande pašipe pala ćheresko-bešipesko-thanesko Romengo ažutipe thaj ande proceso pala evidencija. Ando aver avindo vakto trubuj te lundjarel realizacija pala gova aktivnost sar thaj Bosnako thaj Hercegovinako baro mothodipe sar predsjedniko ande agorsko Dekadako brš kataro juno 2014 džiko juno 2015 brš.

E Krisesko kataro diskriminacijsko opripe e Bosnako thaj Hercegovinako lenipe thaj istardipe andaro 2009. godine, si vadžaj jekh sistemo ande BiH pala diskriminacijsko ciknjaripe odolese so si gova kris fundome thaj koncipirime pe evropako standardo. Gova kris istarel odredbura e savenca arakhen pes Bosnake thaj Hercegovinake forutne e diskriminijatar ande sako bućako thaj džuvdipesko pašipe, sar: buća, socijalno thaj sastipesko arakhipe, pravosuđe/krisipe thaj uprava/ kanalipe, bešipe, informacija, edukacija, sporto, kultura, sićipe/džanglipe, privreda thaj aver.

Pe dikhipe pala revizija pala sajekhesko Akciono plano pala Romen uzo štarbršengo implementacijsko zumadipe sar astardino fundo pala leski revizija pale si istardipe thaj reslipe e Deklaracijako dekade pala andripe pala Romen 2005.- 2015. thaj Ramo e Evropake unije pala nacionalne strategija pala Romengi integracija džiko 2020 (ando durder teksto: EU strategija 2020) thaj akanutno Bosnako thaj Hercegovinako krisano ramo kaj si istarde sa specifičnosti pala laki andralutni organizacija.

EU Strategija 2020 ćerda jekh politikako sajekhesko dikhipe thaj mothovipe e phuvjendar dženendar EU pala Romengi integracija. Pala avindo Bosnako thaj Hercegovinako statuso ande ramo RAP-esko trubuj te andren standardura andaro gova EU dokumentarendar save mothoven udžilipe e phuvjandar dženendar thaj potecijalnendar dženendar te: ćeren nacionalna reslipura pala Romengi integracija ando reslipeste kaj trubuj te džan prdal pe čingaripeste maškare Romen thaj aver forutnen e andripesa ande edukacijate, bućate, sastipeske akrakhipeste thaj bešipeske ažutipeste pala Romen; ćeren mapa pala socijalno-čorore mikro-regione jal segregirana thana/mahale;

- *Rindomes thaj sajekhes den love ande budžetura save ka aven pherde e maškarthemeske lovenca thaj e EU lovenca;*
- *Ćeren resle metode pala monitoringo;*
- *Ćeren thaj den jekh pašuno, jekhethano ćeripe thaj bući e romane perutnenca pe lokalno thaj regionalno nivo;*
- *Ćeren akcijaki planurengi revizija andi harmonija e vaćarde principurenca sar te den sigurnipe pala koordinacijska rola e rigatar e romane perutnen.*

Dikhena thaj sikavena sasti situacija ande savi dživinel romano minoriteto thaj o čačipe kaj Bosnako thaj Hercegovinako krisipesko ramo thaj maškarthemsko ramo den šajipe pala Bosna thaj Hercegovina te lundjarel e realizacijasa e aktivnostinenge pala ćhinavipe majpherde amalipaske tema ande Evropa: avralutnipe e Romengo ačhavipesko thaj ande fundesko reslipe gova revidirano dokumento amen astaras e lundjaripesa thaj jekhethane gindesa pala adjivesutne krisura thaj politikura thaj e Evropake unijatar krisipencar thaj politikencar ande pašipende pala diskriminacijsko opripe, fundesko čačipe pala tromanipe pala tromalo manušengo phiravipe thaj e čhavorenge čačipa[5] thaj ande pašipe pala socijalna politika ande molipeski harmonija savi si ande ramo ande Revidirana evropaki socijalna povelja thaj ande aver evropake čačipeske thaj krisipeske xajingura (acquise).[6]

Pe gova drom Bosna thaj Hercegovina lundjarel bući pala Romengi integracija andi Bosna thaj Hercegovina sar pe regionalno gadija pe lokalno nivo e reslipesa kaj ka ćeren jekhethani bući pala sa nivoi vlasti/barideripenge a palpale pala lokalne barideripe thaj pala forutne amalipeske organizacije thaj romane ogranizacije.

Sar gova aktivitetura trubuj te ćeren bući sar konkretne akcija kote si nevo dokumento - Bosnako thaj Hercegovinako revidirano akciono plano pala ćhinavipe e Romenge problemura ande pašipende pala bući, ćheresko ažutipe thaj sastipesko arakhipe 2013. – 2016 (ando durder teksto:RAP).

Dikhena thaj sikavena sasti situacija pala adjivesutno Akciono plano pala Romen thaj leski implementacija amen šaj te mothovas sevepura pala revizija save si istarde ande mothovipe thaj ande gindura. But aktivitetura si birealno dine thaj odolese na avilo šajipe pala leski realizacija; love savi sasa trubujipe pala plano na sasa ande ramo pala relevantna trubujipa e Romenge; nane adekvatno monitoresko sistemo; nane čače indjarde dženura pala aktivnosti save trubuj te aven andi

5 **COM (2011) 60, Agenda EU pala čhavoreske čačipa.**
6 **Acquise-Evropske krisipeske/pravne stečevine**

harmonija uzo krisipe thaj uzo administrativno loćharipe; formalne thaj biformalne aktura si hamime thaj kote si ažućaripe kaj sako aktero trubuj te del pale gasavo angažmano thaj ćeripe; nane realni thaj pe mjera indikatorura pala reslipe sar gova šaj te del šajipe pala efikasno monitoring, evaluacija thaj mothovipe/informacija thaj čačo than pala Odboro pala Romen uzo Vijeće ministara BiH; sa institucije thaj organizacije save si andre na avile pale gasavo udžile thaj na avile pe pale gasavo drom andre andi realizacija pala planirime buća/aktivnosti.

Andi harmonija e informacijenca ando ramo pe gova Bosnako thaj Hercegovinako revidirano akciono plano pala ćhinavipe e Romenge problemura ande pašipende pala bući, ćheresko ažutipe thaj sastipesko arakhipe 2013. – 2016 sasa gindipesko jekhipe uzo gova angluno kotor- angloalavesko istardipe savo si mothodino ando ramo kataro pandž (5) kotorengo:

- Angluno kotor - Angloalav
- Dujto kotor – istarel istardipe savo mothodel kataro institucionalno kapacitetsko zuralipe;
- Trinto kotor – istarel gindipe e aktivitetengo koring e pašipenge*;*
- *Štarto kotor – istarel romasaripe kaj si mothodino e sistemenge thaj problemurenge save si phande pala planirime financijske aktivitetura;*
- *Pandžto kotor – istarel romasaripe kaj si mothodino e sistemeske pala monitoringo, katari evaluacija thaj katari informacija pala RAP-eski realizacija.*

II. INSTITUCIONALNO KAPACITETSKO ZURALIPE

E reslipesa te ka ćeren majbaro nivo pala sigurnipe e manušende čačipende Bosna thaj Hercegovina ćerda buteder institucionalne mehanizmura jal trupura save si udžile pala nacionalne minoriteturenge pučipa. Gova trupura ćeren bući pe krisipesko/zakonodavno thaj gadija pe gatisardo/ izvršno barideripe ande Bosna thaj Hercegovina.

Uzo krisipesko/ zakonodavno barideripe andi BiH thaj uzo Entitetura fundosarde:

- **Vijeće pala nacionalna minoritetura e BiH Parlamentarake skupštinake** sar turvinjipesko trupo savo del godjaveripa, turvinjipa thaj gindura e Parlamentarake skupštinake e sa pučipenge save si pala nacionalne minoritetura andi Bosnate thaj Hercegovinate.

- **Turvinjipe/Savjeto pala nacionalna minoritetura e Republikake Srpske** sar pala pe/ posebno turvinjispesko trupo e Themeske/Narodne Skupštine RS savi del godjaveripa thaj gindura e sa pučipenge save si pala nacionalne minoritetura.

- **Vijeće pala nacionalna minoritetura FBiH** sar turvinjipesko trupo e Parlamentarako Federacijako BiH.

Bosna thaj Hercegovina uzo parlamentarne thaj koordinirajuće trupura pe nivo Vijeća ministara BiH ćerda sigurnipe thaj bući pala aver gatisarde nivoura e barideripenge save si andi harmonija koring lenge udžilipenge thaj save si udžile pala RAP-eski realizacija. Šore thaj bare akterura identificirisarda Strategija pala ćhinavipe e Romenge problemura ande Bosna thaj Hercegovina, istardi 2005. brš, thaj savi uzo Dekada thaj EU Strategijaki platforma ćerda gova RAP.

Sar si romasardo ande ramo pala Strategija pala ćhinavipe e Romenge problemura andi Bosna thaj Hercegovina majbare akterura pala RAP-ski implementacija si: Vijeće e ministrengo, Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH, Ministarstvo pala civilne buća BiH, Ministarstvo pala sigurnipe BiH, Ministarstvo pala čačipe BiH, Agencija pala polenge palogasavipe/ravnopravnost BiH, Ministarstvo pala finansije thaj trezor, Direkcija pala evropake integracije BiH, Agencija pala bući thaj bućako rodipe BiH, Vlada FBiH thaj Vlada RS, Vlada Brčko Distrikata BiH save si mothodipeske dženura ande Odboro pla Romen uzo Vijeće e ministrengo BiH.

Vijeće e ministrengo BiH athoska krisipe kataro andripe andi Dekada dija koordiniripeski rola ande RAPR-eski implementacija pala Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH.

MLJPI andi harmonija pe thaneste kaj si les piri rola ćerda inicijativa thaj phiravda bući pala akciako planurengo ćeripe, thaj ando kontinuiteto dikhla thaj ćerda thaj dija informacije kataro aktivnosti andi Dekada thaj kataro aver aktivnosti save avile ande koordinacija pala promocija, manušengo čačipengo arakhipe pala nacionalne minoritetura andi Bosna thaj Hercegovina. Ando ramo e MLJPI ćerda funkcija pala *Sektoro pala čačipesko arakhipe thaj koordinacija e nacionalnesa thaj aver minoriteturenca* savo si udžilo pala sigurnipe pala sićipesko, administrativno thaj operativno dumesko dipe/istardipe, thaj palpale pala realizacija e aktivnostinengo save si pala tradipe, promocija thaj čačipesko Romengo arakhipe sar majdaravno thaj majbaro nacionalno minoriteto.

Jekh e barestar aktivnosti pala save ćerel realizacija gova Sektoro si informisipe pala RAP-eski implementacija. Gova aktivnost istarel saste podatkura e ćidipestar, analitika thaj informisipe, jekhethani buća e averenca novoi e barikanipen ande BiH e themeske thaj maškarthemenge NVO, thaj gova si but barikano ando RAP-esko ćeripe thaj gatisaripe.

MLJPI pale gasavo pala avrečhende sićimaske aktivnosti thaj koring trubujipe thaj šajipenge ćerel sićimaske interresorne grupura save si len buća te ćiden podatkura, ćeren sićimaske thaj analitičke materijalura, ćeren jekhethane ando akciono planesko gatisaripe, thaj pala sa aver programske, projektne thaj analitičko-informativnikane dokumentura/lila koring trubujipe thaj reslipe savo si la Akciono plano pala Romen ande Bosnate thaj Hercegovinate. MLJPI ćerda thaj fundisarda: Bućarni grupa pala bešimaski-thaneski-ćhereski Romengi problematika, Bućarni grupa pala Romengo bućako rodipe, Bućarni grupa pala sastipesko arakhipe thaj Bućarni grupa pala evidentiripe e Romenge trubujipenge.

Andi harmonija e udžilipenge ande RAP-esko gatisaripe avile aver themeske, entitetske, kantonalne ministarstva thaj institucije save si udžile pala pašipen sar si buća, bešipesko-thanesko-ćheresko ažutipe thaj sastimasko arakhipe.

Majbari rola kana si ando pučipe direktni RAP-eski implementacija si len gova ministarstva thaj institucije:

a) Pala pašipe buća: Federalno zavodo pala bućako rodipe, Zavodo pala bućako rodipe RS thaj Zavodo pala bućako rodipe BD

b) Pala pašipe sastipesko arakhipe: Zavodo pala putardo/javno sastipe FBiH, Instituto pala putardo/javno sastipe RS, Sektoro pala sastipe thaj aver ažutipe katari Vlada BD

c) Pala pašipe bešipe-than-ćher ažutipe: kanala, CSR thaj ando dikhipe pala koordinacija thaj/jal implementacija si Ministarstvo pala thanesko loćharipe e Federacijako BiH thaj Ministarstvo pala thanesko loćharipe, gradjevinstvo thaj ekologija RS thaj Sektoro/odjeljenje e Vladake BD.

Kana si pučipe pala **procedura save si sar kotor ande institucionalno mehanizmo**, MLJPI ćerel kreacija, del gindipe thaj anel avrečhende krisipenge e VMBiH jal numaj anel krisa, turvinjipa, instrukcije thaj aver aktura e reslipensa te ćerel sigurnipe pala realizacija aktivnosti save si planirime ande Akciono plano sar si:

a) O kris e Vijeća ministrengo kataro plano pala budžetska sredstva pala ćhinavipe e Romenge problemura ande pala buća, ćheresko ažutipe, sastipesko arakhipe thaj programo pala evidencija thaj pala ćeripe pala baza/fundo e Romende;

b) Metodologija thaj plano pala loveski realizacija pala Akcioni planeski implementacija savi djinavel but krisa save ćeren polohki implementacija pala varese segmente ande Akciono plano (kris e kriterijenge pala lovesko mištipe, romasaripe pala Memorandumo kataro haćaripe maškare MLJPI thaj aver udžilipeske entitetske institucije koring pašipenge, istardipe thaj o drom pala programeski tradimata pala evidencija thaj pala e bazako podatkura ćeripe);

c) O kris e MLJPI-esko kataro fundisaripe e bućarne grupen pala tradipe e implementacijako pala Akciono plano koring pašipenge;

d) Romasaripe e dromesko thaj alope e dženenge pala bešipesko-thanesko-ćheresko Romengo ažutipe;

e) Ćhinadino jekhipe e CSR-esa pala kontinuirano proceso pala evidencija e Romenge familijenge trubujipa.

MLJPI romasarda o Ćhinadino jekhipe/Ćhinavipe pala jekhethani buća e 57 centrurenca pala socijalni buća kaj majbaro djindo ande evidencija si Roma. Pe gova podatkura kana sasa evidencija ćerda pes dizajno thaj baza podatkura savi djeli ande muklipe thaj andi buća (ERP – Evidencija e Romenge trubujipenge). Sa podatkura save avile kote koring Romengi evidencija thaj Romane ćheren avile andre ande nevi baza e podatkura thaj ande centrura pala socijalni buća (ando durder teksto:CSR). Primarna mištipeske džena istarde mištipeske anava thaj lozinke pala andripe andi baza e podatkura. MLJPI ćerda organizacija, pala sa CSR-eske manuša/peravne e savenca sasa romasardino Ćhinavipe, pala edukacija e dromeske pe savo trubuj te avel mištipe thaj ažuriranje podatkura andari evidencija e Romenge trubujipenge (ando durder teksto: (u daljem tekstu:ERP).

Uzo udžilipeske institucije save si ande buća pala RAP barikani rola si len e Roma perutne thaj e Romenge mothodipeske džena save avile direktno andi koordinacija, sar Roma koordinatorura jal avile andre andi implementacija koring aver buća e romane organizacijenca andi Bosna thaj Hercegovina.

Romane koordinatura si aktura savi trubuj te ćeren sigurnipe pala lačhi komunikacija maškare Roma thaj vlasti thaj gova si but barikano pala revizijsko proceso thaj pala durder implementacija thaj mjere, thaj palpale pala bajrovipe e sistemesko pala biumblavdo monitoringo savi si les realizacija e manušenca e registrime romane organizacijendar andi Bosna thaj Hercegovina. Ando Evropako komisijesko istardipesko ramo, projekto pala savo ćerel realizacija CARE international, ćeren buća o Rom koordinatoro uzo MLJPI thaj 4 Roma- regionalne koordinatura uzo regionalne MLJPI-eske ofisi. Fundisarde regionalne operativne timura thaj von ćeren buća koring adjivesutne kapacitetura ande regionalne MLJPI-eske centrura. Von ćiden, uzo koordinacija e romane organizacijenca majcira duj dromengo e bršeste thaj pala trubujipe, bare manušen andari kanala, SCR thaj udžile entitetske manuša thaj ande FBiH kantonalna ministarstva uzo reslipe pala jekh koordinacija pala implementacijko ločharipe thaj pala Akciono plano pala Romen kaj trubuj te ćeren identifikacija e prioritetura koring trubujipenge ando lokalno amalipe. Gova koordinacijsko sistemo trubuj ando avindipe te zuraven thaj ćeren sigurnipe pala leski buća thaj ćeripe.

Romane organizacija džiko adjivesutno vakto avile pe avrečhende dromesa andi implementacija pala Akciono plano pala Romen andi BiH thaj gova sasa e sevepenca e thanestar thaj e kapacitestar ande organizacijende. E reslipesa pala but romane sektorura lesko andripe thaj ćeripe ande saki implementacijski faza thaj pala proceso e revizijako si jekh konsultativa rola, thaj rola pala romane organizacije e MLJPI ćerel sigurnipe gadija so sako brš grant sredstva save trubuj te džan pala Odboro pala Romen uzo VMBiH thaj uzo prioriteto pala romane organizacijenge aktivnosti, von den pala majlače projektura save si alosarde athoska javno/putardo akharipe. Kriterija pala projekturengo alope ćerel thaj del Odboro pala Romen.

Odboro pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako thovdo si e Krisesa e Vijeća ministarengo BiH[7] sar turvinjipesko trupo thaj lesko udžilipe si:

a) Sistematsko ćeripesko tradipe pala Akciono plano pala ćhinavipe e Romenge problemura ande pašipende pala buća, ćheresko ažutipe thaj sastipesko arakhipe thaj pala Bosnako thaj Hercegovinako revidirano akciono plano kataro Romengo edukativno trubujipe;

b) Anipe e operativne planura thaj gindipe pala mjere pala Akciono planesko ločharipe;

c) Inicijativa, prdal pe pire mothovipeske manuša, aktivnosti save ćeren sigurnipe ande budžeti e institucijende pe Bosnako thaj Hercegovinako nivo thaj entiteta pala trubujipe e realizacijako pala Akciono plano;

d) Tradipe love save si dini krzo institucijende budžeta andi Bosna thaj Hercegovina thaj institucija entiteta pala realizacija pala Akciono plano ande sa trin pašipe thaj dinamika lenge realizacije;

7 Službeni glasnik BiH br 80/12

e) Andripe kontaktura uzo potencijalne donatore thaj aver riga save si len intereso te ćeren sigurnipe pala love pala Akciono planeski implementacija;

f) Komisijake thaj tematsko-sićipeske grupe thaj lengo formirinipe jal sar sajekheske jal sar ciravakteske, palpale ande Akciono planesko implementacijsko ramo, e resipesa te anel laćhe thaj kvalitetna gindipa, phangle alava thaj turvinjipa;

g) E sistemesko zuralipe pala monitoringo thaj realizacija aktivitetura save si planirime pala Romen andi Bosnate thaj Hercegovinate thaj tradipe e metodologijake pala love savi si dini andaro donatorske thaj budžetske finansije save si pala e Akciono planeski realizacija.

E krisipesa kataro fundipe pala Odboro pala Romen, Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH del sigurnipe pala tehnikako thaj sićipesko ažutipe e Odborske; Odboro del ramosardo raporto e pire bućake pala Vijeće ministrengo. E gova ministarstvensa kaj ćerel jekh institucionalno mehanizmo ćerel sigurnipe pala lačheder horizontalna thaj vertikalna komunikacija thaj koordinacija thaj pe gova drom anel bareder thaj lačheder implementacija pala revidirano Akciono plano athoska leski adaptacija.

Dikhena džiko adjivesutni implementacija e Akciono planurengo, uredo **Ombudsmeno pala manušenge čačipa BiH** na avilo ande gova proceso. Sektoro pala tradipe e čačipen pala nacionalne, paćapeske thaj aver minoritetura save ćeren andre uredo e Ombudsmenensa baro arakhipe del, maškare aver, pala analiza krisipeske regulative savi dikhel e čačipa e minoriteturengo ando resipe pala iniciranje thaj krisesko paruvipe sar bi avena ande harmonija e maškarthemenca standardenca pala manušenge čačipa. Sektoro trubuj te avel andre revizija thaj implementacija pala Akciono plano krzo informacijsko paruvipe kataro aktivitetura save si planirime. Udžile institucije thaj trupa trubuj te ćeren kontinuirano ande harmonija e krisipesa ramesa pala ćhinavipe e Romengo problemura, trubuj te ćeren sigurnipe pala kooperacija maškaro Sektoro thaj MLJPI palpale pala tradipe ande individualne situacije save si diskriminacija.

Krzo mothodine thaj prezentirime informacije ando ramo e gova dokumenta/lila ćeras strateško resipe savo si ćerdo pala akanako loćharipe ande institucionalne kapacitetura.

Strateško resipe 1. Lačhavipe pala akanutno institucionalnengo kapaciteturengo

Strateško resipe 1. Implementiril/ćerel pes uzo realizacija e programeske aktivitetura:

Programo 1 - *E kapacitetsko lačhavipe pe BiH nivo thaj e koordinacija e vlastenca pe lokalno nivo,*

Programo 2 - *Lačhavipe e kooperacijako e romane organizacijenca*

Programo 3 - *Zuravel regionalna kooperacija thaj kooperacija e maškarthemeske organizacijenca*

Programo 4 - *Lačhavipe pala ćidipe e podatkura (evidentiripe e Romenge trubujipa)*

Strateško resipe 1:		Lačhavipe pala akanutno institucionalnengo kapaciteturengo							
Programo 1.	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1. E kapacitetsko lačhavipe pe BiH nivo thaj e koordinacija e vlastenca pe lokalno nivo	1.1.Zuraven kapacitetura MLJPI	X	X			Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH	-zurade kapacitetura ande sektoro pala minoritetura	budžeto BIH	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH
	1.2. Ćeren sigurnipe pala lačheder dumo pala Odboro pala Romen	X	X			Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH	-si len dovoljna budžetska sredstva pala bući	budžeto BIH	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH
	1.3.Ćeren sigurnipe pala bućako astaripe pala Rom koordinatoro		X	X	X	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH	- si len bući majcira jekh Roma andi MLJPI thaj koring šajipe ande regionalne uredura (4)	budžeto BIH	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH
	1.4.Zuraven koordinacija maškare institucijen save si andre	X	X	X	X	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH	-formirime interesorne thaj sićipeske grupe; - sigurnipe pala sredstva pala bući	budžeto BIH	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH
	1.5.Lundjaren proceso pala evidentiranje pala Romenge trubujipa	X	X	X	X	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH	-sigurnipe pala sredstva pala edukacija thaj e procesesko e CSR-esa	budžeto BIH	Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade BiH

Strateško resipe 1:		Lačhavipe pala akanutno institucionalnengo kapaciteturengo							
Programo 1.	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1. E kapacitetsko lačhavipe pe BiH nivo thaj e koordinacija e vlastenca pe lokalno nivo	1.6. Ćerdipe e analizesko katar e Romengo djindo bizo dokumentura save sajekh jal varekan dživinen andi BiH	X	X	X		MLJPI jekhetane e mothodipeske manušenca-donatorenca	Ćerdo rodipe thaj ćerdi analiza	budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI
	1.7. Situacijako tradipe thaj edukacija e Romenge katar e andripeske ande matična lila	X	X	X	X	Centrura pala socijalni bući, kanala, matični uredi	1.ERP-ažurirano e CSR rigatar 2.Podatkura katar e djindura biromasarde manuša ande ML savo si andi centralna baza andi MLJPI thaj dino ande matične uredura 3.Informacije pala andripe thaj athoska andripe ande ML si pe kanaleske oglasne table, ande romane NVO thaj ande romane mahale 4.Kanala si len o kris pala bilovesko andripesko romasaripe ande ML pala Romen	Budžetura, finansije e donatorengo	Ministarstvo pala čačipe FBiH thaj FUP, Ministarstvo pala uprava thaj lokalna samouprava RS thaj udžilo odjeljenje BD

Strateško resipe 1:		Lačhavipe pala akanutno institucionalnengo kapaciteturengo							
Programo 2	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
2. Lačhavipe e kooperacijako e romane organizacijenca	2.1. Sajekhesko istardipe –referalni bešimata (2 ando brš)	X	X	X		MLJPI	-djindo pala istarde bešimata	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI
	2.2. Bešimatesko istardipe e maškarthemeske organizacijenca thaj e potencijalne donatorenca	X	X	X	X	MLJPI	1. Bršeski istarde majcira duj bešimata		MLJPI
	2.3. Protokolesko ćerdipe katari kooperacija e romane organizacijenca pe sako nivo		X			MLJPI andi kooperacija e entitetske vlastenca thaj vl. e BD thaj e BiH	1. Djindo pala kreirane thaj jekh gindeske thaj romasarde protokolenge e romane organizacijenca 2. Definiripe principura thaj načela kooperacije e romane NVO-enca thaj e VM BiH	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI

Strateško resipe 1:		Lačhavipe pala akanutno institucionalnengo kapaciteturengo							
Programo 3	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile institucije	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
3. Zuravel regionalna kooperacija thaj kooperacija e maškarthemeske organizacijenca	3.1. Istardipe operativni bešimata e maškarthemeske organizacijenca save si andre andi RAP-eski realizac. UNHCR,UNICEF, UNDP ...	X	X	X		MLJPI	- djindo pala istarde operativne bešimata	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI
	3.2. Participacija pe regionalni bešimata thaj pe bešimata e Dekadake pala e Romengi inkluzija	X	X	X	X	MLJPI	-raporto pala participacija	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI
	3.3. Iniciranje thaj tradipe pala amalimasko rodipe	X	X	X		MLJPI	-rodipesko djindo - raporti e rodipengo	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI

Strateško resipe 1:		Lačhavipe pala akanutno institucionalnengo kapaciteturengo							
Programo 4	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile institucije	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
4. Lačhavipe pala ćidipe e podatkura (evidentiripe e Romenge trubujipa)	4.1.Istardipe pala edukacijske bešimata e CSR-ensa	X	X	X		MLJPI	-djindo pala istarde edukacije CSR	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI
	4.2.Istardipe e referalne bešimata 4x ando brš	X	X	X	X	MLJPI	1.djindo pala istarde referalne bešimata	Budžeto BIH thaj finansije e donatorengo	MLJPI
	4.3. Tradipe pala rodipe jekhethane rodipa	X	X	X		MLJPI	-djindo pala rodipa e raportesa	Budžeto BiH thaj Donatorska sredstva	MLJPI

III. GINDIPE E AKTIVITETENGO KORING E PAŠIPENGE

Pala RAP-esko ćerdipe ćerdini si situacijska analiza pojekhes pala sa pašipen, bućako rodipe, ćheresko ažutipe thaj sastipesko arakhipe thaj gova analiza si si ande prilogo e gova dokumenteste.

Djindo evidentirane dženenge ande Zavodo pala bućako rodipe e Entitetesko	Bipindžardo		Bievidentirimo		Evidentirimo		Sa an sa
	M	DŽ	M	DŽ	M	DŽ	
Federacija BiH	2009	1875	1852	1935	1756	1596	**11.023**
Republika Srpska	447	418	409	413	535	538	**2760**
Brčko Distrikt	156	146	38	46	131	134	**651**
n/p	553	490	520	543	283	319	**2708**
Sa an sa	**3165**	**2929**	**2819**	**2937**	**2705**	**2587**	**17.142**

E podatkurengo xajing:MLJPI- podatkura andari evidencija pala e Romenge trubujipa

E reslipesa te mothovena aktivitetura pe pašipenge ande ramo e gova dokumentesko pe racionalno thaj operativno drom, ando nakhlo romasaripe savo mothovel sevepura pala RAPR-eski revizija si dino xarno romasaripe pala fundeske problemura pala leski revizija. E kotereste savo ka avel si mothodino e gindipeske reslipenge, e programurenge thaj mjere.

3.1. Bućako rodipe

3.1.1. Trubujipa pala e Romengo bućako than thaj situacijsko dikhipe

Trinbršeski implementacija e Akciono planesko pala Romengo bućako rodipe na del džiko agoreste dozaćarne rezultatura. But reslipa thaj definirime mjere na sile o dumo thaj o vast e resursenca. Pe jekh rigate bare paruvipa save avile ando globalno pašipe (ekonomska kriza, bibućako bajrovipe, šajipesko ciknjaripe pala bućako rodipe.... pala sa munuša, ačhavipe pala bućako than ande putarde institucije) thaj problemura ande romani populacija e aver rigate (xarni kvalifikacioni struktura, akharipe pe Zavodi pala bućako rodipe, palpale pala edukativne thaj kvalifikovane Roma, džanglipesko thaj bižajipesko nanipe savo rodel bućako tržište...) ćerde kaj avile but ambiciozno thovde ande reslipende save avile bizo realizacija.

E Akcionesa planesa sasa planirimo te ka avel ando okto-bršesko vakto pala e Romengo bućako than sa pe sa 170 milionura KM, so si ando prosjeko paša 21 milionura KM ando jekh brš. Koring podatkura save si ćidime ando proceso pala revizija e Akcioneske planeske, ando nakhle štar bršenge sasa sa pe sa paša 2,7 milionura KM, so si ando prosjeko paša 681,000 KM ando jekh brš, jal numaj

3% e planestar. Odolese so na avilo finansiripe e rigatar e xarneder nivoi vlasti, majbaro kotor e gova sredstava (paša 80%, jal 2,1 mil KM) si lovesko andripe e Vijeća ministrendar BiH krzo granto MLJPI. Aver love si e Federalno ministarstvesko pala bući thaj socijalna politika (280,000 KM), e Ministarstvesko pala bući, socijalna politika thaj iripe e Tuzlansko Kantonesko (200,000 KM), džiko xarno kotor avilo andari lokalne amalipa, sufinansirajući themeski thaj maškarthemeski organizacija, thaj Zavodesko pala bućako rodipe Brčko Distrikt. Koring akanutne budžeteske projekcije, ando trinbršengo vakto na dozaćaren pes but paruvipa ande planirime stredstva. Šaj te dikhen numaj pala love sa pa sa 850,000 KM ando jekh brš, savi istarel sredstva granta kataro MLJPI (710,000 KM) thaj love andaro budžeta e resornendar ministarstvendar FBiH (90,000 KM) thaj e Tuzlansko Kantonestar (50,000 KM).

Sa pe sa djindo kataro 212 Roma save nakhle krzo e Romengo bućako rodipe programura kataro 2009.brš, bizo dikhipe pala buteder trubujipa, del pozitivno andripe pala e Romengo bućako rodipesko problemo, odolese so si istardo jekh drom pala e Romengo bućako rodipe pe sasto BiH nivo.

Problemura andi realizacija džiko adjivesutne bućako rodipesko programura, kaj maladile zavodi/služba pala bućako rodipe, den varegaći kritičke momentura pa save programura trubuj te den buteder arakhipe. Gova si angla sa:

- xarni kvalifikacioni struktura pala evidentirime, bibućake Roma (maškar aver pala biakharipe thaj bievidencija e edukativne Roma rigatar)
- bikadiripe thaj bipherdo bidžanglipe thaj bižajipe savi si trubujipe pala korkoro bućako rodipe maškare aplikantura pala sredstva pala korkoro-bućako than.
- Cira intereso e poslodavcurendar te den bućako than pala Romen
- Koordinacijako nanipe e lokalne organi vlastenca, sar bi e Romenge loćharen andripe andi korkorutni bući krozo istardipe andi registracija thaj ando dipe e mukhipenge.
- Komunikacijako thaj koordinacijako nanipe ando gindipe pala phiravipe pala e Romengo programengo tradipe save si pe gova drom andi bući (e Romengo djindo save ačhile pe bući athoska programesko agor, komunikacija e poslodavcurenca, bućako turvinjipe pala astaripe ande bisniso)

Odolese ando revidirano akciono plano pala bućako rodipe si trubujipe pala nevo andripe pala ćhinavipe e problemura e savenca Roma maladilen. Nevo andripe pala ćhinavipe e Romenge trubujipenge andi Europa bešel pe 10 amalimaske fundeske principura pala e Romengo andripe (Europa 2020), adaptisarde thaj džipherde ando 2009.brš:

1. E politikencar save si konsturuktivne, praktikane thaj bizodiskriminacijake
2. Čačutnensa, numaj na ekskluzivnensa resipensa pala romane problemura
3. Inter-kulturalnesa andripesa
4. E andripeste ande šorutne amalipeske desisajvipa
5. Prdal pe senzibilizacija koring spolako pučipengo
6. Lačhe politikura tradipe
7. EU instrumenatura mištipe

8. Andripe pala regionalne thaj lokalne vlastura

9. Andripe pala civilno amalipe

10. Aktivni Romengi participacija

Sikade lekcija e nakhlipestar phiraven pe čačipa kaj promocija pala e Romengi integracija trubuj te bešel pe: politikaki vodji thaj majbaro paćape pala e Romengo problemengo ćhinavipe, pe dipe pala sredstva andare udžile nacionalne budžetura pe sako nivo vlastenge, lačheder gatisaripe thaj koordinacija e donatorenca, e sistematično andripese e evaluacijake thaj kvalitetno monitoringeske.

Andejekh, baro tubujipe si pala zurali participacija thaj pro-aktivno andripe pala romane bivladake organizacije save trubuj te aven kvalitetno phurd maškari baza thaj kanalo pala romano problemengo ćhinavipe. Gova trubuj pala bareder sredstva andare avrečhende xainga thaj e govesa trubuj te zuralen tradipe thaj ćhinavipe e problemengo pala avrečhende segmente ande romano amalipeste (bućako Romnjengo rodipe, e ternipesko, bangesko, organizacijako phandipe thaj aver).

Nevipe ande andripe pala bućako Romengo rodipe zumaven te asteren ande zadrugarstvo, e Romengo jekhipe e amalipende, putardipe e Romenge zanatske centrura sar te istaren thaj ćeren komercijalizacija (thaj te panden e turistikensa dipe) purane zanatura, institucionalizirano (zadrugarstvo) sekundarno sirovinako ćidipe, poljoprivredno ćerdipe thaj te bi zuraven medijako andripe pala romane amalipa, inter-kulturalni pašimata thaj andripe ande problemo pala bućako rodipe pala sa marginalizovane thaj čorore grupura, thaj pala sa save si evidentirime sar bibućake dženura ande Bosna thaj Hercegovina.

Odolese varese kotorura ande akanutno plano si saste hamime andare resipe (pharipe kataro baze podataka thaj medijako pindžardipe thaj džanipe), thaj sa jekhetano e monitorensa phiraven pe jekhetane pašimata, kataro intereso pala trin akcijake planura pala Bosnake thaj Hercegovinake Romen.

3.1.2. E resipeske, programenge thaj mjerenge mothovipa

Te ka džan kataro angle informacije ando dokumentesko ramo si o resipe savo panden pe Romengo bućako rodine andi Bosna thaj Hercegovina.

Strateško resipe E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe

Gova strateško resipe si realizimo e gova programenca:

1. *Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe*

2. *Programo pala edukacija, džiko e Romengo (angla) kvalifikovanje e evidencijatar e Zavodesko pala bućako rodipe(ZZ-a)*

3. *Gatisaripe e inicijativako pala paruvipa thaj džipherdipa krisane regulative savi si pala e Romengo bućako rodipe*

4. *Kreiranje thaj phiravipe e putarde kampanjura pala bući e Romenca ande NVO uzo Zavodo pala bućako rodipe*

Programo 1 - *Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe*

Uzo akanutne 17 mjerura akana ačhen 10. Varese nakhle naj len vaktosko validiteto, aver avile but droma sar gova thaj akana si phande, thaj trinti grupa si neve mjerura e savenca trubuj te traden pe gova drom upre mothodine dokumentura.

Nevo-gindipesko drom pala gova resipe zumaven te "vaćaren" e vaktesa e savesa amen dživinas, dikhena te ćeren racionalizacija pala troškovura, jal te ćeren neve andripa, thaj pe gova drom te ćeren buteder. Baro arakhipe džan pe koordinacija e aktivnosturengo thaj e dromenge tradipenge kaj trubuj sa telune nivoi vlasti te andren andi revidirani akcijaki planureski realizacija pala e Romengo bućako rodipe.

Pe gova drom zumaven te phanden o kolektivno than bešipesko e thanesa kaj ka džan te ćeren bući, thaj ako si kate gova duj uslovura phandine sigurno bi avel lačho efekto pala o sastipe e savore Romenge generacijen – familijen.

Te den o dumo pala evidincija pala edukative Roma pala bibućake si kate uslovura te ločharen agoreske rezultatura ande Romengo bućako rodipe, palpale ande pašipeste korkorobućakothanipe.
Majbarikano segmetno e gova akcijako planesko kotorestar si definicija pala e Romengo djindo save trubuj te den o bućako than thaj dinamika pala lengo bućako rodipe ande vakto kataro 2013 džiko 2020, e arakhipensa pe vakto 2013-2015. brš. (Dikhen tabela, 1.1.2.) Ando proceso pala sigurnipe e finansijko xajingesko pala bućako rodipe pala planirime Romengo djindo, bareder uloga džal pe telune nivoi vlasti thaj pe andripe ande nevo finansijsko xajingesko rodipe.

Ande ćerdine neve bršeske raporturende trubuj te mothoden gaći programura si kreirimo thaj relizimo thaj savo djindo e Romen/e Romnjen si len bući thaj pe save bućake thanende. (1.1.4-1.1.6.)

Šajipe pala palal džajipe e donatorska sredstva šaj te avel numaj e rigatar e vladate thaj e bivladinestar institucijendar thaj organizacijendar.

Programo 2 - *Programo pala edukacija, džiko e Romengo (angla) kvalifikovanje e evidencijatar e Zavodesko pala bućako rodipe(ZZ-a)*

Ando ramo e gova resipesko anglal sasa 5 mjerura, numaj akana si 4 so na ćerda ni jekh ande haćaripeste. Kate sasa jekh phandipe thaj dikhipe pe šeja save si but barikane.

Sar si gova majbaro aspekto pala avindo e Romengo bućako rodipe, but baro sasa te ćeren revizija pala indikatore, thaj pe gova drom zuraven dozaćarne rezultatura ande Romengi edukacija andi funkcija pala lengo gatisaripe thaj pala bućako tržište. Mjerura si pale gasave, numaj o drom pala lengi realizacija si akana but zuralo thaj avilo krzo rezultatureskо mjerenje.

E Romengi edukacija pala resipesko poslodavco, savo si les intereso pala varese kadreske/bućake profilura, si o barikanipe thaj sar gova šaj te thovel andre prioritetne programura e zavodeske/službe pala bućako rodipe. But barikano edukacijsko kotor si andripe pala siklovipe pala poduzetništvo pala sa save roden sredstva pala korkoro-bućako rodipe, thaj e govensa bi ačhaven bandjipe e anglunestar akharipestar pala aplikacije pala potencijalno zainteresirane Romen.

Pala realizacija e gova resipesko trubuj te avel proračunavanje pala troškovi, odolese so pala edukacijako trubujipe džiko adjive naj sasa but love. Gindipe si te, uzo akanutne edukacijske programura pala Romen save si ande evidencija pala bibućake, ćeren insistiranje pala lovengi definicija pala edukacija kataro reslo phiravipe pala korkorutni bući thaj bajrovipe ekanditatura pala gova sredstva pala bućako than pe gova drom.

Programo 3 - *Gatisaripe e inicijativako pala paruvipa thaj džipherdipa krisane regulative savi si pala e Romengo bućako rodipe*

Gova si majdošalo resipe andi Akcijaki planeski realizacija ande Romengo bućako rodipe džiko adjivesutno vakto, numaj pala piro barikanipe ačhilo sar istardipe ando revidirano akciono planeste.

Kate si o rezultato kaj nisavo dženo sasa fokusirimo pe gova problemo, na avile direktne udžilipa so trubuj te ćeren thaj pe savo drom trubuj te ćeren realizacija. Odolese si akana dikhipe pe zuralo angažmano e rigatar e romane organizacijendar thaj e Odbora pala Romen, sar te ćeren strateško proceso thaj te reslen kontaktura e zakonodipavnenca thaj e izvršene vlastenca, pala pe nivo ande lokalno amalipe. But barikano si te astaren o proceso pala lobiranje, savo trubuj te avel istardino pe kvalitetno gatisardipe thaj pe sistematski bući e Romenge.

Programo 4 - *Kreiranje thaj phiravipe e putarde kampanjura pala bući e Romenca ande NVO uzo Zavodo pala bućako rodipe*

E realizacijasa e gova resipesa si planirimi e Romengi animacija pala registracija ande Zavodi pala bućako rodipe e putarde kampanjenca sar o drom pala godjipesko zuralipe pala romani populacija katari registracija pe Zavodi pala bućako rodipe athoska gatisardi škola, iripe andi phuv thaj školako xasaripe.

Finansijska trubujipa thaj realne bućake rodipenge šajipa thaj bućako than e Romenge

E akciono planeski revizija pala bućako rodipe e Romenge si ćerdi uzo sa prioritetura thaj realna trubujipa pala e Romengo bućako rodipe e jekh rigatar, thaj akanutni finansijska ačhavipa e aver rigatar. Pe gova dromeste e love savi si trubujipe pala implementacija pala individualne akvitetura si planirime restriktivno, odolese so sasto vakto gindipe sasa pe lovenge problemura. Ando pale vakto fokuso/arakhipe sasa pe rodipese pale neve finansijske mehanizmura save trubuj te anen but avrečhende xajinga thaj inovativne lovenge andripa. Ando dikhipe sasa sinergija e akcijesa planesa andar e pašipestar pala ćheresko/bešipesko/thanesko arakhipe thaj e sastipeske arakhipestar.

Kate si gindipe kaj pala implementacija pala revidirano akcijako plano pala bućako rodipe e Romengo ande avinde trin bršen ka aven trubujipe sa pa sa **paša 11,4 milionura KM**, e savestar 2,1 milionura KM ando 2013. brš, 3,7 milionura KM ando 2014. Brš thaj 5,5 milionura KM ando 2015. brš. Gova ando prosjeko istarel paša 3,8 milionura ando jekh brš, so si paša šov dromengo xarneder kataro nakhlo planirimo iznoso, jal šov dromengo buteder ikataro prosjeko ando nakhle štar bršengo. Pala Implementacijako lundjaripe e aktivitetura koring revidirano plano, durder trubuj paša 6,9 milionura KM ando jekh brš, thaj ando vakto kataro 2016-2020. brš, so si sa pa sa paša 35 milionura KM pala gova pandž bršengo.

Paša 97% sredstava save si trubujipe si andi gindipe pala implementacija pala **zuralipe e bućake rodipeske programura pala Romen**. Realna trubujipa mothoven pe bućako rodipesko trubujipe pala paša 5,000 Romen save si pe bibućaki evidencija, jal pe sako dženo andari sako, e 5,000 majčorore thaj majdarade romane famlijendar. Gindinen kaj si o love pala jekh bućako than minimalno 5,000 KM, thaj prosječno 8,000 KM, sa pa sa sredstva save si trubujipe pala bućako rodipe pala 5,000 Romen ka aven paša 40 milionura KM. Birealno si dozačaripe kaj gova love šaj te den sredstva andare sa potencijalna xajinga ande avinde trin bršengo. Kate si o plano pala bisigarni dinamika pala bućako rodipe koring savi, šaj te avel, ande avinde trin bršengo 1,500 Romen save si ande bibućaki evidencija šaj te roden bućako than, thaj ande vakto kataro 2016-2020. brš aver 3,500 Romen. Ando pale gasavo vakto kote si o plano pala polohko bajravipe e lovengo pala jekh bućako than, kataro 5,000 KM ando 2013. brš džiko 8,000 KM ando 2016. brš thaj durder. Gadija, koring gova dimanika, pala bućako rodipe pala 400 Romen ando 2013. brš sasa trubujipe paša 2 milionura KM, pala bućako rodipe pala 500 Romen ando 2014. brš paša 3 milionura KM thaj pala bućako rodipe pala 600 Romen ando 2015.

brš paša 4,2 milionura KM, so si sa pa sa 9,2 milionura KM pala anglune trin bršengo. Gova trubujipa bi aven andare ćherutna/domaća thaj gadija andare donatorska xajinga. Odolese, dozačarni love kataro 850,000 KM ando jekh brš si numaj 28% kataro bršesko trubujipesko prosjeko, thaj odolese trubuj te ćeren sigurnipe pala aver sredstva save si ssufinansiranje andaro kantonesko budžeto thaj andaro budžeto e lokalne amalipendar. Gova love ka aven pe gindipese e projekturen save ka ćeren NVO save ćeren bući e Romenge problemurenge.

Ando ramo e aktivitetura pala e Romengo bućako rodipe ando putardo/javno sektoro si predvidime bućako than pala 62 romane medijatorura ande kanala/ ande opštine, ande sastipenge ustanove, thaj gova ando 2014. (50%) thaj ando 2015. brš. Sa pe sa love pala savi si trubujipe pala gova bućake thana ka aven paša 1,2 milionura KM ando brš. Odolese so si ando Akciono plano pala sastipesko arakhipe angla sa mothodino tradipe pala relevantno siklipe pala gova resipeski grupa, pe gova drom šaj te reslen sinergija maškaro aktitetura ando duj avrečhende pašipen. Pale gasavo, krzo aktivitetura pala bućako rodipe e Romengo pe thanendar kaj si len o smještaj/bešipe (romane profitne centrura) aven šajipa thaj trubujipa e Akcijesa planesa pala ćheresko/bešipesko ažutipe.

Uzo gova, ando ramo e implementacijako pala programura pala bućako rodipe e Romenge kate si planirime troškovi pala tradipe pala animacione kampanje ando resipe pala zuralipe pala registracija pe bibućaki evidencija (paša 23,000 KM ando 2013/2014), troškovi pala ćerdipe e analizako šajipe pala bućako rodipe e Romenge (5,000 KM ando 2013. brš), savi ka financiren andare donatorska sredstva, thaj troškovi pala fundisaripe trin romane zadruge (15,000 KM ando 2013. brš) pala save ka zumaven te roden finansiripe andare kanalake/opštinate budžetura, sar thaj fundisaripe inicijalnog Fonda pala sufinasiranje putardipe pala Zanatske centrura pala romane tradicijake zanatura (po 20.000 KM ando 2013. thaj 2014. brš).

Ando ramo **e programesko pala edukacija thaj dži(anglal)kvalifikacija** e Romengo e evidencijatar ande Zavodura pala bućako rodipe, planirimo si tradipe e edukacijako andaro poduzetništva andi prosječna suma kataro 76,000 KM ando brš, pala djindo e Romengo save trubuj gova siklipe, a naj len o love prdal pe granto e MLJPI-esko. Gova sredstva trubuj te zumaven te ćeren sigurnipe andari donatorska sredstva. Pale gasavo si planirimo e siklipesko programo pala poslodavce, savi si finisasirimo andare budžetura e službura pala bućako rodipe, thaj trubuj aver sredstva savi naj len thaj savi si paša 45,000 KM ando brš.

Ando gova vakto thaj momento naj si šajipe te džanen čače finansirime xajinga, te gindinen kaj ka finansirinen duj trinto troškovi e programurengo pala bućako rodipe e Romengo aven andari domaći/ćheresko, thaj jekh trinto andari donatorski xajingatar, gadija bi aven 70% sa pe sa troškovi pala Akciono plano pala bućako rodipe e Romengo (paša 8 milionura KM) andari domaći/phuvjaki, thaj 30% (paša 3.4 milionura KM) andari donatorski xajingatar.

Revidirano Akciono Plano pala e Romengo bućako rodipe

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.1 Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	1.1.1. Anen bršeske planura pala bućako rodipe e Romengo pe fundo e gatisarde analize ZZZ	X	X	X	X	Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt-esko andi kooperacija e kanalensa ande save dživinen e Roma	1. Formirino timo pala planesko ćerdipe 2. Ando bršesko plano pala bućako rodipe džiko 31.1. akanutno brš	Budžetura e zavodurengo thaj donatorska sredstva	- Agencija pala bući thaj bućako rodipe BiH
	1.1.2. Lundjaren te den e love/sredstva pala bućako rodipe thaj korkoro bućako rodipe e Romenge pe nivo BiH thaj pe nivo entiteta thaj BD.	X	X	X	X	Vijeće ministara;Vlada FBiH, Vlada RS, Kantonalna Vlada, Vlada BD.	1. Anglal planirime grantura ande budžetura 2.Iznoso pala izdvojena sredstava	Phuvjake/ ćhereske budžetura thaj donatorska sredstva (6.000,000) nane 29.000,000 KM	Zavodura pala bućako rodipe FBiH, RS i BD
	1.1.3. Fundisaren jekh timo pala projekturengo gatisaripe pala bućako rodipe e Romengo e resipeste pala ćidipe donatorskih sredstava	X	X	X	X	MLJPI andi kooperacija e Zavodenca pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko	1.Gatisardino timo 2. Djindo pala angla gatisarde projektura 3. Raporto e donatorske konferencijatar	Budžeto BiH, donatura	MLJPI

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.1 Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	1.1.4. Ćerdipe e bršesko raportesko pala programeski realizacija pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe pe fundo e raportesko e Zavodesko pala bućako rodipe FBiH, RS thaj Brčko Distrikt	X	X	X	X	Federalno ministarstvo pala bući thaj pala socijalno arkahipe, Ministarstvo pala bući thaj boračko-invalidsko arakhipe RS andi kooperacija e Zavodenca pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko	1. Djindo pala gatisarde raportura 2.Djindo pala realizovane programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	Budžeto BiH thaj donatorska sredstva	MLJPI
	1.1.5. Ćeren kreacija pala afirmativna mjera pala bućako rodipe edukativnenge Romenge, thaj phanden e programenca pala sigurnipe stažiranja pripravnika		X	X	X	Federalno ministarstvo pala bući thaj pala socijalno arkahipe, Ministarstvo pala bući thaj boračko-invalidsko arakhipe RS andi kooperacija e Zavodenca pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko	1. Djindo kreiranih posebnih programura pala bućako rodipe	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.1 Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	1.1.6. Den ažutipe thaj ćeren sigurne resursura andi općinate e resipeste pala programengo ćerdipe pe lokalne amalimatenge novoi pala bareder bući e Romenge.	X	X			Federalno ministarstvo pala bući thaj pala socijalno arkahipe, Ministarstvo pala bući thaj boračko-invalidsko arakhipe RS andi kooperacija e Zavodenca pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko	1. Djindo pala inicirane thaj implementirane lokalne programura	Budžeto BiH thaj donatorska sredstva	. MLJPI
	1.1.7 Den prioriteto e programenge pala bućako rodipe e Romengo ando putardo sektoreste thaj sredstava pe nivo BiH thaj lokalno amalimata kaj dživinen but Roma	X	X	X	X	Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt andi kooperacija e institucijenca save si andre andi RAP-eski implementacija	1. Mapirana institucija ande savi trubuj te aven mothodipeske manuša Roma 2. Bućako than pala jekh Rom andi saki institucija savi si mapirimi ando vakto 2013-2015 3. Fundirimi mreža pala sastipeske medijatorura andi lokalna amalimata	Phuvjake/ ćherutne budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI

Strateško resipe :	E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.1 Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	1.1.8. Den andripe pala Romen ande programura pala putarde buća ande lokalni amalimata	X	X	X	X	Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt andi kooperacija e kanalenca	1. Lokalni amalimata si la o Plano pala realizacija e lokalne bućenge pala sako brš 2. Plano ande harmonija e programensa pala bućako rodipe e Romengo ande amalipenge pala bućako rodipe	Budžetura thaj donatorska sredstva	Entitetska ministarstvu-ra pala bući thaj služba ande BD pala bući
	1.1.9. Finansijski istaren zadrugarsko fundisaripe thaj aver Romenge amalimata ande poduzetništvo	X	X	X		Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt andi kooperacija e kanalenca, andi kooperacija e udžile kanalenge službenca pala privreda andi kooperacija e romane organizacijen-ca thaj poslodavcijenca	1. Djindo pala fundisarde zadrugen thaj aver bućake organizacijen	Budžetura thaj donatorska sredstva	Entitetska ministarstvu-ra pala bući thaj služba ande BD pala bući

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.1 Programura pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	1.1.10. Phanden programo pala bućako rodipe e Romengo e programensa pala ćheresko/bešipesko ažutipe pala trubujipe pala socijalno andripe	X	X	X	X	Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt andi kooperacija e kanalenca	1. Ćerdini analiza pala e Romen save si len bući thaj save si len ćheresko ažutipe jal ćheresko ćhinavipe 2. Andren podatkura ando Raporto kataro AP implementacija pala Romen	Budžetura thaj donatorska sredstva	Entitetska ministarstvura pala bući thaj služba ande BD pala bući
1.2. Programo pala edukacija, džiko e Romengo (angla) kvalifikacija e evidencijatar e Zavodesko pala bućako rodipe(ZZ-a)	1.2.1. Ćeren kreacija pala programura thaj operativne planura kataro edukativna trubujipa pala bibućake Romen	X	X	X	X	Federalne zavodura pala bućako rodipe, Zavod pala edukacija pala pherdebršenge RS, romane org.	1. Operativne programura e romane organizacijenca thaj save si adaptirime džiko januaresko agor ando akanutno brš, sako brš 2. 10 % Romen savi si pe evidencija si ando vareso edukativno programo	Budžetura thaj donatorska sredstva	Zavodura pala bućako rodipe pala FBH, RS thaj Brčko Distrikt

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.2. Programo pala edukacija, džiko e Romengo (angla) kvalifikacija e evidencijatar e Zavodesko pala bućako rodipe(ZZ-a)	1.2.2. Anen o plano džiko(angla) kvalifikacija koring bućako trubujipe, andi funkcija pala bućako thanesko bajrovipen e Romenge	X	X	X		Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt, Asocijacija poslodavaca, romane organizacija, edukativne institucija	1.Adaptirime operativne planura ando sako Zavodo pala bućako rodipe 2. Čačo fundisardo realizacijsko sistemo 3. Realizovano angluno turnus džiko(anglal) kvalifikacija ando 2013, uzo sako Zavodo pala bućako rodipe – 4. 5% Romen savi si pe evidencija, resle programo džiko(anglal) kvalifikacija thaj resle diploma/certifikato (bršeski)	Budžetura thaj donatorska sredstva	Zavodura pala bućako rodipe pala FBH, RS thaj Brčko Distrikt
	1.2.3.Ćeren kadire Roma pala aktivno bućako rodipe, miškope pala piri bući thaj korkoro bućako rodipe/than	X	X	X	X	Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt, romane organizacija	1. Čači gatisardi metodologija thaj sistemo pala siklipeski realizacija ando sako Zavodo pala bućako rodipe 2. Sako Rom savo ćerel aplikacija pala istardipeske sredstva pala korkoro bućako rodipe mora anglal sa te phiravel butdjivengi edukacija andaro poduzetništvo	Budžetura thaj donatorska sredstva	Zavodura pala bućako rodipe pala FBH, RS thaj Brčko Distrikt

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.2. Programo pala edukacija, džiko e Romengo (angla) kvalifikacija e evidencijatar e Zavodesko pala bućako rodipe(ZZ-a)	1.2.4. Ćerel programeski kreacija pala poslodavce, sar te zuraven bućako rodipe e Romenge	X	X	X	X	Zavodura pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt andi kooperacija e romane orga-nizacijenca thaj poslodavcijenca	1.Kreirano programo thaj putardo akharipe 2. Sićivne poslodavcura 3.Efekto e Romengo bućako rodipe-djindo	Budžetura thaj donatorska sredstva	Zavodura pala bućako rodipe pala FBH, RS thaj Brčko Distrikt
1.3. Gatisaripe e inicijativako pala paruvipa thaj džipherdipa krisane regulative savi si pala e Romengo bućako rodipe	1.3.1. Ćeren inicijativa pala andripe pala poresko ažutipe pala firmura save si ande Romengo barvalipe/ vlasništvo – 2 bršengo	X	X	X	X	MLJPI; Romane organizacija, Odboro pala Romen	1. Gatisardo bućarno dokumento pala vaćaripa thaj pala konsultanto 2. Ćerde organizime bešimata e relevantnenca institucijenca save si pe diferente nivoi	Budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.3. Gatisaripe e inicijativako pala paruvipa thaj džipherdipa krisane regulative savi si pala e Romengo bućako rodipe	1.3.2. Ćeren analiza pala akanutne krisane ćhinavipa pala trubujipe e andripeske mjerura andi funkicija pala e Romengo bućako rodipesko zuralipe	X				MLJPI andi kooperacija e saradnji sa Federalnensa ministarstvensa pala bući thaj socijalno arkahipe, Ministarstvo pala bući thaj boračko-invalidsko arakhipe RS, e mothodipeske manušenca e Romen thaj Odbora pala Romen	1. Gatisardo thaj ćerdo operativno timo, 2. Ćerdi analiza 3. Gatisardi inicijativa pala krisengo paruvipe 4. Kriseski adaptacija	Budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI
	1.3.3. Ćeren aktivni inicijativa pala bilovenge firmura save si e Romenge barvalipa thaj e poslodavcura save den e Romenge bućako than – kana si thanesko dipe thaj phuvjako dipe pe lokalno nivo -	X	X			Odboro pala Romen andi kooperacija e udruženjurenca poslodavaca	1. Gatisardi thaj aktivni inicijativa	Phuvjake/ ćherutne budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI

Strateško resipe :		E Romengo bućako rodipesko thaj bućako thanesko laćharipe							
Programo 1	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1.4. Kreiranje thaj phiravipe e putarde kampanjura pala bući e Romenca ande NVO uzo Zavodo pala bućako rodipe	1.4.1. Ćeren inicijativa thaj tradipe e programura pala kooperacija e donatorenca thaj romane NVO-enca pala trubujipe kaj šaj te loćharen te pocikniven čingaripe ando bućako rodipe maškare Romen thaj aver forutnen	X	X	X	X	MLJPI andi kooperacija e Federalnesa ministarstvesa pala bući thaj socijalno arakhipe, Ministarstvo pala bući thaj boračko-invalidsko arkahipe RS andi koorperacija e Zavodenca pala bućako rodipe FBH, RS thaj Brčko	1. Kontinuira animacija e Romenge pala registripe pe evidencija bibućake dženura - gatirardi kampanja majcira duj dromengo ando brš	Budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI
	4.2. Ćeren inicijativa thaj tradipe e kooperacijake programura e donatorenca thaj e romane NVO-enca e resipeste pala pociknipe ande čingaripeste ande bućako rodipe e Romen thaj aver forutnen.	X	X	X	X	Zavodura pala bućao rodipe FBH, RS thaj Brčko Distrikt	1.Kontinuirani e Romengi animacija pala registracija pe bibućake dženegi evidencija -nakhadi kampanja majcira duj dromengo ando brš	Budžetura thaj donatorska sredstva	Zavodura pala bućako rodipe pala FBH, RS thaj Brčko Distrikt

3.2. ĆHERESKO AŽUTIPE E ROMENGE

3.2.1. Trubujipa pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe e Romenge

Athoska trinbršengi implementacija si amen agoresko alav kaj Akciono plano pala ćheresko ažutipe e Romenge sasa birealno, sar ando gindo pala dozaćarne rezultatura gadija ando gindo pala finansijska sredstva save si trubujipe pala lengi realizacija. Birealne dozačarne rezultatura aven odolese si kate cira podatkura kataro romano ćheresko djindo save trubuj vareki ćhereski intervencija. Gadija si, pe fundeste e gova podatkura planirime sako oktobršengo vakto pala ćhersko/bešipesko/thanesko ažutipe e Romenge, trubujipe sa pe sa 440 milionura KM, so si ando prosjeko paša 55 milionura ando brš. Ande čačimata ando vakto kataro 2009-2012. brš andare sa xajinga si dino sa pe sa paša 12,5 milionura KM, so si ando prosjeko paša 3,1 milionura ando brš, so si numaj 6% e planestar.

Ćerdini thaj gatisardi evidencija pala romane trubujipa ando 2010. brš del uslovura pala aktiviterurengo planirime ande ćheresko pašipeste pe realno fundo. Podatkura andari evidencija si bipherde thaj kate sasa evidentirano paša 4.500 romane ćherutne save trubuj varesi intervencija savi šaj te del lengo adekvatno thaj mišto bešipe.

Stambene jedinice pe vlasničko statuso

	Bipindžardo	Vlasniko/ Suvlasniko	Podstanaro	Bešel ando bile-galno ćerdino objekto	Bešel ando objekto savo si ando lega-lizacijsko proceso	Bešel ando socijalno/ than bešipe	Aver	Sa pe sa
Federacija BiH	52	1531	915	247	94	226	274	**3339**
Republika Srpska	9	517	231	18	9	8	95	**887**
Brčko Distrikt	1	113	8	1	2	44	5	**174**
n/p	0	2	2	0	0	1	1	**6**
SA PE SA	**62**	**2163**	**1156**	**266**	**105**	**279**	**375**	**4406**

Xajing e podatkura: MLJPI-podatkura evidentiripe e romane trubujipa

3.2.2. E resipesko, programesko thaj mjerako mothodipe/dendo gindipe

Ćeren evidencija e Romenge trubujipenge si angluno porado savo džal koring pherdipe pala angluno principo e inkluzijake e Romenge savi ćerel o fokuso pe "konstruktivne thaj pragmatične politikura" thaj gova si politikura save si lačhe pala terenski/thaneski situacija. Akciono plano si les o fokuso e Romen sar resipeski grupa, varese aktivitetura džan pala ćhinavipe e ćherutnenge problemura e Romenge thaj šaj te realizime numaj andre opšte resipende save si thaj pala aver marginaliziranime grupura. Sigurnipe pala socijalno bešipe thaj ćerdipe e objekturengo pala komunalna infrastruktura si varese aktivitetura. E Romengo andripe ande politikura/strategija e lokalne amalimatenge ćeren ciknipe pala segregacija e Romengo thaj ćerel čingaripe thaj opripe e averendar marginalizendar

grupendar. Te gindinen kataro obimo e stambenih intervencija pala save si trubujipe te ćeren mora te pociknipen uladipe maškari romani populacija ando bešipesko gindipese, but barikano si pala Bosna thaj Hercegovina te len EU instrumentura, palpale finansijke instrumentura.

Rindosko dipe andaro Bosnako thaj Hercegovinako budžeto thaj donacije den šajipe pala mjeruras save si pala bešipesko/ćheresko ćerdipe pala neve stambene/bešipeske jedinice, rekonstrukcija pala bešipeske jedinice save naj len uslovura pala lačho džuvdipe thaj cira pala ćerdipe pala infrastrukturne objektura džan sar rindoski implementacija. Angla sa pala gova realzacija trubuj te aven čače thaj ćhinavde imovinsko-pravni odnosi thaj vlasničko statuso pala stambeno objekto. Pe bibaxtalipe, mjerura save si pala ćhinavipe pala imovinsko-pravno odnosi pe phuv, legalizacija thaj phuvjako dipe pala ćerdipe na aven realizirime ando dozaćarno vakto thaj obim. Gova mjerurenge realizacija si ando lokalno amalipesko udžilipe, kooperacija e opštinenge ando ćerdipe programura save si pala gova realizacija but barikani. Urbano planiripe thaj legalizacija si angla šajipe pala realizacija pala ćherutne projekturen pala majdaravne thaj majčorore romane ćherutnipen.

Definirime strateške programura redefiniren thaj ćeren konkretne mjerura andaro akanutneste Akcijako planeste uzo pačavipe e principesko pala inkluzija/andripe e Romengo thaj turvinjipa EU Okviresko/Ramesko pala strategije pala andripe e Romengo džiko 2020. Pale gasavo, trubuj te dikhen lačhe prakse andi implementacija pala Akciono plano thaj institucijenge turvinjipa thaj romane amalipenge save avile e rodipeste.

Pala trubujipe e loćharipeske pala bešipesko/ćheresko šajipe ande savi dživinen e Roma dino si strateško resipe:

Strateško resipe: Loćharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina.

Gova strateško resipe si les realizacija uzo tradipe mothodine programura:

Programo 1. **Anen regulacione planura pala legalizacija pala biformalne mahalen/romane thana, ando trubujipeste pala legalizacija pala bikrisipeske/bezpravne ćerdine stambene objektura.**

Programo 2. **Ćeren andre romane familije ande socijalne programura pala ćheresko ažutipe**

Programo 3. **Loćharen ćhereske/bešipeske trubujipa thaj šajipa krzo sigurnipe kaj si o propiso pala minimalno stambeno trubujipe thaj šajipe**

Programo 4. **Ćeren inicijativa pala ćerdipe pala bešipeske/ćhereske jedinicie pala familijen save si len ćhinade imovinsko-krisipeske odnose/relacije pe phuv**

Programo 5. **Ćeren anglal situacija pala mištipe thaj realizaicija e love andaro budžeto thaj donatoske love pala Akcijaki planeski realizacija.**

Programo 6. **Zuraven godji e barikanipeske pala adekvatno bešipe thaj ćeren sigurnipe pala istardipe e lokalne amalipenge pala phiravipe programura pala bešipe.**

Programo 1:

Anen regulacione planura pala legalizacija pala biformalne mahalen/romane thana, ando trubujipeste pala legalizacija pala bikrisipeske/bezpravne ćerdine stambene objektura.

Ćeren sigurnipe pala thanesko loćharipe thaj lokacijesko pherdipe pala bešavne Romen

Gova programo si les o drom koring romane amalimatenge save dživinen ande biformalen/ bilegalne mahale save si bilačhardine thaj but droma bizo fundeski infrastruktura. Talo thanesko lačhardipe thaj pherdipe e lokacijengo kaj dživinen e Roma si la varegaći aktivitetura: mahalako mapiranje thaj dikhipe pala čači situacija thaj angal situacija pala durder aktivitetura; ćeripe programura e mjerengo pala legalizacija jal relokacija te naj la šajipe pala legalizacija; ćeripe e programura save si len andripe pala komunalna infrastruktura (paj, struja, kanalizacija) thaj socijalno infrastruktura (drom, putardo dromaripe, škola, sastipesko ćher); lokalne timura pala phiravipe aktivitetura. Sar si gova aktivitetura ande udžilipe e lokalne amalipenge thaj pala len trubuj but finansijska sredstva/love, trubuj te istaren len e dromesa kaj trubuj te den istardipe e timurenge pala legalizacija thaj lačhardipe/pherdipe e thanesko. Andi implementacija aktivitetura save si kanden pala realizacija pala gova strateško programo trubuj te ćeren andre mothovipeske manušen e romano bivladako sektorendar sar bi aven džiko čačo mapiranje thaj mjera.

Programo 2:

Ćeren andre romane familije ande socijalne programura pala ćheresko ažutipe

Resipe e gova programesko si andripe e Romengo ande politikura/strategije lokalnih amalimatengo save si len relacija pe socijalno bešipe thaj opripe e segregacijako. Akcijako plano si les o fokuso pe Romen sar resipeski grupa, vareke aktivitetura save džan pe ćhinavipe pala bešipeske problemura e Romenge thaj lenge šajipa pala realizacija džal numaj andre opšte resipa save si pala aver marginalizovane grupe. Sigurnipe pala socijalno bešipe si jekh e govestar aktivitetura. But si dromengo pala šajipe pala socijalno bešipesko ažutipe e romane familijenge: phuvjako dipe pala nevo ćerdipe, dipe e stanurengo ande akanutne objektura pala socijalno bešipe. Socijalno bešipesko/ ćheresko ažutipe savo šaj te del lače efektura uzo minimalno lovengo andripe si aver trubujipe e čučen objekturen save avile mište sar alternativno jal kolektivno bešipe pala raseljene/forutne e bešipensa pe aver than thaj aver kategorija e forutnen.

Gova programo del šajipe te ka ćeren phurd e aver duj akcijake planura. Pe primjero, kana si ćerdipe e objektesko pala socijalno bešipe kate si šajipe pala ćeripe pala zgradako/ćheresko kotor te ćeren bućako than/prostoro pala kirija uzo realne uslovura kaj si o udžilipe e poslodavesko te del bućako than pala vareso djindo e Romengo te ćerel šajipe pala lenge andripe ando sastipesko arakhipe.

Programo 3:

Loćharen ćhereske/bešipeske trubujipa thaj šajipa krzo sigurnipe kaj si o propiso pala minimalno stambeno trubujipe thaj šajipe

But barikano si te ćeren procjena e prioriteturengo pala sanacija thaj/jal rekonstrukcija e stambene jedinice thaj dikhen vlasničko statuso thaj gatisaren thaj ćeren implementacija pala projektna gindipa pala sanacija/rekonstrukcija bilačhenge stambene jedinice.

Programo 4:

Ćeren inicijativa pala ćerdipe pala bešipeske/ćhereske jedinicie pala familijen save si len ćhinade imovinsko-krisipeske odnose/relacije pe phuv

Gova duj strateška programura si ande gindipe pe ćerdipe pala neve stambene jedinice thaj pala sanacija/rekonstrukcija pala bilače thaj bizo uslovura stambene jedinice thaj gova si programura pala save si kate majbaro intereso andi romani populacija. Pale gasavo, gatisardo realizacijako sistemo e gova programura prdal pe putarde akhardipen e Ministarstvesko pala manušenge čačipa thaj našade si istardo e rigatar e lokalne amalimatengo. Godova so gova sistemo trubuj te ćerel pherdo si sajekhesko evidencijako ažuriranje e gova kategorijengo e romane ćherutnipenge thaj te ćerel lista e prioritetoski bizo dikhipe e putardo akharipestar. Odolese so gova duj programura trubuj majbaro finansijko iznoso thaj te budžetska sredstva save si len pala gova naj si dosta, trubuj te dikhen lačhipe e finansijske instrumentendar e EU-estar. Gatisarde projektne gindipa pala rekonstrukcija thaj nevoćerdipe fundisarde pe nakhle lokalne akcione planurende šaj te den gova šajipa. Efektura pala gova andripe bi avel; xarno vakto pala projekteski implementacija; definirime čače trubujipa; thovipe e sredstava kaj si majbaro trubujipe; zuralipe e paćapesko e romane amalipesko; xarno than pala biregularne buća.

Programo 5:

Ćeren anglal situacija pala mištipe thaj realizaicija e love andaro budžeto thaj donatoske love pala Akcijaki planeski realizacija.

Baro resipe e gova programesko si te ćeren pes jekh phurd maškaro Akciono plano pala bešipasko/ćheresko ažutipe sar strateško dokumento e themesko thaj e realizatoresko aktivitetura save si mothodine ande Akcijako plano, gova si (gs.) lokalne amalipen. Lokalne amalipa naj len udžilipe te ćeren implementacija e aktivitetura e Akcijakestar planestar, numaj sa šaj te ćeren aplikacija pala love e themestar budžetestar. Akana trubuj te andrel udžilipe e opštinako/kanalako te adaptiril lokalne akcione planura (LAP) thaj te anen bršeske operativne programura pala lengi realizacija. Ando gova gindipe trubuj te ćeren promocija pala adaptirime lokalne akcione planura e dikhibensa e opštinske načelnikenca, thaj krzo edukativne thaj informativne programura pala lokalna administracija kataro barikanipe e bešipeske inkluzije e Romengo pala ekonomsko bajrovipe ando lokalno amalipe. Bari rola andi realizacija pala gova strateško programo si les Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade savo e kriterijenca pala projektura save ćeren pherde pala andripe thaj dipe e sredstava šaj direktno te anen e lokalne akcione planurengo.

Programo 6:

Zuraven godji e barikanipeske pala adekvatno bešipe thaj ćeren sigurnipe pala istardipe e lokalne amalipenge pala phiravipe programura pala bešipe

Gova strateško programo ačhavel but mjerura andaro akanutno Akciono plano save si len relacija pe edukacija thaj zuralipe e putarde godjako e Romengo problemengo. Aktivitetura e gova programesko si len fokuso pe edukacija e resipeske grupe kaj andren e romnja thaj čhajora sar resipeski grupa savi trubuj te avel educirana kataro vlasničke/bešipeske krisura thaj aver temura save si but barikane pala polako palogasavipe. Dujto baro resipe savo trubuj te reslen e gova programensa si istardipe pala ćeripe stambenih projektura e rigatar e lokalne amalipengo. Odolese so si krisa e lokalne amalipeske but bare pala stambena /bešipeska integracija e Romengo, lengo andripe ande tematske programura si la pala resipe zuralipe thaj bajrovipe e arakhipesko e lokalne amalipengo pala ćhinavipe e bešipeske/stambene problemura e Romenge.

Aver edukativne programura pe tema ekologija, arakhipe e pašipesko thaj komunalna buća athoska len bi polaznici istaren certifikatura save den šajipe pala bućako than e Romenge uzo općinake/kanalake službe.

Finansijska trubujipa thaj realna šajipa

Finansijsko ramo pala laćhipe e trubujipengo pala bešipe e romane populacijake

Kate si procjena kaj si ando vakto kataro 2009-2012. brš pala realizacija e aktivitetura andaro Akciono plano pala bešipesko/ćheresko ažutipe e Romengo dino sa pe sa paša **12,5 milionura KM**. E govestar si paša 6,9 milionura (55%) investirimo e themestar budžetestar thaj entitetestar, so andrel granto MLJPI (5,9 milionura KM) thaj sredstva kataro Federalno Ministarstvo pala thanesko lačhipe (1 milono KM). Švedska organizacija SIDA ćerda invensticija sa pe sa 1,9 milionura KM (15% kataro sasto iznoso), džiko aver 3,7 milionura KM (30% kataro sasto iznoso) mothovel sufinansiranje e opštinake/kanalake, Vlade Brčko Distrikta thaj implementing organizacija. Iznoso pala love savi si andre si numaj 6% kataro planirime, von mothovel 76% kataro sasto dipe pala ćhinavipe e pučipengo e Romengo ando nakhlo trinbršengo vakto.

Revidirano akciono plano si ćerdo kataro realne trubujipa thaj šajipa pala implementacija e jekh rigatar, thaj finansijesa ačhavipenca e dujte rigatar. Šaj te avel kaj pala leski implementacija ande avindo trinbršengo vakto trubuj sa pe sa paša **33,3 milionura KM**, so si paša 11,1 milionura KM ando jekh brš. Gova si paša pandž dromengo cikneder deso majanglal planirimo bršesko prosjeko, thaj dešujekh dromengo buteder deso prosjeko pala čačo dipe ande nakhle štar bršengo. Pala implementacijako lundjaripe aktivitetura koring revidirano plano ando vakto kataro 2016-2020. brš trubuj paša 11,1 milionura KM ando jekh brš, so si sa pe sa paša 55,4 milionura KM pala gova pandž bršengo vakto.

Majbaro kotor e love savi si trubujipe pala ćerdipe pala neve stambene/bešipeske jedinice džal pe ćeripe pala neve stambene jedinice andi harmonija uzo građevinski standardi thaj uzo krisipeski projektna dokumentacija. Pe fundo e akanutne zumavipengo, čače trubujipa thaj dozaćarne akanutne love, planirimo si ćerdipe pala 150 stambene jedinice ando jekh brš. E gova dinamikasa ka ćeren džiko agor 2015. brš, ćerdo 450, thaj džiko agor 2020. brš 1,200 neve stambene jedinice. Uzo prosječno troško kataro 34,000 KM pala saki stambena jedinica (andren troškovi pala ćerdipe kataro paša 29,000 KM thaj troškovi pala trubujipe pala građevinska dokumentacija kataro paša 5,000 KM) sa pe sa troškovi bi avel paša **5,1 milionura KM ando jekh brš**.

Sanacija/rekonstrukcija pala stambeni jedinica si planirime ande realne ramura. Gadija trubuj džiko agor 2015. brš te sanirin/rekonstruisinin sa pe sa 300 stambene jedinice (100 ando jekh brš), thaj džiko agor 2020. brš sa pe sa 800 stambene jedinice. Pale gasavo si planirimo te ćeren sigurnipe uzo saniranje thaj paruvipe/prenamjena pala čuče stambene objektura vadžaj 30 stambene jedinice ando jekh brš. Uzo prosječno troško kataro 10,000 KM pe stambena jedinica, sa pe sa troškovi pala sa aktivitetura e sanacijako/rekonstrukcijako bi aven paša **1,3 milionura KM ando jekh brš**.

Trubujipe pala ćerdipe savi si barikani pala infrastruktura pala romane mahale ande bari mjera si avrečhende maškare kanalen/općinen. Ando ramo si procjena pala infrastrukturake projektura save trubuj ando prosjeko ando jekh brš paša 75,000 KM pala saki kanali/općina, so si sa pe sa paša **4,5 milionura** ando jekh brš.

Gadija bi sa pe sa trubujipa pala kapitalna ulaganja/andripa ando avindo trinbršengo vakto avilo paša **10,9 milionura KM** ando jekh brš. Gova andripa ka fininasiril andare phuvjake/ćherutne thaj andare donatorske xajinga. Dozaćaren te ka aven ando themesko budžeto thaj entiteta/Brčko Distrikta paša 2,18 miliionura KM ando jekh brš. Andari IPA sredstava ando avindo trinbršengo vakto

ka aven pala ćhinavipe e Romenge problemura sa pe sa 2,5 milionura EUR, e govestar paša 90% pe pašipe pala stambeno/ćheresko ažutipe, so si ando prosjeko paša 1,5 miliono KM ando jekh brš. Iznoso sufinansiranja e opštinenge thaj implementing organizacijenge ando gova momento naj si pindžardo, numaj dozaćaren te aven andre pala finansiripe pala planirane aktivitetura.

Uzo gova kapitalne investicijen, implementacija pala revidirano plano trubuj aver sredstva pala finansiripe pala operativne troškura. Gova andrel finansiripe pala bući pala timura save trubuj te ćeren mapiranje pala bilegalne romane thana/mahale ando iznoso kataro 60,000 KM ando 2014. brš, phiravipe e programesko pala sićipe pala ćeripe e lokalne akcione planura ando iznoso kataro 60,000 KM ando 2013. brš, thaj but aktivitetura save si pala zuralipe e godjako kataro barikanipe pala adekvatno bešipe thaj istardipe e lokalnese amalipenge pala implementacija pala stambene programura (regionalna turvinjipa, mediake kampanje, programura pala sićipe), save troškura džan pe sa pe sa 172,000 KM ando jekh brš. Gova sredstva trubuj te aven e donatorske xajingendar.

Strateško resipe		Ločharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1. Anen regulacione planura pala legalizacija pala biformalne mahalen/romane thana (ando trubujipeste pala legalizacija pala bikrisipeske/ bezpravne ćerdine stambene objektura). Ćeren thanesko lačharipe thaj pherdipe e lokacijengo kaj dživinen Roma	1.1 Ćeren mapiranje pala bilegalne romane mahale thaj bilegalno ćerde individualne objektura thaj dikhen situacija pala o than/ prostoro	X	X			RS: Kanala FBiH: kanala BD: udžilo odjeljenje e Vladako andi kooperacija e romane NVO-nca	1. Fundisarde timura pala mapiranje džiko agor 2013 brš 2. Gatisardi evidencija pala bilegalne romane mahale thaj pala individualne stambene jedinice bizo građevinska dokumentacija džiko angluno opaš 2014 brš	Granto MLJPI; Kanalake budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe
	1.2 Ćeren programura e mjerenge pala legalizacija jal relokacija e mahalenge/ thanenge		X	X		RS: Kanala FBiH: kanala BD: udžilo odjeljenje e Vladako andi kooperacija e romane NVO-nca	1. Djindo pala gatisarde programura thaj mjera pala ćhinavipe e imovinsko-krisane relacija pe phuvjate/ thaneste ande kanalende 2. Djindo pala ćerde programura pala mahalake relokacijen		MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe Trubuj kanalake sredstva pala bući pala stručno/ sićimasko timo

Strateško resipe		Loćharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
1. Anen regulacione planura pala legalizacija pala biformalne mahalen/romane thana (ando trubujipeste pala legalizacija pala bikrisipeske/ bezpravne ćerdine stambene objektura). Ćeren thanesko lačharipe thaj pherdipe e lokacijengo kaj dživinen Roma	1.3 Ćeren programura e mjerenge pala ločharipe e situacijako thaj thanesko thaj uslovura pala bešipe ande romane mahalende			**X**	**X**	RS: Kanala FBiH: kanala BD: udžilo odjeljenje e Vladako andi kooperacija e romane NVO-nca	1.Djindo pala ćerde projektne gindipa pala e infrastrukturengo objekturengo ćerdipe 2. Pobaro djindo e ćherutnipengo save si len komunalna infrastruktura	Phuvjake/ ćherutne xajinga: - Granto MLJPI Sufinansiripe e lokalne amalipen-thaj imple-menting organizacija - IPA fondura	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko loćharipe
	1.4 Finansijako istaren lokalne amalipenge andi legalizacija pala bikrisane/bipravne ćerde individualne objekturura	**X**	**X**	**X**	**X**	Vlade entitetura, kantonura thaj BD andi kooperacija e MLJPI-nsa	1.-Djido pala ande krisura katari subvencija pala legalizacija pe lačhe thaj mište uslovura. 2.-Pobaro djindo pala legarizirine stambene jedinice	Phuvjake/ ćherutne xajinga Donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko loćharipe
	1.5 Den sigurnipe pala bilovengo krisesko ažutipe	**X**	**X**	**X**	**X**	Kanalake kancelarije pala krisano ažutipe Centrura pala bilovengo krisano ažutipe (Vaša prava/Tumare krisa)	1.Djindo e familengo save istarde bilovengo krisesko ažutipe		MLJPI andi kooperacija e kanalenca

Strateško resipe		Ločharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
2. Ćeren andre romane familije ande socijalne programura pala ćheresko ažutipe	2.1. Kontinuirano lundjaren evidencija pala romane ćherutnipen save si bizo ćherengo thaj den procjena e prioritetengo e programengo pala socijalno bešipe	**X**	**X**	**X**	**X**	MPUGE RS: kanali/ MPUGE FBiH: kanali/ kantono BD: udžilo odjeljenje e Vladako, andi kooperacija e CZSR-ensa thaj lokalne romane NVO-nsa	1. Gatisardi evidencija e Romengo-bićherenge 2. Gatisardi lista pala potencijalnenge korisnikurenge e programesko pala socijalno bešipe	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe thaj odjeljenjensa BD
	2.2. Den šajipe pala phuvjako/thanesko dipe pala socijalno ćheresko ćerdipe		**X**	**X**	**X**	Načelnikura e kanalengo andi kooperacija e kanalenca Vijećenca	1. Djindo e krisengo e kanalendar vijećendar kataro dipe e lokacijengo pala socijalno ćheresko ćerdipe	Kanalake budžetura/ Bilovengo dipe	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe thaj odjeljenjensa BD
	2.3. Den šajipe pala dipe e akanutne thaj aver namjenske socijalne stambene jedinice	**X**	**X**	**X**	**X**	Udžile kanalake služben thaj odjelo BD	1. Djindo e akanutne stambene jedinice pala šajipe pala prenamjena/ aver trubujipe 2. Djindo pala ćerde objektura pala lengi prenamjena/aver trubujipe 3.- Gatisaren projektura pala lengo finansijsko aver trubujipe 4.- Den sigurnipe pala lenge rekonstrukcija	Budžeto thaj donatorska sredstva	Andi harmonija uzo gatisarde projektura e kanalenge ka den sredstva andaro MLJPI granto

Strateško resipe		Ločharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
2. Ćeren andre romane familije ande socijalne programura pala ćheresko ažutipe	2.4. Ando ramo pala akanutne socijalne programura pala bešipesko/ćheresko ažutipe den andripe pala romani populacija	X	X	X	X	Kantonura, kanala thaj udžilo odjeljenje BD	1. Djindo pala dine stambene jedinice e programestar pala socijalno bešipe	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe thaj odjeljenjensa BD
3. Ločharen ćhereske/ bešipeske trubujipa thaj šajipa krzo sigurnipe kaj si o propiso pala minimalno stambeno trubujipe thaj šajipe	3.1. Ćeren evidencijako ažuriranje kataro bilače thaj bišajipenge stambene jedinice	X	X			RS: kanali FBiH:kanali BD:udžilo odjeljenje e Vladako	1.Gatisarde ažurinime evidencijen kataro bilače thaj bišajipenge stambene jedinice	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe thaj odjeljenjensa BD
	3.2. Ćeren procjena e prioritetura pala sanacija thaj/ jal rekonstrukcija pala stambene jedinice thaj dikhen vlasničko statuso		X			RS: kanali FBiH:kanali BD:udžilo odjeljenje e Vladako	1.Gatisardi lista e potencijalnengo korisnikengo e programesko pala sanacija/rekonstrukcija pala bilače thaj bišajipeske stambene jedinice	Budžetura e kanalenge thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko ločharipe thaj odjeljenjensa BD

Strateško resipe		Loćharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
3. Loćharen ćhereske/ bešipeske trubujipa thaj šajipa krzo sigurnipe kaj si o propiso pala minimalno stambeno trubujipe thaj šajipe	3.3. Ćeren thaj implementiren projekne gindipa pala sanacija/ rekonstrukcija pala bilačhe thaj bišajipeske stambene jedinice	**X**	**X**	**X**	**X**	RS: kanali FBiH:kanali BD:udžilo odjeljenje e Vladako	1.Djindo pala ćerde projekturenge gindipa pala sanacija/ rekonstrukcija pala bilačhe thaj bišajipeske stambene jedinice 2. Djindo pala implementirane projektne gindipa pala sanacija/rekonstrukcija pala bilačhe thaj bišajipeske stambene jedinice	Budžetura thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko loćharipe thaj odjeljenjensa BD
4. Ćeren inicijativa pala ćerdipe pala bešipeske/ ćhereske jedinicie pala familijen save si len ćhinade imovinsko-krisipeske odnose/relacije pe phuv	4.2 Ćeren rang lista e potencijalnenge korisnikenge pala dipe e ažutipesko pala bešipesko/ ćheresko ažutipe	**X**	**X**	**X**	**X**	Kanala, CZSR andi kooperacija e lokalne NVO-nca thaj MLJPI-nsa	1.Gatisardi rang lista 2.Djindo pala ćerde projekturenge gindipa 3.Djindo pala implementirane projektne gindura	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko loćharipe thaj odjeljenjensa BD

Strateško resipe		Loćharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
4. Ćeren inicijativa pala ćerdipe pala bešipeske/ ćhereske jedinicie pala familijen save si len ćhinade imovinsko-krisipeske odnose/relacije pe phuv	4.3. Uzo sigurnipe pala e krisesa romasardine projektne dokumentacijensa	**X**	**X**	**X**	**X**	Aplikantura pala dipe e budžetesko sredstava	1.Gatisarde projektne gindura e krisesa romasardine dokumentacijensa	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko loćharipe thaj odjeljenjensa BD
5. Ćeren anglal situacija pala mištipe thaj realizaicija e love andaro budžeto thaj donatoske love pala Akcijaki planeski realizacija	5.1. Anen akcione planura pe nivo ande lokalne amalipa (LAP) andi harmonija e specifičnensa trubujipensa ande gova amalipende	**X**	**X**			Načelnikura andi kooperacija e e kanalenca Vijećenca thaj udžilo odjeljenje BD andi kooperacija e lokalne romane NVO-nca	1.Djindo pala kanala save gatisarde lokalne akcione planura 2.Ando plano ando BD	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI andi koorperacija e ministarstvenca pala thanesko loćharipe thaj odjeljenjensa BD
	5.2. Ćeren adaptacija pala bršeske operativne planura thaj realizacija e LAP-esko	**X**	**X**	**X**	**X**	Načelnikura andi kooperacija e e kanalenca Vijećenca thaj udžilo odjeljenje BD	1.Djindo pala gatisarde operativne planura pala realizacija e LAP-esko 2.Djindo pala implementirime LAP-en	Budžeto thaj donatorska sredstva	Načelnikura andi kooperacija e kanale Vijećima thaj udžilo odjeljenje BD andi kooperacija e lokalne romane NVO-nca

Strateško resipe		Ločharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
5. Ćeren anglal situacija pala mištipe thaj realizaicija e love andaro budžeto thaj donatoske love pala Akcijaki planeski realizacija.	5.3. Plano e realizacijako e LAP-esko	**X**	**X**	**X**	**X**	RS: kanali FBiH:kanali BD:udžilo odjeljenje e Vladako andi koordinacija e MLJPI-nsa	1.Gatisardo plano e realizacijako e LAP-esko pala RS, FBiH thaj BD 2. Kompilirano plano e rigatar MLJPI 3. Raporto katari realizacija e LAP-eski	Budžeto thaj donatorska sredstva	Načelnikura andi kooperacija e kanale Vijećima thaj udžilo odjeljenje BD andi kooperacija e lokalne romane NVO-nca
	5.4. Ćeren organizacija pala donatorska konferencija ando resipe pala buteder/dodatna sredstva pala LAP-eski implementacija		**X**	**X**		Načelnikura andi kooperacija e e kanalenca Vijećenca thaj udžilo odjeljenje BD thaj MLJPI	1.Raporto katari konferecijaki realizacija 2. Raporto kataro ćidime sredstva/love 3. Djindo pala implementirane projektura	Budžeto thaj donatorska sredstva	MLJPI

Strateško resipe		Loćharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
6. Zuraven godji e barikanipeske pala adekvatno bešipe thaj ćeren sigurnipe pala istardipe e lokalne amalipenge pala phiravipe programura pala bešipe.	6.1. Ćeren organizacija pala bešimata, konferencija, turvinjipa pe tema inkluzija e Romengo ande bešavno/stambeno gindipeste thaj e potencijalnenca korisnikenca	**X**	**X**	**X**	**X**	MLJPI andi kooperacija e mothovipeske manuša e vladake entitetenge, odjeljenja BD thaj kanala thaj romane NVO thaj Odboro pala Romen	1.Djindo pala džena save si potencijalne korisnici thaj save si istarde ande sićipenge 2.Djindo pala kanala save istaren stambene/ćherenge programura pala Romen	Donatorska sredstva	Organizacija pala 4 regionalna dujdjivenge turvinjipa ando jekh brš pala kanalake/općinake administracijake mothovipeske manušen thaj e Romen, uzo prosječno troško kataro 6,000 pala sako turvinjipe.
	6.2. Phiraven/ćeren edukativne programura pe tema e ćherutnenge krisipa thaj bešipeski/stambena kultura pala resipeske grupura	**X**	**X**	**X**	**X**	MLJPI andi kooperacija e mothovipeske manuša e vladake entitetenge, odjeljenja BD thaj kanala thaj romane NVO thaj Odboro pala Romen	1.Djindo e Romen save si ande edukativne programende 2.Djindo e romnjengo/čhejengo savi si ande edukativne programende 3.Djindo bi-romane resipeske grupura save si ande edukativne programende	Donatorska sredstva	MLJPI

Strateško resipe		Ločharipe pala bešipesko/ćheresko šajipe e romane populacijako andi Bosna thaj Hercegovina uzo resipe pala laki amalipeski thaj ekonomikaki integracija thaj xarnipe e uladipesko maškare romane thaj bi-romane populacije ande bešipesko/stambeno gindipe							
Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatura pala realizacija e aktiviteturenge	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
6. Zuraven godji e barikanipeske pala adekvatno bešipe thaj ćeren sigurnipe pala istardipe e lokalne amalipenge pala phiravipe programura pala bešipe.	6.3. Ćeren kreacija, štampa thaj distribucija pala promotivne materijalura	**X**	**X**	**X**	**X**	MLJPI andi kooperacija e mothovipeske manuša e vladake entitetenge, odjeljenja BD thaj kanala thaj romane NVO thaj Odboro pala Romen	1.Djindo thaj džuto pala ikljovde materijalura 2.Djindo pala promotivne kampanje	Donatorska sredstva	MLJPI
	6.4. Zuraven e kapaciteta pala romano sektoro krzo edukacija ande romasaripese pala ćherenge projektne gindura					MLJPI andi kooperacija e phuvjasa thaj themensa NVO-enca thaj e Odborensa pala Romen/ Bivladako sektoro thaj Udžile institucije	1.Bareder djindo e aplikacijengo pala ćherenge projektura e rigatar e romane organizacijengo	Donatorska sredstva	MLJPI

3.3. SASTIPESKO ARAKHIPE E ROMENGO

3.3.1. Trubujipa pala sastipesko arakhipe e Romengo thaj situacijaki ocjena

Koring podatkura e evidencijetar pala romane trubujipa (ando durder teksto: ERP), thaj informacija save si ando rodipesko proceso thaj ćidine e romane organizacijendar jal e institucijendar save si udžile pala Akcijaki planeski implementacija, thaj majanglal e Ministarstestar pala manušenge čačipa thaj našade šaj te den pe phangle alava:

- Roma andi Bosna thaj Hercegovina, koring realne mothovipa, si len paša 35,000
- E evidencijasa pala romane trubujipa (ERP) si len 16.771 dženengo, cca 47,9%
- Paša 30% populacijako istardo e ERP-ensa, peravnen e romane nacionalne minoriteta naj len sastipesko sigurnipe/arakhipe
- Koring ERP-esko e govestar 30%, jal 5200 dženengo jal 34,7% si čhavore džiko 15 brš so si indikacija pala xarnipe e džanglipesko jal e bidžanglipesko e dadengo thaj dajengo kataro o drom pala sigurnipe pala sastipesko arakhipe
- Ando ramo e ERP-esko evidentirimo si baro invaliditetsko/bangesko porado ande phurani grupa kaj si vučo procento kataro 34,7% thaj naj si pindžardo savo djindo thaj gaći čhavoren si ande gova kategorija.

Evidentirano djindo e dženen savi naj len sastipesko arahkipe /sigurnipe

		0-14	15-18	19-29	30-64	64+	Sa pe sa
Federacija BiH	222	992	189	1159	1075	30	**3667**
Republika Srpska	21	54	17	188	253	26	**559**
Brčko Distrikt	2	17	3	21	19	2	**64**
n/p	98	141	186	269	267	17	**978**
SA PE SA	**343**	**1204**	**395**	**1637**	**1614**	**75**	**5268**

Xajing e podatkurengo: MLJPI - evidencija pala romane trubujipa

Resipa, programura thaj mjerura pala e sastipesko arakhipesko ločharipe e peravnen save si len o romano nacionalno minoriteto

Strateško resipe: Ločharipe e sastipesko arakhipesko e peravnen save si len o romano nacionalno minoriteto

Dikhena kaj si e Roma majbari thaj majčorori thaj madaravni minoriteto andi Bosna thaj Hercegovina, thaj te si Bosna thaj Hercegovina dženi ande Ujedinjene nacije kataro majo 1992. brš thaj Vijeća Evropako kataro aprilo 2002. brš thaj ando nakhlo vakto ćerda andripe thaj/jal ćerda ratifikacija pala but maškarthemutne dokumentura sar si: Univerzalna deklaracija e manušenge čačipenge (1948), Maškarthemesko pakto e forutneske thaj polikikake čačipenge andaro 1966. thaj fakultativno protokolo, Maškarthemesko pakto katare ekonomikake, socijalne thaj kulturake čačipenge andaro 1966., Konvencija e čhavorenge čačipenge thaj fakultativno protokolo e čhavorengo bićinipe, e prostitucijako thaj čhavorengo pornografija, Evropska konvencija e manušenge čačipenge thaj e

fundeske tromanipenge e protokolenca, Evropska povelja e socijalnenge čačipenge, UN Deklaracija e čačipenge dženenge save si peravne ande nacionalne, etičke, paćapeske jal čhibenge minoritetengo, Konvencija katari eliminacija pala sa oblici rasne diskriminacije, Okvirna/Rameski konvencija e vijeća Evropako pala nacionalne minoritetura arakhipe, Evropaki povelja pala regionalna čhiben thaj čhiben e minoritetengo, Turvinjipa e Vijeća Evropako barikane pala arakhipe e Romengo čačipengo, Evropaki platforma pala Romen 2020, Evropaki deklaracija e čačipenge pala nasvalen, UN Standardna krisipa/pravila pala palagasavipe e šajipengo pala dženen e invaliditenca/bangenca, UN Rezolucija kataro 'Sastipe pala savore e 21.šelbršeste', Deklaracija Dekadako pala e Romengo andripe 2005.-2015 te andi Strategija pala Bosnako thaj Hercegovinako integrisanje andi EU thaj Bosnaki thaj Hercegovinaki Strategija pala ćhinavipe e Romengo problemengo kaj lenca lija udžilipa pala arakhipe e nacionalne minoriteta e sa pašipende thaj e pašipeste pala sastipesko arakhipe. Odolese, so si e Roma majbari thaj majčorori thaj majdaradi nacionalno minoriteto, pe granica kaj si čačo socijalno avralipe e problemenca e pašipeste sar krisano subjektiviteto, andrel e sastipeske arakhipeske kaj si bilače džuvdipeske uslovura, bilače džuvdipesko standardo thaj bilačho sastipesko stanje/situacija, anel pe revidirano Akciono plano pala ćhinavipe e Romengo problemengo e pašipeste pala sastipesko arakhipe savo ka thoven pe angluno thaneste palegasavipe ande čačipende thaj udžilipende e Romengo e aver forutnengo andi Bosna thaj Hercegovina, sigurnipe pala andripe ando sastipesko arakhipe, kontinuirani bući pe sastipesko arakhipeste, arakhipeste thaj siklipeste pe baro akcento pe Romnjen thaj čhavoren, sar majdaradi kategorija.

Revidirano akciono plano lel ando dikhipe e trubujipen, pozitivne zumadipen aver phuvjendar savi si ande Dekada thaj džal pe dromeste kaj šaj te avel realno, lohko pala implementacija thaj istarel priorutetura andi harmonija e trubujipenca save mothode e mothodipenge manušenge e Romen thaj savorendar averendar save si ando revizijako proceso thaj save dije piri bući thaj turvinjipa. Andripe thaj učhardipe e sastipensa arakhipensa sar apsolutno prioriteto thaj edukacija thaj prevencija si baro udžilipe pala nevo revidirano kotor ande Akciono plano pala sastipesko arakhipe. E gova planesa thaj implementesa ka avel šajipe pala palogasavipe, ka avel lačheder sastipesko stanje pala romani populacija krzo andripe ando sastipesko arakhipe, thaj ka den barikane fundeske podatkura e specifične nasvalipenge thaj reslen bareder stepeno e prosvijećenosti pala arakhipe e sastipesko thaj sigurnipe pala čačipe pe sastipesko arakhipe.

Programo: 1. Andripesko sigurnipe pala sastipesko arakhipe

Resipe e gova programesko si te del sigurnipe pala dikhipe e čačenge thaj ažurirenge podatkura e djindenge dženenge, peravnenge e romane nacionalne minoritetesko save naj len sastipesko arkahipe, te del šajipe e centrurenge pala socijalni bući te ćerel ažuririmata thaj te den informacija pala gasave save trubuj gova arakhipe, sar bi e gova listensa džal ande udžile institucije thaj ustanove del šajipe pala čačovaktesko thaj adekvatno planiripe pala lovenge trubujipa pala andripesko sigurnipe pala sastipesko arkahipe, jal paketura pala sastipenge krisipen pala bizo- sigurnipe e dženen thaj/jal bizo sastipesko sigurnipe direktno e budžestar andare udžile kantonalne ministarstva FBiH pe fundesko e krisipengo andaro kantonalne Skupštine.

Mjera/Aktiviteto 1.1. Analizako ćeripe e problemesko thaj e djindesko e Romenge bizo sigurnipe andi F BiH

Mothovipe: Resipe e gova aktiviteto si te ćerel dizajnirimata pala upitnikura/pučipenge pala ćidipe e podatkura pala informacijako ćidipe e djindenge bizo sigurnipe peravnen e romane nacionalne minoriteturestar andi F BiH. Athoska ćidine podatkura trubuj ka formirinel o timo savo trubuj te avel udžilo pala analizako ćeripe e inicijativesa.

Aktiviteto 1.2. Inicijativako anglagatisaripe pala dipe e lovengo pala finansiripe e sastipengo čačipengo pala bizo-sigurnipe/arakhipe dženen – perutnen e romane nacionalno minoriteto andi FBiH

Mothovipe: Republika Srpska thaj Brčko distrikt BiH den finansiripe pala minimalno paketo pala sastipeske čačipa pala bizo-sigurnipe/arakhipe dženen džiko si andi Federacija BiH situacija but hamimi pala administrativnesko uređenje thaj pala našavipe jal bišajipe e kantonesko te ćerel implementacija pala putardi politika thaj e krisipa thaj odluke save avile ande pe entitetsko nivo sar si e Odlukesa kataro minimaln paketo pala sastipenge krisipa pala bizo sigurnipe/arakhipe dženengo. Baro problemo mothovel bipalagasavipe ando krisipeste kaj krisipe/zakonodavstvo savo ćerel regulacija pala o djive/roko pala andripe pe biro pala bućako rodipe andi FBiH istarel odredbe thaj rokovura pala uladipe e krisipendar save si ando sakodjivesko trubujipe andi RS thaj Brčko distrikt BiH, save na istaren e rokura, ćerena kreacija pala baro djindo e bizobućake dženen save pala bipaćavipe e rokurenge na šaj te andren ande zavode pala bućako rodipe thaj pe gova drom ćeren o čačipe pe sastipesko arkahipe thaj sigurnipe sar bibućake dženen kaj si Roma majbut bibućake numaj odolese so but e lendar naj le bući ando formalno sektoro thaj na džele andi škola, sar gadija ačhile bizo šajipe te andren ando sastipesko arakhipe/sigurnipe. E gova lovenca pala sastipesko arakhipesko/sigurnipesko finansiripe andi FBiH ka ćeren pe but barikano reslipe kana si ando pučipe sigarne slučajevi thaj khamne džuvlja.

Aktiviteto 1.3. Harmonizacija FBiH legislativako e pašipestar pala sastipesko arakhipe thaj sastipesko sigurnipe thaj aver provedbene akturengo e RS-nsa thaj distriktensa Brčko BiH

Dikhena o čačipe kaj si andi FBiH problemo o Zakono e sastipesko sigurnipesk FbiH savo istarel rokura pala andripe pe birura/zavodura pala bućako rodipe, sar rezulatato but Roma, naj len sastipesko sigurnipe pala uladipe e propisestar thaj praksatar andi RS thaj ando distrikto Brčko. Gova odredbura trubuj te paruven ando proceso pala andipe e krisesko nacrtesko kataro paruvipe thaj džipherdipe e krisesko, savo trubuj baro lobiranje e rigatar e romane organizacijengo thaj e Odboresko pala e Romen.

Aktiviteto 1.4. Anipe e provedbene planurengo e rigatar entitetengo thaj Distrikta Brčko

Dikhena pe barikanipe e čuče angažmanura pe implementacijate thaj barikanipe e politikako istardipesko savi ka ćerel slika ande vodji thaj ande gindipe te den finansiripe pala programo thaj mjerura/aktivitetura andaro revidirano AP, aktivitetura ka ćeren šajipe pala andripe ando sastipesko arakhipe/sigurnipe, thaj lenipe pala provedbene programura save si ando barikanipeste odolese so šaj te ćeren sigurnipe pala haćaripe “i piresko barvalipesko”/”vlasništvo” prdal pe dokumentura thaj gindura save istarel thaj uzo gova istaripe thaj aktivno angažmano pe gindeski realizacija.

Programo: 2. Prevencija/arakhipe thaj edukacija

Resipe e gova programesko si te del o šajipe pala ćidipe e informacijako e sastipeski situacija pala varese katogorije, te del šajipe pala arakhipe thaj anglal nasvalipeski detekcija, te ažutinel e džuvljenge te istaren e džanglipa pala lengo reslipesko arakhipe, thaj e čhavorengo arakhipe thaj te arakhen piro sastipe, dikhena kaj si andi romani amalimata e Romnja/džuvlja majdukhade thaj majčorore. Pale gasavo, resipe e gova programesko si te bajrovel opšto nivo e džanglipesko e arakhipesko thaj e dromengo e sastipesko arakhipesko, thaj e dromesko pala lenipe e krisipengo savo šaj te ćeren kreacija pala o phurd maškare romane amalipengo thaj putarde institucijengo krzo e romane medijatorura/medijatorkura andripe.

Sa aktivitetura si turvinjipe andi realizacija andi kooperacija e romane organizacijenca, save sar neformalne aktura, šaj te den baro ćeripe thaj reslipe pala gova aktivitetura.

Aktiviteto 2.1. Angažovanje e romane medijatorura e pašipeste pala sastipe

Mothovipe: Phuvja sar Bugarska, Makedonija, Rumunija thaj Srbija si len lače zumadipa kana si ando pučipe romane medijatorura. But baro izazov si ograničene resursura, nanipe e politikake vodjako numaj gova andripe/pristupo mothovel pes sar lačho drom pe savo šaj te reslen nivo e godjako thaj e džanglipesko maškari romani populacija thaj pe gova drom but Roma šaj te len bućako than. Medijatorura si but barikano phurd maškare romane amalipengo thaj putarde sastipeske sektorura, thaj dikhena kaj si Romnja but dukhadi thaj majčorori kategorija, gova vaćarel te si but medijatorura džuvlja thaj terne džuvlja thaj murša. Pala gova aktiviteto si o trubujipe te phanglen e implementacijensa e Akciako planesko bućako rodipe.

Aktiviteto 2.2. Realizacija e edukativnenge thaj arakhipenge programengo pala Romnjen e pašipestar pala reproduktivno sastipe

Mothovipe: Džuvlja Romnja si majdukhadi kategorija odolese so majbut e vaktesko si e ćhereste e biuslovne objekturende thaj naj len džanglipa e faktorenge save šaj te loćharen lengo reproduktivno sastipe thaj čhavorengo planiripe. But e goja Romnja nane andripe ande sastipeske ustanovura thaj pedijatrura thaj naj len o džanglipe e pharimatake. Odoleso so kate naj len čače putarde jal oficijalne podatkura e rodipenge save si phangle e Romnjenca andi BiH, pharo si te anen situacijaki slika pe thaneste. Dikhena upre vaćarde faktura jal čačipa, čačipe si kaj o programo sar gova si trubujipe thaj pala leski realizacija trubuj kooperacija e romane medijatorenca. Gova aktiviteto mothodel zuralipe e pedijatorengo službengo andre sastipeske ustanovura thaj del apelo/akharipe pe patronažne organizacijura so trubuj te si len but barikanipe pala Romnja pala dikhipe e bajrovipesko thaj e čhavorengo bajrovipe.

Aktiviteto 2.3. Realizacija e edukativnengo programengo pe tema opšto sastipe, TBC thaj aver zarazne nasvalipa thaj masovne bizarazne nasvalipa, dijabetiso, seksualno tradipeske nasvalipa thaj nasvalipa e drogengo, alkoholengo thaj aver.

Mothovipe: Pala ekstremnog čororipesko, vučo porado e bućarnipesko, bilače džuvdipeske uslovura/šajipa thaj e granicensa andripe ando sastipesko arakhipe, peravutne romane nacinalne minoriteta si len baro šajipe e nasvalimatar. Pale gasavo čororipe džal pe vučo nasvalipesko porado e nasvalipa e drogengo, alkoholengo thaj aver maškare murša thaj terne save ćeren majphari situacija savi si pe sako vast phari. Kontinuirana edukacija si trubujipe pala vazdipe e nivoesko e džanglipengo sar bi bajrovel loćharipe pala opšte sastipesko stanje e Romengo.

Aktiviteto 2.4. Ralizacija pala preventivno programo “screening”, specifična nasvalipa (rako grlića materice, rako e čučako thaj rako e thulo poresko) e romane amalipeste

Mothovipe: Nane putarde podatkura e rigatar e udžilengo andi BiH savi si len relacija pe indidencija pala specifična nasvalipa e savendar nasvalena forutne andi BiH thaj savi si len relacija pe romano nacinalno minoriteto. Gova programura bi ažutinen e ćidipeske e barikane informacije e generalneski sastipeski situacija pala romano nacinalno minoriteto uzo anglalni detekcija savi trubuj te ciknjarel e love pala nasvalipeski šulavimata a palpale e nasvalipendar sar rako savo si problemo pala sa populacija ande BiH. Programura džan kontinuirano e resipesa kaj resipeski grupa si la doktorako dikhipe/kontrola džiko agoreste e gova implementacijako e AP-esko.

Aktiviteto 2.5. Tradipe e programengo e loćharipesko pala higijensko-sanitarne uslovura e stanurende thaj e romane mahalende

Mothovipe: Odolese so si došali situacija e romane mahalende, thaj odolese so sanitarno-higijenske uslovura si len baro dar pe sastipe, gova aktiviteto trubuj te zuraven kontrola thaj e govensa i prevencija/arakhipe e nasvalipendar thaj te del šajipe pala gunujesko šulavipe, kontrola e xajingesko kvalitetesko thaj deratizacija.

Aktiviteto 2.6. Edukacija e Romengo e dromesko pala lengo čačipe pe sastipesko arakhipe

Mothovipe: But Roma naj len fundeske informacije e dromengo pala lenge čačipen palpale ando gova kompleksno thaj fragmentirano sistemo pala sastipesko arakhipe. Uzo udžilipe e zavodesko pala sastipesko sigurnipe te del informacija e forutnenge, but baro ažutipe šaj te avel e centrurendar pala socijalni bući save šaj e pirenge "klijentura" pala bući pe tereno te den informacije save si gatisarde e rigatar zavodura thaj averendar save den ažutipe pala implementacija e gova aktivitetsko.

Finansijska trubujipa thaj realna šajipa pala sastipesko arakhipesko loćharipe e Romengo (romano nacinalno minoriteto)

E akcijesa planesa ando oktobršengo vakto pala sastipesko arakhipe e Romengo trubuj te den pala e Romengo arakhipe sa pe sa **35 milionura KM**, so si ando prosjeko paša 4,4 milionura KM ando jekh brš. Koring podatkura save si ćidine ando proceso e revizijako e Akcionako planesko, ande nakhle štar bršengo e ćherutnipendar si dino sa pe sa **655.000 KM**, so si ando prosjeko paša 164,000 KM ando jekh brš, jal numaj **4%** e planirimestar. Durder, dipe pala sastipesko arakhipe si dur talo nivoi e dipesko pala pašipa pala ćheresko/bešipesko ažutipe thaj pala bućako rodipe e Romengo, thaj von si numaj 4% e sastestar dipestar pala ćhinavipe e Romengo problemengo.

E sastestar dipestar kataro 655.000 KM ando vakto kataro 2009-2012. brš, 545.000 KM (83%) si andaro sredstva e grantosko e Ministarstvestar pala manušenge čačipa thaj našade e Bosnako thaj Hercegovinako, 100,000 KM (15%) e budžetestar Federalnestar Ministarstvestar pala sastipe, thaj 10,000 KM (2%) e budžetestar e Ministarstvesko pala sastipe thaj socijalne politike e Unsko-sansko Kantonesko. Gova love si dino pala imunizacija e romane čhavorengo (ando 2009. brš) thaj pala loćharipe pala reproduktivno sastipe thaj materinstva/dejanipe (ando 2010. brš). Kana si donatorska sredstava ando pučipe, barikano si dipe e organizacijako World Vision savo si andi suma kataro 17.400 $ krzo projekto "Xape thaj sastipe e čhavorengo, khamnijengo thaj dajengo".

Kote si mothodini tendencija pala kovlo bajrovipe e dipesko pala pašipe pala sastipesko arakhipe andaro lovesko granto e Ministarstvesko pala manušenge čačipa thaj našade e Bosnako thaj Hercegovinako, koring akanutne budžetke projekcije ando avindo vakto tna trubuj te dozaćaren paruvipa pala e lovengo dipe. Ando gova momento, sa pe sa planirime love pala vakto 2013-2015. Brš si **260.000 KM ando jekh brš**, so istarel e lovesko granto e Ministarstvesko pala manušenge čačipa thaj našade e Bosnako thaj Hercegovinako ando iznoso kataro 210,000 KM thaj sredstva e Federalnesko ministarstvesko pala sastipe ando iznoso kataro 50,000 KM.

Kate si procjena/dikhipe kaj implementacija e revidirano akciono planesko ando pašipe pala sastipesko arakhipe rodena paša 1.7 milionura KM ando 2013. brš, 2.4 milionura KM ando 2014. brš thaj i 1.2 milionura KM ando 2015. brš, so si sa pe sa paša **5.3 milionura KM paa trin bršengo**, jal **1.8 milionura ando prosjeko e jekh bršeste.** Gova iznoso pala 60% ciknjarel kana dikhen nakhlo bršesko prosjeko, numaj durder si 11 dromengo bareder kataro adjivesutno bršesko prosjeko pala e čače dipestar. Implementacijako lundjaripe e aktivitetura ando vakto kataro 2016. -2020. Brš rodela but xarno dipe, so si ando prosjeko kataro numaj 817.000 e bršeste, so si sa pe sa paša 4,1 milionura KM pala gova pandž bršengo.

Majbaro kotor e gova lovestar save si trubujipe pala avinde trin bršengo si jekhvakteske dipa pala finansiripe e sastipesko arkhipesko pala bizo sastipesko sugurnipe/bizo sastipesko arakhipe dženen, sar jekhvaktesko aktiviteto ando 2014. brš. Gova istarel finansiripe e sigurnipesko thaj subvencioniresko pala paša 10.000 Romen andi Federacija BiH ando sasto iznoso kataro paša 1.2 milionura KM. Uzo gova jekhvakteske dipa, pala troškove pala sastipeske usluge plaa bizo sastipesko arakhipeske džena trubuj ando jekh brš paša 75.000 KM e phuvjatar budžetendar. Ando ramo e programesko pala sigurnipe pala andripe ando sastipesko arakhipe ka avel trubujipe paša 210.000 KM e donatorske xajingendar pala anketiranje ando resipe pala evidencija pala bizo sigurnipe dženen.

Programo "Prevencija/arakhipe thaj edukacija" ka rodel but love pala implementacija pala arakhipe pala specifična nasvalipa koring resipeske grupe ando sa romane amalipe ando iznoso paša 508.000 KM ando brš, e govestar bi jekh trinto avel e phuvjatar, thaj duj trinto e donatorenge xajingendar. Pala loćharipe pala higijensko-sanitarne uslovura ande romane mahale trubuj sigurnipe paša 498.000 KM ando brš, thaj angal sa e phuvjake xajingende. Ando ramo e gova programesko si planirimo paša 142,000 KM ando jekh brš pala realizacija pala avrečhende edukacijske programura, thaj paša 226,000 KM ando 2013.brš pala realicija pala edukativno programo pala romane medijatorura/medijatorke, pala save trubuj athoska te planiren bućako than ande phuvjake institucije, so si dikhipe ando Akciono plano pala bućako rodipe e Romengo. Gova love trubuj te avel e donatorenge xajingendar.

E gova modelensa pala finansiripe ando vakto kataro 2013. -2015. brš paša 70% trubujipe e lovengo (sa pe sa 3,6 milionura KM) bi avel e phuvjatar, thaj paša 30% (sa pe sa 1,7 milionura KM) e donatorenge xajingendar.

TABELARNO DIKHIPE:

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 1 Andripesko sigurnipe pala sastipesko arakhipe	1.1. Analizako ćeripe e problemesko thaj e djindesko e Romenge bizo sigurnipe andi F BiH	X	X			MLJPI andi kooperacija e federalnensa ministarstvensa e sastipesko thaj federalnesa zavodensa pala putardo sastipe- finansije	1.Ćeripe pala dizajno e pučipengo pala padatkurengo ćidipe 2.Gatirsardo timo pala analizako ćerdipe 3. Gatisardi analiza e inicijativnensa pala e problengo nakhavipe	Budžeto MLJPI-esko thaj donatorska sredstva	Zavodo pala putardo sastipe FBiH andi kooperacija e federalnensa ministarstvensa e sastipesko
	1.2. Inicijativako anglagatisaripe pala dipe e lovengo pala finansiripe e sastipengo čačipengo pala bizo-sigurnipe/ arakhipe dženen – perutnen e romane nacionalno minoriteto andi FBiH		X	X	X	Vlade e kantonengo	1.Suma pala dine sredstva pe kantonende andi harmonija e evidentiranenge trubujipenge pala bizo-sigurnipe/arakhipe dženen (Romen) 2.Djindo pala romasarde sporazumi e Federalnensa ministarstvensa thaj kantonenca ministarstvenge kataro “twinning” sistemo pala sastipesko arakhipesko finansiripe	Budžetura (FBiH 50.000 KM thaj 25.000 KM ande 5 kantonura)	Zavodo pala putardo sastipe FBiH andi kooperacija e federalnensa ministarstvensa e sastipesko

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 1 Andripesko sigurnipe pala sastipesko arakhipe	1.3. Harmonizacija FBiH legislativako e pašipestar pala sastipesko arakhipe thaj sastipesko sigurnipe thaj aver provedbene akturengo e RS-nsa thaj distriktensa Brčko BiH	X	X	X	X	Vlada FBiH thaj Ministarstvo pala sastipe FBiH Ministarstvo pala bući thaj socijalna politika FBiH ZZO Kantonalno ZZO	1.Adaptirime paruvipa thaj džipherdipa e krisipesko pala sastipesko sigurnipe FBiH save na istaren restriktivne rokura Zakon/Kris si putardo ando Službeno glasniko 2. Sigurnipe pala palogasavipe pe sasti phuv e BiH-ko pe pučipesko pala andripe ando sastipesko arakhipe 3.Gatisardi bršeski analiza pala mištipe e propisengo e pašipestar pala sastipesko sigurnipe e kantonendar ando 2014	Budžeto thaj donatorska sredstva	Zavodo pala putardo sastipe FBiH andi kooperacija e federalnensa ministarstvensa e sastipesko
	1.4. Anipe e provedbene planurengo e rigatar entitetengo thaj Distrikta Brčko	X	X	X	X	Vlada FBiH pe gidnipesko e Ministarstvesko pala sastipe, Vlada RS pe gindipe e Ministarstvesko pala sastipe, Vlada Brčko distrikt BiH pe gindipe e Odjeljenja pala sastipe	1. Sprovedbene planura adaptirime thaj putarde ande službene glasnikura ando 2014. brš2. Aktivitetura e planestar save si ando bršeske planurenge pala bući thaj budžeteske trubujpa pala 2014 . brš	Budžeto thaj donatorska sredstva	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 2 Prevencija/ arakhipe thaj edukacija	2.1. Angažovanje e romane medijatorura e pašipeste pala sastipe		X	X	X	Vijeće ministarengo BiH, Vlade entiteturengo thaj BD, andi koordinacija e sastipenge ustanovurenca thaj e romane bivladake organizacijencar	1.Ćerdo sigurnipe pala grant sredstva pala edukacija thaj angažiripe e medijatorengo e Romengo andi koordinacija e entiteturenca thaj BD 2.Bajrovne thaj mukline programura e sićipenge pala e Romenge pala medijatorura savi šaj te andren ando sistemo pala sastipesko arakhipe 4. Djindo e sikljovne sastipeske medijatoren 5.Djindo e angažirime (e bućasa) e sastipeske medijatoren	Donatorska sredstva (sićipesko programo) Phuvjake budžetura thaj donatorska sredstva andare sredstava AP pala bućako rodipe	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 2 Prevencija/ arakhipe thaj edukacija	2.2. Realizacija e edukativnenge thaj arakhipenge programengo pala Romnjen e pašipestar pala reproduktivno sastipe	**X**	**X**	**X**	**X**	Instituto pala arakhipe e sastipesko RS, Zavodo pala putardo sastipe FBiH, Kantonalna zavodura pala putardo sastipe, Odjelo pala sastipe BD BiH, Domura pala sastipe – patronažne službura thaj ambulantura efamilijake medicine, romane NVO	1.Bajrade e sićimaske programura pala Romnja thaj edukacije save si pala čhavorengo sastipe (neonatalna arakhipe, arakhipe e čhavorenge sastipesko, e bijandipesko čhavorengo planirime thaj aver), 2.Djindo pala realizirani edukacija koring temura 3.Podatkura kataro provedeni informativni kampanjura save si ćerde uzo promotivni materijali, uzo partnerske promotivne programura e romane NVO-enca	Phuvjake budžetura, donatorska sredstva	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 2 Prevencija/ arakhipe thaj edukacija	2.3. Realizacija e edukativnengo programengo pe tema opšto sastipe, TBC thaj aver zarazne nasvalipa thaj masovne bizarazne nasvalipa, dijabetiso, seksualno tradipeske nasvalipa thaj nasvalipa e drogengo, alkoholengo thaj aver.	X	X	X	X	Instituto pala sastipesko arakhipe RS, Zavodo pala putardo sastipe FBiH, Kantonalna zavodura pala putardo sastipe, Odjelo pala sastipe BD BiH, Domura e sastipengo – polivalentna patronažna službura, romano NVO (TB centrura thaj HIV centrura)	1.Bajrovde programura e sićipeske pe tama opšto sastipe thaj aver masovne zarazne nasvalipa, thaj masovne bizarazne nasvalipa, dijabetiso, seksualno tradipeske nasvalipa thaj nasvalipa e drogengo, alkoholengo thaj aver. 2.Podatkura save istaren sićipe pala romene mahale (djindo e sićipengo, thaj džena save si andre koring polo thaj phuripe); 3. Podatkura e djindesko pala ćerde informativno-promotivne materijalura, partnerske programura e romane NVO-enca; 4.Ćerdi uporedna analiza pala dini pokazatelji kataro incidenciji e nasvalipeso kataro TBC, zarazne nasvalipa thaj masovne bizarazne nasvalipa, seksualno tradine nasvalipa thaj nasvalipa e drogengo, alkoholengo thaj aver	Phuvjake budžetura, donatorska sredstva	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 2 Prevencija/ arakhipe thaj edukacija	2.4. Ralizacija pala preventivno programo “screening”, specifična nasvalipa (rako grlića materice, rako e čučako thaj rako e thulo poresko) e romane amalipeste	**X**	**X**	**X**	**X**	Ministarstvo pala sastipe thaj socijalno arakhipe e Republikake Srpske, Ministarstvo pala sastipe FBiH ZZO RS ,ZZO, Instituto pala arakhipe e sastipesko RS, Zavodo pala putardo sastipe FBiH, Kantonalna zavodura pala putardo sastipe, Kantonalna ministarstvura pala sastipe, Kantonalna zavodura ZZ O, Odjelo pala sastipe BD BiH Taloodjeljenje pala putardo sastpe, Domura e sastipenge – ambulantura familijake medicine	1.Ćeripe e planesko pala ćidipe e sredstavura pala realizacija pala preventivne programura- “screening” pala specifična nasvalipa ande romane amalipende; 2.Realizacija e planesko pala tradipe pala preventivno programo - “screening pala specifične nasvalimata ande romane amalipende; 3.Podatkura e saste romane amalipende save si ando gova programo thaj pokazatelji e djindesko pala dženen save si andre koring polo thaj phuripe	Phuvjake budžura (paša jekh trinto) , donatorska sredstva (paša duj trinto)	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 2 Prevencija/ arakhipe thaj edukacija	2.5. Tradipe e programengo e loćharipesko pala higijensko-sanitarne uslovura e stanurende thaj e romane mahalende	**X**	**X**	**X**	**X**	Zavodo pala putardo sastipe FBiH, Instituto pala sastipesko arakhipe RS, Kantonalna zavodura pala putardo sastipe, Domura e sastipengo, Putarde komunalna preduzeća, kanala andi kooperacija e romane NVO-enca	1. Snimisarde trubujipa thaj ćerdo Plano pala loćharipe pala higijensko-sanitarne uslovura ande stanura thaj ande romane mahale 2.Ćerde raportura e realizime planurengo pe loćharipe pala higijensko-sanitarne uslovura ande stanura thaj ande romane mahale 3.Ćerdi kampanja kataro ćeripe e higijensko-sanitarne uslovura pe sastipe 4.Ćerde thaj ulavde informativne brošurura ande romane mahale thaj ande sa ande romane NVO, domura e sastipengo, familijake ambulantura	Budžetura thaj donatorska sredstva	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

Programo	Aktiviteto	Vaktesko ramo				Udžile thaj institucije save si andre	Indikatoro pala realizacija	Xajing pala finansiripe	Raporto
		2013	2014	2015	2016				
Programo 2 Prevencija/ arakhipe thaj edukacija	2.6. Edukacija e Romengo e dromesko pala lengo čačipe pe sastipesko arakhipe	**X**	**X**	**X**	**X**	FZO RS ZZO FBiH ZZO kantonengo ZZO BD BiH Domovura e sastipesko, Centrura pala socijalni bući	1.Ćerde info brošururenge kataro drom pe savo trubuj te andren ando sastipesko arakhipe e rigatar ZZO FBiH thaj e kantonendar jal FZO RS i BD BiH 2. Djindo pala distribuirane brošurengo ande sa romane mahale thaj ande sa romane NVO 3.Kreirime radionice pala edukacija e romane populacijako 4. Djindo pala e istardine radionice	Budžetura, donatorska sredstva	Zavodura pala putardo sastipe FBiH, RS thaj BD

IV. FINANSIRIPE

Angloalav

Ando gova romasaripe dikhlo si finansijko aspekto pala implementacija e Akicijako planesko. Majanglal si dino romasaripe pe akanutni situacija ando pašipeste pala finansiripe, uzo dikhipe pala akanutne thaj dozaćarne avinde dipen koring pašipende, sar koring e opšte problemura ando sistemo e finansiripesko. Athoska si dini projekcija pala trubujipeski love pala implementacija e revidirano Akcijako planengo, uzo finansiripenge xajingen, sar turvinjipa pala loćharipe e sistemesko pala finansiripe e implementacijake uopšte.

Dikhipe pe akanutno dipe thaj dozaćarno avindo dipe

Andi harmonija e udžilipenca save lija ando 2008. brš sar dženi e Dekadako/Dešbršengi, Bosna thaj Hercegovina udžilisardi pes te ka ćerel sigurnipe pala finansijska sredstva pala phiravipe thaj implementacija e nacionalne akcionenge planura. Gadija ando budžeto e institucijengo e Bosnako thaj Hercegovinako krozo budžeto MLJPI kataro 2009. Brš sajekh džan sredstva e grantesko pala ćhinavipe pala pučipen e Romengo ande pašipen pala bućako rodipe, ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe, thaj pala sastipesko arakhipe. Gova sredstva, andi harmonija e krisipenca e Vijeća ministrengo e Bosnako thaj Hercegovinako, den maškare trin pašipa thaj nivoi e vlastengo koring rameski relacija save si ćerde uzo akciono plano (FBiH 62,66%, RS 31,33%, Brčko Disktrikt 6%). Iznoso e grantesko si 2009. thaj 2010. Brš sasa 3 milionura KM, a 2012. brš 2,95 milionura KM, džiko 2011. brš sredstva na avile alocirana, odolese so biadaptacija e budžetesko e institucijengo BiH e krisipeste vaćardino roko/djive. Sredstva avile paše pala but bršengo, uzo dur majbaro dipe pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe (ando prosjeko 2 milionura KM ando jekh brš, 66% e grantesko), cikneder pala bućako rodipe (ando prosjeko 704,000 KM ando brš, 24% e grantesko), thaj majcikno pala sastipesko arakhipe (paša 182,000 KM ando brš, 6% e grantesko) thaj evidentiripe e romane trubujipengo (ando prosjeko paša 143,000 KM ando brš jal 5% e grantesko).

Gova sredstva ando implementacijako proceso šaj te džan jekhethane e sredstvenca save si len pale gasavi namjena/trubujipe save si dine e rigatar e kanalengo, e forengo, e kantonengo, e entitenengo, phuvjengo thaj avralutnengo vladengo thaj bivladengo organizacijengo thaj institucijengo, thaj aver phuvjenge thaj avralutnenge donatorenge, so si ćerdo e ugovorensa/ćhinavipensa e sufinansirenge maškare MLJPI thaj organizacijengo save den sredstava. Sredstva save si pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe si realizime prdal pe zavodura pala bužako rodipe/sastipesko arakhipe entitetesko/Brčko Distrikta, uzo memorandumo pala haćaripe save e institucije hramosaren e MLJPI-ensa. Sa korisnici sredstava e grantesko si udžile e dromesa krzo MLJPI te anen raportura kataro namjensko utroško e sredstavengo e Ministarstveske pala finansije thaj trezora Bosnako thaj Hercegovinako, ando krisano krisipesko roko/djive.

Pe gova ćidine podatkura, procjena si kaj pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2011. brš sa pe sa si dino paša 9,98 milionura KM, e savestar si 4,8 milionura KM (48%) save si andaro phuvjenge budžeturenge, thaj 5,2 milionura KM (52%) andari SIDA sredstavengo thaj e sredstavengo sufinansiranipengo (kanala thaj implementing organzacija). Ando 2012. Brš si dino paša 2,57 milionura KM, e savestar si 2 milionura KM sredstva e grantesko

MLJPI-esko, 150,000 KM sredstva e Federalnesko Ministarstvesko pala thanesko loćharipe, 84,977 KM doprinoso e Vladako Brčko Disktriktesko[8], džiko 336,700 KM mothovel numaj o kotor e doprinetesko e kanalengo, savo si prdal pe fundo e podatkurengo e pučipendar. Gadija si procjena te pala ćheresko/bepipesko ažutipe ando vakto kataro 2009-2012. Brš sasa dino sa pe sa paša **12,55 milionura KM**. Koring akanutne projekcijenge, dozaćaren pe kaj e phuvjendar budžetendar ando 2013-2015 ka avel pale gasavo iznoso sar ando 2012. bršeste, so si paša **2,180,000 KM** ando jekh brš. Gova na istarel e planura e kanalengo, odolese so naj ma podatkura pala gova. Dikhipe pala o dipe pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe e Romengo e bršencar si dino andi Tabela 1.

Tabela 1: Dikhipe pala o dipe pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. brš

	2009	2010	2011	2012	Sa pe sa 2009-2012
Phuvjake xajinga	**2.175.800 KM**	**2.315.300 KM**	**287.000 KM**	**2.234.977 KM**	**7.013.077 KM**
Granto MLJPI	1.863.000 KM	2.000.000 KM	0 KM	2.000.000 KM	5.863.000 KM
Federalno Ministarstvo pala thansko loćharipe	312.800 KM	312.800 KM	250.000 KM	150.000 KM	1.025.600 KM
Vlada BD (Odjeljenje pala raselj.dže., našade thaj će. puč)	0 KM	2.500 KM	37.000 KM	84.977 KM	124.477 KM
II Švedska agencija pala maškarthemesko bajrovipe (SIDA)	**1.885.715 KM**				**1.885.715 KM**
III Sredstva e sufinansiranipengo (kanala)	**1.822.200 KM**	**1.141.570 KM**	**348.121 KM**	**336.700 KM**	**3.648.591 KM**
SA PE SA pala ćheresko ažutipe e Romengo(I+II+III)	**5.883.715 KM**	**3.456.870 KM**	**635.121 KM**	**2.571.677 KM**	**12.547.383 KM**

Pala bućako rodipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2011. brš sa pe sa si dino 1,863,536 KM, e savestar si 1,402,000 KM (75%) andaro granto e MLJPI, thaj 461,536 KM (25%) andare aver phuvjake budžendar (uzo sufinansiripe e World Vision-esko ando iznoso 26,500 KM). Koring dine podatkura, ando 2012.brš si dino 860,000 KM, e savestar si sredstva grantesko MLJPI 710,000 KM, granto e Federalnesko Ministarstvesko pala bući thaj socijalna politika 90,000 KM, grant e Kantonako Tuzla 50,000 KM, thaj dipe andaro budžeto andari kanali Kalesija 10,000 KM. Gadija si dikhipe kaj si pala bućako rodipe e Romengo dino ando vakto kataro 2009-2012. brš sa pe sa paša **2,7 milionura KM**. Koring akanutne budžetske projekcija, dozaćaren pes ando vakto kataro 2013-2015. brš andare phuvjake xajinga dipe thaj iznoso paša **860,000 KM** ando jekh brš. Dikhipe e dipengo pala bućako rodipe e Romengo si dino andi Tabela 2.

Tabela 2: Dikhipe e dipengo pala bućako rodipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. brš

	2009	2010	2011	2012	Sa pe sa 2009-2012
Granto MLJPI	702.000 KM	700.000 KM	0 KM	710.000 KM	2.112.000 KM
Federalno Ministarstvo pala bući thaj soc. politika	0 KM	100.000 KM	90.000 KM	90.000 KM	280.000 KM
Min. pala bući, soc. pol. thaj iripe TK	50.000 KM	50.000 KM	50.000 KM	50.000 KM	200.000 KM
Opština/kanali Kalesija	0 KM	0 KM	0 KM	10.000 KM	10.000 KM
Opština/kanali Kakanj (andr. sufinansiripe)	0 KM	4.500 KM	91.036 KM	0 KM	95.536 KM
Zavodo pala bućako rodipe BD	14.000 KM	12.000 KM	0 KM	0 KM	26.000 KM
SA PE SA pala bućako rodipe e Romengo	**766.000 KM**	**866.500 KM**	**231.036 KM**	**860.000 KM**	**2.723.536 KM**

8 Andrel 54,977 KM love savi si tradini e biutrošenendar sredstvendar andaro 2011. brš

Pala sastipesko arakhipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2011. Brš si dino sa pe sa 395,000 KM, e savestar si 335,000 KM (85%) dino andaro granto MLJPI, 50,000 KM (13%) andaro budžeto e Federalnesko Ministarstvesko pala sastipe, thaj 10,000 KM (2%) andaro budžeto e Ministarstvesko pala sastipe thaj socijalna politika e Unsko-sansko Kantonestar. Planirime dipe pala 2012. brš si 260,000 KM, e savestar si sredstva e grantesko MLJPI 210,000 KM, thaj sredstva e Federalnesko Ministarstvesko pala sastipe 50,000 KM. Gadija si procjena kaj si pala sastipesko arakhipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. Brš dino sa pe sa paša **665,000 KM**. Dozaćaren pes ando avindo trinbršengo vakto dipe sar pale gasavo iznoso sar ando 2012. brš, jal **260,000 KM** ando jekh brš. Dikhipe e dipesko pala sastipesko arakhipe e Romengo pe bršenge si dino andi Tabela 3.

Tabela 3: Dikhipe e dipesko pala sastipesko arakhipe e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. brš

	2009	2010	2011	2012	Sa pe sa 2009-2012
Granto MLJPI	135.000 KM	200.000 KM	0KM	210.000 KM	545.000 KM
Federalno Ministarstvo pala sastipe	0 KM	0 KM	50.000 KM	50.000 KM	100.000 KM
Ministarstvo pala sastipe thaj soc. pol. USK	0 KM	10.000 KM	0 KM	0 KM	10.000 KM
SA PE SA pala sastipesko arakhipe e Romengo	**135.000 KM**	**210.000 KM**	**50.000 KM**	**260.000 KM**	**655.000 KM**

Pala uspostavu e bazako pala podatakura e romane trubujipengo ando vakto kataro 2009-2012. brš si dino **537,078 KM**.

Sa pe sa pala ćhinavipe e pučipengo e Romengo ande sa pašipende ando vakto kataro 2009-2011. brš si dino 12,741,320 KM, so si les donatorska thaj sredstva sufinansiranja, džiko ando 2012. brš ka ćeren plano pala dipe kataro 3,721,677 KM. Gadija sa pe sa dipe ande sa pašipende ando vakto kataro 2009-2012. brš si **16,462,997 KM**. Dikhipe pe sa pe sa dipe e bršenca si dino andi Tabela 4 thaj pe Dijagramurende 1 thaj 2.

Tabela 4: Dikhipe pe sa pe sa dipe pala ćhinavipe e pučipengo e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. brš

	2009	2010	2011	2012	Sa pe sa 2009-2012 (KM)
Ćheresko ažutipe	5.883.715	3.456.870	635.121	2.571.677	12.547.383
Bućako rodipe	766.000	866.500	231.036	860.000	2.723.536
Sastipesko arakhipe	135.000	210.000	50.000	260.000	655.000
Baza e podatakurengo	387.250	119.828	-	30.000	537.078
Sa pe sa (KM)	**7.171.965**	**4.653.198**	**916.157**	**3.721.677**	**16.462.997**

Dijagramo 1: Dikhipe e saste dipengo pala ćhinavipe e pučipengo e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. brš

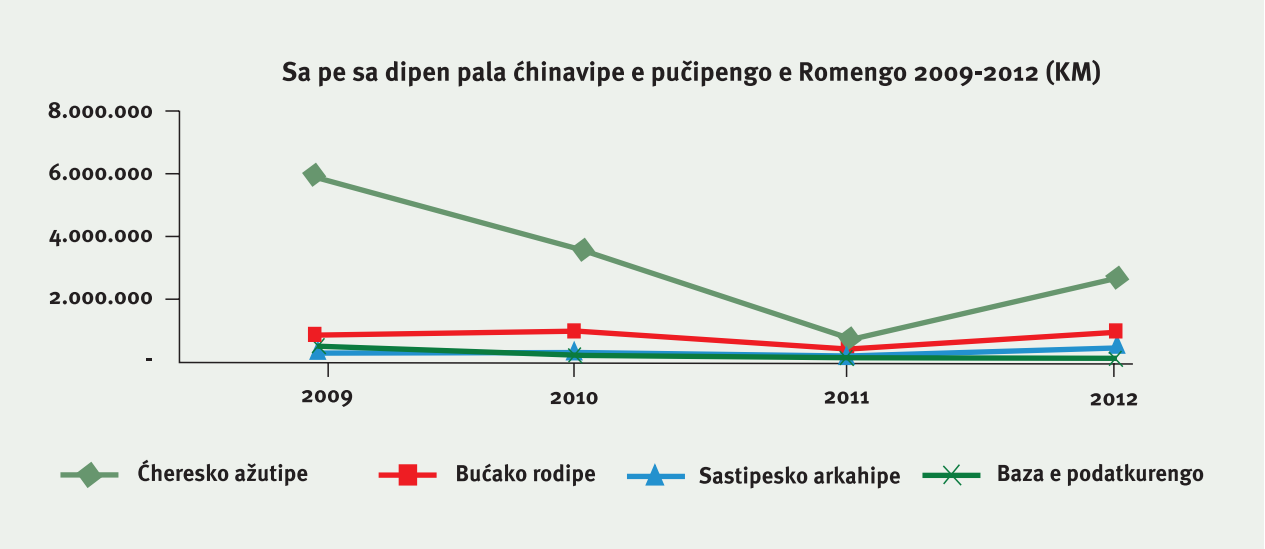

Dijagramo 2: Struktura e saste dipengo pala ćhinavipe e pučipengo e Romengo ando vakto kataro 2009-2012. brš

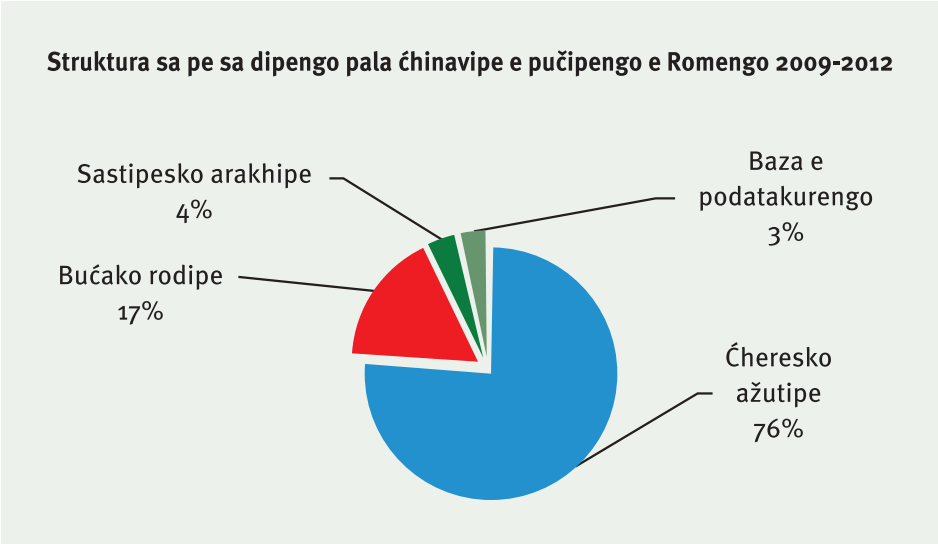

E akcionensa planensa sasa dikhipe pala oktobršengo vakto pala ćhinavipe e pučipengo e Romengo kaj trubujipe trubuj te avel sa pe sa paša **644 milionura KM**, so si ando prosjeko paša 80 milionura KM ando jekh brš. Sa pe sa čačo dipe ando vakto kataro 2009-2012. brš si paša **16,5 milionura KM**, jal ando prosjeko paša 4,1 milionura KM ando jekh brš, thaj mothoven numaj 5% e planiripestar. Gova mothovel čačipe kaj si planirimi finansijka konstrukcija suštinski birealna thaj biistardi.

Ka dozaćaren pes ando 2013-2015. bršeste e phuvjatar xajingendar pala ćhinavipe e pučipenge e Romenge te ka avel iznoso ando ramo sar ando 2012. brš, e savestar **3,29 milionura KM ando brš.** Gova na andrel sredstva sufinansiranja e kanalengo, save naj si pindžarde. Andari IPA sredstava pala e ćhinavipe e pučipengo e Romengo džiko agoreste e Dekadako ka avel paša 6,8 milionura EUR, e savestar 2,5 milionura EUR ando avindo trinbršengo vakto, so si ando prosjeko paša **1,7 milionura KM** ando. Paša 90% IPA sredstava si pala ćheresko/bešipesko/thanesko ažutipe e Romengo.

Problemura e sistemeste e finansiripesko e implementacijako pala akcionenge planurenge

Uzo faktura te plansko finansijko ramo pala implementacija e Akcijake planurenge sasa thovdo birealno, evidentne si problemura ando akanutno sistemo pala finansiripe e implemetacijako e akcijenge planurenge thaj problemura si:

- *Akanutno finansijsko ramo e akcijenge planurenge si tehnikako bipherdo*. Trubujeske sredstva si ramesko procijenjena thaj naj si čače precizna pe individualno aktivitetura, naj si čače xajinga e finansiripesko thaj vaktesko ramo e impementacijako/finansiripesko, gadija naj ma šajipe te ćeren komparacija pala planirime thaj čače dipen pe individualne aktivitetura.

- *Udžilipa pala indidividualne aktivitetura naj si čačo vaćardine*. Odolese so si tradipen e udžilipengo defirime pala but aktivitetura, but pharo si kvalitetno budžetesko planiripe thaj tradipe pala troškovi. Gova ćerel rezultatura pala došalo informiripe thaj raportime, thaj e govensa direktno phagen krisipa e Odlukako/Krisako e grantesko rindesko, sar memorandumesko e sredstava e grantesko, sar memorandumesko e haćaripeske.

- *Naj si kote pherdo sistemo pala tradipe thaj procjena e rezultatengo thaj aktiviteturengo efektura*. Modalitetura pala tradipe thaj procjena naj len funkcija pe lačho drom pala bihaćarde definirime udžilipesko. Rezultato si pherdipa ando andipeste thaj konsolidovanje podatkura e resle rezultatura thaj e finansijke dipenge.

- *Xajinga e finansiripesko si fragmentirime thaj naj si kote lačhi thaj dovoljna koordinacija ando finansijko planiripe*. Sredstva aven e buteder xajingendar, thaj naj si fundisarde pe lungovakteske budžeteske thaj planske dokumenturenge. Cikno si nivo e maškaroinstitucionalneske koordinacije ando proceso pala budžetsko planiripe, so ciknjarel efikasnost thaj efektivnost pala potrošnja.

- *Dinamika e realizacijijeski e sredstvura ande sa pašipende si andi komparacija thaj phari si*. Pala relativno kompleksne administrativne procedura jal but droma pala bilačho planiripe, sredstva realizirel pes pe bršesko agor, jal nikana, so avel džiko lengo “xasaripe”, jal nakhavimatesko ando avindo brš. Gadija rezultatura potrošnje šaj te dikhen numaj e avindo bršeste/bršende.

Finansijsko ramo pala revidirane Akciake planura

Dikhena iznoso pala akanutne, sar dozaćarne avinde trinbršenge vaktesko dipen, revidirani Akciono plano si ćerdo gadija kaj dikhen pe realna trubujipa thaj kapaciteti pala implementacija e jekh rigatar, sar finansijske ačhavimata e dujti rigatar. Gadija si obimo thaj dinamika e aktivitetura planirime thaj dikhen realna šajipa pala lače finansijska sredstva, sr e phuvjatar, gadija e maškarthemendar xajingendar.

Traden pes e gova principensa, pala implementacija e revidirane akcione planurengo ando vakto kataro 2013-2015. brš trubuj te avel sa pe sa **50,057,511 KM**, e savestar 14,939,682 KM ando 2013. brš, 17,297,242 KM ando 2014. Brš thaj 17,820,587 KM ando 2015. brš, so si ando prosjeko paša **16,7 milionura KM ando jekh brš.** Dikhea finasijsko realiteto, gova iznoso si pandž dromengo cikneder e nakhlestar planiripestar bršestar prosjekestar, thaj mothovel minimumo e trubujipengo pala implementacija numaj pala prioritetne aktivitetura/mjere. Te avel planirime uzo realiteto, trubujipa si opral dozaćarne akanutne sredstvura. Gadija si iznoso pala trubujipeske sredstva ando bršesko prosjeko pala paša štar dromengo bareder kana dikhen pe džiko adjivesutne dipen, sar dozaćarne avinde dipen. Odolese si trubujipe pala aktivno andripe pala neve mahanizmura pala finansiripe, sar pala loćharipe e sistemesko pala finansiripe uopšte, sar bi ćerel pes sigurnipe pala resli implementacija e revidiranenge planurenge. Tabela 5 del dikhipe sa pe sa e trubujipe e sredstvengo.

Tabela 5: Dikhipe e sredstvengo save si trubujipe pala implementacija pala revidirano Akcijako plano

	2012	2013	2014	2015	Sa pe sa 2013-2015 (KM)	Kotor e andripesko (%)
Ćheresko ažutipe	2.571.677	11.132.000	11.132.000	11.072.000	33.336.000	67%
Bućako rodipe	860.000	2.148.100	3.742.100	5.525.445	11.415.645	23%
Sastipesko arakhipe	260.000	1.659.582	2.423.142	1.223.142	5.305.866	11%
Sa pe sa (KM)	**3.691.677**	**14.939.682**	**17.297.242**	**17.820.587**	**50.057.511**	**100%**
Kotor e andripesko (%)		30%	35%	36%	100%	

Andi harmonija e akanutne trendurenca, dur si majbaro iznoso e sredstavengo (67%, jal paša 11,1 milionura KM ando jekh brš) te avel trubujipe pala finansiripe e ćheresko ažutipesko e Romengo. E govestar 10,9 milionura KM vaćarel pe finansiripe pala kapitalne projektura pala ćerdipe e neve stambene jedinice (pe 150 ando jekh brš) thaj rekonstrukcijesko/sanacijako pala akanutne stambene jedinice (pe 130 ando jekh brš), thaj ćerdipe e infrastruktures ko pala romane mahalen. Dozaćaren pes kaj gova andripa šaj te ćeren finansiripe e phuvjake xajingende (2,18 milionura KM ando jekh brš andaro budžeto e phuvjako thaj entitetesko/Brčko Distrikt), IPA fondura (paša 1,5 milionura KM ando jekh brš), thaj sufinansiripe e kanalengo thaj implementing organizacijengo. Pale gasavo si dikhipe pala implementacija e programesko savo ka finanisiril pes e donatorske xajingendar (džiko 200,000 KM ando jekh brš).

Pala bućako rodipe e Romengo trubuj paša 3,8 milionura KM ando jekh brš. Paša 97% e govestar iznoso si pala implementacija e poticajne programurengo e savenca trubuj te avel bućake thana pala 1,500 kataro sa pe sa 5,000 Romen save si pe evidencija pala bibućake dženen ande avinde trin bršengo. Odolese so si dozaćarno iznoso pala finansiripe e phuvjatar xajingendar kataro 850,000 KM ando jekh brš mothovel numaj 28% e trubujipengo, planirano si sigurnipe pala aver sredstva savi naj ma andaro budžeti e kantonengo thaj lokalno amalipengo, sar andaro donatorske xajingengo. Gova sredstva ka trubuj te anen pes uzo fundo e gindipe e projetura savi ka ćeren NVO save ćeren bući e Romengo.

Pala finansiripe e sastipesko arakhipesko e Romengo ando prosjeko ka avel trubujipe paša 1,8 milionura KM ando jekh brš. E govestar paša 1,2 milionura KM džal pe jekhvaktesko dipe ando 2014. brš pala finansiripe e sastipesko arakhipesko pala paša 10,000 bizo sigurnipe e dženen. Gova sredstva trubuj te ćeren andaro kantonalni budžeti. Paša 1 miliono KM ando jekh brš ka trubuj angla sa andaro phuvjako budžeti pala tradipe thaj implementacija e prevencijako pala nasvalipe thaj laćhipe pala higijenske uslovura ande romane mahalende. Troškovi programura pala sićipe ando sa pe sa iznoso si paša 650,000 KM pala trin bršengo thaj ka avel finansiripe e donatorske xajingendar.

Revidirane Akcioni planura si ćerde pala vakto kataro 2013-2015. brš, thaj pala finansijko ramo sasa dikhipe pala vakto kataro 2016-2020. brš. Gadija koring preliminarne projekcije, ando gova vaktor ka avel trubujipe sa pe sa paša **18,8 milionura KM ando jekh brš**, e govestar 11,1 milionura KM pala ćhersko/bešipesko/thanesko ažutipe, 7 milionura KM pala bućako rodipe thaj 817,000 KM pala sastipesko arakhipe e Romengo. Koring gova, ando pašipeste pala ćhersko/bešipesko/thanesko arakhipe dozaćaren pes sar pale gasavi dinamika pala finansiripe, ando pašipeste pala bućako rodipe bajrovipe e potrošnje pala trubujipe pala bućako than pala bareder djindo e Romengo, ando pašipeste pala sastipesko arakhipe ciknjaripe potrošnje, pala ačhavipesko e finansiripesko pala privremene (ciknovakteske) aktivitetura. Dijagramo 4 mothovel dozaćarno trendo e phiravipesko e finansirijesko ando avindo oktobršengo vakto.

Dijagramo 4: Dikhipe e sredstvengo save si trubujipe 2013-2015 thaj preliminarne projekcije 2016-2010. brš

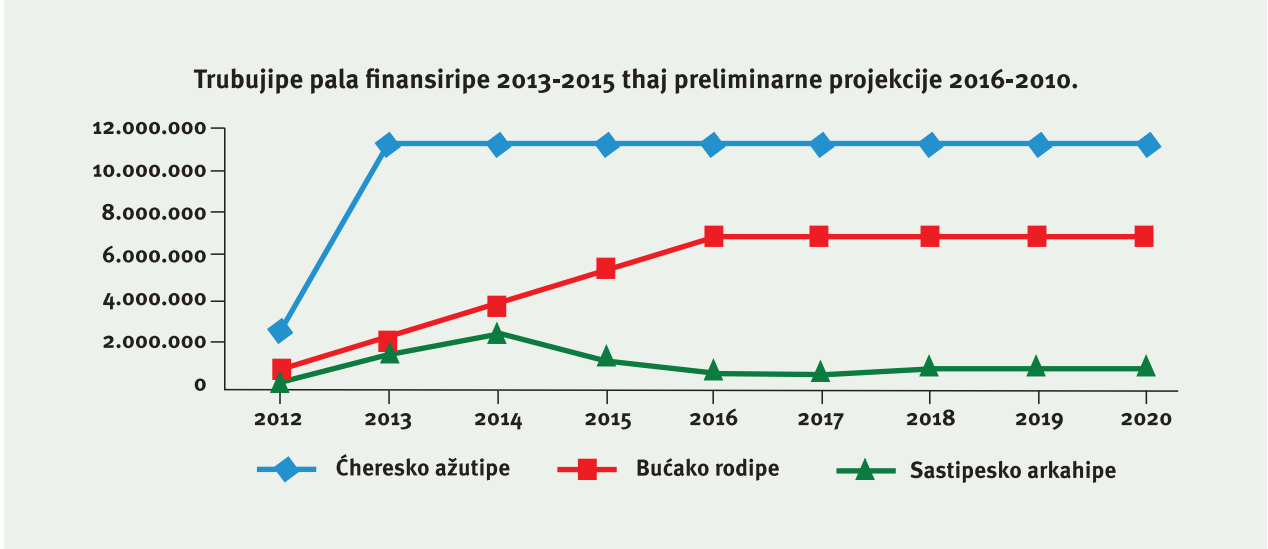

Sa pe sa iznoso pala finansiripe pala sa akcione planura trubuj andren iznoso savo si trubujipe pala finansiripe evidencijako e romane trubujipa thaj implementacija pala sistemesko tradipe thaj procjena. Odoleso so naj si pindžarde detaljura e gova aktivitetengo, naj si ćerdi projekcija pala troškovi. Detaljno dikhipe e sredstvengo save si trubujipe pala individualne reslipen/aktivitetura thaj pe phuripeske, uzo dikhipe pe finansirime xajinga, dino si ande revidirane Akcione planura e tabele.

Turvinjipa pala laćharipe e sistemesko pala finansiripe

Ando resipe pala loćharipe e sistemesko pala finansiripe pala implementacija e revidirane Akcione planenge turvinjipa si:

- *Operacionalizacija e akcione planenge krzo lengo phanglipe e budžetensa trubujipenca.* Trinbršenge akcione planura trubuj te phanglen e trinbršengo budžetengo trubujipenca e institucijengo. Budžetura pala 2013. brš si defirime, thaj trubujipa pala 2014. thaj 2015. brš trubuj te andren ande budžetenge trubujipa pala avinde brša. Sar te phangen e akcijenca planenca pala lačheder implementacija thaj pala resipe potrošnje, thaj sar bi bajroven o šajipe pala sigurnipe pala aver sredstva, turvinjipe si pala adekvatna primjena e metodologijako pala programsko budžetiranje.

- *Operacionalizacija e planovenge pe lokano nivo,* krzo ćeripe e lokalne akcione planura thaj lengo phanglipe e lokalnensa budžetenca.

- *Vučeder koordinacija ando finansijsko planiripe*, krzo sigurno organizacija pala redovne bešimata pala mothodipeske manuša e savorenge institucijenge save si ando finansiripe thaj implementacija, sar bi paruven informacije thaj kvalitentno ćeren plano pala avinde aktivitetura.

- *Dikhipe e šajipengo pala fundisaripe pal donatorsko fondo* kaj šaj te aven jekhethane sa donatorska sredstva (jal lengo kotor), thaj savi šaj te troši andi harmonija e jekhethane vaćarde prioritetenca. Gova šaj te zuraven efektivnost thaj efikasnot pala donatorenge dipen.

Laćharipe e sistemesko pala tradipe thaj procjene. Uzo trubujipe pala čače udžilipa pala individualne aktivitetura, trubuj laćharipe pala akanutne procedurenge thaj obrazcenge e raportenge pe dromeste kaj von trubuj te andren detaljne informacije katari struktura potrošnje thaj katare resle rezulataturenge. Pe gova drom ka loćharen avinde finansijske planura, sar thaj avinde revizije pala akcione planura.

Realno si te dozaćaren kaj si kate o šajipe džiko agoreste 2015.bršesko te ćeren maškaro 65-75 % sredstava save trubuj pala realizacija pala vaćardine resipen thaj aktiviteten ando ramo e gova RAP-engo e savestar avel trubujipe andaro CCA savo si paša 20 milionura e donatorske xajingedar.

V. MONITORINGO, EVALUACIJA THAJ RAPORTIPE

Monitoringo RAP-engo realizirel Odboro pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako. Bršesko raporto e tradipenge RAP-engo ćerel Ministarstvo pala manušenge čačipa thaj našade e Bosnako thaj Hercegovinako.

E resipensa te dikhen e rezultatura e implementacijako RAP-engo duj bršengo athoska leski adaptacija, ka ćerel analiza pala tradipe e RAP-engo thaj ka del gindipe pala paravupa thaj džipherdipa e Odborensa pala Romen uzo Vijeće ministrengo e Bosnako thaj Hercegovinako.

5.1. Monitoringo RAP-engo e rigatar e Odbora pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako

Andi harmonija e pire udžilipengo Odboro pala Romen uzo Viježe ministarengo e Bosnake thaj Hercegovinake ka anel o plano monitoringesko savo trubuj te avel lengo bućako drom. Plano e monitoringesko šaj te ćidel:

- analiza e nacionalno krisipesko ramesko pala arakhipe e nacinalno minoritetura,
- analiza e nacionalno stategijske dokumentura save dikhen e Romengo problemo e Bosnate thaj Hercegovinate,
- analiza e institucionalne kapacitetura e institucijengo save si udžile pala implementacija thaj tradipe e Akcijako planesko thaj RAP-engo,
- analiza pala resle rezultatura thaj laćhipa e implementacijako e Akcione planurengo RAP-engo,
- tradipe e utroška e donatorenge thaj budžetenge sredstvura save si pala realizacija e Akcionengo planurengo thaj RAP-engo,
- sar aver aspektura save phiraven e udžilipestar Odboro pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako.

Plano e monitoringesko e Odboresko pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako ka defirime vaktesko ramo pala kreacija e raportesko e ćerdo monitoringo, thaj trubujime finansirime sredstva pala efikasno monitoresko phiravipe.

Odboro pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako šaj ando resipe pala tradipe pala efikasno monitoringo te ćeren kreacija e dokumentarengo thaj aver materijalenge save trubuj te loćharen pala monitoringo, thaj pala trubujipe pale gasave dokumenturengo thaj materijalengo sar turvinjipe pala aver institucije save si udžile pala implementacija pala akcione planura thaj RAP-nura.

Odboro pala Romen uzo Vijeće ministarengo e Bosnako thaj Hercegovinako ando ramo e pire udžilipengo trubuj te ćerel tematske grupura pala sa trin pašipen save ka ćeren monitoresko raporto. Raportura e temengo grupengo si kotor e Raportesko pala implementacija RAP-engo.

Raporto e realizajako RAP-esko

Ministarstvo pala manušikane čačipa thaj našade e Bosnako thaj Hercegovinako ka fundisarel phirnikano timo pala ćerdipe e Raportesko e tradipesko e RAP-esko. Phirnikano timo akharena o ministro pala manušikane čačipa thaj našade e Bosnako thaj Hercegovinako. Andi harmonija uzo čerde indikaturenca ando ramo RAP-esko phirnikano timo ćerela o plano pala podatkurengo ćidipe. Pe gova čidipe phirnikano timo gatisarela o Raporto e tradimatesko RAP-esko savo trbuj te del e Odborese pala Romen uzo Vijeće e ministrengo Bosnako thaj Hercegovinako pe dikhipe thaj athoska andi harmonija e Poslovnikensa e Vijeća ministrengo e Bosnako thaj Hercegovinako pe adaptacija.

REVISED ACTION PLAN OF BOSNIA AND HERZEGOVINA FOR ADDRESSING ROMA ISSUES IN THE FIELD OF EMPLOYMENT, HOUSING AND HEALTHCARE

2013-2016

I. INTRODUCTION

Roma are the largest national minority in Bosnia and Herzegovina. Moreover, according to available data collected during the process of recording Roma needs1 and other research,2 Roma are the most endangered minority according to all social the parameters that measure and determine the status of any community or social group. Out of all the national minorities in Bosnia and Herzegovina no national minority is in a social position which is by its weight and difficulty similar to the position of the Roma minority. Roma are present throughout almost the entire territory of Bosnia and Herzegovina, more specifically 71 municipalities *(see Appendix 1 'Record of the Needs of Roma Families in Municipalities as Classified by Entity and Canton',* the data source is ERP*)*.

The social exclusion of the Roma population is primarily reflected in the fact that both individuals and entire communities are socially marginalised and therefore prevented from participating according to their full capacity in economic, social and cultural trends; this is primarily the result of poverty and/or a lack of basic knowledge and education and employment opportunities.

This position of individual Roma and/or this minority group alienates Roma in terms of educational and employment opportunities and hence restricts their ability to generate revenue. It is for this reason that many members of the Roma national community are excluded and do not participate in social networks or other community activities.

Yet the situation of the Roma community has improved over recent years and they have become somewhat better organised. However, this only relates to the representatives of this minority, as there is a very low level of participation by representatives of other communities and ethnic groups, so that Roma now operate as an isolated group.

In addition to the Constitution of Bosnia and Herzegovina there is a legal framework and regulations that guarantee the protection of the rights of national minorities in Bosnia and Herzegovina, including laws, such as the Law on the Prohibition of Discrimination in Bosnia and Herzegovina, that are focused on protecting the rights of national minorities adopted at the state and entity level as well as in some cantons of the FBiH.

Other important sets of legislation that pertain to the sectors of employment, housing, healthcare and social protection are also important for the position and rights of Roma. Depending on the constitutional jurisdiction, these laws have been passed at the level of the Republika Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina as well as at the cantonal level and in Brcko District.

If we consider the situation in the earlier period we can see the extent to which activities to improve the situation of the minorities have been intensified, especially in regard to the Roma community in Bosnia and Herzegovina. The largest number of implemented activities relates to the adaptation and harmonisation of the legal framework to UN and Council of Europe international standards, in particular the ratification of the Council of Europe Framework Convention for the Protection of National Minorities in 2002. By ratifying this Convention the State has committed to work, through active

1 During the period between November 2009 and March 2010 the MHRR (Ministry for Human Rights and Refugees of BiH) conducted comprehensive research into the needs of the Roma and established a continuous system for the registration of Roma needs (ERPBIH).
2 Research conducted by the OSCE, Save the Children Norway, UNICEF and the UNHCR.

policies, laws and other legal acts, on the realisation of the principles set forth in the Convention, especially when it comes to Roma.

More active policy related to enhanced protection for Roma, as the most endangered minority, was initiated through the establishment by the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina of an advisory coordination body in 2002: the Roma Board to the BiH Council of Ministers (hereinafter referred to as the 'Roma Board'); the members were appointed in 2012 for a 4-year term that runs until June 2016.3

The Roma Board is authorised to discuss all important question contained in and relating to the *Strategy of Bosnia and Herzegovina for Addressing Roma Issues in Bosnia and Herzegovina*4 (hereinafter 'the Strategy'). The Board is responsible for monitoring Strategy implementation and initiating and proposing various activities for the purpose of the efficient implementation of the *Decade of Roma Social Inclusion 2005-2015*. The Roma Board is responsible for the systematic monitoring of implementation of the Action Plan for Roma aimed at meeting the employment, housing and healthcare needs. It also monitors implementation of the Revised Plan for the Educational Needs of Roma in Bosnia and Herzegovina and adopts operational plans and proposes measures to improve the implementation of the Action Plan.

Through its members the Board initiates activities aimed at ensuring funds for implementation of the Action Plan within the budgets of the authorities in BiH at the entity level. It also monitors the expenditure of the approved funds within the budgets of authorities at the BiH and entity level for all three of the aforementioned fields as well as the implementation dynamics for implementation of the Action plan. The Board is responsible for establishing contact with potential donors and other interested parties with the aim of ensuring funds for implementation of the Action Plan. The Roma Board is entitled to establish permanent or temporary commissions or thematic expert groups, in line with the financial capacity, in order to arrive at valid opinions, conclusions and recommendations, particularly within the implementation of the Action Plan. The Roma Board may also establish a system to monitor implementation of the planned activities for Roma in Bosnia and Herzegovina and monitor the methodology for the disbursement of donor and budgetary funds allocated for implementation of the Action Plan.

The Parliamentary Assembly of BiH adopted the Act on the Protection of the Right of Members of National Minorities of Bosnia and Herzegovina in 2003. This Act recognises the minority status of Albanians, Montenegrins, Czechs, Italians, Jews, Hungarians, Macedonians, Germans, Poles, **Roma,** Romanians, Russians, Ruthenians, Slovaks, Slovenians, Turkish and Ukrainians. This Law stipulates that members of these national minorities, apart from enjoying the same rights as other citizens of Bosnia and Herzegovina, are entitled to the additional protection and rights set forth in the above mentioned conventions. The Act pays particular attention to, amongst other things, the histories, cultures, customs, traditions, languages, alphabets, education and religious freedom of minorities.

Implementation of continuous activities is ongoing in Bosnia and Herzegovina in order to establish a legal and institutional framework. Thus, at the proposal of the Ministry of Human Rights and Refugees (hereinafter 'MHRR') in 2004 the BiH Council of Ministers adopted the BiH Action Plan for Meeting the Educational Needs of Roma. The Action Plan was adopted in 2010 as the Revised Action Plan of Bosnia and Herzegovina for Meeting the Educational Needs of Roma.

Through continuous monitoring of the status of the Roma national minority, primarily through the mandatory reports of Bosnia and Herzegovina on the implementation of international conventions and protocols, predominantly to the Council of Europe Committee for National Minorities, in 2005 the

3 Decision on the establishment of the Roma Board to the BiH Council of Ministers and the Decision on the nomination of the Board members (*Official Gazette of BiH* number 85/12)

4 *Official Gazette of BiH* number 67/05.

MHRR proposed the '*Strategy of Bosnia and Herzegovina for Addressing Roma Issues'* to the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina (hereinafter 'CoM'). As it is applicable in the long-term and contains the basic principles for advancement of the status of minorities in Bosnia and Herzegovina the Strategy establishes neither a time frame for implementation nor monitoring indicators; it is based on the international standards accepted by Bosnia and Herzegovina.

During the period 2006–2007 a number of activities were implemented through cooperation between the Roma Board and the MHHR; the objective was to strengthen regional cooperation and cooperation with international organisations such as the OSCE, UNHCR and UNICEF as well as to collect relevant indicators on the size and needs of Roma in terms of their social status, civil status (research into the registration of births into the register) and other residential rights.

Within European and regional initiatives several EU Member States and pre-accession countries agreed on a joint document: **Decade of Roma Inclusion 2005-2015** (hereinafter referred to as the 'Decade of Roma'). Bosnia and Herzegovina accepted and signed the Decade of Roma in mid-2008.

By joining The Decade of Roma Bosnia and Herzegovina has intensified its activities, committing to provide funds on an annual basis during the period 2005 to 2015 for implementation of the Action Plan for Roma. The Action Plan provides for activities aimed at addressing the basic needs of Roma such as housing, employment, healthcare and education.

The Decade of Roma obliges Member States to adopt *national action plans for the Decade, ensuring effective participation of Roma society, consider the possibility of supporting the work of Roma consultants to ensure transparency and the exchange of information, establish a mechanism for monitoring, strengthen the capacities of Roma organisations, provide regular progress reports on The Decade of Roma targets, etc.*

Bosnia and Herzegovina has accepted The Decade of Roma as a practical model for the development of appropriate standards and methodologies, for establishing cooperation between states, international organisations and institutions in the fight against poverty faced by the Roma population and for addressing their exclusion and discrimination within the regional framework.

On the basis of the content of the above mentioned Strategy and the goals of the the Decade of Roma as well as taking into account the fact that Roma in BiH are the most endangered community, according to all socioeconomic parameters, in 2008 the Council of Ministers of BiH adopted the Action Plan of BiH for Addressing Roma Issues in the Field of Employment, Housing and Healthcare (hereinafter referred to as 'The Roma Action Plan'). The Roma Action Plan primarily represents an operational document that establishes active participation in the drafting process by all of the relevant ministries of Bosnia and Herzegovina and representatives of Roma as a means to ensure a participatory approach involving all relevant stakeholders in the implementation of the plan.

Based on an analysis of all past results regarding the implementation of the Roma Action Plan of BiH in relation to the objectives of the Decade of Roma Bosnia and Herzegovina has been evaluated by the Decade Member States as a very successful country in terms of achieving good results, especially in the field of Roma housing and registering Roma needs. Good practice and the achieved results have also been accepted by the other members of the Decade of Roma. Some countries have even expressed an interest in the exchange of best practice in the field of Roma housing and the process of registering Roma needs. This activity will be implemented in the upcoming period. Moreover, Bosnia and Herzegovina shall assume the role of President to preside over the Decade of Roma Inclusion 2005 - 2015 for the period June 2014 until June 2015.

Through the adoption of the **Law on the Prohibition of Discrimination** in 2009 a system to combat discrimination was established in Bosnia and Herzegovina; this Law is based on and designed around the relevant European standards. The Law contains provisions that protect the citizens of Bosnia and Herzegovina, including the national minorities in the country, against discrimination in all areas of work and life, including, amongst other things, employment, social and health protection, justice and administration as well as housing, public information, education, sport, culture, science and economy.

In addition to four years experience of implementing the Action Plan, the basis for the revision of the existing Roma Action Plan was the content and objectives of The Decade of Roma Inclusion 2005-2015, the EU Framework for National Strategies for Roma Integration by 2020 (hereinafter 'The EU 2020 Strategy') and the existing legal framework of Bosnia and Herzegovina, which recognises the specifics of its internal organisation.

The EU 2020 Strategy defined the clear political commitment of EU the Member States towards Roma integration. Taking into consideration the future status of Bosnia and Herzegovina under the RAP it is of particular importance to incorporate standards from this strategic EU document. The latter concerns the obligations of the Member States and potential member states to:

- *establish national goals for Roma integration in order to bridge the gap between Roma and the general population, including access to education, employment, healthcare and housing primarily of Roma;*
- *map socially disadvantaged micro-regions or segregated settlements;*
- *regularly allocate funds from the budget that will be complemented by international funds and EU funds;*
- *establish effective monitoring mechanisms;*
- *ensure close cooperation with Roma representatives at the local and regional level; and*
- *revise action plans in accordance with the abovementioned principles and provide Roma representatives through a coordination role.*

The overall living conditions of the Roma minority as well as the fact that the legal framework of Bosnia and Herzegovina and the accepted international framework enables Bosnia and Herzegovina to continue with implementation of activities aimed at addressing one of the most serious social challenges in Europe, namely to stop the exclusion of Roma in society, thus the general objectives of this revised document have been developed. The revised plan commits us to continue with the practice of adjusting the laws and policies in force to the laws and policies of the European Union in the field of non-discrimination, the fundamental right to the free movement of persons and the rights of the child5 as well as in the field of social policy, in line with the values set out in the framework of the Revised European Social Charter and other European legal sources (*the Acquis*).6

Through this approach Bosnia and Herzegovina continues to invest efforts aimed at achieving Roma integration at the regional and local level alike and to combine the efforts of all levels of government, especially local government, and civil society organisations including the Roma associations.

5 COM (2011) 60, EU Agenda for the rights of the child
6 Acquis Communautaire – European legal heritage

In order to realise these activities in concrete terms a new document has been developed: The Revised Action Plan of Bosnia and Herzegovina for Addressing Roma Issues in the Field of Employment, Housing and Healthcare for the period 2013-2016 (hereinafter referred to as 'RAP').

When considering the overall situation regarding the current implementation of the Roma Action Plan a number of reasons for the revision can be cited that clearly illustrate the fact that many of the planned activities were unrealistic and as such could not be implemented. They include the following: the required budget was not estimated based on the actual needs of the Roma, the lack of an adequate monitoring system, activity implementers not clearly defined in accordance with the Law that is in force and the administrative set-up, the existing formal and informal actors are mixed together but are expected to deliver the same level of commitment and performance, the lack of realistic and measurable performance indicators to enable effective monitoring, evaluation and reporting as well as the role of the Roma Board to the Council of Ministers not being clearly defined and the fact that the institutions and organisations involved did not engage in a responsible or equal way in the implementation of the planned activities.

In line with the information presented in the Revised Action Plan of Bosnia and Herzegovina for Addressing Roma Issues in the Field of Employment, Housing and Healthcare over the period 2013-2016, apart from this first section of the document titled Introduction, we have agreed on the RAP content that is displayed within the five (5) sections shown below.

- Part I: Introduction.
- Part II: Strengthening Institutional Capacities.
- Part III: Activity Proposal by Field.
- Part IV: A section that explains the systems and issues related to financing the planned activities.
- Part V: A section that explains the system of monitoring, evaluation and reporting on the implementation of RAP.

II. STRENGTHENING INSTITUTIONAL CAPACITIES

In order to ensure the highest level of human rights Bosnia and Herzegovina has established several institutional mechanisms i.e., bodies responsible for matters pertaining to the national minorities.

The bodies listed below have been established within the legislative authority of Bosnia and Herzegovina and in the entities.

- **The Council of National Minorities of the Parliamentary Assembly of BiH** is an advisory body that gives opinion, advice and recommendations to the Parliamentary Assembly on all matters related to national minorities in Bosnia and Herzegovina.

- **The National Minority Council of Republika Srpska** is a special advisory body of the National Assembly of RS which gives opinion and makes proposals on all matters related to national minorities.

- **The Council of National Minorities of the FBiH** is an advisory body to the Parliament of the FBiH.

In addition to the parliamentary and coordination bodies at the level of the Council of Ministers, Bosnia and Herzegovina has also ensured the participation of other executive levels of government that, in line with their jurisdiction, are authorised for the implementation of RAP.

Key actors were also identified in 2005 through the Strategy for Addressing the Issues of Roma in Bosnia and Herzegovina. Besides the Decade of Roma and the EU 2020 Strategy, this strategic document represents a platform for the development of RAP.

As stated in the framework of the Strategy for Addressing the Issues of Roma in Bosnia and Herzegovina, the most important actors in the implementation of RAP are the following: the Council of Ministers of BiH, the Ministry for Human Rights and Refugees of BiH, the Ministry of Civil Affairs of BiH, the Ministry of Security of BiH, the Ministry of Justice of BiH, the Agency for Gender Equality of BiH, the Ministry of Finance and Treasury of BiH, the Directorate for European Integration of BiH, the Agency for Labour and Employment of BiH, the Government of the FBiH, the Government of RS and the Government of Brcko District of BiH, whose representatives are members of the Roma Board to the Council of Ministers of BiH.

After its Decision to join the Decade of Roma, the Council of Ministers of BiH entrusted the Ministry of Human Rights and Refugees of BiH with the coordinating role for the implementation of RAP.

In line with its assigned role, the **Ministry of Human Rights and Refugees** of **BiH (**MHRR**)** initiated and led activities on the development of action plans and continuously monitored and reported on activities related to the Decade of Roma as well as other activities concerning the promotion and protection of human rights of minorities in Bosnia and Herzegovina. The Department for Human Rights

Protection and Cooperation with National and Other Minorities was established within the MHRR. This department is responsible for ensuring professional, administrative and operational support, in particular for the implementation of activities related to the monitoring, promotion and protection of the rights of Roma as the most endangered and the largest national minority in Bosnia and Herzegovina.

One of the most important activities implemented by this department relates to reporting on RAP implementation. This activity involves gathering all necessary data and analysing and reporting on the data as well as collaborating with other levels of government and local and international NGOs, as envisaged when developing the RAP.

With the aim of implementing various professional activities, based on the needs and abilities, the MHRR established an inter-ministerial expert group that is tasked with the collection of data, the development of technical and analytical material, participation in the preparation of the action plan and any other programmatic project or analytical and informative documentation in line with the needs and objectives of the Roma Action Plan of BiH. The MHRR has established a working group on Roma housing issues, a working group on Roma employment, a Working Group on Roma healthcare and a working group on the registration of Roma needs.

Other state, entity and cantonal ministries and institutions responsible for employment, housing and healthcare participated in the development of RAP, within the scope of their jurisdiction.

The below ministries and institutions have played a particularly important role in the direct implementation of RAP.

a) In the area of employment: the Employment Service of the FBiH, the Employment Service of RS and the Employment Service of Brcko District.

b) In the area of healthcare: the Public Health Department of the FBiH, the Public Health Institute of RS and the Brcko District Department for Health and other services.

c) In the area of housing: the municipalities, the centres for social work (CSW) and in relation to coordination and/or implementation the Ministry of Spatial Planning of the FBiH, the Ministry of Spatial Planning, Civil Engineering and Ecology of RS and the Department of Spatial Planning of the Government of Brcko District.

In regard to **procedures, as part of the institutional mechanisms**, the MHRR develops and proposes the adoption of various decisions to the Council of Ministers of BiH or alternatively makes decisions, instructions and other acts in order to ensure implementation of the activities set out in the Action Plan, such as those listed below.

a) A Decision of the Council of Ministers on the allocation of budget to address Roma issues in the field of employment, housing, healthcare and the registration programme on Roma needs as well as the establishment of a Roma database.

b) A methodology and plan for the utilisation of funds for the implementation of the Action Plan, which implies a series of decisions that allow for the implementation of certain segments (a Decision on the criteria for the utilisation of funds, the signing of the Memorandum of Understanding between the MHRR and the responsible entity institutions across areas, the content and manner of the implementation of the programme on the registration of Roma needs and the establishment of the database).

c) MHRR Decision on the establishment of working groups to monitor the implementation of the Action Plan across all areas.

d) Instruction on the methods and procedures for the selection of beneficiaries of the Roma housing programme.

e) Harmonised agreement with the CSW for the purpose of continuing the process of registering Roma family needs.

The MHRR has signed a Memorandum on Cooperation with 57 centres for social work with the largest number of registered Roma. On the basis of the data collected during the registration, a database (RRN – Registration of Roma Needs) was established and put into operation. All information obtained during the registration of Roma and the needs of Roma households has been introduced into the new databases located within the centres for social work (hereinafter referred to as 'CSW'). The primary users were given user names and passwords in order to access the database. The MHRR organised training for all CSW representatives who signed an agreement with the MHRR. The training covered the theme of the usage and updating of data from the Roma needs records (hereinafter RNR).

In addition to the authorised institutions involved in the development of RAP, Roma representatives directly involved in the coordination as well as Roma coordinators involved in the implementation, through cooperation with Roma associations in Bosnia and Herzegovina, played a very important role in the process of developing RAP.

Roma coordinators are the actors who need to ensure proper communication between the government and Roma representatives, which is essential for the review process and for the further implementation of adopted measures. Proper communication is particularly important for the development of an independent monitoring system, which is being implemented in collaboration with representatives of the registered Roma Associations in Bosnia and Herzegovina. Within the frame of support from the European Commission, a project implemented by CARE International has engaged one Roma coordinator at the MHRR and four regional Roma Coordinators in the Ministry's regional offices. Regional operational teams that rely on the use of the existing capacities of the regional centres under the MHRR have also been established. In addition to coordination with the Roma Associations, at least on a biannual basis, if necessary these operational teams bring together representatives of the municipalities, CSW and responsible entity and, in the case of the FBiH, also cantonal ministries in order to establish local level coordination; this is aimed at enhancing implementation of the Roma Action Plan as well as identifying priorities in line with the needs of local communities. It is necessary to further strengthen this system of coordination and ensure its sustainability.

Roma associations thus Far have been engaged in a different way during the implementation of the present Roma Action Plan of BiH, dependent on the area of responsibility and capacity of each association. In order to ensure the full involvement of Roma at all stages of implementation, including the review process, a consultative role for Roma associations has been secured. Each year the MHRR has provided grant funds intended to support the regular performance of the Roma Board to the Council of Ministers; priority has been given to funding the best Roma association projects through issuing public calls. The Roma Board establishes the criteria for the selection of projects.

The Roma Board to the Council of Ministers of BiH was established through a Decision of the Council of Ministers[7] as an advisory body responsible for the following:

a) systematic monitoring of the implementation of the Action Plan for Addressing Roma Issues in the area of Employment, Housing and Healthcare, and the Revised Plan on the Education Needs of Roma in Bosnia and Herzegovina;

b) adoption of operational plans and the proposal of measures to improve the implementation of the Action Plan;

7 *Official Gazette of BiH* No. 80/12

c) initiate activities through representatives that will ensure implementation of the Action Plan through funds provided by the budgets of institutions at the level of Bosnia and Herzegovina and the entities;

d) monitor the disbursement of allocated funds from the budgets of the institutions of Bosnia and Herzegovina and entity institutions intended for the implementation of the Action Plan across all three areas as well as monitoring the implementation dynamics;

e) engage in establishing contact with potential donors and other parties interested in providing funds for implementation of the Action Plan;

f) establish permanent or temporary committees and thematic expert groups, especially in regard to the implementation of the Action Plan, in order to take valid decisions, draw conclusions and make recommendations; and

g) establish a system for monitoring implementation of the planned activities for Roma in Bosnia and Herzegovina and the methodology to monitor and track the expenditure of donor and budgetary funds earmarked for the implementation of the Action Plan.

Through the Decision on the Establishment of the Roma Board the Ministry of Human Rights and Refugees of BiH provides technical and professional support to the Board. The Board, via the MHRR, submits a report to the Council of Ministers on the Board's performance and in this way a unique institutional mechanism is being established so as to ensure improved horizontal and vertical communication and coordination and contribute to an increased level of implementation of the Revised Action Plan after its adoption.

During implementation of the action plans the office of the **Human Rights Ombudsman of BiH** has not been involved in the process. The Department for the Protection of the Rights of National, Religious and Other Minorities, which operates within the Office of the Ombudsmen, pays special attention to, amongst other things, analysis of the legislation that regulates minority rights; the aim is to initiate changes to the legislation so that it complies with international human rights standards. The Department should be involved in the revision and implementation of the Action Plan through the exchange of information on the planned activities. Since the competent authorities are obliged to continue to work on a more favourable legal framework for Roma it is necessary to ensure cooperation between the Department and the MHRR, particularly in terms of monitoring individual cases that relate to incidents of discrimination and its forms.

Proceeding from the information presented above, we have established a strategic objective that concerns the improvement of the existing institutional capacities.

Strategic objective 1: Improving existing institutional capacities

Strategic objective 1 is being implemented by carrying out the below programmatic activities.

Programme 1: *Improvement of capacities at the BiH level and coordination with government at the local level.*

Programme 2: *Improve cooperation with Roma associations.*

Programme 3: *Improve cooperation with regional and international organisations.*

Programme 4: *Improve the data collection process (registering Roma needs).*

Strategic objective 1:		Improving existing institutional capacities							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of finance	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1. Improving capacities at the BiH level and coordination with local levels of government.	1.1. Strengthen the capacities of the MHRR.	X	X			Ministry for Human Rights and Refugees of BiH	Strengthened capacities of the department for minorities.	BiH budget	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH
	1.2. Provide better support to the Roma Board.	X	X			Ministry for Human Rights and Refugees of BiH	Sufficient funds provided from the budget for the functioning of the Board.	BiH budget	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH
	1.2. Ensure the employment of Roma Coordinators.		X	X	X	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH	At least one Roma person employed at the MHRR and, if possible, in the regional offices (4), depending on the capacities of the RO.	BiH budget	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH

Strategic objective 1:		Improving existing institutional capacities							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of finance	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1. Improving capacities at the BiH level and coordination with local levels of government.	1.4. Improve cooperation between all involved institutions.	X	X	X	X	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH	- Established intergovernmental expert groups. - Financial means provided for their operation.	BiH budget	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH
	1.5. Continue with the process of registering Roma needs.	X	X	X	X	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH	- Funds provided for training and a continuation of the process of cooperation with CSW	BiH budget	Ministry for Human Rights and Refugees of BiH
	1.6. Make an analysis of the number of unregistered Roma that either permanently or occasionally reside in Bosnia and Herzegovina.	X	X	X		MHRR in cooperation with donor representatives	- Research conducted and analysis done.	BiH budget and donor funds	MHRR

Strategic objective 1:		Improving existing institutional capacities							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of finance	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1. Improving capacities at the BiH level and coordination with local levels of government.	1.7. Monitoring the situation and training the Roma population on births registration in the register.	X	X	X	X	Centres for social work, municipalities and register offices.	1. RNR updated by the CSW. 2. Data on the number of unregistered individuals in the birth register introduced into the central database in the MHRR and forwarded to the register offices. 3. Information on registration and subsequent entry into the birth register accessible on municipal bulletin boards as well as distributed to Roma NGOs and in all Roma settlements. 4. Municipalities have adopted a Decision on exemption from payment of fees for the registration of birth records as well as the subsequent registration in the births register for persons from the Roma national minority.	budgets, donor funds	Ministry of Justice of the FBiH and the Federal Police Administration, the Ministry of Administration and Local Self-Government of RS and the authorised Department of Brcko District.

Strategic objective 1:		Improving existing institutional capacities							
Programme 2.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
2. Improving cooperation with the Roma associations.	2.1. Regular organisation of referral meetings (on a biannual basis).	**X**	**X**	**X**		MHRR	- A number of meetings held.	BiH budget and donor funds	MHRR
	2.2. Organisation of meetings with international organisations and potential donors.	**X**	**X**	**X**	**X**	MHRR	1. At least 2 meetings held on an annual basis.		MHRR
	2.3. Development of protocols on cooperation with the Roma associations at all levels.		**X**			MHRR in cooperation with the entity governments and government of BD.	1. The number of developed harmonised and signed protocols with the Roma associations. 2. Defined principles and norms for cooperation with Roma NGOs and CoM of BiH.	BiH budget and donor funds	MHRR

Strategic objective 1:		Improving existing institutional capacities							
Programme 3	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
3. Improve regional and international cooperation.	3.1.Organisation of operational meetings with international organisations involved in RAP implementation: UNHCR, UNICEF and UNDP ...	X	X	X		MHRR	- A number of operational meetings held.	BiH budget and donor funds	MHRR
	3.2. Attendance at regional meetings of The Decade of Roma Inclusion.	X	X	X	X	MHRR	- A report on the meeting attended.	BiH budget and donor funds	MHRR
	3.3. Initiation and implementation of joint research.	X	X	X		MHRR	- Amount of research conducted. - Reports on the conducted research.	BiH budget and donor funds	MHRR

Strategic objective 1:		Improving existing institutional capacities							
Programme 4.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
4. Improve the data collection process (Roma Needs Records).	4.1.Organisation of educational meetings with the CSW	X	X	X		MHRR	- The number of organised educational activities CSW	BiH budget and donor funds	MHRR
	4.2. Organisation of referral meetings 4 times a year.	X	X	X	X	MHRR	1. The number of referral meetings held.	BiH budget and donor funds	MHRR
	4.3. Conduct of joint research.	X	X	X		MHRR	- Amount of submitted research.	BiH budget and donor funds	MHRR

III. PROPOSAL FOR ACTIVITIES ACROSS RAP AREAS

For the purpose of developing RAP a situational analysis was performed separately in each RAP area: employment, housing and healthcare. Please find attached in Annex to this document.

Number of members registered at the entity employment service	Not known		Not registered		Registered		Total
	M	F	M	F	M	F	
Federation of BiH	2,009	1,875	1,852	1,935	1,756	1,596	**11,023**
Republika Srpska	447	418	409	413	535	538	**2,760**
Brcko District of BiH	156	146	38	46	131	134	**651**
N/P	553	490	520	543	283	319	**2,708**
TOTAL	**3,165**	**2,929**	**2,819**	**2,937**	**2,705**	**2,587**	**17,142**

Source of data: MHRR – Recording Roma Needs.

For the purpose of explaining in a rational and operational way the activities across the RAP areas the previous chapter of this document, which is a section that explains the reasons for the revision of RAP, provides a summary of the key issues for which the revision of the Action Plan was performed. The next section of this document explains the proposed goals, programmes and measures.

3.1. Employment

3.1.1. Roma Employment Needs and Situational Analysis

The three year long implementation of the Action Plan for Roma Employment has not fully met expectations. Numerous defined objectives and support measures were not supported by the necessary resources and clearly assigned tasks that would have led to the achievement of the set targets. On the one side there are a number of reasons that have contributed to the non-implementation of the ambitiously set objectives, such as significant changes in the global environment that have taken place in the meantime (economic crisis, a rise in unemployment, a reduction in supply and lack of employment opportunities for all, employment restrictions in public institutions etc.) and, on the other side, the problems of the Roma population (low qualification structure, non-registration with the employment services, especially of trained and qualified Roma, the lack of the skills and knowledge required by the labour market, and etc).

In this way the Action Plan anticipated that a total of 170 million BAM would be allocated over an eight year period for Roma employment, which is an average of about 21 million BAM per annum. According to the data collected during the process of revising the Action Plan during the past four years a total of

2.7 million BAM has been allocated, which is an average of about 681,000 BAM per year or 3 % of the planned amount. Due to the lack of the envisaged funding from lower levels of government the largest percentage of these funds (approximately 80 % or 2.1 million BAM) represents a contribution from the Council of Ministers of BiH through a MHRR grant. The remaining amount includes contributions from the Ministry of Labour and Social Policy of FBiH (280,000 BAM) and the Ministry of Labour, Social Policy and Return of Tuzla Canton (200,000 BAM), while a smaller percentage refers to sporadic allocations by local communities, co-financing by national and international organisations as well as an allocation by the Employment Service of Brcko District. According to current budget projections, no significant changes to the planned allocations are expected over the forthcoming three year period. One can only rely for certain on the total amount of 850,000 BAM per year. This amount includes MHRR grant funding (710,000 BAM) and contributions from the budgets of the relevant ministries of the Federation of Bosnia and Herzegovina (90,000 BAM) and Tuzla Canton (50,000 BAM).

Issues faced by institutes/employment services during the course of implementation of the former employment programmes suggest several critical factors that new programmes should pay more attention to. These elements primarily concern the following:

- low qualification structure of registered unemployed Roma (due to a lack of registered employed Roma, amongst other things);
- unwillingness and a lack of the knowledge and skills required to run an independent business amongst the applicants for self-employment funds;
- low level of interest amongst employers to employ Roma;
- lack of coordination with local government authorities concerning the facilitation of entry into self-employment for Roma in support of registration and the issuance of licenses; and
- lack of good communication and coordination in terms of monitoring the implementation of programmes for Roma who are employed in such way (number of Roma who remained in the job even after having completed the programme, communication with employers and business consultations for beginners).

For these reasons there was a need for a Revised Roma Employment Action Plan to offer innovative approaches to address the issues faced by Roma. An innovative approach towards addressing Roma needs in Europe rests on 10 common basic principles of inclusion (*Europa 2020*) that were adopted and amended in 2009.

1. Constructive, pragmatic and non-discriminatory policies.
2. Explicit but non-exclusive targeting of Roma issues.
3. Intercultural approach.
4. Aiming for the mainstream.
5. Awareness of the gender dimension.
6. Transfer of evidence-based policies.
7. Use of EU instruments.
8. Involvement of regional and local authorities.
9. Involvement of civil society.
10. Active participation of Roma.

Lessons learned from the past suggest that promoting Roma integration requires political will and commitment to address Roma issues, the allocation of appropriate resources under the national budget at all levels of government, better preparedness and coordination with the relevant donors and a systematic approach towards evaluation and reinforced monitoring.

At the same time there is a need for a stronger presence and proactive approach by the Roma NGOs, which need to act as a high quality link between direct grassroots and other actors and serve as a channel for addressing the problems of the Roma population. It is necessary to strengthen the project approach to problem solving in order to ensure more funds from different sources, thus achieving monitoring and problem solving in various segments of Roma society (employment of women, youth, disabled persons, associations etc).

An innovation based approach to Roma employment is to be realised through cooperative alliance, the association of Roma, opening Roma Crafts Centres in order to preserve but also to commercialise traditional crafts and link them to the tourist offer, institutionalisation of the collection of recyclables (through cooperative alliance) as well as through stimulating agricultural production, reinforcing media coverage in Roma communities in relation to the overall intercultural environment and resolving the employment related issues of all marginalised and vulnerable groups as well as all other groups registered as unemployed in Bosnia and Herzegovina.

Therefore, some parts of the existing plan are entirely displaced from the objectives section (such as the supervision of databases, media presentation and recognition). Alongside the topic of monitoring, these parts of the plan have been directed to areas of common interest for all three action plans for Roma in BiH.

3.1.2. Explanation of the Strategic Objective, Programmes and Measures

Proceeding from the information presented above, we have established a strategic objective that relates to the employment of Roma in Bosnia and Herzegovina.

Strategic objective: improve the employment and employability of Roma

This strategic objective is to be realised through the implementation of the programmes listed below.

1. *Programmes for stimulating Roma employment.*
2. *Programme for education, additional qualification/requalification of Roma registered with the employment services (ES).*
3. *Preparation of initiatives to amend legislation related to Roma employment.*
4. *Development and implementation of public campaigns run in cooperation with Roma NGOs and with the participation of the employment services.*

Programme 1: *Programmes for stimulating Roma employment*

Of the existing seventeen measures 10 were retained in the Revised Action Plan. Some of the former measures are no longer in use while others have been repeated so often that we have consolidated them. The third group consists of new measures introduced with the aim to follow the direction of the aforementioned documents.

Newly proposed method for reaching the above mentioned objective attempt to keep track of the times in which live and thus seek to rationalise costs and offer innovate approaches in order to achieve more at one stroke. Special attention has been paid to the coordination of activities and to searching for new ways to engage all levels of government in the implementation of the Revised Action Plan on Roma Employment.

Along these lines, efforts are being made to connect places of collective housing for Roma with the workplace. By meeting these two conditions tangible effects on the health of all Roma generations and the Roma family as a whole can be realised.

By promoting the registration of educated Roma in the records of the unemployment services conditions are being created for the improvement of the final results of Roma employment, particularly in the area of self-employment.

The most important segment of this part of the Action Plan is to determine the number of Roma that need to be hired and define the dynamics of their employment for the period 2013 - 2020, with a focus on the period 2013–2015 (see Table 1.1.2). Within the process of securing funding sources for the recruitment of the planned number of Roma a far greater role is assigned to the lower levels of government and the project approach towards seeking new sources of funding.

Developed annual reports need to specify the number of programmes that have been developed and implemented, how many Roma men and women have been employed and at which workplaces (see 1.1.4 - 1.1.6.).

The withdrawal of donor funding is possible for government and non-governmental institutions and organisations.

Programme 2: *Programme for education, additional qualification/requalification of Roma registered with the employment services (ES)*

Initially a total of five measures were listed under this target but currently this number has been cut to four. However, essentially none of the former measures have been set aside, but instead some measures have been integrated in order to focus our attention on crucial issues.

As this is the most important aspect for the future employment of Roma it was necessary to revise the indicators and thereby strengthen the expected results of the Roma education activities as a tool for the preparation of Roma for the labour market. The measures are principally the same, but their implementation modality has been strengthened through the introduction of results measurement.

The education of Roma for targeted employers with direct interest in specific cadre profiles is gaining importance and is being introduced as such into the priority programmes of institutes/ employment services. One very important segment of Roma education is to introduce binding training for entrepreneurship for all those who seek funds for self-employment. This will prevent a repeat of the mistakes experienced during the first call for applications, which caught potentially interested Roma unprepared.

The corresponding cost will have to be calculated in order to achieve this goal, because so far only a negligible amount of funding has been allocated for this purpose. It is proposed that alongside the existing training programmes for Roma registered as unemployed a corresponding amount of funds should be defined for their education on how to successfully run a business and how to increase the employability of candidates interested in the utilisation of funds for employment.

Programme 3: *Preparation of initiatives to amend legislation related to Roma employment.*

Over the previous period of implementation of the Action Plan the least progress was made in reaching this target. However, the target, due to its importance, has been retained in the Revised Action Plan.

It turned out that no one in actual fact had directly focused on this target and there was no clear division of responsibilities or jurisdiction. Therefore, the focus has now shifted towards the greater involvement of Roma organisations and the Roma Board in order to approach the process strategically and have a real impact on legislators and executive power, especially at the local community level. It is essential to espouse a rational approach to the lobbying process, based on high quality preparatory work and the systematic engagement of the Roma themselves.

Programme 4: *Development and implementation of public campaigns run in cooperation with Roma NGOs and with the participation of the employment services.*

Accomplishment of this goal is intended to animate Roma to register with the employment services. This is to be achieved through public campaigns in order to increase awareness amongst the Roma population on the importance of registering with the employment services after completing school, returning to the country or becoming unemployed.

Financial Needs, Real Employability and Employment Opportunities for Roma

The revision of the Action Plan for Roma employment was made taking into account the priorities for Roma employment and the actual needs on the one hand and the existing financial constraints on the other. Consequently, when planning the required funds to implement individual activities utmost restraint was exercised taking into the account the scarce resources available. At the same time, focus was placed on identifying new funding mechanisms in order to include a greater variety of funding sources and innovative approaches to funding. Allowances were also made for synergy with action plans in the field of housing and healthcare.

It is estimated that a total of **around 11.4 million BAM** will be needed to implement the Revised Action Plan for Roma over the next three years. Out of this amount 2.1 million BAM will be needed in 2013, 3.7 million BAM in 2014 and 5.5 million BAM in 2015. The average is around 3.8 million BAM per year, which is around six times lower than the previously planned amount, but, at the same time, six times higher than the actual average allocation over the past four years. In order to continue implementation of activities in line with the Revised Action Plan will require around 6.9 million BAM annually for the period 2016–2020, making a total of around 35 million BAM for the five year period.

Approximately 97% of the required funds relate to the implementation of **incentive programmes for Roma employment**. The real needs point to the necessity to employ around 5,000 Roma from the register of unemployed persons, which equates to one member from each of the 5,000 most vulnerable Roma families. Bearing in mind that the cost of providing one workplace is at least 5,000 BAM and on average 8,000 BAM the total funds required for the employment of 5,000 Roma would amount to around 40 million BAM. Since it is unrealistic to expect that these financial resources can be provided from all potential funding sources during the next three years a slower pace of employment has been planned. Namely, according to the plan 1,500 Roma from the unemployment register are to be hired over the next three years with the remaining 3,500 Roma registered as unemployed to be hired over the period 2016–2020. At the same time, a gradual increase in the average cost of one workplace has been envisaged: from 5,000 BAM in 2013 to 8,000 BAM in 2016 and beyond. Therefore, on the basis of this dynamic, a total amount of around 2 million BAM will be required for the employment of 400 Roma in 2013, around 3 million BAM for the employment of 500 Roma in 2014 and around 4.2 million

BAM for the employment of 600 Roma in 2015. This totals 9.2 million BAM for the first three years. These financial resources should be funded from domestic and donor sources alike. However, given that the expected available annual amount of 850,000 BAM only represents 28 % of the average funds required annually it is necessary to secure additional funds. Primarily this should be done through co-financing from the budget of the cantons and local communities as well as from donor sources. These funds will be procured on the basis of project proposals to be developed by NGOs dealing with Roma issues.

Under activities related to Roma employment in the public sector, the hiring of 62 female and male Roma mediators in the municipalities, within healthcare institutions, is estimated at 50 % of the total number in 2014 and the remaining 50% in 2015. The total cost of salaries and reimbursements for these workplaces is estimated at around 1.2 million BAM. Considering that the Action Plan for Healthcare envisages prior implementation of a relevant training for this target group this would provide a way to ensure a synergy of activities in two different areas. Moreover, by employing Roma at the site where they are provided accommodation (Roma profit centres) a linkage can be established with the Housing Action Plan.

Apart from these allocations, the following costs have also been planned within the implementation framework of incentive programmes for Roma employment: the cost of conducting a campaign for the purpose of stimulating Roma to register as unemployed with the employment service (around 23,000 BAM for the period 2013/2014), the cost of conducting an analysis of possible incentives for Roma employment (5,000 BAM in 2013) to be covered through donor funds, the cost of establishing three Roma associations (15,000 BAM in 2013) through an attempt to secure funds from the municipal budgets and the establishment of an initial fund for co-financing the opening of Roma Traditional Craft Centres (20,000 BAM in 2013 and 20,000 BAM in 2014).

Within the **Programme for the education and additional qualification/requalification** of Roma registered with the employment services (ES) implementation of entrepreneurship is planned; the average amount of 76,000 BAM per year is planned for the estimated number of Roma who are in need of such training and who will not be provided such training through the MHRR grant. Efforts will be made to secure these resources from donor funds. Furthermore, a training programme for employers is planned. The programme will be financed from the budget of the employment services. The missing funds for this purpose amount to circa 45,000 BAM per year.

Although it is not possible to accurately predict funding sources at this moment, if we assume that two-thirds of the cost of the Roma employment programmes will be funded through domestic sources and one-third from donor funds then 70% of the total cost of the Roma Employment Action Plan (around 8 million BAM) would be covered by domestic sources and 30 % (around 3.4 million BAM) from donor sources.

Revised Action Plan for Roma Employment

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programmes for stimulating Roma employment.	1.1.1. Adopt annual plans for Roma employment based on analysis conducted by the employment services.	X	X	X	X	Republika Srpska, the FBiH and BD employment services in cooperation with those municipalities inhabited by Roma.	1. A team established for the development of the plan. 2. Adoption of the Annual Plan for Employment for the period up until 31 January of the current year.	Budgets of the employment services and donor funds	Agency for Labour and Employment of Bosnia and Herzegovina
	1.1.2. Continued allocation of funds for Roma employment and self-employment at the BiH, entity and BD levels.	X	X	X	X	CoM of BiH, Government of the FBiH, Government of RS, the cantonal governments and the Government of Brcko District.	1. Grants allocated in budgets. 2. The amount of allocated funds.	Domestic budgets and donor funds (around 6,000,000 available and 29,000,000 BAM missing.	Republika Srpska, the FBiH and BD employment services.
	1.1.3. Establishment of a joint team to develop projects for Roma employment in order to collect donor funds.	X	X	X	X	MHRR in cooperation with the FBiH, RS and BD employment services.	1. A joint team established. 2. The number of developed projects. 3. Report from the donor conference.	BiH budget and donors	MHRR

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programmes for stimulating Roma employment.	1.1.4. Development of an annual report on implementation of the programme to stimulate Roma employment; report developed on the basis of reports by the FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.	X	X	X	X	The Ministry of Labour and Social Protection of the FBiH and the Ministry of Labour, War Veterans and Disabled Persons' Protection of RS in cooperation with the FBiH, RS and Brcko District employment services.	1. The number of developed reports. 2. The number of implemented programmes to stimulate Roma employment.	BiH budget and donor funds	MHRR
	1.1.5. Develop affirmative measures for the employment of educated Roma and link it to a programme to ensure trainee internships.		X	X	X	The Ministry of Labour and Social Protection of the FBiH and the Ministry of Labour, War Veterans and Disabled Persons' Protection of RS in cooperation with the FBiH, RS and Brcko District employment services.	1. The number of special programmes for recruitment developed.	BiH budget and donor funds	MHRR

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programmes for stimulating Roma employment.	1.1.6. Provide assistance and resources to municipalities in order for them to develop programmes at the local community level for increased employment of Roma	X	X			The Ministry of Labour and Social Protection of the FBiH and the Ministry of Labour, War Veterans and Disabled Persons' Protection of RS in cooperation with the FBiH, RS and Brcko District employment services.	1. The number of launched and implemented local level programmes.	BiH budgets and donor funds	MHRR
	1.1.7. Prioritise programmes for Roma employment within the public sector and funding at the state level in local communities with a greater number of members of the Roma community.	X	X	X	X	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services in cooperation with the institutions involved in RAP implementation.	1. Institutions with Roma representatives mapped. 2. One Roma person employed in each of the mapped institutions during the period 2013-2015. 3. Established network of healthcare mediators in local communities.	Domestic budgets and donor funds	MHRR

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programmes for stimulating Roma employment.	1.1.8. Involve Roma in public work programmes in local communities.	X	X	X	X	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services in cooperation with municipalities.	1. Local communities set out a plan for implementation of local works for each year. 2. The plan is harmonised with the Roma Employment Plan in the communities for employment.	Budgets and donor funds	Entity ministries of labour and the Labour Department of Brcko District.
	1.1.9. Provide financial support for the establishment of cooperatives and other forms of association of Roma in entrepreneurship.	X	X	X		FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services in cooperation with municipalities, competent municipal services for economy, Roma organisations and employers.	1. The number of established cooperatives and other forms of business association.	Budgets and donor funds	Entity ministries of labour and the Labour Department of Brcko District.

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.1. Programmes for stimulating Roma employment.	1.1.10. Link the programme for Roma employment with the programme for housing with the aim of social inclusion.	X	X	X	X	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services in cooperation with municipalities.	1. Analysis conducted of employed Roma and Roma for whom accommodation is provided. 2. Incorporate data into the Report on Action Plan implementation for Roma.	Budgets and donor funds	Entity ministries of labour and the Labour Department of Brcko District.
1.2. Programme for education, additional qualification/ requalification of Roma registered with the employment services (ES).	1.2.1. Develop programmes and operational plans on the educational needs of unemployed Roma.	X	X	X	X	FBiH Employment Service, RS Adult Education Institute and Roma organisations.	1. Operational programmes defined together with Roma organisations and adopted by the end of January of the current year. 2. Each year 10% of Roma from the unemployment registry participate in a training programme.	Budgets and donor funds	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.2. Programme for education, additional qualification/ requalification of Roma registered with the employment services (ES).	1.2.2. Adopt a plan on qualification/ requalification that responds to the needs of the labour market and designed to increase the Roma employability rate.	X	X	X		FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services, the employers associations, Roma organisations and education institutions.	1. Adopted operational plans in each employment service. 2. System for implementation established. 3. First round of qualification/ requalification implemented at each employment service in 2013; 4. 5% of Roma from the registry of unemployed persons successfully completed a programme of qualification/ requalification and awarded a degree / certificate (annually).	Budgets and donor funds	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.2. Programme for education, additional qualification/ requalification of Roma registered with the employment services (ES).	1.2.3. Training Roma in active job hunting, starting up a business and self-employment.	X	X	X	X	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services and Roma organisations.	1. The methodology and a system for implementation of trainings in each employment service established. 2. Each Roma person who applies for self-employment support funding needs to undergo entrepreneurship training.	Budgets and donor funds	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.
	1.2.4. Develop a programme for employers that will promote Roma employability.	X	X	X	X	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services in cooperation with Roma organisations and employers.	1. The programme and a public call developed. 2. Employers trained. 3. Impact on Roma employment: the figures.	Budgets and donor funds	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.
1.3. Preparation of initiatives to amend legislation related to Roma employment.	1.3.1. Initiate the introduction of tax relief for companies owned by Roma (2 years).	X	X	X	X	MHRR, Roma organisations and the Roma Board.	1. A working document prepared for discussion and a consultant hired. 2. Organised meetings with the relevant institutions at their respective levels.	Budgets and donor funds	MHRR

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.3. Preparation of initiatives to amend legislation related to Roma employment.	1.3.2. Analyse existing legislation in order to introduce special measures designed to strengthen Roma employment.	X				MHRR in cooperation with the Ministry of Labour and Social Protection of the FBiH and the Ministry of Labour and War Veterans and Disabled Persons' Protection of RS in cooperation with Roma representatives and the Roma Board.	1. Operational team established. 2. Analysis conducted. 3. Initiative for amendment to the legislation prepared. 4. The Law adopted.	Budgets and donor funds	MHRR
	1.3.3. The initiative to exempt companies owned by Roma and employers who employ Roma from paying fees launched: upon the allocation of locations and land for use at the local level.	X	X			Roma Board in cooperation with the Association of Employers	The initiative launched.	Domestic budgets and donor funds	MHRR

Strategic objective:		To improve the employability and employment of Roma							
Programme 1.	Activity	Timeframe				Responsible institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1.4. Development and implementation of public campaigns run in cooperation with Roma NGOs and with the participation of the employment services.	1.4.1. The launch and implementation of programmes on cooperation with donors and Roma NGOs with the aim of reducing the gap between the employment of Roma and other population groups.	X	X	X	X	Ministry of Labour and Social Protection of the FBiH and the Ministry of Labour, War Veterans and Disabled Persons' Protection of RS in cooperation with the FBiH, RS and Brcko District employment services.	1. Continuous campaign among Roma to register with the employment services: a campaign led at least twice per year.	Budgets and donor funds	MHRR
	1.4.2. Initiated and implementing a programme of cooperation with donors and Roma NGOs with the aim of reducing the gap between the employment of Roma and other population groups.	X	X	X	X	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.	1. Continuous campaign among Roma to register with the employment services: a campaign led at least twice per year.	Budgets and donor funds	FBiH, Republika Srpska and Brcko District employment services.

3.2. ROMA HOUSING

3.2.1. Roma Housing Need

After the three year long implementation of the Roma Housing Action Plan the conclusion was reached that the Plan was unrealistic, both in terms of the expected results and the financial resources necessary for their realisation. The expected results were set unrealistically due to a lack of data on the number of Roma households in need of housing intervention. Thus, based on the available data, a plan was set to allocate a total of 440 million BAM over an eight year period for Roma housing, which amounted to an average of around 55 million per year. Yet in reality the total amount allocated from all sources of funding during the period 2009–2012 was around 12.5 million BAM. This is an average of around 3.1 million per year i.e., only 6 % of the planned amount.

After establishing records on Roma needs in 2010 the conditions were set for planning activities in the field of housing on a more realistic basis. Even though the data from the records were incomplete around 4,500 Roma households were registered as being in need of certain interventions in order to provide them with adequate housing.

Housing units by ownership status

	Unknown	Owner/ Co-owner	Lives in a rented flat	Lives in an illegally erected object	Lives in an object that is in the process of being legalised	Lives in social housing	Other	Total
Federation of BiH	52	1,531	915	247	94	226	274	**3,339**
Republika Srpska	9	517	231	18	9	8	95	**887**
Brcko District	1	113	8	1	2	44	5	**174**
N/P	0	2	2	0	0	1	1	**6**
TOTAL	**62**	**2,163**	**1,156**	**266**	**105**	**279**	**375**	**4,406**

Source of data: MHRR – Recording Roma Needs.

3.2.2. Explaining the Strategic Objectives, Programmes and Measures

Establishing a record of Roma needs is the first step towards fulfilling the first principle of Roma Inclusion, which focuses on 'constructive and pragmatic policies' - policies that correspond to the situation in the field. Although the Action Plan is focused on Roma as a target group some activities directed to addressing the housing problems of Roma can be carried out only within general objectives that concern other marginalised groups. Some of these activities relate to ensuring social housing and the construction of the public utility infrastructure. Integrating Roma issues into policies/strategies at the local community level reduces the level of segregation of Roma and helps eliminate resistance by other marginalised groups. Taking into account the volume of housing interventions that should be implemented so as to minimise the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing it is of great importance for BiH to utilise EU instruments, particularly those of a financial nature.

Regular BiH budget allocations and donations have provided for the regular implementation of measures concerning the construction of new housing units, the reconstruction of inadequate housing units and a certain level of construction of infrastructure facilities. The preconditions to be solved for the implementation of these measures are the property/legal relations and owner status of the housing unit. Unfortunately, measures concerning the settlement of land property relations and legalisation and the allocation of land for construction have been realised below expectations. Since the realisation of these measures falls exclusively within the jurisdiction of local communities it is necessary to support municipalities in developing programmes for the implementation of these measures. Urban planning and legalisation are preconditions for the implementation of housing projects for the most vulnerable Roma households.

Articulated strategic programmes redefine and concretise measures from the existing Action Plan, while respecting the principles of Roma inclusion and the recommendations of the EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020. These strategic programmes also take into account existing good practice in the implementation of the Action Plan as well as the recommendations made by the institutions and Roma organisations that participated in the study.

In order to improve the housing conditions of Roma the strategic objective below has been established.

Strategic objective: Improvement of the living conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina.

This strategic objective is to be realised through the implementation of the programmes listed below.

Programme 1: **Adopt regulatory plans for the purpose of the legalisation of informal settlements i.e., for the purpose of legalising illegally constructed buildings.**

Programme 2: **Involve Roma families in social housing programmes.**

Programme 3: **Improve housing conditions by ensuring the implementation of regulations on minimum housing standards.**

Programme 4: **Initiate the construction of housing units for families who have settled land property relations.**

Programme 5: **Create the conditions for the use and implementation of budget and donor funds with the purpose of implementing the Action Plan.**

Programme 6: **Raise awareness on the importance of adequate housing and provide support to local communities for the implementation of housing programmes.**

Programme 1:

Adopt regulatory plans for the purpose of the legalisation of informal settlements i.e., for the purpose of legalising illegally constructed buildings.

Provide spatial planning and equip of Roma settlements.

This programme focuses on Roma communities living in informal/illegal settlements that are unregulated and often without basic infrastructure. Spatial planning and equipping of Roma

settlements involves several activities: mapping the settlements and establishing the current state as a precondition for any further activities, developing a programme of measures for legalisation or relocation (if legalisation is not possible), developing an equipment programme that includes access to municipal infrastructure (water, electricity and sewage) and social infrastructure (roads, public transport, schools and health centres) and the establishment of local teams for the implementation of these activities.

Since these activities come under the direct jurisdiction of the local community and require substantial financial resources it is necessary to support them through the provision of assistance to the teams for the legalisation and decoration/equipping of the space. It is necessary to include representatives of the Roma NGO sector in the implementation of activities that serve to carry out this strategic programme so that a more precise mapping of the proposed measures can be achieved.

Programme 2:

Involve Roma families in social housing programmes.

The goal of this programme is the inclusion of Roma in the policies/strategies of local communities that relate to social housing and the prevention of segregation. Although the Action Plan is focused on Roma, as the target group, some activities that are directed at addressing the housing problems of Roma may be carried out only within general objectives that also concern other marginalised groups: ensuring social housing is one such activity. There are several ways to provide social housing for Roma families: through the allocation of land for new construction or through the allocation of apartments in existing residential social housing/buildings. Social housing that could have a positive effect with minimal investment is a change in the use of unused or abandoned buildings that have been used as alternative collective accommodation for displaced persons and other population groups.

This programme provides opportunities to establish a link with the two other action plans. For instance, during the construction of a social housing building it is possible to plan one building section as an office space for rent, under favourable conditions, with an employer obligation to hire a certain number of Roma. In this way the hired Roma would be provided with access to healthcare.

Programme 3:

Improve housing conditions by ensuring the implementation of regulations on minimum housing standards.

There is a need to conduct an assessment of the priorities for rehabilitation and/or reconstruction of housing units and check the ownership status as well as develop and implement project proposals for the rehabilitation/reconstruction of housing units in poor condition.

Raise the level of housing conditions through ensuring the implementation of regulations on minimum housing standards.

Programme 4:

Initiate the construction of housing units for families who have settled land property relations.

These two strategic programmes relate to the construction of new housing units and the rehabilitation/reconstruction of housing units in poor condition. The Roma population has great

interest in these programmes. Furthermore, local communities have widely accepted the system that has been established for implementation of these programmes through a public call by the Ministry of Human Rights and Refugees of BiH. This system should be complemented by regular updates of the records on these categories of Roma households as well as through the establishment of a priority list, regardless of the public call announcement.

Given that these two programmes require the largest amount of funds and that budget allocations for this purpose are insufficient it is necessary to increase the utilisation of EU financial instruments. One factor that can contribute towards the greater utilisation of EU funds are project proposals developed for reconstruction and new construction, which are based on the previously adopted local action plans. The effects of this approach should be: a shortened timeframe allocated for project implementation, the identification of real needs, ensuring that limited resources are going where they are most needed, increased confidence within the Roma community and less room for irregularities.

Programme 5:

Create the conditions for the use and implementation of budget and donor funds with the purpose of implementing the Action Plan.

Create conditions for the utilisation of funds for implementation of the Action Plan

The primary objective of this programme is to establish a link between the Housing Action Plan, as a state level strategic document, and the implementers of the activities set out in the Action Plan, namely the local communities. The local communities are not obliged to implement the activities specified in the Action Plan; however, all of them are free to apply for funding allocations from the state budget. At this point an obligation is introduced for the municipalities, namely to adopt a local action plan (LAP) as well as annual operational programmes for LAP implementation. In this sense it is necessary to promote the adoption of local action plans by visiting municipal mayors and by organising educational and informative programmes for local administrations on the role of Roma housing inclusion in the overall economic development of local communities. The MHRR plays a key role in the implementation of this strategic programme. The Ministry may directly influence the adoption of LAPs by amending the criteria for project approval as well as through resource allocation.

Programme 6:

Raise awareness on the importance of adequate housing and provide support to local communities for the implementation of housing programmes.

This strategic programme retains the large majority of measures from the existing Action Plan, which relates to education and raising public awareness on the problems faced by Roma. The focus of the activities set out under this programme is placed on education of the target groups, with women and girls being introduced as a target group to be educated on ownership/housing rights and other topics relevant to gender equality. Another important goal to be achieved through this programme is to obtain the support of local communities for the implementation of housing projects. Taking into consideration the fact that decisions made at the local community level are crucial for Roma housing integration their inclusion in thematic programmes is aimed at increasing the level of interest within local communities to solve Roma housing problems.

Special educational programmes on ecology, environmental protection and public utilities, supported by the issuance of appropriate certificates for attendance, will provide employment opportunities for Roma with the relevant municipal services.

Financial Needs and Real Opportunities

Financial Framework for Improving the Living Conditions of the Roma Population

It is estimated that in the period 2009–2012 approximately **12.5 million BAM** were allocated for the implementation of the Action Plan for Roma Housing. Out of this amount approximately 6.9 million BAM (55 %) was invested from the state budget and the entity budgets; this amount includes the MHRR grant (5.9 million BAM) as well as funds from the Ministry of Spatial Planning of the FBiH (1 million BAM). The Swedish organisation SIDA invested a total of 1.9 million BAM (15% of the total amount), while the remaining 3.7 million BAM (30 % of the total amount) was co-financed by the municipalities, the Government of Brcko District and organisations involved in the implementation of the Action Plan. Even though the invested funds only comprised 6 % of the planned amount they still accounted for 76% of total allocations for addressing Roma issues over the previous three year period.

The Revised Action Plan was created in such a way as to take into account the real needs and opportunities for implementation on the one hand and the financial constraints on the other. It is estimated that approximately **33.3 million BAM** will be required in total for RAP implementation over the next three year period or 11.1 million BAM annually. This amount is around five times lower than the previously planned annual average, but eleven times higher than the average of actual allocations over the past four years. According to the Revised Action Plan around 11.1 million BAM is needed on an annual basis to continue with the implementation of RAP activities, which makes a total of around 55.4 million BAM for the five year period.

The largest share of the necessary funds concerns the construction of new housing units in accordance with construction standards and the prescribed project documentation provided for under the Law. Based on past experience as well as actual needs and the anticipated amount of available funds there is a plan to erect 150 housing units per year. At this pace 450 housing units would be erected by the end of 2015 and 1,200 new housing units by the end of 2020. With an average cost of 34,000 BAM per housing unit (including construction costs amounting to around 29,000 BAM, and procurement costs for the necessary construction documentation of about 5,000 BAM) the total cost would amount to around **5.1 million BAM annually.**

The rehabilitation/reconstruction of housing units is also planned in real terms. In this way a total of 300 housing units would be reconstructed by the end 2015 (100 per year) and a total of 800 residential units by the end of 2020. There is a plan to provide an additional 30 housing units per year by repairing and reusing unused/abandoned residential buildings. With an average cost of 10,000 BAM per a housing unit the total cost of the restoration/reconstruction activities would amount to circa **1.3 million BAM annually.**

The requirements for the construction of the necessary infrastructure for Roma settlements vary greatly between different municipalities. A rough approximation of the cost that needs to be allocated for infrastructure projects on an annual basis is around 75,000 BAM per municipality, which amounts to approximately **4.5 million per year.**

In this way the total estimated requirement for capital investment for the next three year period is approximately **10.9 million BAM** per annum. These investments will be secured by domestic and donor sources alike. It is expected that a total of 2.18 million BAM will be made available through budgets at the state, entity and Brcko District level on an annual basis. A total of 2.5 million BAM will be made available through IPA funds during the next three year period in order to address Roma issues. Around 90% of this amount relates to the field of housing: 1.5 million BAM on an annual basis. The amount of funds co-financed by municipalities and organisations involved in RAP implementation is not known at this time, but it is expected that this amount should suffice to cover the cost of the planned activities.

In addition to these capital investments, RAP implementation will require additional funds to cover operational costs. This funding requirement includes funds to the amount of 60,000 BAM for 2014 for the work of the teams that will carry out the mapping of illegal Roma settlements, 60,000 BAM in 2013 for the implementation of training programmes for the development of local action plans and an estimated total cost of 172,000 BAM per year for a series of activities related to raising awareness on the importance of adequate housing and supporting local communities in the implementation of housing programmes (regional counselling, media campaigns and training programmes). These activities will be funded primarily by donors.

Revised Action Plan for Roma Housing

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1. Adopt regulatory plans for the purpose of legalising informal settlements (legalisation of illegally constructed dwellings). Provide spatial planning and equip Roma settlements.	1.1 Mapping of illegal Roma settlements and illegally constructed individual housing constructions and to determine the conditions of such units.	X	X			RS: municipalities. FBiH: municipalities. BD: authorised department of the Government in cooperation with Roma NGOs.	1. Teams for mapping established by the end of 2013. 2. Established record of illegal Roma settlements and individual housing constructions without construction documentation by the first half of 2014.	MHRR grant. Municipal budgets and donor funds.	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning.
	1.2 Develop programmes of measures for the legalisation or relocation of settlements.		X	X		RS: municipalities. FBiH: municipalities. BD: authorised department of the Government in cooperation with Roma NGOs.	1. Number of developed programmes and measures for resolving property/ legal relations in regard to the land in municipalities. 2. The number of developed programmes for the relocation of settlements.		MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning. It is necessary that the municipalities provide funds for the work of the expert team.

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
1. Adopt regulatory plans for the purpose of legalising informal settlements (legalisation of illegally constructed dwellings). Provide spatial planning and equip Roma settlements.	1.3. Develop programmes of measures for advancing the space and living conditions in Roma settlements.			X	X	RS: municipalities. FBiH: municipalities. BD: authorised department of the Government in cooperation with Roma NGOs.	1. The number of developed project proposals for the development of infrastructural facilities. 2. Increased number of households with access to public utilities.	Domestic sources: MHRR co-financing of local communities and organisations for RAP implementation. - IPA funds.	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning.
	1.4. Financially support local communities in the legalisation of illegally constructed individual residential buildings.	X	X	X	X	Governments of the entities, cantons and BD in cooperation with the MHRR.	1. The number of decisions made on the subsidy for legalisation under favourable conditions. 2. Increased number of legalised housing units.	Domestic resources and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning.
	1.5. Provide free legal aid.	X	X	X	X	Municipal offices for the provision of free legal aid; free legal aid centres (“Vaša prava”)	1. The number of families provided with free legal aid.		MHRR in cooperation with municipalities.

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
2. Involve Roma families in social housing programmes.	2.1. Continuously record Roma households without housing and conduct an assessment of the priorities for social housing programmes.	X	X	X	X	Ministry of Spatial Planning, Civil Engineering and Ecology of RS: municipalities. Ministry of Spatial Planning, Civil Engineering and Ecology of the FBiH: municipalities/ cantons BD: competent department of the Government in cooperation with CSWand local Roma NGOs.	1. Record of homeless Roma established. 2. Developed list of potential users of the housing programme.	Budget and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and the BD Department
	2.2. Allow for the allocation of land for social construction of housing facilities.		X	X	X	Municipal heads in cooperation with the municipal councils.	1. The number of decisions by municipal councils to allocate sites for the construction of social housing facilities.	Municipal budget / Free allocation	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
2. Involve Roma families in social housing programmes.	2.3. Provide for the allocation of existing social units and social housing units through change of use.	X	X	X	X	Competent municipal services and BD departments.	1. The number of existing housing units for possible change of use. 2. The number of developed projects for their change of use. 3. Develop projects for their change of use. 4. Provide funds for their reconstruction.	Budgets and donor funds	Funds from the MHRR funds shall be allocated in line with the prepared municipal projects.
	2.4. Include the Roma population within the framework of existing social housing programmes.	X	X	X	X	Cantons, municipalities and the competent BD departments.	1. The number of allocated housing units from the social housing programme.	Budgets and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.
3. Improve housing conditions by ensuring implementation of the regulations on minimum housing conditions.	3.1. Update records on housing units in poor condition.	X	X			RS: municipality. FBiH: municipality. BD: competent department of the Government.	1. Established up-to-date records of housing units in poor condition.	Budgets and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
3. Improve housing conditions by ensuring implementation of the regulations on minimum housing conditions.	3.2. Conduct an assessment of the priorities for the rehabilitation / reconstruction of the housing units and check the ownership status.		X			RS: municipalities. FBiH: municipalities BD: competent department of the Government.	1. List of potential users of the programmes for the rehabilitation / reconstruction of the housing units in poor condition developed.	Municipal budget and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.
	3.3. Develop and implement project proposals for the rehabilitation / reconstruction of the housing units in poor condition.	X	X	X	X	RS: municipalities. FBiH: municipalities BD: competent department of the Government.	1. The number of developed project proposals for the rehabilitation / reconstruction of housing units in poor condition. 2. The number of implemented project proposals for the rehabilitation / reconstruction of housing units in poor condition.	Budgets and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
4. Support construction of housing units for families who have settled/solved property/legal land relations.	4.2. Developing a ranking list of potential beneficiaries of the allocation of funds for housing.	X	X	X	X	Municipalities, CSW in cooperation with local NGOs and the MHRR.	1. Ranking developed. 2. The number of developed project proposals. 3. The number of implemented project proposals.	Budgets and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.
	4.3. Develop a project proposal and provide project documentation as prescribed by law.	X	X	X	X	Applicants for the allocation of budget funds.	1. Developed project proposal accompanied by project documentation as prescribed by law.	Budgets and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.
5. Create the preconditions for the use and implementation of budget and donor funds in order to implement the Action Plan.	5.1. Adopt action plans at the local community level (LAP) in accordance with the specific needs of the communities.	X	X			Mayors in cooperation with the municipal councils and the relevant department in BD in cooperation with local Roma NGOs.	1. The number of municipalities that have adopted local action plans. 2. Adopted action plan in Brcko District.	Budget and donor funds	MHRR in cooperation with the ministries of spatial planning and BD Department.

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
5. Create the preconditions for the use and implementation of budget and donor funds in order to implement the Action Plan.	5.2. Adopt annual operational plans for LAP implementation.	X	X	X	X	Mayors in cooperation with a municipal council and a relevant department in BD.	1. The number of adopted annual operational plans for LAP implementation. 2. The number of implemented LAPs.	Budgets and donor funds	Mayors in cooperation with municipal councils and a relevant department in BD in cooperation with the local Roma NGOs.
	5.3. LAP Implementation Plan.	X	X	X	X	RS: municipalities. FBiH: municipalities/ cantons. BD: competent departments of the Government in coordination with the MHRR.	1. Developed LAP Implementation Plan for RS, the FBiH and BD.2. Plan compiled by the MHRR. 3. Report on LAP implementation.	Budgets and donor funds	Mayors in cooperation with municipal councils and the relevant Department in BD in cooperation with the local Roma NGOs.
	5.4. Organisation of a donors' conference in order to collect additional funds for implementation of the LAPs.		X	X		Mayors of municipalities, representatives of the governments of the cantons, entities, BD and the MHRR.	1. Report on the implementation of the conference. 2. Report on the funds collected. 3. The number of implemented projects.	Budget and donor funds	MHRR

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
6. Raise awareness on the importance of adequate housing and provide support to the local communities in the implementation of the housing programmes.	6.1. Organise meetings, conferences and a symposium on the subject of Roma inclusion in terms of housing and potential users.	X	X	X	X	MHRR in cooperation with representatives of the entity governments, BD Department and municipalities, Roma NGOs and the Roma Board.	1. Number of potential users that attend lectures. 2. Number of municipalities that support housing programmes for Roma.	Donor funds	4 regional-two-day consultations per year organised for representatives of the municipal administration and Roma, with an average cost of 6,000 per consultation.
	6.2. Implement education programmes on the subject of housing rights and the culture of living for target groups.	X	X	X	X	MHRR in cooperation with representatives of the entity governments, BD departments, the municipalities, Roma NGOs and the Roma Board.	1. The number of Roma included in education programmes. 2. The number of women/ girls included in education programmes. 3. The number of non-Roma target groups included in education programmes.	Donor funds	MHRR

Strategic objective		Improving housing conditions of the Roma population in Bosnia and Herzegovina with a view to their social and economic integration and a reduction in the difference between the Roma and non-Roma population in terms of housing.							
Programme	Measures	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure activity implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
6. Raise awareness on the importance of adequate housing and provide support to the local communities in the implementation of the housing programmes.	6.3. Develop, print and distribute promotional material.	X	X	X	X	MHRR in cooperation with local and international NGOs and the Roma Board.	1. The number and type of publicity material. 2. The number of promotional campaigns.	Donor funds	MHRR
	6.4. Strengthen the capacities of the Roma sector through training on the development of housing project proposals.					MHRR in cooperation with domestic and international NGOs and the Roma Board / Non-governmental sector / Competent institutions.	1. Increased number of applications for housing projects by Roma associations.	Donor funds	MHRR

3.3. ROMA HEALTH PROTECTION

3.3.1. Roma Health Protection Needs and Situational Analysis

According to data from the *Roma Needs' Records* (hereinafter referred to as 'RNR') and the information collected in the process of research conducted by the Roma associations as well as the institutions responsible for implementation of the Action Plan, primarily the Ministry of Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina, the below conclusions may be drawn.

- There are around 35,000 Roma in Bosnia and Herzegovina, based on real indicators.
- 16,771 persons were included in the RNR i.e., 47.9%.
- Approximately 30 % of the Roma national minority included in the RNR have no health insurance.
- According to the RNR, out of this 30% a total of 5,200 persons or 34.7% are children up to 15 years of age which indicates a lack of familiarity amongst parents concerning the means of accessing healthcare.
- Within the frame of the RNR a high rate of disability was registered for the age group up to 14 years, with a high percentage of disability (34.7%). The exact number of the children who were categorised is not known.

Registered number of people without health insurance

		0-14	15-18	19-29	30-64	64+	Total
Federation of BiH	222	992	189	1,159	1,075	30	**3,667**
Republika Srpska	21	54	17	188	253	26	**559**
Brcko District	2	17	3	21	19	2	**64**
N/P	98	141	186	269	267	17	**978**
TOTAL	**343**	**1,204**	**395**	**1,637**	**1,614**	**75**	**5,268**

Source of data: MHRR – Recording Roma Needs.

Objectives, Programmes and Measures for Improving the Healthcare of Roma

Strategic objective: Improve the healthcare of Roma.

Bosnia and Herzegovina joined the United Nations in May 1992 and the Council of Europe in April 2002. More recently the country has acceded to or ratified a number of international documents such as the Universal Declaration of Human Rights (1948), the International Covenant on Civil and Political Rights from 1966, along with one Optional Protocol to the Covenant; the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights from 1966, the Convention on the Rights of the Child, the Optional Protocol to the Convention on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography, the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, together with the protocols; the European Social Charter with protocols, the UN Declaration on the Rights of Persons

Belonging to National or Ethnic, Religious or Linguistic minorities, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Council of Europe Framework Convention for the Protection of National Minorities, the European Charter for Regional or Minority Languages, the Council of Europe Recommendations relevant to the Protection of the Rights of Roma, the European Platform for Roma Inclusion in 2020, the European Declaration on Patients' Rights, the UN Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities, the UN Resolution Health for All for the Twenty-first Century, and the Declaration of the *Decade of Roma Inclusion 2005-2015*. It has also adopted the EU Integration Strategy for Bosnia and Herzegovina and the Roma Strategy in Bosnia and Herzegovina.

Therefore, Bosnia and Herzegovina has assumed the obligations in terms of protection of national minorities in all areas, including healthcare. Considering that Roma are the largest and the most endangered national minority in the country, living on the verge of complete social exclusion, facing problems in the field of legal personality, access to healthcare, experiencing poor living conditions, a poor standard of living and poor health the Revised Action Plan for Addressing the Issues of Roma in the field of Healthcare is being adopted.

The RAP will deal primarily with equalising the status of Roma people to that of other citizens both in relation to their rights as well as their responsibilities and provide access to healthcare and continuous work on healthcare through prevention and enlightenment, with special focus on Roma women and children as the most vulnerable categories.

RAP takes into account the needs and positive experiences of the Member States to the Decade of Roma. RAP tends to be realistic enforceable and to include priorities in line with the needs expressed by the Roma representatives as well as all other participants that contribute to the revision process. The absolute priority lies in the issues of access to healthcare and healthcare coverage, alongside education and prevention. These topics are the backbone of the new revised part of the Action Plan that relates to healthcare. Implementation of this part of the Action Plan will provide for equality and an improvement in the overall health status of the Roma population through access to healthcare. Moreover, important general data will be collected on specific diseases as well as a higher level of cultivation in terms of reaching and realising the right to healthcare.

Programme 1: Ensuring access to healthcare

The goal of this programme is to ensure available accurate and updated data on the number of Roma not covered by health insurance, so as to allow the CSW to perform triage whilst updating the entries, namely to inform those persons who are entitled to exercise the right to healthcare on any basis. In this way, via completed lists of those Roma entitled to healthcare, the centres for social work would be able to support the relevant institutions and organisations in achieving timely and adequate planning of the necessary financial resources in order to ensure access to healthcare. This means funding packages of healthcare rights for uninsured persons and/or the provision of insurance for persons without health insurance directly from the budget of the relevant FBiH cantonal ministry on the basis of the decisions of the cantonal parliament.

Measure 1.1: Making an analysis of the number of uninsured Roma in the Federation of Bosnia and Herzegovina

Explanation: The aim of this measure is to draw up a questionnaire in order to gather data on the number of uninsured persons belonging to the Roma national minority in the FBiH. After the data has been collected a team will be established and tasked with conducting an analysis with concrete recomendations.

Measure 1.2: Preparation of the initiative to allocate funds for financing the health rights of uninsured persons belonging to the Roma national minority in the Federation of Bosnia and Herzegovina

Explanation: Republika Srpska and Brcko District fund a minimum package of healthcare rights for uninsured persons, while in the Federation of BiH the situation is more complicated due to administrative system and refusal by cantons to implement public policies. This includes laws and decisions made at the entity level and or their inability to implement them, which was the case with the Decision on the minimum healthcare package concerning the part that dealt with health rights for uninsured persons. Another issue is the lack of uniformity in respect to legislation: the laws that govern the deadline for registration with the FBiH employment service contain restrictive provisions and deadlines (as opposed to the laws in force in RS and Brcko District, which do not set out such deadlines). Such law in the FBiH generate a large number of unemployed persons who are unable to register with the employment service due to missed deadlines and as such are not entitled to health insurance as unemployed persons. The majority of Roma are unemployed but since most of them have not been employed in the formal sector or have not attended school they remain unemployed without the possibility to obtain health insurance and gain access to healthcare. Significant progress will be achieved through the allocation of funds for health rights in the FBiH, at least in terms of emergencies and childbearing women.

Measure 1.3: Harmonisation of legislation in the Federation of Bosnia and Herzegovina in the field of healthcare and health insurance, and corresponding by-laws, with the RS and Brcko District level.

The Federation of Bosnia and Herzegovina has a problem concerning the FBiH Law on Health Insurance as it sets deadlines for registration with the employment bureaus/services and as a result of this Law the majority of Roma have no health insurance. This is not the case with the regulations and practices in RS and Brcko District. These provisions in the FBiH need to be changed during the process of adopting a draft law on amendments to the Law currently in force. This procedure is ongoing and it requires vigorous lobbying by the Roma organisations as well as by the Roma Board.

Measure 1.4: Adoption of the implementation plans by the entities and Brcko District

Taking into consideration the importance of full engagement in RAP implementation and the importance of political support, which can be traced to the will and intention to fund programmes and measures from the Revised Action Plan, in particular measures to provide access to healthcare, adoption of the implementing documentation is of great importance. This is because it will provide a sense of 'ownership' over the document and proposals contained therein and thus secure support and active involvement in the implementation of the proposed measures.

Programme 2: Prevention and education

The goal of this programme is to enable the collection of information on the health status of certain categories, enable the prevention and early detection of diseases, support women in gaining knowledge and skills to successfully provide healthcare and protection for their children as well as be able to protect their own health. Hence, we should be cognisant of the fact that women are the most vulnerable category within the Roma community. Furthermore, the goal of this programme is to raise the general level of knowledge about health protection, the methods of health protection, the ways to implement these rights and to establish a bond between Roma communities and public institutions through the introduction of male and female Roma mediators.

All of the proposed measures can be implemented and it is strongly recommended that this be done in cooperation with Roma organisations. Roma organisations, even though they are informal actors, can contribute significantly to the successful implementation of such measures.

Measure 2.1: Engagement of male and female Roma mediators in the health sector

Explanation: Countries like Bulgaria, Macedonia, Romania and Serbia have top quality experience when it comes to Roma mediators. Of course, limited resources and a lack of political will pose a challenge in this respect. However, the engagement of Roma mediators has proven successful in raising awareness and knowledge amongst Roma population as well as a means to secure employment for a number of individuals. Mediators represent an important link between Roma communities and the public health sector. Taking into account the fact that Roma women constitute an extremely vulnerable and endangered category this supports the concept that the majority of mediators should be women and or youths. This activity needs to be linked to the implementation of the Action Plan for Employment.

Measure 2.2: Implementation of educational and preventive programmes for Roma women in the field of reproductive health

Explanation: Roma women are the most vulnerable category because they spend most of their time at home in inappropriate housing conditions and are unfamiliar with many of the factors that affect their reproductive health and planned parenthood. Furthermore, the majority of women have no access to health facilities or paediatricians and no knowledge of neonatal care. Since there is no official data on the research conducted concerning Roma women in BiH it is difficult to gain a clear picture of the situation on the ground. However, considering all of the above mentioned factors, it is beyond any doubt that such a programme would have to be implemented in close cooperation with male and female Roma mediators. This measure also implies the need to strengthen paediatric services within healthcare facilities and appeal to organisations with patronage service as this would be of particular importance for Roma women in terms of monitoring the growth and development of their children.

Measure 2.3: Implementation of education programmes on public health, tuberculosis and other communicable diseases as well as mass non-communicable diseases, diabetes, sexually transmitted diseases and the disease of addiction.

Explanation: Due to extreme poverty, a high unemployment rate, poor living conditions and limited access to healthcare members of the Roma national minority are at increased risk of contracting disease. Furthermore, poverty affects the high rate of the disease of addiction amongst men and young people. All such diseases place the already poor health status of this population group in further jeopardy. Continued education is necessary in order to raise the level of knowledge and thus contribute to improving the general health status of this population group.

Measure 2.4: Implementation of prevention programmes such as screening for specific diseases (cervical cancer, breast cancer and colon cancer) in Roma communities.

Explanation: The competent authorities in Bosnia and Herzegovina lack official data on the incidence of specific diseases that affect the Roma national minority. Such programmes can help in gathering important information on the general health of the Roma minority and in the long run, through early detection, could lower the cost of treating specific types of cancer to which the entire population of a certain age in Bosnia and Herzegovina is subject to. Such programmes will be carried out continuously in order to conduct medical examinations amongst the target group by the end of the implementation of this Action Plan.

Measure 2.5: Implement the programme to improve sanitary conditions and hygienic practices within Roma housing units and settlements.

Explanation: Due to the poor living conditions of Roma in the settlements and the fact that sanitary conditions and hygienic practices largely affect human health this measure is designed to enhance control over and thus prevent disease as well as to allow for solid waste removal, quality control of water resources and mandatory deratisation.

Measures 2.6: Education of the Roma population and the manner of exercising the right to healthcare

Explanation: A large number of Roma still lack basic information on how to exercise certain rights, especially in the complex and fragmented healthcare systems in Bosnia and Herzegovina. In addition to the obligations of the Institute of Health Insurance and Reinsurance to inform the population the centres for social work can provide great support in this respect. Namely, during field work they can provide their 'clients' with information that has been prepared either by the CSW or those who are to join in the implementation of this measure.

Financial Needs and Real Possibilities to Improve the Healthcare for Roma

The Action Plan envisaged that a total of **35 million BAM** would be allocated for the healthcare of Roma over an eight year period. This amounts to an average of around 4.4 million BAM on an annual basis. According to the data collected during the process of revision of the Action Plan, a total of **655,000 BAM** has been allocated over the past four years from domestic sources, which is an average of 164,000 BAM per year or just **4 %** of the planned amount. Furthermore, the allocation of funds for healthcare is far below the level of appropriations for housing and Roma employment and represents only 4 % of the total allocations planned for addressing the issues faced by Roma.

Out of the total allocated amount of 655,000 BAM a total of 545,000 BAM (or 83%) was secured in the period 2009-2012 from grant funds of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina, 100,000 BAM (15%) from the budget of the Ministry of Health of the FBiH and 10,000 BAM (2 %) from the budget of the Ministry of Health and Social Policy of Una-Sana Canton. These funds were mostly spent on the immunisation of Roma children (in 2009) and the improvement of reproductive health and maternity (in 2010). As far as donor funds are concerned, World Vision made a significant contribution to the amount of USD 17,400 through a project titled *Nutrition and Health of Children, Pregnant Women and Mothers*.

Although there is a slight tendency to increase allocations for the area of healthcare from the MHRR grant fund according to current budget projections no significant change in the amount of available resources is to be expected in the following period. At present, the total planned allocation for the period 2013-2015 is **260,000 BAM** per year. This amount includes funds from the grant of the Ministry of Human Rights and Refugees of BiH to the amount of 210,000 BAM and funds from the Ministry of Health of the FBiH amounting to 50,000 BAM.

It is estimated that around 1.7 million BAM will be required for the implementation of the Revised Action Plan in the area of healthcare: 2.4 million BAM in 2014 and 1.2 million BAM in 2015, making a total of around **5.3 million BAM for the three years period or 1.8 million BAM per year on average.** This amount is reduced by 60% compared to the previously planned annual average but is still eleven times higher than the previous annual average of actual allocations. The continuation of the implementation of activities for the period 2016-2020 would require much less investment: averaging 817,000 BAM per year and totalling about 4.1 million BAM for the five year period.

In fact the greater part of the required resources needed for the next three years relates to single appropriations to finance healthcare for uninsured persons, as a temporary measure in 2014. This includes financing insurance and subsidies for about 10,000 Roma in the Federation of Bosnia and Herzegovina to a total amount of around 1.2 million BAM. In addition to these one-off allocations there is the need to allocate around 75,000 BAM from domestic budgets for health service on an annual basis to cover costs related to uninsured persons. As part of the programme to ensure access to healthcare, around 210,000 BAM will be required from donor funds for the purpose of conducting a survey in order to register uninsured persons.

The programme 'Prevention and Education' will require significant investment in order to implement measures aimed at the prevention of specific diseases, according to target groups, in all Roma communities. The required amount is around 508,000 BAM per year, out of which amount one-third would be provided from domestic and two-thirds from donor sources. There is a need to secure around 498,000 BAM annually for the improvement of hygienic and sanitary conditions in Roma settlements. This amount is to be secured primarily from domestic sources. An additional amount of 142,000 BAM is planned to be allocated annually within the framework of this programme for implementation of various education programmes, while in 2013 around 226,000 BAM is planned for implementation of training programmes for male and female Roma mediators. It is envisaged that these trained mediators will later on be employed by domestic institutions in line with the Action Plan for Roma Employment. Efforts will be made to secure these funds primarily from donor sources.

Through this finance model in the period 2013-2015 around 70% of the requested funds (around 3.6 million BAM) would be secured from domestic sources and around 30% (a total of around 1.7 million BAM) from donor sources.

TABULAR DECRIPTION

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 1. Ensuring access to healthcare	1.1. Analysis conducted on the issue and number of Roma in the FBiH.	X	X			MHRR in cooperation with the Ministry of Health of FBiH and the Public Health Institute of FBiH – as sponsor.	1. Preparation of questionnaires for data collection. 2. Establishment of the team for conducting the analysis. 3. Analysis conducted with an initiative to overcome the identified issues.	MHRR budget and donor funds	Public Health Institute of FBiH in cooperation with the Ministry of Health of FBiH.
	1.2. Preparation of an initiative to allocate emergency funding for healthcare for uninsured members of the Roma national minority in the cantons of the FBiH.		X	X	X	Cantonal governments	1. Amount of funds allocated by the cantons in line with the registered needs of uninsured persons (Roma). 2. The number of signed agreements with the federal Ministry and cantonal ministries on the twinning system for financing healthcare.	Budgets (FBiH 50,000 BAM and 25,000 BAM in 5 cantons)	Public Health Institute of FBiH in cooperation with the Ministry of Health of FBiH.

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 1. Ensuring access to healthcare	1.3. Harmonisation of legislation in the FBiH in the field of healthcare and health insurance.	X	X	X	X	Government of FBiH and the Ministry of Health and the Ministry for Labour and Social Policy of FBiH, the Institute for Insurance and Health Insurance of FBiH and the cantonal institutes for insurance.	1. Adopted amendments to the FBiH Law on Health Insurance that do not set restrictive deadlines (the Law published in the Official Gazette). 2. Gender equality provided within the territory of Bosnia and Herzegovina in terms of access to healthcare. 3. Annual analysis into the application of the regulations in the field of health insurance by canton conducted in 2014.	Budget	Public Health Institute of FBiH in cooperation with the Ministry of Health of FBiH.
	1.4. Adoption of implementation plans by the entities, cantons and Brcko District to improve access to healthcare for Roma.	X	X	X	X	Government of FBiH, at the proposal of the Ministry of Health. Government of RS, at the proposal of the Ministry of Health. Government of Brcko District, at the proposal of the Department of Health.	1. Implementation plans adopted and published in the relevant official gazettes in 2014. 2. Activities from the plan incorporated into the annual work plans and budget requests for 2014.	Budget and donor funds	FBiH, RS and BD public health institutes.

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 2. Prevention and education.	2.1. Engagement of mediators of Roma nationality in the area of healthcare.		X	X	X	Council of Ministers of BiH, the entity governments and Government of Brcko District in cooperation with health institutions and Roma NGOs.	1. Grant funds provided for education and the engagement of Roma mediators in cooperation with the entities and BD. 2. Training programmes developed and approved for Roma mediators that can be included in the healthcare system. 3. The number of trained healthcare mediators. 4. The number of engaged (employed) health mediators.	Donor funds (training programme). Domestic budgets and donor funds from the Action Plan funds for employment.	FBiH, RS and BD public health institutes.
	2.2. Implementation of education and preventative programmes for Roma women in the field of reproductive health.	X	X	X	X	Public Health Institute of RS, Public Health Institute of FBiH, the cantonal public health institutes, the Department of Health of BD, the primary healthcare centres – patronage services, the family medicine outpatient clinics and Roma NGOs.	1. Training programmes for female Roma and education programmes on children's health (neonatal care, childcare and health, planned parenthood, etc) developed. 2. The number of implemented trainings classified by topic. 3. Data on the conducted information campaigns, developed promotional material and promotional programmes with Roma NGOs.	Domestic budget, donor funds	FBiH, RS and BD public health institutes.

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 2. Prevention and education.	2.3. Implementation of educational programmes on public health, TB and other communicable diseases and mass non-communicable diseases, diabetes , sexually transmitted diseases and the disease of addiction.	**X**	**X**	**X**	**X**	Public Health Institute of RS, Public Health Institute of FBiH, the cantonal public health institutes, the Department of Health of BD, the primary healthcare centres – polyvalent patronage services, and the Roma NGOs (TB centres and HIV centres).	1. Training programmes on the subject of public health and other communicable diseases and mass non-communicable diseases, diabetes, sexually transmitted diseases and the disease of addiction developed. 2. Data on the training coverage for Roma settlements (number of trainings and persons covered by the trainings according to sex and age). 3. Data on the amount of produced informative and promotional material, and partnership programmes with Roma NGOs. 4. Comparative analysis conducted using available indicators on the incidence rates for TB, communicable diseases and non-communicable diseases, sexually transmitted diseases and the disease of addiction.	Domestic budget, donor funds	FBiH, RS and BD public health institutes.

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 2. Prevention and education.	2.4. Implementation of the prevention programme -Screening for specific diseases (cervical cancer, breast cancer and colon cancer) in Roma communities.	**X**	**X**	**X**	**X**	Ministry of Health and Social Protection of RS, Ministry of Health of FBiH, Health Insurance Fund of RS, Institute for Health Insurance and Reinsurance of FBiH, Public Health Institute of FBiH, The cantonal public health institutes, the cantonal ministries of health, the cantonal health insurance institutes and the Department of Health of BD – subdivision for Public Health, the primary healthcare centres – family medicine outpatient clinics.	1. Development of the plan for raising funds for the implementation of the prevention programme - Screening for specific diseases in the Roma communities. 2. Implementation of the plan for carrying out the prevention programme - Screening for specific diseases in the Roma communities. 3. Data on the coverage of the programme for Roma communities and indicators on the number of persons covered by the programme, according to age and sex.	Domestic budget, donor funds. Domestic budgets (around one-third), donor funds (around two-thirds).	FBiH, RS and BD public health institutes.

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 2. Prevention and education.	2.5. Implement programmes to improve the health and sanitary conditions in Roma settlements and housing units.	**X**	**X**	**X**	**X**	Public Health Institute of FBiH, Institute for Health Protection of RS, the cantonal public health institutes, the primary healthcare centres, public utilities and municipalities in cooperation with Roma NGOs.	1. Needs registered and a plan for the improvement of hygienic and sanitary conditions in Roma settlements and housing units developed. 2. Reports compiled on the implemented plans to improve health and sanitary conditions in Roma settlements and housing units. 3. Campaign conducted on the impact of hygienic and sanitary conditions on health. 4. Informative brochures developed and distributed across all Roma settlements and delivered to all Roma NGOs, primary healthcare centres and family medicine outpatient clinics.	Budget, donor funds	FBiH, RS and BD public health institutes.

Programme	Measure	Timeframe				Responsible and involved institutions	Indicators to measure implementation	Sources of financing	Reporting Unit
		2013	2014	2015	2016				
Programme 2. Prevention and education.	2.6. Education of Roma on the manner of exercising the right to healthcare.	X	X	X	X	Health Insurance Fund of RS, Institute for Health Insurance and Reinsurance of FBiH, the cantonal health insurance institutes, BD, the primary healthcare centres and social work centres.	1. Informative brochures on the manner of exercising the right to healthcare developed by the Institute for Health Insurance and Reinsurance of the FBiH, the cantonal health insurance institutes and the Health Insurance Fund of RS and Brcko District. 2. The number of brochures distributed across all Roma settlements and delivered to Roma NGOs. 3. Educational workshops designed for the Roma population. 4. The number of workshops implemented.	Budgets, donor funds	FBiH, RS and BD public health institutes.

IV. FINANCING

Introduction

This chapter examines the financial aspects of the implementation of action plans. Firstly, it provides an overview of the existing situation in the area of financing, including a review of former and expected future allocations by AP areas, as well as the general problems within the system of finance. Later on, the required funding projection for implementation of the revised action plans, including funding sources, is offered as well as recommendations to improve the financing system for RAP implementation in general.

Overview of Previous Allocations and Expected Future Allocations

As a country participating in the Decade of Roma Bosnia and Herzegovina has committed to provide financial resources for the implementation of national action plans in line with the commitments undertaken in 2008. Thereby, since 2009 grant fund resources have been allocated regularly in the budget of BiH institutions, via the MHRR budget, to address Roma issues in the field of employment, housing and healthcare. In conformity with the decisions of the Council of Ministers of BiH, these funds are distributed amongst the RAP areas and different levels of government on the basis of framework relations set out in the Action Plan (FBiH 62.66 %, RS 31.33 % and Brcko District 6 %). The grant amounted to 3 million BAM in 2009 and 2010, while in 2012 it amounted to 2.95 million BAM. These funds were not allocated in 2011 due to the failure by BiH institutions to adopt budgets within the time prescribed by law. Over the years, these funds have been distributed in approximately the same proportion. The highest allocations have been for housing (on average 2 million BAM annually or 66% of the grant), significantly lower allocations for employment (on average 704,000 BAM per year or 24 % of the grant), while there have only been minor allocations for healthcare (around 182,000 BAM per year or 6 % of the grant) and for registering Roma needs (on average around 143,000 BAM per year or 5 % of the grant).

During the process of implementation these funds may be pooled with the same purpose funds provided by municipalities, cities, cantons, entities, domestic and foreign governmental and non-governmental organisations and institutions as well as other local and foreign donors. This is regulated in accordance with an agreement on co-financing between the MHRR and the institution that pools the resources. Funds allocated for housing are implemented through a public call through tenders advertised by the MHRR, while funds for employment and healthcare are implemented through the employment institutes in the two entities and Brcko District. The latter is based on a memorandum of understanding signed between these institutions and the MHRR. All grant fund users are obliged to submit reports via the MHRR on the targeted utilisation of such funds to the Ministry of Finance and Treasury of BiH in line with the deadlines prescribed under the Law.

Based on the collected data, a total of 9.98 million BAM is estimated to have been allocated for the period 2009–2011 for **the housing of Roma**; out of this amount 4.8 million BAM (48 %) was provided through domestic budgets and 5.2 million BAM (52%) from SIDA funds and co-financing (municipalities and implementing organisations). Around 2.57 million BAM was allocated in 2012 out of which 2 million BAM was allocated from the MHRR grant fund, 150,000 BAM from the Ministry

of Spatial Planning of the FBiH, 84,977 BAM from the Government of Brcko District8 and the amount of 336,700 BAM represents one part of the municipal contribution; the latter being estimated on the basis of limited data obtained from the received questionnaires. Therefore, a total of **12.55 million BAM** is estimated to have been allocated for housing for the period 2009–2012. Based on current projections, it is expected that the same amount of funds will be available through domestic budgets for the period 2013–2015 or around **2.18 million BAM** annually. This figure does not include municipal plans, since no data is available in this regard. Chart 1 below provides an overview of the annual allocations for Roma housing.

Chart 1: Overview of the allocations for housing of Roma for the period 2009–2012 (in BAM)

	2009	2010	2011	2012	Total 2009-2012
I Domestic sources	**2,175,800**	**2,315,300**	**287,000**	**2,234,977**	**7,013,077**
MHRR grant	1,863,000	2,000,000	0	2,000,000	5,863,000
Ministry of the spatial planning of the F BiH	312,800	312,800	250,000	150,000	1,025,600
BD Gov (dept.for Displ.pers., Refugees and Housing Issues	0	2,500	37,000	84,977	124,477
II Swedish International Development Agency (SIDA)	**1,885,715**				**1,885,715**
III Co-financing resources (municipalities)	**1,822,200**	**1,141,570**	**348,121**	**336,700**	**3,648,591**
TOTAL for Roma housing (I+II+III)	**5,883,715**	**3,456,870**	**635,121**	**2,571,677**	**12,547,383**

A total of 1,863,536 BAM was allocated for housing of **Roma** for the period 2009–2011, out of which 1,402,000 BAM (75%) was allocated from the MHRR grant and 461,536 BAM (25%) from other domestic budgets (including co-financing by World Vision to the amount of 26,500 BAM). According to the available data, of the 860,000 BAM that was allocated in 2012 MHRR grant funds amounted to 710,000 BAM, Ministry of Health and Social Policy of the FBiH funds amounted to 90,000 BAM, the Tuzla Canton grant amounted to 50,000 BAM and a contribution from the Municipality of Kalesija amounted to 10,000 BAM. In this way it is estimated that a total of 2.7 million BAM was allocated for employment of Roma for the period 2009–2012. Based on current budget projections, it is expected that the same amount of funds will be available through domestic budgets for the period 2013–2015 or around **860,000 BAM** annually. This figure does not include municipal plans, since no data is available in this regard. Chart 2 below provides an overview of the allocations for employment of Roma per year.

Chart 2: Overview of the allocations for employment of Roma for the period 2009–2012 (in BAM)

	2009	2010	2011	2012	Total 2009-2012
MHRR grant	702,800	700,000	0	710,000	2,112,000
Ministry of Labour and Social Policy of F BiH	0	100,000	90,000	90,000	280,000
Ministry for Labour, Soc.policy and Return Tuzla Ca.	50,000	50,000	50,000	50,000	200,000
Municipality of Kalesija	0	0	0	10,000	10,000
Municipality of Kakanj (included co-financing)	0	4,500	91,036	0	95,536
Employment Service of Brcko District	14,000	12,000	0	0	26,000
TOTAL for employment of Roma	**766,000**	**866,500**	**231,036**	**860,000**	**2,723,536**

A total of 395,000 BAM was allocated in the period 2009–2011 for Roma healthcare: 335,000

8 including 54,977 BAM of unspent funds from 2011.

BAM (85%) was secured from the MHRR grant, 50,000 BAM (13%) from the budget of the Ministry of Health of the FBiH and 10,000 BAM (2%) from the budget of the Ministry of Health and Social Policy of Una Sana Canton. The planned allocations for 2012 amounted to 260,000 BAM out of which amount 210,000 BAM was procured from the MHRR grant and 50,000 BAM from funds of the Ministry of Health of the FBiH. In this way a total of **665,000 BAM** is estimated to have been allocated for Roma healthcare for the period 2009–2012. It is expected that the same amount of funds or **260,000 BAM** annually will be available through domestic budgets for the period 2013–2015. This figure does not include municipal plans, since no data is available in this regard. Chart 3 below provides an overview of allocations for Roma healthcare per year.

Chart 3: Overview of the allocations for healthcare of Roma for the period 2009–2012 (in BAM)

	2009	2010	2011	2012	Total 2009-2012
MHRR grant	135,000	200,000	0	210,000	545,000
Ministry of Health of F BiH	0	0	50,000	50,000	100,000
Ministry of Health and Soc.Policy of Una-Sana Canton	0	10,000	0	0	10,000
TOTAL for healthcare of Roma	**135,000**	**210,000**	**50,000**	**260,000**	**655,000**

An amount of **537,078 BAM** was additionally allocated for the **establishment of the database** on Roma Needs in the period 2009–2012.

A total of 12,741,320 BAM was allocated for addressing the issues of Roma in all three areas during the period 2009–2012; this amount includes donor and co-financing funds. The amount of 3,721,677 BAM was planned to be allocated in 2013. In this way the total allocations for all three areas for the period 2009–2012 are estimated to be **16,462,997 BAM**.

Chart 4 and diagrams 1 and 2 provide an overview of the total allocations per year.

Chart 4: Overview of total allocations for addressing Roma issues for the period 2009-2012

	2009	2010	2011	2012	Total 2009-2012
Housing	5,883,715	3,456,870	635,121	2,571,677	12,547,383
Employment	766,000	866,500	231,036	860,000	2,723,536
Health-care	135,000	210,000	50,000	260,000	655,000
Database	387,250	119,828	0	30,000	537,078
TOTAL (BAM)	**7,171,965**	**4,653,198**	**916,157**	**3,721,677**	**16,462,997**

Diagram 1: Overview of total allocations for addressing Roma issues for the period 2009-2012

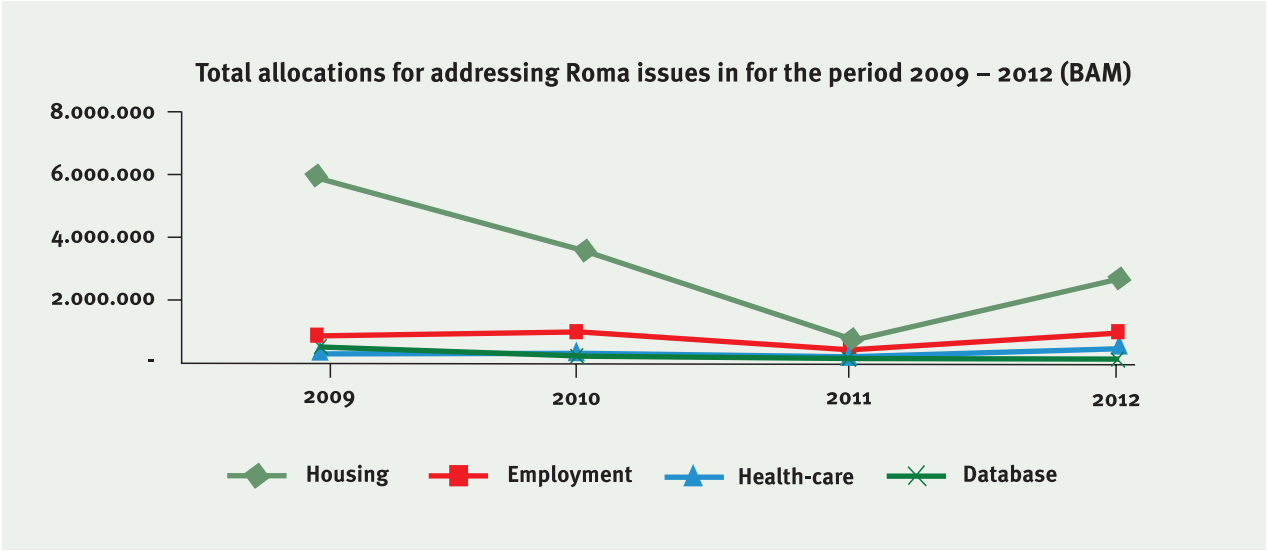

Diagram 2: Structure of total allocations for addressing Roma issues for the period 2009-2012

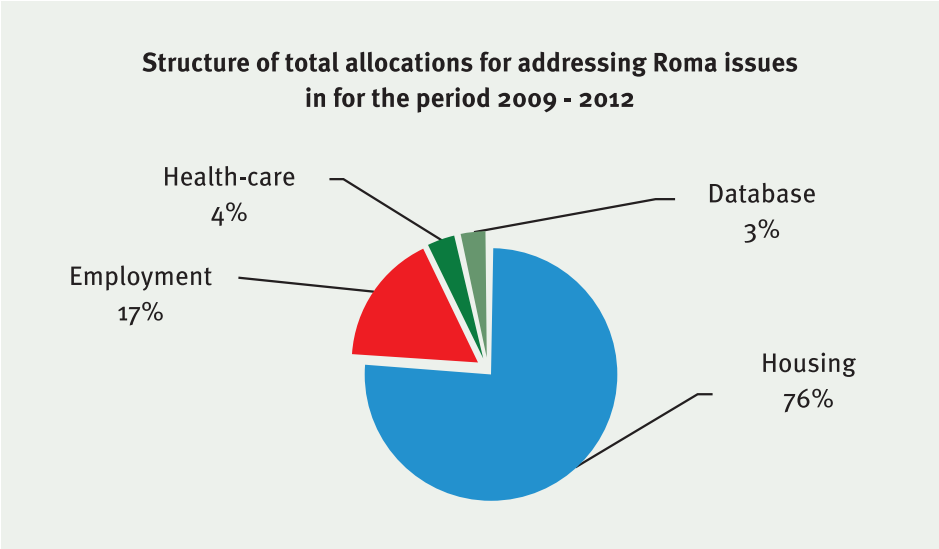

The action plans had foreseen that over the eight year period a total of around **644 million BAM** or an average of around 80 million BAM annually would be required to address the Roma issues. However, total actual allocations for the period 2009-2012 are estimated at around **16.5 million BAM** or an average of approximately 4.1 million BAM per year. This amount represents only 5 % of the planned amount and therefore points to the fact that the planned financial structure was both essentially unrealistic and unsustainable.

It is expected that in the period 2013–2015 approximately the same of amount of funds as in 2012 will be allocated through domestic sources for addressing Roma issues: around **3.29 million BAM annually**. This figure does not include co-financing funds from the municipalities, since these funds are still not known. Approximately 6.8 million BAM of IPA funds will be made available for addressing Roma issues by the end of the *Decade of Roma*, out of which 2.5 million EUR will be available during the next three year period or an average of **1.7 million BAM** per annum. Around 90 % of the IPA funds are intended to address the issue of Roma housing.

Problems related to the System of Financing for Implementation of the Action Plans

Besides the fact that the planned financial framework for the implementation of the action plans was set unrealistically, additional problems with the current system of financing the implementation of the action plans have been identified.

- *The existing financial framework for the action plans is technically incomplete*. There are only rough approximations of the required funds and these funds have not been specified for each individual measure and neither the funding sources nor the implementation/financing timeframe has been clearly identified and hence it is not possible to compare planned and actual allocations against individual measures.

- *There is no clear definition of responsibilities for each individual measure*. Given the fact that the responsibility holders have been established for the group of measures it is somewhat difficult to ensure quality budget planning and monitor the expenditure of funds. Furthermore, this also results in untimely and inadequate reporting, in direct violation of the provisions of the Decision on the Allocation of Grant Funds as well as of the Memorandum of Understanding.

- *There is no comprehensive system for monitoring and assessing results and the impact of the activities*. The provided monitoring and evaluation modalities have not functioned satisfactorily due to the vague definition of responsibilities. This resulted in difficulties in the collection and consolidation of data on the achieved results and financial allocations.

- *The sources of funding are fragmented and financial planning coordination is insufficient*. Funds are provided from multiple sources, while budget allocations are based on available resources rather than long-term budget and planning documents. There is a low level of inter-institutional coordination within the budget planning process and this reduces the efficiency and effectiveness of the funds disbursement.

- *The dynamics of implementing funds is slow and difficult in all areas*. Due to relatively complex administrative procedures and frequently due to poor planning funds are usually either implemented at the end of the year or not implemented at all; this results in the 'loss' of funds or their being budgeted for the following year. For this reason implementation results can only be reviewed in the coming year or years.

The Financial Framework for the Revised Action Plans

Considering the amount of the previous allocations as well as the expected future allocations during the next three year period the Revised Action Plan took into account the real needs and capacities for implementation on the one hand and the financial constraints on the other. Hence, the scope of activities and the pace of implementation have been planned for whilst taking into account the realistic possibilities of obtaining financial resources through domestic and international sources alike.

By following this principle it is envisaged that a total of **50,057,511 BAM** will be needed for implementation of the revised action plans over the period 2013-2015 of which 14,939,682 BAM will be required in 2013, 17,297,242 BAM in 2014 and 17,820,587 BAM in 2015, which averages out to around **16.7 million BAM** annually. Taking financial reality in account, this amount is five times lower than the previously planned annual average and therefore represents the minimum amount requested for implementation of only priority measures. However, although the planned needs are far more realistic the funding requirements are still well above the expected available amount of

funds. Thus, the average annual amount of required funds is about four times higher in comparison to previous allocations as well as in comparison to expected future allocations. It is therefore necessary to actively seek out new funding mechanisms as well as to improve the general system of finance so as to ensure the successful implementation of the revised plans. Chart 5 below offers an overview of the total required resources.

Chart 5: Overview of financial resources needed for implementation of the revised action plans

	2012	2013	2014	2015	Total 2013-2015	Share (%)
Housing	2,571,677	11,132,000	11,132,000	11,072,000	33,336,000	67%
Employment	860,000	2,148,100	3,742,100	5,525,445	11,415,645	23%
Health-care	260,000	1,659,582	2,423,142	1,223,142	5,305,866	11%
TOTAL (BAM)	**3,691,677**	**14,939,682**	**17,297,242**	**17,820,587**	**50,057,511**	**100%**
Share (%)		30%	35%	36%	100%	

In line with past trends, by far the largest amount of funds (67 % or about 11.1 million BAM annually) will be required to fund Roma housing. Out of this amount 0.9 million BAM relates to financing capital projects for the construction of new housing units (150 per year), the reconstruction/rehabilitation of existing housing units (130 per year) and construction of infrastructure for the Roma settlements. It is expected that this investment will be financed through domestic sources (2.18 million BAM annually from the budgets of the state, entities and Brcko District), IPA funds (around 1.5 million BAM per year) and through the co-financing of municipalities and the implementing organisations. Implementation of the training programme is also envisaged, through donors funds (200,000 BAM per year).

Around 3.8 million BAM will be needed for Roma employment on an annual basis. Approximately 97 % of this amount relates to the implementation of incentive programmes for unemployed Roma over the next three year period. Namely, these programmes envisage the employment of 1,500 out of a total number of 5,000 Roma registered as unemployed. Given the fact that expected available funds from domestic sources (amounting to just 850,000 BAM per year) make up 28 % of the required amount it is planned that the missing funds will be ensured through cantonal and local community budgets as well as through donor sources. These funds will be procured on the basis of proposals to be developed by NGOs that deal with Roma issues.

A total average of circa 1.8 million BAM will be required to finance Roma healthcare on an annual basis. Of this amount around 1.2 million BAM relates to one-off allocations in 2014 for financing healthcare for around 10,000 uninsured persons. These funds should be provided through cantonal budgets. Moreover, around 1 million BAM should be provided primarily from domestic budgets on an annual basis for implementation of disease prevention and the improvement of hygienic conditions in Roma settlements. Training programme costs totalling around 650,000 BAM for the three year period will be financed through donor sources.

Although the Revised Action Plan has been drawn up for the period 2013–2015 the implications for the period 2016–2020 have been taken into account during development of the financial framework. In such a manner the preliminary projections suggest that a total of around **18.8 million BAM** will be required **annually**, of which 11.1 million BAM will be utilised for housing, 7 million BAM for employment and 817,000 BAM for Roma healthcare. Correspondingly, the same financial dynamics are expected in the area of housing while in the area of employment an increase in spending is expected due to the

need to recruit a large number of Roma. Additionally, a significant reduction in spending is expected in the area of healthcare due to the termination of funding temporary measures. Diagram 4 illustrates the expected trend of funding for the upcoming eight year period.

Diagram 4: Overview of financial resources required for the period 2013–2015 and preliminary projections for the period 2016–2020.

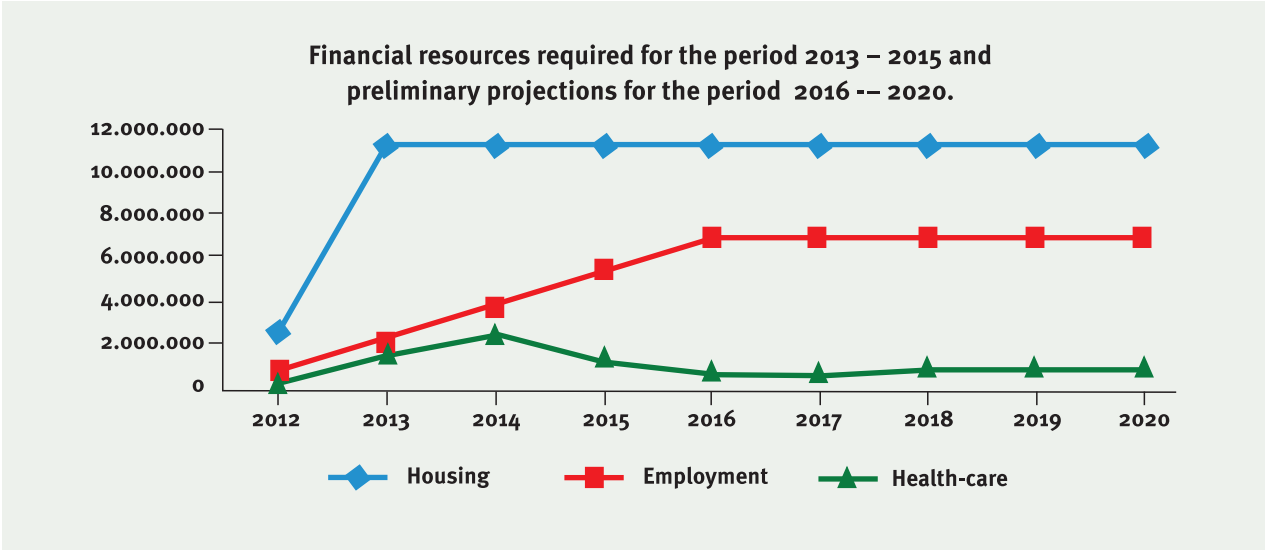

The total amount of funds required for all action plans is to be increased by the amount needed to finance the registration of Roma needs and implement the monitoring and assessment system. As at present the details of these activities are not known an adequate financial projection has still not been developed. The charts included in the revised action plans provide detailed overviews of the required funds per individual target/measure and per year; they also include an overview of the funding sources.

Recommendations for Improving the System of Finance

In order to improve the financing system for implementation of the revised action plans the below actions are recommended.

- *Operationalisation of action plans through their linkage to budgetary requirements*. Three year action plans to be linked to the three year budgetary requirements of the institutions. The budgets for 2013 have already been specified; however, budget needs for 2014 and 2015 need to be reflected in the budget requests for the upcoming years. In order to better link budgets to the action plans in terms of performance and spending targets as well as to increase the possibility of providing additional funds adequate application of the programme budgeting methodology is recommended.

- *Operationalization of plans at the local level* through the development of appropriate local level action plans and their linkage to local budgets.

- *Increased coordination of financial planning* through the organisation of regular meetings of representatives of all institutions participating in the financing and/or implementation in order to exchange information and improve planning for future measures.

- *Consider the possibility of establishing a donor fund* to pool donor funds (or one portion of donor funds) so that it could be spent in line with commonly defined priorities. This measure would greatly increase the effectiveness and efficiency of donor investments.

- *Improve the monitoring and evaluation system*. Apart from the need for clearly established accountability for individual measures it is necessary to improve existing procedures and reporting formats in such a way that these documents incorporate detailed information on the spending structure and achieved results. This would facilitate future financial planning as well as future revisions of the action plans.

It is realistic to expect that between 65 % and 75 % of the funds required for implementation of the objectives and measures defined under RAP may be secured by the end of 2015. This implies that it is necessary to provide up to 20 million BAM through donor sources.

V. MONITORING, EVALUATION AND REPORTING

Monitoring of the Revised Action Plan will be done by the Roma Board to the Council of Ministers of BiH, while the Ministry of Human Rights and Refugees of BiH is charged with developing an annual report on RAP implementation.

In order to consider the results of RAP implementation, two years on from the adoption of RAP the impact of its implementation will be assessed and amendments proposed via the Roma Board to the Council of Ministers of BiH.

5.1 RAP Monitoring by the Roma Board to the Council of Ministers of BiH

In line with its responsibilities, the Roma Board to the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina shall adopt and adhere to a monitoring plan.

The monitoring plan may include the following:

- analysis of the national legal framework for the protection of national minorities;
- analysis of national strategic documents that deal with the issue of Roma in Bosnia and Herzegovina;
- analysis of the institutional capacities of the institutions responsible for implementation of the action plans and RAP;
- analysis of the achieved results and the impact of the implementation of the RAP action plans;
- monitoring the expenditure of budget and donor funds intended for the implementation of the action plans and RAP; and
- other aspects that arise within the jurisdiction of the Roma Board to the Council of Ministers of BiH.

The monitoring plan of the Roma Board to the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina shall define a timeframe for the development of reports on the performed monitoring as well as the funds necessary for the effective performance of monitoring.

For the purpose of effective monitoring, the Roma Board to the Council of Ministers of BiH may create documents and other material to be used during monitoring as well as recommend the use of these same documents and material to other institutions responsible for the implementation of the action plans and RAP.

The Roma Board to the Council of Ministers of BiH shall, within the scope of its jurisdiction, establish thematic groups for all three RAP areas that will comprise the monitoring report. Reports by the thematic groups are an integral part of the report on RAP implementation.

Reporting on the Implementation of the RAP

The Ministry for Human Rights and Refugees of BiH will establish an expert team to develop reports on the implementation of RAP. The expert team will be established by the Minister for Human Rights and Refugees. The expert team will develop a plan for data collection in accordance with the indicators established within RAP. On the basis of the collected data, the expert team will develop a report on RAP implementation for submission to the Roma Board to the Council of Ministers of BiH for consideration. Afterwards and in accordance with the Book of Rules of the Council of Ministers of BiH the report shall be submitted to the Council of Ministers for adoption.

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Ministry for Human Rights and Refugees

Ujedinjene nacije u BiH
United Nations in BiH